

Sluttede
hedningernes tider
1914?

En undersøgelse af grundlaget for
Jehovas Vidners budskab

af

Carl Olof Jonsson

Göteborg 1983

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	3
KAP. 1: ET FORTOLKNINGSHISTORISK TILBAGEBLIK	10
"Dag = år"-princippet	10
"Dag = år"-princippet, brugt på hedningernes tider	12
John Aquila Brown	15
Hedningernes tider i Miller-bevægelsen	17
Nelson H. Barbour	17
Charles Taze Russell	19
Sammendrag	25
KAP. 2: DET NYBABYLONISKE RIGES KRONOLOGI	27
Hvordan beregnes udgangstidspunktet?	27
Oldtidens historikere	27
Krøniker og andre historiske dokumenter	29
Forretningsdokumenter og juridiske dokumenter	36
De astronomiske dagbøger	40
Synkronismer til den samtidige ægyptiske kronologi	45
Sammendrag og slutbemærkninger	49
KAP. 3: DE HALVFJERDS ÅR - ØDELÆGGELSE ELLER TRÆLDOM?	54
1. Jeremias 25:11,12	54
2. Jeremias 29:10	60
3. Daniel 9:1,2	61
4. 2. Krønikebog 36:20,21	63
5. Zakarias 1:7,12	65
6. Zakarias 7:1-5	66
Hvordan de halvfjerds års trældom bør anvendes	67
KAP. 4: UDGØR HEDNINGERNES TIDER 2520 ÅR?	71
Fra 1914 til 1934	71
Er hedningernes tider = syv tider = 2520 år?	72
KAP. 5: HAR 1914 NOGEN PROFETISK BETYDNING?	77
Fejlslagne forventninger - er det "forkert begivenhed i rette tid"	77
Hvornår blev Kristus indsat på tronen?	79
Tegnet på Kristi "parousia"	82
Hvad betød året 1914?	85
KAP. 6: HVAD MENTE JESUS MED HEDNINGERNES TIDER?	88
Forskellige synspunkter vedr. Lukas 21:24	88
EFTERSKRIFT: ET NYT FORSØG PÅ AT SKJULE FAKTA	90
Misvisende præsentation af de historiske beviser	90
Fejlfortolkning af forskere	92
Misbrug af oldtidens skribenter	94
Fejlfortolkning af Bibelens vidnesbyrd	97
Sammendrag	99

FORORD

Det har ikke været nogen let sag at træffe beslutning om at offentliggøre denne afhandling. Et Jehovas Vidne lærer at vise stor tillid til Vagttårnsselskabet og dets ledelse. Forfatteren til dette arbejde, som tilhørte denne organisation i mere end 26 år, håbede derfor lige til det sidste, at de nuværende ledere af organisationen ærligt og omhyggeligt ville undersøge de virkelige fakta omkring Selskabets kronologi og være rede til at acceptere dem, selv om disse fakta skulle vise sig at ændre nogle af organisationens centrale lærepunkter og opfattelser. Da det til sidst gik op for ham, at de nuværende ledere af Selskabet - tydeligvis af samfundspolitiske grunde - foretrækker at holde millioner af mennesker i uvidenhed om de bibelske og historiske beviser mod kronologien, da syntes ingen anden udvej at stå åben for ham end at offentliggøre de opdagelser han havde gjort, for på den måde at give enhver som vil kende sandheden, mulighed for at undersøge beviserne og drage sine egne slutninger.

Den kronologiske beregning af "hedningernes tider" (Luk. 21:24) som en periode på 2520 år, regnet fra 607 f. Kr. til 1914 e. Kr., er et grundlæggende element i Vagttårnsselskabets lære. Organisationens budskab og enestående påstand er bygget på denne beregning. Med udgangspunkt i denne beregning hævder man at Guds rige blev oprettet i himmelen år 1914 og at Kristi "nærværelse" eller *parousia* begyndte dette år. Endog evangeliet eller "denne gode nyhed om riget" (Matt. 24:14, NW) sigter udelukkende til vidnernes forkyndelse af, at Guds rige blev oprettet usynligt i himmelen år 1914. Det evangelium som forkyndes af andre bekendende kristne samfund har derfor aldrig været det *sande* evangelium. I Vagttårnet for 15. august 1981 hed det f. eks.: "Ethvert rettænkende menneske kan sammenligne den forkyndelse af Rigets evangelium som kristenhedens religiøse systemer har udført op gennem århundrederne, med den Jehovas Vidner har udført siden den første verdenskrigs afslutning i 1918. Der er stor forskel. Det Jehovas Vidner har forkyndt er virkelig "et evangelium" eller "en god nyhed", nemlig budskabet om Guds himmelske rige der blev oprettet da hans søn Jesus Kristus blev indsat på tronen ved udløbet af hedningernes tider i 1914." (side 13, par. 3. Kursiveret her.)

På grund af den centrale betydning denne kronologiske beregning har for Vagttårnsselskabets eksklusive fordring, betragtes den ikke bare som en teori eller fortolkning, men som et *fastslået og ubestrideligt faktum*, som hårdnakket bekæmpes af jordens nationer, kristenheden indbefattet.¹ De som forkaster beregningen siges at opvække Guds vrede.

Af åbenlyse grunde er det derfor ingen let sag for et Jehovas Vidne at sætte spørgsmålstejn ved denne grundlæggende profetiske beregning. For mange troende fungerer læreopbygningen som en slags "fæstning", til hvilken han har taget sin tilflugt for at finde tryghed i tilværelsen. Hvis nogen sætter spørgsmål ved læresætningerne, kan den troende blive forstyrret følelsesmæssigt. Han indtager instinktivt en forsvarsholdning, eftersom han får en følelse af at hans "fæstning" angribes og hans følelsesmæssige og åndelige tryghed trues. Denne forsvarsmekanisme gør det meget svært for ham virkeligt at lytte til og objektivt at efterprøve det der siges. Uden at han fuldt ud indser det, ophøjer han sin følelsesmæssige tryghed over sandheden. Han vægrer sig ved at indse at en tryghed som ikke er grundlagt på sandheden er værdiløs, idet den kommer til at skuffe ham til sidst. At nå bag om denne forsvarsattitude og finde et åbent, lyttende sind er uhørt svært, specielt hvis det er en grundlæggende læresætning, der stilles spørgsmålstegn ved. Den troende kan opleve det som om hans åndelige hjem rystes i sin grundvold, og i sin angst kan han komme til at indtage en meget aggressiv forsvarsholdning. Forfatteren til dette arbejde har gang på gang mødt reaktioner af denne slags lige siden 1977, da han præsenterede sin bevisbyrde for Jehovas Vidners Styrende Råd.

Den forskning som ledte frem til dette begyndte år 1968. Som medlem af Jehovas Vidner var forfatteren på den tid "pioner", d.v.s en forkynder på heltid. En person, med hvilken han ledte et bibelstudium, satte spørgsmålstegn ved rigtigheden af det tidspunkt Vagttårnsselskabet havde fastsat

¹ Vagttårnet for 15. september 1981, side 20 par. 7.

Nebukadnezers ødelæggelse af Jerusalem til, år 607 f.Kr., og påpegede at alle historikere daterede denne begivenhed til 587+ eller 586 f. Kr. En undersøgelse blev sat i gang og foregik periodevis frem til slutningen af 1975, da den voksende bevisbyrde imod årstallet 607 f. Kr. tvang forfatteren til - stik imod hans vilje og ønsker - at se sandheden i øjnene og godtage fakta. Nogen tid derefter drøftedes de forskellige beviser med nogle nære forskningsinteresserede venner. Eftersom ingen af dem kunne modsige beviserne, besluttedes det at alle fakta skulle sammenstilles systematisk til en afhandling, som skulle sendes til Vagttårnsselskabets hovedkvarter i Brooklyn, New York. Dette skete, og afhandlingen blev sendt til Det Styrende Råds forfatterkomité i 1977. Denne bog er stort set identisk med afhandlingen; en vis revidering og udvidelse blev dog foretaget i 1981.

Under den korrespondance som fulgte med Det Styrende Råd stod det snart klart, at de ikke kunne gendrive beviserne. I virkeligheden blev der end ikke gjort et forsøg på dette før i februar 1980. I mellemtiden advarede forfatteren gang på gang, gennem breve og på anden måde, mod at afsløre sine opdagelser for andre. I et brev fra Selskabet dateret den 17. januar 1978 blev der for eks. givet følgende advarsel: "Men uanset hvor stærke argumenterne kan synes at være til støtte for disse synspunkter, må de for nuværende betragtes som dine personlige opfattelser. *Det er ikke noget du bør tale om eller forsøge at videregive til andre medlemmer i menigheden.*" I et andet brev, dateret den 15. maj 1980, forklarede de videre: "Vi er forvissede om at du indser, at *det ikke er tilbørligt for dig at begynde at fremføre de synspunkter du har og de slutninger du er nået frem til om kronologi som adskiller sig fra dem som Selskabet publicerer, så der opstår alvorlige spørgsmål og problemer blandt brødrene.*"

Disse råd og anvisninger blev godtaget, eftersom brødrene ved hovedkvarteret gav indtryk af, at de havde brug for tid, så de kunne tage hele emnet op til revision. Allerede i deres første svar, som var dateret den 19. august 1977, forklarede de: "Desværre har arbejdsbyrden hidtil ikke gjort det muligt for os at give det den opmærksomhed, som vi kunne ønske." Og i et brev den 17. januar 1978 meddelte de: "Vi har ikke haft mulighed for at undersøge materialet endnu, eftersom andre presserende spørgsmål kræver vor opmærksomhed. Vi kommer imidlertid til at se nærmere på dette materiale når vi får mulighed. Til den tid håber vi at kunne undersøge din afhandling og foretage en bedømmelse af indholdet." Af disse og lignende udtalelser at dømme syntes altså brødrene ved hovedkvarteret at være rede til en ærlig og objektiv undersøgelse af den bevisbyrde, som var lagt frem for dem. Indenfor kort tid tog sagen imidlertid en helt anden vending.

Tidligt i august 1978 holdt Albert D. Schroeder, et medlem af Det Styrende Råd, et møde i Europa med repræsentanter fra de europæiske afdelingskontorer. Ved dette møde berettede broder Schroeder for deltagerne, at der foregik en kampagne både indenfor organisationen og ude fra, ² som gik ud på at kuld-kaste Selskabets kronologi for hedningernes tider (607 f. Kr - 1914 e. Kr.). *Selskabet har imidlertid ikke til hensigt at opgive den*, meddelte han.

Tre uger senere, den 2. september, blev forfatteren til dette arbejde indkaldt til et forhør ind for to repræsentanter for Selskabet i Sverige, en områdetilsynsmand og en kredstilsynsmand. De fortalte at de af afdelingskontoret havde fået til opgave at holde dette forhør. Årsagen, sagde de, var at brødrene ved hovedkvarteret var dybt foruroligede på grund af hans afhandling. Endnu en gang blev han advaret mod at udspilde de oplysninger han havde samlet. Han fik også at vide, at Selskabet ikke ønskede at brødrene beskæftigede sig med forskning af denne slags, og at de ikke havde behov for det.

Delvis som følge af dette møde opsigde forfatteren sin stilling som tilsynsmand eller ældste i den lokale menighed af Jehovas Vidner på det sted hvor han boede, og fremlagde grunden til dette i et længere brev til de øvrige ældste i menigheden. Det blev siden kendt blandt brødrene i forskellige dele af

² To publikationer, som begge angriber 1914, kan have været i hans tanke her, nemlig Edmond C. Gruss, *The Jehovah's Witnesses and Prophetic Speculation*, Presbyterian and Reformed Publishing Co., Nutley, N.J., USA, 1972, og William MacCarty, *1914 and Christ's Second Coming*, Review og Herald Publishing Association, Washington, D.C., USA, 1975.

landet, at han havde taget afstand fra Selskabets kronologi. I de måneder der fulgte begyndte repræsentanter for Selskabet på forskellige måder at bagtale og fordømme de brødre som havde sat spørgsmålstegn ved Selskabets kronologi. Dette skete ikke bare privat, men også fra talerstolen. I offentlige foredrag som blev holdt i menighederne og ved stævner, blev disse brødre bagtalt offentligt og beskrevet i de mest negative vendinger. De blev stemplet som "oprørske", "formastelige", "falske profeter", "kættere", "farlige elementer i menighederne", "onde trælle", "umoralske", "lovløse", "bagvaskere", "småprofeter som havde udarbejdet deres egen lille kronologi", o.s.v. Privat udbredtes det også, at de var "dæmonbesatte", at "de havde overøst Selskabet med kritik" og "for længe siden burde have været udstødt af organisationen". Dette er bare nogle eksempler på denne udbredte bagvaskelse som er fortsat siden, selv om ingen navne er nævnt offentligt (af juridiske årsager, naturligvis). At bagtalelse af denne type ikke bare var et lokalt fænomen i Sverige men endog sanktioneredes af Det Styrende Råd, fremgår af det faktum at lignende udtalelser også blev trykt i *Vagttårnet*.³

Denne beskrivelse af den situation som udvikledes er ikke givet for at skandalisere Jehovas Vidner som individer. Disse mennesker er i de fleste tilfælde venlige, ærlige og oprigtige kristne. Beskrivelsen er i stedet givet som en illustration af, hvor let et individ kan blive et forsvarsløst offer for de irrationelle, psykologiske reaktioner som er beskrevet tidligere i dette forord. I et brev til Albert D. Schroeder i Det Styrende Råd, dateret den 6. december 1978 blev den nye situation som havde udviklet sig beskrevet. Han blev gjort opmærksom på det sørgelige faktum, at skønt afhandlingen om kronologien var affattet med den største alvor og sendt til Selskabet i al oprigtighed, så havde det dog resulteret i bagtalelse og mudderskastning. "Hvor tragisk er det ikke at se hvordan en situation kan udvikle sig, så opmærksomheden vendes bort fra det spørgsmål som blev stillet - gyldigheden af årstallet 607 f. Kr. - og i stedet rettes mod den person som stillede spørgsmålet og han - ikke spørgsmålet - blev betragtet som problemet! Dette er sandelig beskæmmende. Hvordan er det muligt, at en situation af denne slags kan opstå i vor organisation?"

Svaret på dette sidste spørgsmål - som aldrig blev besvaret af broder Schroeder eller Selskabet - er at finde i den psykologiske forsvarsmekanisme som blev beskrevet tidligere. Det er, skriver dr. H. Dale Baumbach, "den typiske reaktion hos individer og sociale systemer som rammes af en akut følelse af usikkerhed, og bliver rådvilde i spørgsmålet om deres identitet. Usikre individer, som stilles overfor et problem som fremhæver deres usikkerhed, reagerer instinktivt med at forsøge at knuse det som fremkalder deres usikkerhed, eller også forsøger de at bandlyse det til sindets glemsel"⁴ Kendskab til denne forsvarsmekanisme kan forhåbentlig hjælpe læseren, især hvis han eller hun er knyttet til eller har kontakt med Jehovas Vidner, til at undersøge de beviser som lægges frem i dette arbejde med større eftertanke og med et mere åbent sind.

Det er tidligere nævnt, at Vagttårnsselskabet virkelig gjorde et forsøg på at modgå nogle af beviserne mod årstallet 607 f. Kr. Men det blev ikke gjort, før en speciel repræsentant for Vagttårnsselskabet i Sverige i et brev til Det Styrende Råd bad dem om at besvare *indholdet* i den afhandling som var blevet sendt til dem og forklarede at dette var hvad forfatteren til afhandlingen stadig ventede på. Denne specielle repræsentant var koordinatoren for arbejdet i Sverige, broder Bengt Hanson.

³ At opgive Selskabets beregning af hedningernes tider (607 f.Kr. - 1914 e. Kr.) indebærer også at opgive de fortolkninger som er baseret på denne beregning, som f. eks. ideen om at Guds rige blev oprettet år 1914 og at Kristi "usynlige nærværelse" begyndte det år. Om brødre som ikke kan anerkende disse opfattelser, hed det i *Vagttårnet* for 15. oktober 1979, sid. 13 par. 13: "Lovløse mennesker har endog forsøgt at trænge ind i den sande kristne menighed; de hævder at vor Herres "lovede nærværelse" ikke finder sted i vor tid; de latterliggør de ældste og bestrider at Herren har overdraget "den trofaste og kloge træll" at varetage Rigets interesser på jorden. (2. Pet 3:3,4; Matt. 24:45-47) Det var blandt andet den slags mennesker Jesus advarede imod, ifølge Mattæus 7:15-23: "Vær på vagt over for de falske profeter der kommer til jer forklædt som får, men som inderst inde er glubske ulve. ... [På den dag] vil jeg da erklære over for dem: Jeg har aldrig kendt jer! Gå væk fra mig, I som øver lovløshed." Og videre, i *Vagttårnet* for 1. november 1980, sid. 11 par. 9: "Peter talte også om faren for at blive 'ført med' af nogle som befandt sig inden for den kristne menighed og som ville begynde at latterliggøre, bortforklare eller lade hånt om opfyldelsen af profetierne om Kristi "nærværelse" og anlægge en lovbryderisk holdning over for "den trofaste og kloge træll", den kristne menigheds styrende råd og de udnævnte ældste." (Kursiveret her.)

⁴ *Spectrum*, bind 11, nr. 4, 1981, sid. 63. Dette tidsskrift udgives af Association of Adventist Forums, Box 4330, Takoma Park, MD 20012, USA

Broder Hanson besøgte forfatteren den 11. december 1979 for at få en samtale med ham om den situation som var opstået. Under denne samtale indså broder Hanson at det virkelige problem ikke var forfatteren, hans motiv eller indstilling, men de beviser han havde sendt Selskabet mod årstallet 607 f. Kr. I begyndelsen af 1980 skrev broder Hanson derfor et brev til Det Styrende Råd og forklarede situationen og meddelte at forfatteren til afhandlingen stadig ventede på at høre deres bedømmelse af de beviser han havde samlet mod deres kronologi. Som et resultat af dette brev kom der til sidst et svar fra hovedkvarteret, dateret den 28. februar 1980, i hvilket man forsøgte at takle *spørgsmålet* i stedet for *spørgsmålsstilleren*. På fire sider forsøgte man at undergrave rigtigheden af nogle af de beviser som var blevet fremsendt.

Men argumenterne viste sig stort set at være en opremsning af tidligere argumenter som stod i Selskabets litteratur, argumenter som allerede var modgået og kuldkastet i afhandlingen! De få punkter som blev taget op, var klart ugyldige og derfor lette at modbevise. Dette blev også gjort i et brev til Det Styrende Råd, dateret den 31. marts 1980, i hvilket der desuden blev fremsat to nye stærke beviser mod 607 f. Kr. På den måde mislykkedes det Selskabet, ikke bare at forsvare sit standpunkt; bevisbyrden mod dette standpunkt blev desuden gjort endnu tungere end nogen sinde tidligere. Intet yderligere forsøg på at slå beviserne itu blev siden gjort fra Selskabets side før i sommeren 1981, hvor en kort behandling af emnet blev publiceret i form af et fire sider langt tillæg til bogen "*Let Your Kingdom Come*", sid. 186-189.⁵ Ej heller denne seneste behandling af emnet lagde noget nyt til de tidligere argumenter, og for en person som er godt inde i emnet fremstår tillægget blot som et fattigt forsøg på at redde en uholdbar idé ved at forsøge på at skjule de virkelige fakta i sagen. Dette demonstreres klart i et *Efterskrift* bagerst i dette arbejde. Dette tillæg overbeviste imidlertid til sidst forfatteren om at Selskabets ledere var fast besluttet på ikke at lade nogen fakta overhovedet røkke ved nogen af deres grundlæggende lærepunkter.

Man bør lægge mærke til at medens Selskabets ledere føler sig fuldstændig frie til at *publicere* hvilke som helst argumenter de kan tænke sig til støtte for deres vaklende kronologi, så har de gjort deres yderste for at holde de menige vidner i *uvidenhed* om de stærke beviser imod den. I den hensigt har de ikke bare gang på gang advaret forfatteren mod at udbrede de beviser han har samlet mod 607 f. Kr., men de har også samtidigt støttet den omfattende bagvaskelse af de brødre som har sat spørgsmål ved kronologien. Denne væremåde er ikke bare uretfærdig mod de brødre som har betvivlet kronologien; den er også forkert over for vidnerne i al almindelighed. De har ret til at høre begge sider og lære alle fakta at kende. Dette er hovedårsagen til at denne bog udgives. Dette giver enhver som personligt er interesseret i at kende sandheden, mulighed for at høre begge sider og så siden drage sine egne slutninger. Ordsp. 18:17.

Repræsentanter for Vagttårnsselskabet plejer med jævne mellemrum at argumentere for at fakta og beviser som strider mod Selskabets lære, ikke bør komme til brødrenes kendskab. Én slags ræsonnement lyder omtrent sådan: "Jehova åbenbarer sandheden *gradvist* gennem sin tro og kloge trælleskare, som Kristus nu har sat over 'alt hvad han ejer' (Matt. 24:47, NW). Denne 'trælle-skare' repræsenteres i dag af Det Styrende Råd og forfatterne til Selskabets litteratur. Vi bør derfor *vente på Jehova* ved at vente til organisationen publicerer de nye sandheder. Enhver som går i forvejen for organisationen ved at udsprede beviser som kuldkaster en del af Selskabets fortolkninger er derfor *formastelig*, eftersom han tror at han ved bedre end 'den tro og kloge træl'."

Alle argumenter af denne type er imidlertid misvisende og ugyldige, *hvis Selskabets fortolkning af bibelkronologien er fejlagtige*. Påstanden om at det i dag er muligt at identificere en Skare af "tro og kloge tjenere", hvilke Kristus som lignelsens "herre" har sat over "alt hvad han ejer", er helt og holdent grundlagt på den kronologiske beregning om at Kristus kom igen i 1914 og foretog en sådan disposition nogle år senere (år 1919). Hvis ikke hedningernes tider sluttede i 1914 - hvilket vil blive vist i denne bog

⁵ På dansk 1981 med titlen "*Lad dit rige komme*", sid. 186-189.

ved hjælp af en lang række fældende beviser, at de ikke gjorde - så kom Kristus helt sikkert heller ikke tilbage det år, og da kan Selskabets ledelse heller ikke gøre krav på at være "sat over alt hvad han ejer" i året 1919. ⁶ Hvis det forholder sig således, kan *ingen* retmæssigt gøre krav på at have monopol på at publicere sandheden.

Det bør også bemærkes at det er "*herren*" i lignelsen, som efter sin genkomst afgør hvem der er hans "tro og kloge tjenere" - *ikke tjenerne selv*. Hvis en gruppe individer *før* Kristi komme skulle gøre krav på at være hans "tro og kloge tjener" og af den grund ophøje sig "over alt hvad han ejer", ville dette være *groft formasteligt*. På den anden side kan et individ som ikke gør krav på en sådan ophøjelse, næppe anses for at være formastelig, hvis han publicerer nogle oplysninger som går stik imod nogle af Selskabets lærepunkter.

At "vente på Jehova" er naturligvis en pligt som påhviler enhver kristen. Desværre er Vagttårnsselskabet, i lighed med så mange andre apokalyptiske bevægelser, gang på gang gået foran Jehova og har forsøgt at "opfylde" hans profetier før den rette tid. Med deres kronologi som grundlag, er *Vagttårnets* skribenter helt fra første begyndelse i 1870'erne gået foran Jehova. Når de i mere end 50 år (1876-ca. - 1930-31) lærte at Kristus kom i 1874 - ventede de da på Jehova? Når de lærte at "resten" skulle forvandles (1 Thess. 4:17) i 1878, så 1881, derefter 1914, så 1918 og atter "senest 1925" - ventede de da på Jehova? Når de lærte at afslutningen på den nuværende verdensordning skulle komme i 1914, derefter 1918, så i 1925, siden omkring 1941 og atter omkring 1975 - ventede de da på Jehova? Hvis - som det vil blive vist i denne bog - beregningen af at "hedningernes tider" sluttede i 1914 er endnu en fejltagelse, da er alle de profetiske fortolkninger som er bygget op med dette årstal som grundlag, lig med lige så mange beviser for at Selskabets ledere endnu ikke er klar til at vente på Jehova. På denne baggrund og under sådanne omstændigheder forekommer det lidt bagvendt at give andre råd om at "vente på Jehova". Hvad man i virkeligheden mener med dette gentagne råd er at de menige brødre bør vente, indtil Selskabets ledere begynder at vente på Jehova! Men en person som har et virkeligt ønske om at vente på Jehova, kan ikke vente til Vagttårnsselskabet begynder at gøre det. Han må i stedet straks gøre sig fri af alle Vagttårnsselskabets forhastede tilfældigheder af de bibelske profetier. Da først er han i stand til at begynde at vente på Jehova.

Som tidligere påpeget kuldkaster de slutninger som denne bog munder ud i, Vagttårnsselskabets apokalyptiske fortolkning og eksklusive fordringer. Det er derfor tænkeligt at disse slutninger kan skabe en del uro blandt Jehovas Vidner. Selskabets ledere frygter åbenbart at hvis disse slutninger og de beviser som ligger til grund for dem bliver kendt, kan det skabe problemer og forstyrre den enhed som råder blandt Jehovas Vidner. Men forfatteren til denne bog har intet ønske om at forårsage vanskeligheder og forstyrre den *sande* fred og enhed som kristne kan nyde, eller "nedbryde" noget som har *virkelig* værdi. Denne kritiske granskning af begrebet "hedningernes tider" i Vagttårnsselskabets lære er fremsat i en positiv ånd, og hensigten har udelukkende været at forsøge at fastslå hvad der er sandt og falsk i dette spørgsmål. Forfatteren føler sig overbevist om at publiceringen af de virkelige fakta i sagen ikke kan forstyrre *virkelig* fred og enhed blandt kristne. Sand enhed er grundlagt på *kærlighed* imellem kristne individer, thi kærligheden "er det fuldkomne bånd". (Kol. 3:14) På den anden side findes der også en *falsk* enhed som er grundlagt - ikke på kærlighed - men på frygt. En sådan "enhed" er kendetegnende for totalitære organisationer, politiske såvel som religiøse. Denne enhed er en *mekanisk* enhed som gennemtvinges af lederne i disse organisationer i den hensigt at bevare kontrollen over individerne og opretholde lederens autoritet. Denne slags enhed bygger naturligvis ikke på sandheden. I sådanne organi-

⁶ Selv når vi ser bort fra kronologien er denne påstand svær at forsvare efter den ændring af fortolkningen Selskabet foretog af Matt. 24:42-51 år 1973. Oprindelig hævdedes det at versene 45-51 var en udvidelse af versene 42-44 og pegede på samme hændelse, nemlig Kristi "ankomst til templet" år 1918. (*Rättfärdighetens triumf*, bind 3, 1932, sid. 118, 119) Men år 1973 udsatte Selskabet denne "ankomst" som omtales i versene 42-44 til den fremtidige "store trængsel", samtidigt med at de holdt fast ved at den genkomst som omtales i versene 45-51 indtraf efter første verdenskrigs afslutning. (*Guds tusindsårsrige er kommet nær*, side 335, 336) Men set i sammenhæng er lignelsen i versene 45-51 blot en illustration til det Jesus har sagt om sin genkomst i versene 42-44. Hvis "genkomsten" i versene 42-44 endnu hører fremtiden til, så må "genkomsten" i versene 45-51 også gøre det, ligesom også det at "den tro og kloge tjenerskare" bliver sat over alle Kristi besiddelser.

sationer tænker, taler og handler de enkelte individer i overensstemmelse med de anvisninger som kommer fra de centrale myndigheder eller autoriteter. Eftersom de beviser og slutninger som fremsættes i denne bog kuldaster Vagttårnsselskabets autoritære krav, er det muligt at den *fremtvungne* enhed inden for denne organisation vil blive påvirket af at denne bog udgives. Men den *sande*, på kærlighed baserede enhed mellem kristne individer som lever i nær samhørighed med deres himmelske Fader og hans Søn, Jesus Kristus, påvirkes afgjort ikke af dette. - Joh. 17:21-23; 1 Joh. 1:3.

Selv om de profetiske påstande og fortolkninger som Vagttårnsselskabet er kommet med, vil vise sig at være grundløse, går der derfor ikke noget af *virkelig* værdi tabt, når disse ting opløses og forsvinder. En kristen har stadig Guds Ord, den virkelige kilde til sandhed og håb. Kristus er stadig hans Herre og eneste håb for fremtidigt liv. Og han har stadig sand kristen fred og enhed, med Gud, Jesus Kristus, og med de mennesker på jorden som viser sig at være hans virkelige brødre og søstre. Selv om han, fordi han har taget et resolut standpunkt for det han klart indser må være sandhed, skulle blive udstødt af et autoritært religiøst system, vil Kristus ikke lade ham i stikken, for han sagde: "Thi hvor to eller tre er forsamlet om mit navn, *dér er jeg midt iblandt dem*." (Matt. 18:20) Svaret på spørgsmålet: "Hvor skal jeg gå hen, hvis ikke til organisationen?", er stadig det samme som på apostlenes tid: "Herre, til *hvem* skal vi gå hen? *Du* har det evige livs ord." (Joh. 6:68) Det er Kristus, ikke en organisation, som har "det evige livs ord."

I løbet af de år som er gået siden denne forskning blev påbegyndt, er forfatteren til denne bog kommet i kontakt med et antal brødre på forskellige niveauer indenfor organisationen som grundigt har undersøgt spørgsmålet om kronologien og selvstændigt er nået frem til de samme slutninger som fremsættes i denne bog. Flere af disse brødre gjorde sig store anstrengelser for at forsvare Selskabets kronologi, indtil de bibelske og historiske beviser tvang dem til at opgive den. Til dem hørte også de brødre som indgik i den forskningskomité Selskabet i 1960'erne nedsatte for at fremstille et bibelsk opslagsværk, *Aid to Bible Understanding*, [er senere udkommet på dansk med titlen *Hjælp til forståelse af Bibelen*.] Afsnittet om kronologi som findes på siderne 322-342 [731-747 i den danske udgave] er den grundigste og mest kompetente behandling af emnet kronologi som Vagttårnsselskabet nogen sinde har publiceret. Den broder som skrev denne artikel (og som også stod i spidsen for hele arbejdet med opslagsværket) begyndte imidlertid at indse, at Selskabets tidspunkt for Jerusalems ødelæggelse 607 f. Kr., ikke kunne forsvares, og nogle år senere opgav han årstallet helt og holdent, sammen med andre beregninger og lærepunkter som byggede på det. I den korrespondance som forfatteren har haft med denne broder beretter han blandt andet:

"Under arbejdet med emnet 'kronologi' til *Aid to Bible Understanding* viste det sig at den nybabyloniske periode som omfattede tidsperioden fra Nebukadnezars fader, Nabopolassars, regering til Nabonids regering og Babylons fald, udgør et specielt problem. Som Jehovas Vidner var vi naturligvis interesserede i at finde og kunne fremlægge beviser, hvor ubetydelige de end måtte være, til støtte for året 607 f. Kr. som det tidspunkt hvor Jerusalem blev ødelagt i Nebukadnezars attende regeringsår. Jeg var vel vidende om det faktum at historikere samstemmigt pegede på et tidspunkt som lå omkring tyve år senere, og at de satte begyndelsen af Nebukadnezars regering til 605 f. Kr. (hans tiltrædelsesår) i stedet for 625 f. Kr., det tidspunkt som anvendes i Selskabets publikationer. Jeg vidste at året 607 f. Kr. var afgørende for Selskabets fortolkning at de 'syv tider' i Daniels fjerde kapitel peger frem mod 1914 e.Kr.

En omfattende forskning blev sat ind på dette. Ved den tid (1968) blev det ordnet således at Charles Ploeger som tilhørte personalet på Selskabets hovedkvarter, blev min medarbejder. Han brugte mange uger på at gennemse biblioteker i byen New York i den hensigt at finde informationskilder som kunne gyldiggøre året 607 f. Kr. som tidspunktet for Jerusalems ødelæggelse. Vi rejste også til Brown University for at interviewe dr. A.J.Sachs, en specialist i astronomiske tekster fra den nybabyloniske periode og tilstødende perioder. Ingen af disse anstrengelser førte til at noget bevis fremkom, som kunne støtte året 607 f. Kr.

Derfor ofrede jeg en anselig del af indholdet i artiklen om 'kronologi' på at forsøge at vise, at der findes usikkerheder i de gamle historiske kilder, ikke bare i de babyloniske, men også i de ægyptiske, assyriske og medopersiske kilder. Selv om jeg stadig tror, at et antal punkter som blev fremført angående en sådan usikkerhed, er gyldige, ved jeg at argumenterne bundede i et ønske om at forsvare et tidspunkt, for hvilket der helt enkelt ikke fandtes nogen historisk beviser. Hvis de historiske beviser virkelig havde stået i modsætning til en klar udtalelse i Skriften, ville jeg ikke have betænkt mig på at holde fast ved Skriftens redegørelse som den mest pålidelige. Men jeg indser, at spørgsmålet ikke drejer sig om modsætningen til en klar bibelsk udtalelse, men en modsætning til en *fortolkning* som er bygget ovenpå visse dele af Skriften, hvilket har givet en betydning som Bibelen ikke selv giver. De usikkerheder som hæfter ved sådanne menneskelige fortolkninger, er til visse lige så store som de usikkerheder der findes i kronologiske redegørelser fra fortiden." ⁷

Inden dette forord afsluttes, ønsker forfatteren at fremføre en tak til de mange kyndige personer verden over af hvilke mange stadig er aktive Jehovas Vidner, som gennem deres opmuntringer, deres forslag og deres spørgsmål, i stor udstrækning har bidraget til denne afhandling. Nogle få af disse forskere som ønsker at forblive anonyme, har taget del i arbejdet fra første begyndelse ved at stille værdifuldt kildemateriale til rådighed og til stadighed fremkomme med kompetent kritik og værdifulde forslag.

Men først og fremmest går hans tak til den sande Gud som i Det Gamle Testamente, på det mosaiske samfunds tid, åbenbarede sig under navnet JHVH (Jahve eller Jehova), eftersom denne forskning er sket under stadig bøn om Hans hjælp og forståelse. Al ære går til Ham, eftersom det er Hans sandhedsord som har været genstand for dette studium. Selv om visse teorier under studiets gang er fundet uholdbare og måtte opgives, er Hans profetiske Ord, gang på gang, blevet bekræftet og fundet sandfærdigt. Denne trosstyrkende erfaring har været til virkelig og varig velsignelse for forfatteren. Når nu arbejdet overgives til læseren, er det den med den forhåbning, at også han må blive velsignet på lignende måde.

⁷ Fra en privat korrespondence med forfatteren til artiklen 'kronologi' i *Aid to Bible Understanding*, Raymond Franz.

Kapitel 1

ET FORTOLKNINGSHISTORISK TILBAGEBLIK

Ideer har ofte en historie som er ukendt for de mennesker som tror på dem. Dette gælder ikke mindst den fortolkning Vagttårnsselskabet har givet "hedningernes tider" som Jesus henviser til i Luk. 21:24. Mange gange kombineres et sådant ukendskab om en idé's oprindelseshistorie med en fanatisk tro på at den er sand. Det er et velkendt psykologisk faktum at fikseringen på et vist idemønster ofte står i omvendt proportion til et indgående kendskab til disse ideers historie, og denne ukyndighed kan da blive en frugtbar grobund for fanatisme. Det er ganske vist sandt at kundskaben om hvordan en idé er opstået og udviklet, ikke nødvendigvis beviser at den er falsk, men kundskab af den slags gør os bedre rustede til at bedømme dens værdi. Dette første kapitel skal derfor bruges til at efterprøve Vagttårnsselskabets specielle fortolkning af "hedningernes tider" i dens historiske sammenhæng.

"Dag = år"-princippet

Længden af den periode som Jesus i Lukas 21:24 kalder for "hedningernes tider" beregnes af en del fortolkere, deriblandt Vagttårnsselskabet, til 2520 år. Denne beregning er grundlagt på det såkaldte "dag = år"-princip. Ifølge dette princip skal en "dag" i Bibelens tidsprofetier altid opfattes som *et år*, "præcis som en centimeter på et kort kan stå for hundrede kilometer." ⁸ I Bibelen findes der to skriftsteder, hvor profetiske perioder udtrykkeligt skal regnes på den måde, nemlig 4 Mos. 4:34 (ligesom spejderne havde udforsket landet i 40 dage skulle Israel vandre i ørkenen i 40 år, "et år for hver dag") og Ezek. 4:6 (Ezekiel skulle ligge på sin venstre side i 390 dage og på sin højre side i 40 dage og på den måde profetisk bære de misgerninger Israel og Juda havde begået i lige så mange år, "for hvert år giver jeg dig en dag"). Man bør imidlertid lægge mærke til, at fortolkningen af disse to tekster gives af Bibelen selv.

Efterhånden begyndte nogle jødiske rabbinere at anvende den måde profetisk tid beregnes på i disse to tekster, i forbindelse med de "halvfjerds åruger" i Dan. 9:24-27. ⁹ Men det var ikke før i det første århundrede e. Kr. at denne regnemåde blev opfattet som *et bibelsk fortolkningsprincip*. Den første som gjorde det var, efter hvad man kender til, den berømte rabbiner *Akibah ben Josef* (ca. 50-132 e. Kr.). ¹⁰

Det var dog ikke før i begyndelsen af 800-tallet, at "dag=år"-princippet blev udvidet til at gælde andre tidsperioder i Daniels bog. Dette blev gjort af en række jødiske rabbinere, først af *Nahawendi*, som betragtede de 2300 aftener og morgener i Dan. 8:4 som lige så mange år, og regnede dem fra ødelæggelsen af Silo (som han daterede til 942 f. Kr.) til 1358 e. Kr., hvor Messias skulle komme. Ligeså regnede han de 1290 dage i Dan. 12:1 som en periode på 1290 år, hvilke han regnede fra ødelæggelsen af det andet tempel (70 e. Kr.) og nåede på den måde frem til samme tidspunkt, 1358 e. Kr. ¹¹

⁸ L.E.Fromm, *The Prophetic Faith of our Fathers*, Bind II. Washington D.C., 1948, sid. 124.

⁹ Der findes ingen bibelsk grund til at anvende "dag=år"-princippet på denne profeti. Den taler ikke om dage men om *uger*. For en jøde betød det hebraiske ord for "uge", *shabua*, ikke altid en periode på *syv dage* som hos os. Ordet *shabua* betyder bogstaveligt "syvtal". Jøderne havde også et syvtal, et *shabua*, af år. (3. Mos. 25:3,4,8,9) Når der blev dømt "uger af år" lagde man ofte ordet "år" til, men ikke altid: "I det efter-bibelske hebraiske optræder ordet "uger" i betydningen "åruger" hundreder af gange i *Jubilæerbogen* (c.150 f. Kr.), *Mishna* og *Talmud*". (G.F.Hasel i adventisternes tidsskrift *The Ministry* for maj 1976, sid. 6D). Når der dømdes "uger af dage" lagde man ofte ordet for "dage" til, som f. eks. i den anden tekst i Daniels bog hvor ordet *shabua* forekommer (10:2,3). Dan. 9:24 siger altså helt enkelt at "halvfjerds *syvtal* er fastsat", og af sammenhængen (v. 21) fremgår det tydeligt at det sigter til "halvfjerds *syvtal* (af år)". Det er af den årsag og ikke på grund af noget "dag=år"-princip at en del oversættelser anvender ordet "åruger" i Dan. 9:24, f. eks. *Moffat*, *Goodspeed*, *AT* og *RS*.

¹⁰ Fromm, *op.cit.*, sid. 195,196.

¹¹ *Samme*, sid. 196.

Nahawendi fulgtes snart af andre, f. eks. *Saadia ben Josef* fra samme århundrede og *Solomon ben Jeroham* fra 900-tallet. Den sidstnævnte regnede de 1335 dage (Dan.12:12) fra Alexander den Stores tid, hvilket førte ham frem til år 968 e. Kr., da han ventede at Israels befrielse ville komme. Den berømte rabbi *Rashi* (1040-1105 e. Kr.) lagde slutningen på de 2300 årsdage til år 1352 e. Kr., hvor han troede at Messias ville komme. *Abraham bar Hiyya Hanasi* (ca.1065-1136) fik slutningen på de 2300, 1290 og 1335 årsdage til at falde på forskellige tidspunkter. De 2300 årsdage afsluttede han år 1468 e. Kr. Dette er bare nogle eksempler. Mange andre jødiske lærere fortsatte til langt ind i 1800-tallet med at fastsætte tidspunktet for Messias komme ved hjælp af "dag = år"-princippet.

Joakim af Floris (ca.1130-1202 e. Kr.), abbed ved det cisterciensiske kloster i Corace, var efter alt at dømme den første kristne fortolker, som anvendte "dag = år"-princippet på de forskellige perioder i Daniels bog og Åbenbaringsbogen. Dette påpegedes i forrige århundrede af *Charles Maitland* i et antal afhandlinger og artikler. Angående fortolkningen af de 1260 dage i Åb. 11:3 som en periode på 1260 år kom han efter nøjere undersøgelse til den slutning, at "1260-årssystemet . . . var fuldstændigt ukendt, indtil en forrykt abbed bekendtgjorde dette luftslot for verden i år 1190." ¹² På trods af at mange af "dag = år"-princippets forsvarere i forrige århundrede forsøgte at gendrive Maitlands påstande om at princippet var af nyere dato, lykkedes det ingen at gøre dette. Til og med den mest kyndige af hans modstandere, den højt uddannede præst E. B. Elliott, måtte efter en grundig undersøgelse af alle tilgængelige historiske kilder erkende, at "i de første fire århundreder fortolkedes de dage som omtales i Daniels og Åbenbaringsbogens profetier som bogstavelige dage, ikke som år, af den kristne kirkes fædre." ¹³ Og selv om mange fortolkere fra det fjerde århundrede og fremefter tillagde de 1260 dage en mystisk eller symbolsk betydning anvendte de aldrig "dag = år"-princippet (før 1100-tallet) på dem eller på nogen anden tidsperiode, med undtagelse af de tre og en halv dage i Åb. 11:8, som tolkedes som tre og et halvt år af *Victorinus* og andre fortolkere fra det fjerde århundrede og senere. ¹⁴ Dette indebærer naturligvis ikke, at de holdt på noget "dag=år"-princip. Elliott blev derfor tvunget til at holde med Maitland, om at Joakim af Floris var den første kristne skribent, som anvendte "dag = år"-princippet på de 1260 dage: "Ved slutningen af 1100-tallet gjorde *Joakim Abbas*, som vi har set, et første og kluntet forsøg i denne retning, og i 1300-tallet fulgtes han af Wycliffe-tilhænger *Walter Brute*." ¹⁵

Joakim - som sandsynligvis var påvirket af de jødiske rabbinere - anvendte som vi så "dag = år"-princippet på de 1260 dage i Daniel og Åbenbaringsbogen (Åb.:11:3). Han regnede de 1260 år fra Kristi tid og troede at de snart ville slutte og munde ud i en "Åndens tidsalder". Men han fastsatte intet årstal, selv om det virker som om han så frem til året 1260 e. Kr. I hvert fald blev året 1260 efter hans død "blandt hans elever betragtet som det kritiske år, som skulle indlede en ny tidsalder, og dette i så høj grad at da året var gået uden at noget særligt var hændt ophørte en del med at tro på hans lære." ¹⁶

Joakims arbejder blev ophav til en ny fortolkningstradition i kristenheden, en tradition i hvilken "dag = år"-princippet udgjorde selve grundstammen i de profetiske fortolkninger. I de århundreder som fulgte fastsattes forskellige årstal for Kristi andet komme, de fleste af dem var grundlagt på "dag = år"-princippet. De fleste af reformatorerne accepterede "dag = år"-princippet og protestantiske forskere sluttede i stor ud-

¹² Charles Maitland, *The Apostles' School of Prophetic Interpretation*, London 1849, sid. 37,38.

¹³ Rev. E.B.Elliott, *Horae Apocalypticæ*, tredje oplag., London 1847, Bind III, sid 233.

¹⁴ Samme, sid. 233-240

¹⁵ Samme, sid. 240. - Dr. Le Roy Edwin Froom, som var en moderne forsvarer af "dag=år"-princippet, nåede frem til en lignende slutning i sit gigantiske arbejde *The Prophetic Faith of our Fathers*, Bind I, Washington D.C.: Review and Herald, 1950, sid. 700: "Hidtil havde man i tretten århundreder sædvanligvis betragtet de halvfjerds uger som halvfjerds åruger. Men de første tusinde år af den kristne æra frembragte ingen yderligere anvendelse af princippet blandt kristne skribenter, bortset fra en eller et par antydninger om at de 'ti dage' i Åb.2:10 betyder ti års forfølgelse, og at de tre og en halv dag i Åb. 11 betyder tre og et halvt år. Men nu begyndte Joakim for første gang at anvende "dag=år"-princippet på profetien om de 1260 dage."

¹⁶ Froom, Bind I, sid. 716.

strækning op om princippet til langt ind i 1800-tallet.

"Dag = år"-princippet brugt på hedningernes tider.

Åbenbaringen 11:2,3 taler om en periode på "toogfyre måneder", eller "et tusinde to hundrede og tres dage". Som nyligt omtalt anvendte Joakim af Floris "dag = år"-princippet på denne periode, i hvilken templets forgård "er prisdiget hedningerne, og de skal nedtræde den hellige stad i toogfyre måneder." (Åb. 11:2) Det virkede derfor rimeligt at disse ord skulle forbindes til profetien om hedningernes tider i Luk. 21:24, og dette blev også snart gjort af nogle af Joakims efterfølgere. Men eftersom Åb. 11:2,3 og 12:6,14 synes at handle om den kristne kirke, fortolkede man sædvanligvis Jerusalem eller den "hellige stad" som den romerske kirke.¹⁷

Nedtrædelsen af den hellige stad eller kirken skulle derfor ifølge flere ophøre 1260 e.Kr. Andre mente på den anden side at den "hellige stad" sigtede til den bogstavelige by Jerusalem. *Arnold af Villanova* (ca. 1235-ca. 1313 e.Kr.), den berømte skolastiker og læge, identificerede hedningernes tider med de 1290 dage i Dan. 12:11 og regnede dem fra det tidspunkt da de jødiske ofre afskaffedes efter romernes ødelæggelse af Jerusalem. På det grundlag ventede han at hedningernes tider ville udløbe i 1300-tallet. At hedningernes tider skulle ophøre i en nær fremtid blev også sat i forbindelse med korstogene, "thi", skrev *Arnold af Villanova*, "hvis ikke afslutningen på hedningernes tider er nær, hvordan kan de troende da genvinde det Hellige Land fra de ikketroende?"¹⁸

En del interessante kommentarer til hedningernes tider blev fremsat af *Walter Brute*, en af Wycliffs efterfølgere i England ved slutningen af 1300-tallet, blandt hvilke "dag=år"-princippet var fremherskende. For Wycliffs efterfølgere var paven i Rom Antikrist, lovløshedens menneske og ødelæggelsens vederstyggelighed, og den romerske kirke var skøgen, det store Babylon. Men *indenfor* denne kirke fandtes den sande kristne kirke, den "hellige stad", nedtrådt af den romerske kirkes hedenske ritualer og sædvaner:

"Thi skønt den kristne kirke, som er den hellige stad, fortsatte i troen fra Kristi himmelfart og frem til denne tid, har den dog ikke fortsat med at iagttage og bevare troens fuldkommenhed i hele denne periode. Thi så snart apostlene var gået bort blev troen bevaret i overensstemmelse med *hedningernes* ritualer og ikke i overensstemmelse med *Mose* lovs ritualer eller i overensstemmelse med *Jesu Kristi* evangeliums lov."¹⁹

Perioden for disse hedningernes tider er ifølge Brute 1260 år, og den begyndte da den sidste apostel gik bort. De 1290 årssage regnede han fra Jerusalems ødelæggelse:

"Hvis nogen vil give agt på den optegnede historie, vil han finde at da *Jerusalems* ødelæggelse var fuldbyrdet, og da det hellige folks magt var blevet lagt i grus, og da ødelæggelsens vederstyggelighed var stillet op, det vil sige *Jerusalems* ødelæggelsesafgud, på det Hellige Sted, der hvor Guds Tempel fandtes tidligere, var der gået 1290 dage, med en dag regnet som et år, som der sædvanligvis regnes hos profeterne. Og de hedenske folks tider er fuldbyrdet, de folk, under hvis ritualer og sædvaner Gud tillod den Hellige Stad at blive nedtrådt i toogfyre måneder."²⁰

Eftersom hedningernes tider allerede var udløbet troede Brute at Kristi andet komme var umiddelbart

¹⁷ *De Seminibus Scripturarum*, et lille arbejde som udkom år 1205. fol. 13v, kol.2 - Se Froom, Bind I, side 717,723,727.

¹⁸ *Tractatus*, del. 2., 1300. Heinrich Finke, *Aus den Tagen Bonifaz VIII*. Munster 1902, sid. CXLVIII-CLI, CXLII - Froom, I, side 756.

¹⁹ *Registrum*, oversat i Foxe, *Acts and Monuments*, 9. oplag., London 1684, vol. I, side 547 - Froom Bind II, side 80.

²⁰ *Samme*

forestående.

Men tiden gik og de fastsatte tidspunkter blev passeret. Det var ikke længere muligt at regne de 1260 eller 1290 år fra Jerusalems ødelæggelse år 70 e. Kr. eller fra apostlenes død. Udgangspunktet måtte flyttes frem til en senere dato. De grupper som blev forfulgt af den romerske kirke og brændemærket som kættere, betragtede som regel sig selv som "den sande kirke" som beskrives i Åbenbaringen 12 som en kvinde der måtte flygte ud "i ørkenen" i "et tusinde to hundrede og tres dage", dvs. den periode i hvilken det åndelige Jerusalem skulle nedtrædes. Udgangspunktet placeredes ofte et sted i 300-tallet. Denne fortolkning var meget almindelig blandt reformatorerne. *John Napier* (1550-1617 e. Kr.), den fremtrædende skotske matematiker som også studerede profetierne, satte begyndelsen af perioden til omkring 300 eller 316 e. Kr. og fik den således til at slutte i den sidste del af 1500 tallet.²¹

De nedtrædende "hedninger" blev altså i virkeligheden identificeret med det romerske pavedømme. Udgangspunktet rykkede længere frem da dateringen flyttedes fremad til det sjette eller syvende århundrede, hvor paverne havde opnået en virkelig magtposition. År 1796 skrev f. eks. *George Bell* i London-avisen *Evangelical Magazine* og regnede de 1260 år fra 537, eller 553, og forudsagde at Antikrists (pavens) fald skulle indtræffe år "1797, eller 1813".²² Om de 1260 år skriver Bell:

"Den hellige stad skal nedtrædes af hedningerne, eller papisterne, hvilke, skønt de er kristne af navn, er hedninger i spørgsmålet om tilbedelse og skikke. De tilbeder engle, helgener og billeder og følger Kristi efterfølgere. Disse hedninger tager det daglige offer bort og opstiller den vederstyggelighed som lægger Kristi synlige kirke øde for et tidsrum af 1260 år."²³

Dette blev skrevet år 1795, midt under den franske revolution og kort før paven blev taget til fange af de franske tropper og tvunget i landflygtighed. Interessant nok var disse begivenheder i Frankrig og Italien forudsagt næsten et hundrede år i forvejen og af flere fortolkere, af hvilke den mest kendte var den skotske kirkehyrde *Robert Fleming jr.* (ca. 1660-1716).²⁴ På grund af disse bemærkelsesværdige forudsigelser blev året 1798 (året for pavens flugt) sædvanligvis betragtet blandt fortolkere som det år de 1260 år sluttede. Denne opfattelse blev også - med visse mindre afvigelser - antaget af Charles Taze Russell og hans efterfølgere (frem til år 1930), og syvendedagsadventisterne har den stadig.

Tabel I viser et udvalg af de mange forskellige anvendelser af de 1260 og 1290 årsdage fra *Joakim af Floris* frem til *John Aq. Brown* (1823). Antallet af anvendelser kunne let øges og udstrækkes til at indbefatte fortolkere efter Browns tid. Men tabellen afsluttes med ham, eftersom en ny fortolkning af hedningernes tider begyndte at dukke op på den tid, i hvilken de 1260 år blev fordoblet til 2520.

²¹ J. Napier, *A Plain Discovery of the Whole Revelation of Sanint John*, 1593, side 64,65 - Froom, Bind II, side 458.

²² G.Bell, "Downfall of Antichrist", skrevet den 24. juli 1795.

²³ *Samme*, side 57. - Froom, Bind II, side 742.

²⁴ Yderligere kommentarer til denne forudsigelse gives i kapitel 4.

TABEL I: Anvendelser af de 1260 årsdage

	FORTOLKERE	UDGIVEL- SESÅR	ANVENDELSE AF DE 1260 ÅR	BEMÆRKNINGER
nåtte som n ken	Joachim af Floris	1195	e.Kr. 1-1260	
æden- 00	Arnold af Villanova	1300	ca. 74-1364	hedningernes tider = 1290 år
	Walter Brute	1393	134-1394	
	Martin Luther	1530	38-1328	= 1290 år
me. ndre- t-	A. Osiander	1545	412-1672	
	J. Funck	1558	261-1521	
	G. Nigrinus	1570	441-1701	
	Aretius	1573	312-1572	
	John Napier	1593	316-1576	
	D.Pareus	1618	606-1866	
navn, for- gkelig-	J.Tilinghast	1655	396-1656	
	J.Artopaeus	1665	260-1520	
	Cocceius	1669	292-1552	
	T.Beverley	1684	437-1697	
	P.Jurieu	1687	454-1714	
fange og ar den	R.Fleming jr	1701	552-1794	1260 år=1242 julianske år(En tredje beregning var 758-2000)
	William Whiston	1706	606-1866	
	Daubuz	1720	476-1736	
år de	J.Ph.Petri	1768	587-1847	
	Lowman	1770	756-2016	
	John Gill	1776	606-1866	
	Hans Wood	1787	620-1880	
akim at af hed-	J.Bicheno	1793	529-1789	
	Fraser	1795	756-1998	1242 julianske år
	George Bell	1796	537-1797	
			553-1813	
	Edward King	1798	538-1798	
	Galloway	1802	606-1849	1242 julianske år
	W. Hales	1803	620-1880	
	W. Cunninghame	1813	533-1792	
	G.S.Faber	1814	606-1866	
	J.H.Frere	1815	533-1792	
	Lewis Way	1818	531-1791	
	W.Ca.Davis	1818	588-1848	
	J. Bayford	1820	529-1789	
	John Fry	1822	537-1797	
	John Aq. Brown	1823	622-1844	1260 måneår

Den Franske revolution (1789-1799) og dens kaotiske eftervirkninger i Europa stimulerede interessen for det profetiske studium kraftigt, i særdeleshed eftersom nogle af disse omvæltninger havde været forudsagt af nogle af profetiernes fortolkere. Revolutionen kulminerede med det franske monarkis fald og republikkens fremkomst år 1792. De nye ekstremistledere skabte en periode af terror og kaos i Frankrig og indførte en periode af næsten uafbrudte erobringskrige i Europa som varede frem til 1815, da kejser Napoleon besejredes ved Waterloo.

Historikerne er enige om at den franske revolution markerede et vigtigt vendepunkt i historien. Den satte punktum for en lang periode af relativ stabilitet i Europa og slog den etablerede orden i stykker, og den forandrede menneskers politiske og religiøse tænkemåde radikalt:

"Den franske revolution er *den vigtigste begivenhed i det moderne Europas tilværelse*. Den fortjener at sidestilles med reformationen og kristendommens indførelse fordi den, i lighed med disse begivenheder, knuste de grænseskel, inden for hvilke generationer havde levet deres liv." - *Cambridge Modern History*, Bind 8, 1904.

Denne omvæltning af de politiske og sociale institutioner i Europa fik mange til at tro at de levede i de sidste dage. Mennesker af alle kategorier - præster, politikere, jurister og lægmænd - fordybede sig i studiet af profetierne. Man udgav mængder af bøger over profetierne, startede profetiske tidsskrifter og holdt profetiske konferencer både i England, Skotland, Irland og Frankrig. Den religiøse vækkelse som var begyndt i England, bredte sig til kontinentet og til USA hvor den kulminerede i den velkendte Miller-bevægelse. Forudsigelserne kredsede sædvanligvis omkring årstallene 1843, 1844 eller 1847, på hvilken tid man ventede at de 2300 årssage i Dan. 8:14 skulle udløbe og Kristi andet komme indtræffe. Det var i denne febrilske atmosfære af religiøse spekulationer at en ny fortolkning af hedningernes tider fødtes, ifølge hvilken de udgjorde *en periode på 2520 år*.

John Aquila Brown

Den første fortolker som skrev om de 2520 år, var efter alt at dømme *John Aquila Brown* år 1823 selv om han ikke forbandt denne periode med hedningernes tider i Luk. 21:24. I lighed med mange andre fortolkere antog han at hedningernes tider modsvarede perioden på 1260 år som ifølge hans fortolkning var *måneår* og modsvarede 1242 *julianske år* (se tabel I). Selv om man ikke kender til nogen biografiske data om ham udøvede han en stærk indflydelse på sin egen tids profetiske tænkemåde. Han var ikke bare ophavsmanden til beregningen af de 2520 år, men han var også den første som anvendte de 2300 årssage i Dan. 8:14 på perioden 457 f.Kr.-1843 e. Kr. i en artikel som blev publiceret i *The Christian Observer*, et månedsskrift som blev udgivet i London før november 1810. Årstallet 1843, som slutår for de 2300 år, skulle blive brændpunktet for den profetiske interesse både i England og USA, selv om nogle fortolkere (deriblandt senere også Brown selv) afsluttede dem år 1844. Nogle pegede også frem mod året 1847. Årstallet 1843 blev godtaget enstemmigt af alle Millers efterfølgere i USA.²⁵

Browns beregning af de "syv tider" i Dan. 4 som en periode på 2520 år blev publiceret første gang år 1823 i et værk i to bind med titlen *The Even-Tide; or, Last Triumph of the Blessed and Only Potentate, the King of Kings, and Lord of Lords; Being a Development of the Mysteries of Daniel and St. John, and of the Prophecies respecting the Renovated Kingdom of Israel*, etc, London 1823, Bind II, sid 130-152. Han lægger særligt vægt på at han er den første som behandler dette emne:

²⁵ Det andet komme ventedes at indtræffe i det jødiske år 1843/44, regnet fra forår til forår. - Det blev hævdet at årstallet 1843 som endepunkt for de 2300 år var blevet beregnet af fortolkere i USA *uafhængigt af Brown*. Selv om dette er muligt kan det ikke bevises, og interessant nok blev London-tidsskriftet *The Christian Observer* som startede år 1802 og ofrede megen plads på profetierne, også publiceret i Boston i USA. Denne amerikanske udgave var, artikel for artikel, identisk med moderudgaven i London. Browns artikel om de 2300 år kunne derfor læses i USA så tidligt som 1810. Straks derefter begyndte årstallet 1843 at dukke op i den profetiske litteratur også i USA.

"Omend mange og lærde bind er blevet skrevet om profetiske emner i de forgangne tider har jeg ikke set det emne jeg nu påtænker at give kommentarer til, behandlet af nogen anden forfatter. Jeg anbefaler det til læserens opmærksomhed, forvist ikke med betænkning, men med en stærk forvisning om at det kommer til yderligere at bekræfte den række af profetiske perioder som forudsættes at ligge til grund for profetiernes opfyldelse." ²⁶

Browns udlægning af de "syv tider" er baseret på synet af træet i Daniels bog, kapitel 4. Han henviser aldrig til de "syv tider" af straf, som omhandles i 3. Mos. 26:12-28 (Den danske aut. oversættelse af 1931 har "syvfold", da. aut. 1992 "syvdobbelt"; engelske oversættelser har som regel "seven times", ind imellem "sevenfold") men det var der andre fortolkere der gjorde efter ham. "Nebukadnezar", skriver Brown, "var et forbillede på jordens tyranniske konger, og hans rige var et forbillede på de tre følgende riger som skulle opstå". Nebukadnezars "syv tider" eller år af hjemsøgelse "kan derfor betragtes som en stor årsuge, modsvarende en periode på 2520 år, hvor de fire tyranniske monarkier skulle eksistere. Ved slutningen af denne periode kommer de, ligesom Nebudkanezar, til at lære at 'den Højeste råder over menneskers riger og giver det til hvem han vil.' Altså begynder Brown de 2520 år med Nebukadnezars første regeringsår, 604 f. Kr., og afslutter dem år 1917 e. Kr., hvor "Israels riges fulde herlighed skal fuldkommes". ²⁷

Andre fortolkere begyndte snart at identificere de 2520 år med "hedningernes tider" i Luk. 21:24. Ved de profetiske konferencer som blev holdt i Albury Park fra år 1826 og frem, var "hedningernes tider" et af de emner der blev drøftet. Så tidligt som år 1828 (eller muligvis 1829) talte Drummond - i hvis hjem disse konferencer blev holdt - om "hedningernes syv tider, eller 2520 år." ²⁸ Mange fortolkere regnede "hedningernes syv tider" fra det år da Manasse førtes bort i fangenskab til Assyrien, år 677 f. Kr., f. eks. John Fry (1775-1849) i bogen *Unfulfilled Prophecies of Scripture*, udgivet 1835. Dette blev gjort for at få dem til at udløbe samtidigt med de 2300 år, d.v.s 1843 eller 1844. Samme år, 1835, udgav William W. Pym sin bog *A Word of Warning in the Last Days*, i hvilken han beregnede at de "syv tider" skulle slutte år 1847. Interessant nok baserede han sin beregning på de "syv tider" som omtales i 3 Mos. 26, foruden at han også henviser til de "syv tider" i Daniel 4: "Med andre ord: de straffedomme som Moses truede med hvilke skulle vare i syv tider, eller i 2520 år, samt de straffedomme som afsløredes for Daniel og som skulle nå sin afslutning med rensningen af helligdommen efter en tidsperiode som udgør en del af det større tal 2520." (Side 48. Citeret af Froom, Bind III, side 576).

Andre så frem til året 1836 e. Kr., et år som var fastsat af den tyske teolog J.A. Bengel (1687-1752). De forsøgte nu at få de "syv tider" til at udløbe samme år. Det gjorde også W.A. Holmes, kansler i Cashel,

²⁶ Nogle vil måske komme med indvendinger mod denne påstand på grund af tabellen på side 404 og 405 i Frooms *The Prophetic Faith*. . . , bind IV. Det er sandt at denne tabel ser ud til at antage James Hatley Frere som den første der skrev om de 2.520 år, og at han gjorde dette år 1813. Men den del af tabellen som findes længst til højre på side 405 og har rubrikken "Dating of other time periods", har ingen nær sammenhæng med kolonnen over "Publication date" på side 404, men angiver kun rent alment de forskellige forfatters standpunkter i spørgsmål om andre tidsperioder. Frere havde aldrig den opfattelse at "hedningernes tider" var en periode på 2.520 år. I sin første bog om profetierne (*A Combined View of the Prophecies of Daniel, Esdras, and St. John*, London 1815) giver han ingen kommentarer til Dan. 4 eller Luk. 21:24. Den "hellige ånd" i Åb. 11:2, forklarer han, er "Kristi synlige kirke", og "i perioden på 1.260 år vil hele denne stad blive nedtrådt af hedningerne, bortset fra templets indre forgårde." (2. oplag 1815, side 87) Længere fremme beregnede Frere at "hedningernes tider" var en periode på 2.450 år, fra 603 f. Kr. til 1847 e. Kr. (Se f. eks. hans bog *The Great Continental Revolution, Marking the Expiration of the Times of the Gentiles*, A.D. 1847-8, London 1848, side 66-78). J.A. Brown var naturligvis meget fortrolig med de mange samtidige publikationer om profetierne, og Frere var en af de mest kendte fortolkere i England. Der synes derfor ikke at være nogen anledning til at betvivle Browns påstand om prioritet, når det gælder de 2520 år.

²⁷ *The Even-Tide*, bind II 134, 135; Bind I, side XLIII.

²⁸ *Dialogues on Prophecy* (1828, 1829) siderne 334, 335. En længere diskussion om hedningernes tider blev holdt allerede ved det første møde år 1826, hvor de 2520 år blev nævnt i sammenhæng med hedningernes tider. Men ingen henvisning blev dengang gjort til 3 Mos. 26 eller Dan. 4. Samme, Bind I, London 1827, siderne 33, 34. William Cunninghame, som drøftede emnet ved dette første møde, fordoblede helt enkelt de 1260 år og henviser i den sammenhæng til Joseph Mede (*The Works*, London 1664, bog 4, side 920). Mede, som var fremkommet med tanken at hedningernes tider kunne sigte på de fire verdensriger som begyndte med Babylon, angav imidlertid aldrig at længden på denne periode skulle være 2520 år.

Irland, i sin bog *The Time of the End*, udgivet 1833. Han daterede Manasses fangenskab under Esarhaddon til år 685 f. Kr. og regnede de 2520 år fra dette år. På den måde fik han de syv tider til at udløbe 1835-1836.

Edward Bickersteth (1786-1850), en protestantisk kirkehyrde i Watton, Herts, prøvede forskellige udgangspunkter for hedningernes syv tider:

"Hvis vi regner Israels fangenskab fra 727 f. Kr. d.v.s. fra Israels første fangenskab under Salmaneser, ville de udløbe år 1793 hvor den Franske Revolution brød ud; og hvis vi regner fra 677 f. Kr., fra deres fangenskab under Esarhaddon (samme periode som Manasse, Juda konge, førtes bort i fangenskab, 2. Kong. 17:23,24; 2. Krøn. 33:11), ville de udløbe år 1843; eller hvis vi regner fra 602 f. Kr. hvor Jojakim til sidst blev afsat af Nebukadnezar, ville de udløbe år 1918. Alle disse perioder kan have forbindelse med modsvarende hændelser ved deres afslutning og fortjener alvorlig opmærksomhed." ²⁹

Hedningernes tider i Miller-bevægelsen

De vigtigste engelske publikationer over profetierne blev også trykt i USA og påvirkede kraftigt de mange amerikanske skribenter som beskæftigede sig med emnet, indbefattet *William Miller* og hans efterfølgere. De fleste, om ikke alle de opfattelser de havde om de forskellige profetier, havde andre tidligere eller samtidige fortolkere også. Når det gælder "hedningernes tider" fulgte Miller bare andre fortolkere og afsluttede de 2520 år 1843. Ved den første Generalkonference som blev holdt i Boston den 14. og 15. oktober 1840, behandlede Miller i en af sine taler Bibelens kronologi. De "syv tider" eller de 2520 år placerede han mellem 677 f. Kr. og 1843 e. Kr. ³⁰ Nogle år senere beretter han i bogen *Wm. Miller's Apology and Defence* (1845): "Gennem yderligere studium af Skriften kom jeg til den slutning at hedningernes syv tider må være begyndt da jøderne ophørte med at være en selvstændig nation ved tiden for Manasses fangenskab, hvilket de bedste kronologer daterer til 677 f. Kr. ...". (side 11)

Andre millenister som lagde vægt på de 2520 år var *Richard Hutchinson* (redaktør for *The Voice of Elijah*) i en brochure år 1843 med titlen *The Throne of Judah Perpetuated in Christ*, og *Philemon R. Russell* (redaktør af *Christian Herald and Journal*) i sit tidsskrift i nummeret for den 19. marts 1840. De 2520 år forekom også på de plancher som blev brugt af Miller-bevægelsens evangelister. ³¹

Nelson H. Barbour

Efter "den store skuffelse" år 1844 splittedes Miller-bevægelsen i flere mindre adventistiske grupper. Moderbevægelsen, "The Evangelical Adventists", deltes gradvis ved forskellige udbrud. Nogle mente at årstallet var rigtigt, men ikke de begivenheder som man havde ventet ville indtræffe. De havde ventet "forkert begivenhed til rette tid". Dette standpunkt blev indtaget af den gruppe som senere blev kendt som syvendedagsadventisterne. Andre, blandt dem Miller selv, erkendte åbent at tidspunktet var en fejltagelse.

³² Mange begyndte af fastsætte nye årstal, 1845, 1846, 1847, 1853, 1854, 1866, 1867, 1868, 1873, osv.,

²⁹ E. Bickersteth, *A Scripture Help*, først udgivet 1815. Efter år 1832 begyndte Bickersteth at prædike og skrive om profetierne, hvilket også påvirkede senere oplag af *Scripture Help*. De gengivne citater er hentet fra det tyvende oplag, London 1850, side 235.

³⁰ *The First Report of the General Conference of Christians Expecting the Advent of the Lord Jesus Christ*, Boston 1842, "A Dissertation on Prophetic Chronology", W. Miller, side 5.

³¹ Froom IV, side 699-701, 726-737.

³² "At jeg har taget fejl i spørgsmålet om tidspunktet erkender jeg villigt, og jeg har intet ønske om at forsvare min handlemåde, udover at jeg har været drevet af et rent motiv og at det har ledt til Guds ære. Mine fejl og misforståelser stoler jeg på at Gud vil tilgive, ...". *Wm. Miller's Apology and Defence*, side 33,34.

Esarhad- udløbe hvilket førte til at bevægelsen splittedes yderligere. *George Storrs* som havde været en af lederne i slutstadiet af Miller-bevægelsen, startede sammen med nogle andre en gruppe i 1863 som kaldte sig "The Life and Advent Union". En anden af lederne, *Jonathan Cummings*, forklarede i 1852 at han havde fået forskelligt nyt lys" over kronologien og at Kristi andet komme var at vente i efteråret 1853 eller foråret 1854. Mange millenister sluttede sig til Cummings som var redaktør for tidsskriftet *World's Crisis*. Disse grundlagde et nyt samfund, "The Advent Christian Association" (senere ændredes navnet til "The Advent Christian Church"), som i dag - efter at de i 1964 blev forenet med "The Life and Advent Union" - er det Kr., fra vigtigste adventistsamfund i USA næst efter syvendedagsadventisterne.

En af Millers tilhængere, *Nelson H. Barbour*, mistede helt og holdent troen efter "den store skuffelse" i år 1844 og rejste til Australien som guldgraver under guldfeberen på den tid.³³ 1859 vendte han atter hjem via London. "For at fordrive ensformigheden under den lange sørejse foreslog den engelske sømandspræst et systematisk studium af profetierne hvilket broderen villigt samtykkede i." ³⁴ Under dette studium mente Barbour at have opdaget hvilken fejl Miller havde gjort i sine beregninger: Hvorfor begyndte Miller de 1260 årsdage år 538 (og afsluttede dem 1798), men satte begyndelsen på de 1290 og 1335 årsdage i Dan 12:11,12 tredive år tidligere? Burde alle tre perioder ikke regnes fra samme tidspunkt? Så ville de 1290 år ende 1828, og de 1335 år ville ende 1873! "Ved ankomsten til London (år 1860) gik han på biblioteket i British Museum, og blandt andre omfattende værker over profetierne fandt han Elliotts *Horae Apocalypticae* som på denne tid var et standardværk der forfægtede at Herrens genkomst skulle indtræffe i 1866." ³⁵ I samme værk præsenterede Elliott en tabel, "Bibelens verdenskronologi", som var udarbejdet af sognepræst *Christopher Bowen* og som viste at 5979 år fra menneskets skabelse udløb år 1851. ³⁶ Ved at lægge de resterende år til opdagede Barbour at 6000 år ville nå sin afslutning år 1873 - dvs. samtidigt med de 1335 årsdage! Barbour fandt altså her en mærkelig "bekræftelse" på sin beregning.

Ved hjemkomsten til USA forsøgte Barbour at gøre andre interesseret i sit nye årstal for Herrens genkomst. Fra år 1868 begyndte han at prædike og publicere sine iagttagelser. År 1870 udgav han brochuren *Evidences for the Coming of the Lord in 1873: or The Midnight Cry*. ³⁷ Han fik også en række artikler om kronologi publiceret i *World's Crisis* som på den tid redigeredes af Miles Grant. År 1873 startede han sit eget månedstidsskrift, *The Midnight Cry*, hvis oplag "snart øgedes til 15.000 eksemplarer om måneden". Dette tidsskrift forkyndte at "brudgommen var at vente år 1874". ³⁸

"Da 1874 kom og ingen ydre tegn på Jesu genkomst i skyerne eller i kødelig skikkelse viste sig, foretog man en omvurdering af alle de argumenter som var lagt til grund for 'Midnatsråbet'. Og da man ikke kunne finde nogen fejl eller misforståelser, førte dette til en kritisk granskning af de bibeltekster som synes at have at gøre med måden for Kristi genkomst, og snart opdagede man at det at vente på Jesu genkomst i *kødet* var en fejltagelse ...". ³⁹

En af læserne af *The Midnight Cry*, B.W.Keith (senere skribent i *Zion's Watch Tower*), "havde beskæftiget sig med et nøjere studium af Mattæus' 24. kapitel og havde dertil benyttet 'Emphatic Diaglott', en ny og meget nøjagtig oversættelse ord for ord af Det Nye Testamente. Da han kom frem til versene 37 og 39

³³ Nelson H. Barbour, *Evidence for the Coming of the Lord i 1873; or the Midnight Cry*, Rochester, New York, andet oplag., 1871, side 32.

³⁴ Samme, side 32.

³⁵ Samme, side 33.

³⁶ E.B.Elliott, *Horae Apocalypticae*, bind IV, 4. oplag, London 1851, side 236.

³⁷ *Herald of the Morning*, Rochester, N.Y., aug. 1879, s. 28, og sept., s. 36.

³⁸ *Zion's Watch Tower*, Pittsburgh, Pa., okt. og nov. 1881, side 3.

³⁹ Samme side 3.

blev han meget overrasket over at finde følgende ordlyd:

"Thi som det var i Noas dage, således skal Menneskesønnens *nærværelse* være." Han fandt ud af at det græske ord *parousia* som normalt oversættes med "genkomst", var oversat med "nærværelse". Her fandt man forklaringen på, hvorfor ingen havde set Kristus komme i skyerne 1874. Han var kommet *usynligt* og var siden da *usynligt nærværende*! "Det stod derfor klart at selv om måden hvorpå de havde ventet at Jesus skulle komme var en fejltagelse, så var dog tidspunktet som var angivet af bladet 'Midnight Cry' rigtigt og at brudgommen *kom* i efteråret 1874,...".⁴⁰ Endnu en gang havde man ventet "forkert begivenhed til rette tid"!

Men de fleste læsere af *Midnight Cry* kunne ikke godtage denne forklaring, og de 15.000 abonnenter "skrumpede ind til omkring 200". Barbour selv var overbevist om at milleniets morgen var begyndt at gry og mente derfor at "The Midnight Cry" ("midnatsråbet") ikke længere var et passende navn på hans tidsskrift. Han bemærkede: "Kan nogen oplyse mig om, hvordan et 'midnatsråb' kan lyde *om morgenen*?"⁴¹ Tidsskriftet som ophørte i oktober 1874, startedes derfor på ny i juni 1875 under navnet *Herald of the Morning* ("Morgenens Forkynder"). Allerede i de første numre af dette tidsskrift publicerede Barbour sin beregning af hedningernes tider, ifølge hvilken de skulle slutte år 1914.⁴²

Charles Taze Russell

Charles Taze Russell, en forretningsmand i Allegheny, Pennsylvania, dannede i år 1870 sammen med sin far og nogle forretningsbekendte en bibelstudiegruppe. Denne gruppe havde nære kontakter til nogle andre adventistiske grupper, i første række Jonas Wendells gruppe i Allegheny og George Storr's gruppe i New York. Selv om Russell vidste at nogle af adventisterne, deriblandt Jonas Wendell, ventede at Jesus ville komme i kødet år 1873 eller 1874, forkastede han selv alle tidsberegninger - frem til 1876:

"Det var omkring januar 1876 at min opmærksomhed særligt blev henledt på emnet om profetisk tid som den knytter sig til disse læresætninger og forhåbninger. Det gik til omtrent på denne måde: Jeg modtog et blad kaldet *The Herald of the Morning* der var sendt af udgiveren, Mr. N.H. Barbour."⁴³

Ved læsning af dette tidsskrift fandt Russell til sin overraskelse at Barbour havde draget samme slutning som han selv, når det gjaldt *måden* for Kristi genkomst - at han skulle komme "som en tyv, ikke i kødet men som en åndeskabning, usynlig for mennesker; ...".⁴⁴ Russell skrev straks et brev til Barbour angående kronologien. Nogle måneder senere, i sommeren 1876, ordnede han det sådan at han kunne mødes med Barbour i Philadelphia, når Russell befandt sig der af forretningsmæssige grunde. Russell ville have at Barbour skulle vise ham, "hvis han kunne, at profetierne tilkendegav at Herrens nærværelse og 'høsttiden' begyndte år 1874. Han kom, og beviserne tilfredsstillede mig", fortæller Russell i sit tilbageblik.⁴⁵

Det er tydeligt at Russell ved dette møde ikke bare godtog årstallet 1874, men *alle* Barbours tidsbe-

⁴⁰ Samme, okt. og nov. 1881, side 3; februar 1881, side 3.

⁴¹ Samme, april 1880, side 7

⁴² Beregningen præsenteredes bl.a. i numrene for juli, sept. og okt. 1875. Eftersom Barbour kendte til J.A. Browns arbejder er det muligt at han "korrigerede" dennes udgangspunkt for de "syv tider" fra 604 til 606 f. Kr., hvorved han kom til 1914 som slutår. Men Barbour kan også have fået 606 fra Elliott. Selv om Elliott valgte 707 f. Kr. som begyndelsesår for hedningernes tider, tillagde han at "de kan ligefrem endnu mere naturligt regnes fra Nebukadnezars egen overtagelse af tronen og invasion af Juda 606 f. Kr." *Horae Apocalypticae*, bind IV, London 1851, side 238.

⁴³ Vagtårnet aug. 1916. *Zion's Watch Tower* for 15. juli 1906, side 230,231.

⁴⁴ Samme

⁴⁵ Samme

regninger deriblandt hans beregning af hedningernes tider (606 f. Kr. - 1914 e. Kr.).⁴⁶ Medens han stadig var i Philadelphia skrev Russell en artikel til Storrs' tidsskrift *Bible Examiner* med rubrikken "Gentile Times: When do They End?" (Hedningernes tider: hvornår slutter de?) som publiceredes i oktober-nummeret 1876. Med udgangspunkt i 3. Mos. 26:27,33 og Daniels fjerde kapitel fastsætter han i denne artikel længden af hedningernes tider til 2520 år. Ligesom Barbour sætter han deres begyndelse til Nebukadnezars ødelæggelse af Jerusalem som han daterer til 606 f. Kr. præcis som Barbour, hvorved han kan datere deres afslutning til 1914 e. Kr., "hvor Jerusalem skal befries for altid og jøderne sige til befrieren, 'Se dette er vor Gud, vi har ventet på Ham og Han skal befri os.'" (side 27).

Hvad for noget, nærmere bestemt, ventede han skulle indtræffe 1914? I bogen *Tiden er for Hånden* som udkom på engelsk 1889, dansk/norsk 1894 (=bind 2 i serien *Studier i Skriften*), opremser han på siderne 85-87 sine forventninger i syv punkter:

Først, at på det tidspunkt vil Guds kongedømme ... ha opnået fuld, verdensomfattende rådighed og at det da vil bli "oprettet" eller grundfæstet på jorden.

For det andet, at han som har ret til således at ta herredømmet, da vil være til stede som jordens nye hersker...

For det tredje, at nogen tid før 1914 e. Kr. er omme, vil det sidste medlem af den guddommelig anerkendte Kristi menighed... bli forherliget med hovedet ...

For det fjerde, at fra den tid af skal Jerusalem ikke længere nedtrædes af hedningerne, men skal rejse sig af den guddommelige ugunsts støv til hæder ...

For det femte, at på det tidspunkt eller tidligere vil Israels blindhed begynde at fjernes; ti deres "blindhed for en del" skulle kun vare, "indtil hedningernes fylde var kommet ind (Rom. 11:25)" ...

For det sjette, at den store "trængselstid som aldrig har været, siden et folk blev til", vil nå sit toppunkt og ende med det årstal;... og de "nye himle og den nye jord" med deres fredsgoder og velsignelser vil begynde at vinde den trængselsprøvede menneskeheds tilslutning...

For det syvende, at *før det tidspunkt* vil Guds herredømme, ordnet og ikklædt magt, være på jorden og vil ha slået til og knust det hedenske billede (Dan. 2:34) - det vil ha tilintetgjort disse kongers magt."

Dette var sandelig meget dristige forudsigelser. Troede Russell virkelig at alle disse mærkelige ting skulle indtræffe indenfor de følgende 25 år? Ja, det gjorde han. I virkeligheden betragtede han sin kronologi som Guds egen kronologi. År 1894 skrev han om året 1914: "Vi ser ingen grund til at ændre på tallene - ej heller skulle vi kunne ændre på dem, selv om vi ville. De er, tror vi, Guds årstal, ikke vore egne. Men husk at slutningen af 1914 ikke er tidspunktet for *begyndelsen*, men for *afslutningen* på trængsels-tiden." ⁴⁷ Man troede altså at "trængselstiden" skulle begynde nogle år *før* 1914, "ikke senere end 1910", og nå sin kulmination år 1914. ⁴⁸

Men i 1904, kun ti år før 1914, ændrede Russell sin opfattelse om denne sag. I en artikel i *Zion's Watch Tower* for juli 1904 (dansk *Vagt-Taarnet* for januar 1906) med overskriften "Almindeligt anarki -

⁴⁶ Dette antydes også af Russel selv, f. eks. i ekstraudgaven af *Zion's Watch Tower* for 25. april 1894 (= *A Conspiracy Exposed*): "Da vi først mødtes havde han meget at lære af mig om alttings genoprettelse. ... ligesom jeg havde meget at lære af ham angående *tid*." (Side 100)

⁴⁷ *Zion's Watch Tower* for juli 1894. Reprints, side 1677.

⁴⁸ Reprints, side 2876.

lige før eller lige efter oktober 1914" argumenterede han for at trængselstiden ville begynde straks *efter* oktober 1914:

"Vi forventer nu at anarkiets højdepunkt i den store trængselstid som vil gå forud for tusindårsrigets velsignelser, vil nås efter oktober år 1914 - meget hurtigt derefter, efter vor mening - "i een time", "pludseligt" ..." fordi "vor høsttid på fyrre år som slutter i oktober 1914, ikke kan forventes at indbefatte den frygtindgydende periode af anarki som ifølge Skriften skal blive kristenhedens skæbne." ⁴⁹

Denne forandring gjorde at nogle læsere begyndte at tænke at der måske også fandtes andre fejltagelser i det kronologiske system. En læser foreslog ligefrem at biskop Ushers kronologi måske var mere korrekt, når den satte Jerusalems ødelæggelse til 587 f. Kr. i stedet for 606 f.Kr. Dette skulle sætte slutningen på den 2520 år til omkring 1933-1934 i stedet for 1914. Men Russell bekræftede på ny sin stærke tro på årstallet 1914 og henviste til de øvrige tidspareller som pegede på 1914: "Vi kender ikke til nogen grund til at ændre på et eneste tal: at gøre det ville ødelægge de meget fremtrædende harmonier og paralleller mellem den jødiske tidsalder og evangelietidsalderen" ⁵⁰ I et svar til en anden læser forklarede han, at "harmonien mellem de profetiske perioder udgør et af de stærkeste beviser for, at vor bibelkronologi er korrekt. De passer ind i hinanden ligesom tandhjulene i en fuldendt maskine. At ændre kronologien *til og med bare ét eneste år ville ødelægge hele denne harmoni* - så nøjagtige er de forskellige beviser som er sammenføjede i *parallellerne* mellem den jødiske tidsalder og evangelietidsalderen." ⁵¹ Disse argumenter blev yderligere understøttet i artikler, skrevet af brødrene Edgar i Skotland. ⁵²

I 1904 var Russell altså stadig lige så overbevist om sine årstal som han var i 1889, da han skrev at forståelsen af disse kronologiske komponenter udgjorde *den besegling af Guds tjenere på deres pander* som omtales i Åb. 7:3. ⁵³

Men alt som året 1914 nærmede sig blev Russell dog mere forsigtig i sine udtalelser. I et svar til en spørgende broder år 1907 sagde han, at "vi har aldrig påstået at vore beregninger er ufejlbarligt rigtige. Vi har aldrig påstået at de var *videnskab* eller baseret på indiskutable fakta og beviser, men vore påstande har altid været at de er baseret på *tro*." ⁵⁴ Årstallene syntes ikke længere at være "Guds årstal" som han havde forklaret tretten år tidligere. De kunne være fejlbarlige. Russell overvejede ligefrem muligheden af at 1914 (og 1915) kunne passeres uden at nogen af de forventede hændelser indtrådte:

"Men lad os antage ... at 1915 skulle udløbe stille og roligt og efterlade bevis for at ikke alle de "udvalgte" var blevet "forvandlede" og at det naturlige Israels genoprettelse til gunst under den nye pagt (Rom. 11:12,15) udeblev. Ville dette så ikke bevise at vor kronologi er fejlregning? Jo, sandelig! Og ville dette ikke være en alvorlig fejltagelse? Jo, i sandhed! ... Hvilket slag ville dette ikke være! B af strengene på vor 'harpe' ville fuldstændig briste!

Men, kære venner, vor harpe ville dog endnu have alle de andre strenge stemte, og dette er noget som ingen anden forsamling af Guds folk på jorden kunne berømme sig af" ⁵⁵

⁴⁹ Samme, side 3389.

⁵⁰ Reprints, side 3436-3438

⁵¹ Samme, side 3415. Min kursivering.

⁵² Samme, side 3459,3460,3574-3579.

⁵³ *The Time is at Hand*, side 169. (*Tiden er nær*, opl. 1916, side. 174)

⁵⁴ Reprints, sid. 4067. (Sv. *Vakt-Tornet* for nov. 1910, side 164)

⁵⁵ Reprints, side 4067. (sv. *Vakt-Tornet* for nov. 1910, side 165,166)

En anden usikkerhedsfaktor var, om et år 0 mellem år 1 f.Kr. og år 1 e.Kr. skulle tages med i beregningen eller ikke. Denne sag havde været omtalt af Russell allerede år 1904 og fik nu øget vægt og betydning, jo mere året 1914 nærmede sig. Man var kommet frem til årstallet 1914 helt enkelt ved at trække 606 fra 2520, men nu begyndte man mere og mere klart at se at der ikke er indregnet noget år 0 i vores nuværende kalender. Følgelig var der fra den 1. oktober 606 f.Kr. til den 1. januar år 1 e.Kr. kun 605 år og 3 måneder, og fra den 1. januar år 1 e.Kr. til den 1. oktober 1914 e.Kr. er der 1913 år og 9 måneder, hvilket tilsammen bliver 2519 år i stedet for 2520. Dette ville få den virkning at de 2520 år ville udløbe i oktober 1915 i stedet for i oktober 1914.⁵⁶

Forsigtigheden i spørgsmålet om året 1914 tog til i året 1913. I artiklen "Lad jeres besindighed blive kendt" i *The Watch Tower* for den 1. juni 1913 advarede Russell sine læsere mod at tilbringe "værdifuld tid med at gætte på, hvad der skal indtræffe dette år, næste år, osv." Hans tillid til sit tidligere publicerede hændelsesskema var borte: "Dette er de gode tider for Guds nåde i Kristus - det være sig om menighedens fuldtallighed skal fuldbyrdes før 1914 eller ikke."⁵⁷ Endnu mere svævende udtrykte han sig i 15. oktober-nummeret samme år: "Vi venter på at den tid skal komme, hvor styret over verden skal overlades til Messias. Vi kan ikke sige at dette ikke skal ske i oktober 1914 eller oktober 1915. Det er muligt at vi i denne sag *kan have regnet forkert med et antal år*. Vi kan ikke sige med sikkerhed hvordan det forholder sig. Vi ved det ikke. Det er et spørgsmål om tro, ikke om viden."⁵⁸ Tidligere havde 1914 været et af "Guds årstal" og at "ændre kronologien til og med bare ét eneste år ville ødelægge hele denne harmoni". Men nu kunne man "have regnet forkert med et antal år" og ingenting i denne sag kunne siges "med sikkerhed". Dette var sandelig en kovending!

Russells vaklende tro på kronologien kunne yderligere ses i *The Watch Tower* for den 1. januar 1914: "Som vi allerede har påpeget, er vi ingenlunde sikre på at dette år, 1914, kommer til at bevidne de radikale og hurtige forandringer af systemet som vi har forventet."⁵⁹ Artiklen "Dagene er nær" i samme nummer er specielt afslørende:

"Hvis det senere skulle vise sig at menigheden ikke er blevet forherliget i oktober 1914, vil vi alligevel forsøge at være tilfredse med hvadsomhelst Herrens vilje må være ... Hvis året 1915 skulle passere uden at menigheden bliver taget til himmelen, uden at den store trængsel er brudt ud, etc. ville dette vise sig for mange som en stor ulykke. Således ville det dog ikke være tilfældet for os... Hvis Herren ordner det sådan, at *tiden skulle komme femogtyve år senere* da ville dette også være vor vilje ... Hvis oktober måned 1915 skulle blive passeret og vi selv stadig skulle befinde os her på jorden og ting og sager fortsætte omtrent som nu og hvis verden gør synlige fremskridt i spørgsmålet om at løse sine konflikter og ingen trængsel er i sigte og hvis Navnkirken endnu ikke har sluttet sig sammen, osv, da ville vi sige at vi helt tydeligt har begået en fejltagelse et eller andet sted i vore beregninger. Da ville vi granske profetierne yderligere, for at se om vi kunne finde nogle fejl. Og så vil vi tænke: *Har vi ventet os forkert hændelse i rette tid?* Herrens vilje skulle kunne tillade dette."⁶⁰

⁵⁶ *The Watch Tower*, 1. dec. 1912. Reprints, side 5141. Da første verdenskrig brød ud i 1914, og dette år derfor blev bibeholdt som sluttidspunktet for hedningernes tider, måtte udgangspunktet rykkes et år tilbage, for at man kunne opnå totalsummen 2520 år. Men selv om nogle brødre påpegede dette på et tidligt stadium (se f. eks. fodnoten på sid 32 i *Great Pyramid Passages* af John og Morton Edgar, andet oplag 1924, og J.O.-Melinder i sv. *Vakt-Tornet* for 1. maj 1918, side 142), godtog man ikke denne justering før end i 1943, i bogen *Sanningen skall göra eder fria*, dansk 1946: *Sandheden skal frigøre Jer*. Jvf. *Himmelriket är nära*, 1944 side 184 (svensk 1948). Dansk 1948: *Riget er nær*.

⁵⁷ Reprints, side 5249.

⁵⁸ Samme, side 5328. Min kursivering.

⁵⁹ Reprints, side 5373.

⁶⁰ Samme, side 5373, 5374. Min kursivering.

I nummeret for den 1. maj 1914 skrev Russell atter til sine læsere og bortforklarede helt og holdent, hvad han tidligere havde skrevet at "i disse spalter og i de seks bind af *Studier i Skriften* har vi fremstillet alting som berører tider og stunder nærmest i form af et forsøg; det vil sige, ikke med bestemt, ikke med fordring på at vi vidste, men med den tanke at 'sådan og sådan' ser det ud til at være Bibelens lære." ⁶¹

To måneder senere virker det som om Russell var på vej til at forkaste sin kronologi helt og holdent. I et svar til en kolportør som ville vide om *Studier i Skriften* fortsat skulle spredes efter oktober 1914, "eftersom De har nogen tvivl med hensyn til den fulde opfyldelse af alt det som ventedes omkring eller før oktober 1914", sagde Russell: "Det er vor tanke at disse bøger vil blive solgt og læst år ind i fremtiden, forudsat at evangelietidsalderen og dens gerning fortsættes ... Vi har ikke gjort noget forsøg på at hævde at disse anskuelser er ufejlbarlige; vi har blot fremsat vore slutninger og udregninger og har i øvrigt overladt det til hver enkelt læser som en pligt og et privilegium selv at læse, slutte og regne. *Dette vil være interessant selv om hundrede år.* Hvis nogen kan slutte eller regne bedre end vi har gjort, vil han dog stedse kunne interessere sig for hvad vi har fremsat." ⁶² Det så nu derfor ud, som om Russell var rede til at acceptere tanken om at årstallet 1914 var en fejltagelse og at hans skrifter om emnet blot ville have historisk interesse for bibelforskere hundrede år længere frem i tiden!

Men så udbrød første verdenskrig, og Russells svigtende tro på kronologien begyndte at komme sig. Selv om krigen ikke som sådan nøjagtigt passede ind i det forudsagte hændelsesmønster - at trængselens tid skulle udgøre en klassekamp mellem kapitalister og arbejdere, hvilket skulle munde ud i en periode af verdensomfattende anarki - så han i verdenskrigen et *forspil* til disse hændelser:

"Men socialismen er, tror vi, den vigtigste faktor i den krig der nu raser, den største og frygteligste der nogensinde har været, og sandsynligvis den sidste." ⁶³

Og længere fremme i løbet af 1914 skrev han:

"Vi tror at den nuværende nød blandt nationerne kun er begyndelsen til trængselens tid ... Det anarki som vil følge efter denne krig, vil blive den virkelige trængselens tid.

Vi tror at krigen kommer til at svække nationerne i så høj grad at der efter dens afslutning vil blive gjort forsøg på at indføre socialistiske ideer og at dette vil blive bekæmpet af regeringerne", etc, og munde ud i en verdensomfattende klassekamp og anarki. ⁶⁴

Videre argumenterede Russell for at hedningernes tider nu var udløbet, selv om byen Jerusalem stadig blev nedtrådt af hedningerne: "Nedtrædningen af jøderne er ophørt. Over hele verden er jøderne nu frie - til og med i Rusland. Den 5. september udfærdigede den russiske Tsar en bekendtgørelse for alle jøder i det russiske kejserdømme; og dette var inden hedningernes tider var udløbet. Den tilkendegav at jøderne kunde få stillinger i de højeste embeder i den russiske arme og at den jødiske religion ville få den samme frihed som andre religioner i Rusland. Hvor bliver jøderne nedtrådt i dag? Hvor bliver de udsat for foragt? På nuværende tidspunkt bliver de ikke udsat for nogen som helst forfølgelse. Vi tror at nedtrædningen af Jerusalem er ophørt, derfor har den tid hvor hedningerne skulle nedtræde Israel, nået sin slutning." ⁶⁵ Selv om Russell delvist forudså den socialistiske revolution (Rusland, 1917 etc.) og at jøderne atter skulle samles i Palæstina, kunne han naturligvis ikke forudse de forfølgelser som jøderne ville blive udsat for i

⁶¹ Samme, side 5450.

⁶² *The Watch Tower*, 1. juli 1914 (*Vagt-Taarnet*, 1. juli 1914, side 112). Reprints, side 5496. Min kursivering.

⁶³ *The Watch Tower*, 15. aug. 1914 (*Vagt-Taarnet*, 1. oktober 1914, side 147). Reprints, side 5516.

⁶⁴ *The Watch Tower*, 1. nov. 1914, side 327,328. Reprints, side 5567.

⁶⁵ *The Watch Tower*, 1. nov. 1914. Reprints, side 5568.

Tyskland, Polen og andre lande under den anden verdenskrig.

Fra første verdenskrigs udbrud og frem til Russells død den 31. oktober 1916 forblev hans genoprettede tillid til kronologien urokket. Dette fremgår klart af følgende uddrag af *The Watch Tower* i denne periode:

1. januar 1915: "... denne krig er det som er forudsagt i Skriften og som forbindes med den Almægtige Guds dag - 'hævnens dag fra vor Gud'." ⁶⁶

15. september 1915: "Når vi følger Skriftens kronologi frem til vor tid finder vi at vi nu lever i selve morgengryet til den syvende dag i menneskets store uge. Dette bekræftes på en overvældende måde af de hændelser som nu finder sted overalt rundt omkring os". ⁶⁷

15. februar 1916: "I STUDIER I SKRIFTEN, bind IV, har vi klart og tydeligt peget frem mod de ting som nu finder sted og de endnu værre ting som stadig ligger foran os" ⁶⁸

15. april 1916: "Vi tror at årstallene har vist sig at være fuldstændig rigtige. Vi tror at hedningernes tider har nået sin slutning og at Gud nu lader de hedenske regeringer ødelægge sig selv for at berede vejen for Messias' rige." ⁶⁹

1. september 1916: "Det står stadig klart for os at den profetiske periode der er kendt som hedningernes tider sluttede kronologisk i oktober 1914. Det faktum at den store vredens dag over nationerne begyndte dengang udgør en god opfyldelse af vore forventninger." ⁷⁰

Men i november år 1918 ophørte første verdenskrig pludselig uden at efterfølges af verdensomspændende socialistisk revolution og anarki. Det sidste medlem af Kristi menighed var ikke blevet forherliget, Jerusalem nedtrådtes stadig af hedningerne, Guds rige havde ikke knust det "hedenske billede" og "de nye himle og den nye jord" fandtes ikke for at "begynde at vinde den trængselsprøvede menneskeheds tilslutning". Ikke en eneste af de syv forudsigelser som blev opregnet i bogen *Tiden er for Hånden*, var blevet bekræftet. ⁷¹

Men *noget* var trods alt indtruffet: Verdenskrigen. Man mente derfor at tidspunktet trods alt måtte være rigtigt, og atter kunne det altså hævdes at man havde ventet "forkert begivenhed til rette tid." ⁷² Men hvordan kunne tiden være rigtig, når alle forudsigelser var slået fejl? Gennem flere år rådede der stor rådvilhed blandt Russells efterfølgere, fordi de forudsagte hændelser ikke var indtruffet. Efter nogle års forløb begyndte J.F. Rutherford, Russells efterfølger som præsident for Vagttårnsselskabet, trin for trin at "forklare", hvad der virkelig var blevet opfyldt år 1914 og derefter:

I talen "Himmeriget er nær" som blev holdt ved stævnet i Cedar Point i Ohio den 5.-13. september

⁶⁶ Reprints, side 5601.

⁶⁷ Samme, side 5769:8

⁶⁸ Samme, 5852

⁶⁹ Samme, side 5888:13

⁷⁰ Samme, side 5950:5

⁷¹ Se side 20 i dette hefte. Lang tid efter troede man at "den store trængsel" (Matt. 24:21,22) virkelig var begyndt år 1914, men år 1969 opgav Vagttårnsselskabet denne fortolkning.

⁷² A.H. MacMillan, *En vandring i Tro*, New York 1957 (sv. 1958), side 48 ff.

1922, forklarede Rutherford for sine tilhørere at Guds rige virkelig blev oprettet år 1914, men ikke på jorden som man havde forventet, men *i de usynlige himle!*⁷³ Og tre år senere, år 1925, tillempede han Åb. 12 på denne hændelse og forklarede at Guds rige var *født i himlene* år 1914 i overensstemmelse med denne profeti.⁷⁴ Det var også ved stævnet i Cedar Point år 1922 at Rutherford for første gang præsenterede sin opfattelse at "år 1918, eller deromkring, kom Herren til sit (åndelige) tempel."⁷⁵ Russell og hans medtroende havde tidligere haft den opfattelse at den himmelske opstandelse fandt sted år 1878. Men år 1927 flyttede Rutherford denne hændelse frem til 1918.⁷⁶ På lignende måde ændrede Rutherford, i begyndelse af 1930'erne, årstallet for begyndelsen af *Kristi usynlige nærværelse*, fra 1874 til 1914.⁷⁷ På den måde erstattede Rutherford gradvis de uopfyldte forudsigelser med *en serie usynlige og åndelige hændelser*, som blev forbundet med årstallene 1914 og 1918. Syvogtres år [nu toogfirs år] efter 1914 tilslutter Jehovas Vidner sig stadig Rutherfords "forklaringer".

Sammendrag

Fortolkningen af "hedningernes tider" som en periode på 2520 år der begyndte 607 (tidligere 606) f.Kr. og sluttede 1914 e.Kr., åbenbares ikke mirakuløst for Charles Taze Russell i efteråret 1876. Ideen har tværtimod en udviklingshistorie med rødder langt tilbage i historien. Den har sit udspring i det såkaldte "dag = år"-princip som sandsynligvis først begyndte at blive anvendt af den jødiske rabbiner *Akibah ben Josef* i det første århundrede e.Kr. Fra og med det niende århundrede begyndte dette princip at blive anvendt på tidsperioderne i Daniels bog af en række jødiske rabbinere. Blandt de kristne var *Joakim af Floris* i 1100-tallet den første som tog fat på ideen og begyndte at anvende princippet på de 1260 dage i Daniels bog og Åbenbaringsbogen. Efter Joakims død begyndte hans efterfølgere at identificere de 1260 år med hedningernes tider i Luk. 21:24, og denne fortolkning blev siden gængs blandt de grupper som den katolske kirke i de følgende århundreder brændemærkede som kættere, reformatorerne indbefattet. Alt eftersom tiden gik, og beregningerne slog fejl, blev udgangstidspunktet for de 1260 (eller 1290) år flyttet fremad, så deres afslutning og Kristi genkomst kunne placeres i en nær fremtid.

Den første som tolkede de "syv tider" i Daniels fjerde kapitel som en periode på 2520 år, var helt klart *John Aquila Brown* år 1823. Ved at placere udgangstidspunktet til 604 f. Kr. kom han til 1917 som det år hvor de ville nå deres afslutning. Andre fortolkere greb hurtigt ideen om de 2520 år og identificerede dem med "hedningernes tider" i Luk. 21:24. Afhængigt af hvilket udgangstidspunkt man valgte, opnåede de forskellige fortolkere en række forskellige tidspunkter for afslutningen af disse tider. Nogle skribenter som eksperimenterede med de bibelske jubelårs-cykler, kom frem til at hedningernes tider var 2450 eller 2452 (49x49+49) år lange. I *tabel 2* fremsættes et lille udvalg af de mange beregninger, som blev gjort i det forrige århundrede af de 2520 og 2450 år af forskellige fortolkere. Som det fremgår af tabellen kom flere af disse beregninger meget tæt på 1914, det årstal som Nelson H. Barbour publicerede første gang år 1875. Hans beregning ville efter al sandsynlighed være druknet i hoben af andre fejlslagne beregninger, hvis den ikke tilfældigvis havde peget på et tidspunkt som næsten faldt sammen med første verdenskrigs udbrud. Barbours beregning blev overtaget af C.T. Russell ved deres møde i Philadelphia i sommeren 1876. Barbour var da 52 år gammel og gjorde et stærkt indtryk på den unge pastor Russell som da kun var 24 år. Selv om deres veje skiltes igen i foråret 1879, fortsatte Russell med at holde fast ved Barbours tidsregninger, og lige siden har årstallet 1914 været det kardinalpunkt, hvorom de profetiske fortolkninger blandt Russells efterfølgere har drejet sig.

⁷³ Jfr. bogen *Nye Himle og en Ny Jord*, 1953 (dansk 1955).

⁷⁴ *The Watch Tower*, 1. marts 1925, "Nationens fødsel".

⁷⁵ *Samme*, 1 okt. 1922, side 298. 1. nov. 1922, side 334.

⁷⁶ Jfr. *Från det förlorade paradiset till det återvunna paradiset*, kap. 23, par. 30. Dansk 1960: *Fra det tabte paradis til det genvundne paradis*.

⁷⁷ *The Golden Age*, 1930, side 503; 1934, side 379,380. Jvf. *Profeterna*, 1929, side 65,66.

TABEL 2: Anvendelser af de 2520 (eller 2450) år i forrige århundrede

Fortolkere	Udgivelse og udgivelsesår	Anvendelse af de 2520 (el 2450) år	Bemærkninger
John Aq. Brown	The Even-Tide ... London 1823	f.Kr. 604-1917 e.Kr.	"syvtider" i Dan. 4
Wm. Cuninghame	Dialogues og prophecy, Bind I " 1827	728-1792	= rapport fra de profetiske konferencer i Albury Park 1826-1830.
H. Drummond	" 1827	722-1798	
G.S. Faber	The Sacred Calender of Prophecy London 1828	657-1864	
Alfred Addis	Heaven Opened 1829	680-1840	
William Digby	A Treatise om the 1260 Days 1831	723-1793	
W.A. Holmes	The Tie of the End 1833	685-1835	
M. Habershon	A Dissertation ... 1834	677-1843	
John Fry	Unfulfilled Prophecies ... 1835	677-1843	
William W. Pym	A Word of Warning ... 1835	671-1847	
William Miller	The First Report of the General Conferende 1842	677-1843	
Th. R. Birks	First Elements of Sacred Prophecy 1843	606-1843	hedn.tider = 2450 år
E.B. Elliott	Horae Apocalypticæ, Bind III London 1844	606-1914	Strøget i 1851 udgaven
Wm. Cuninghame	" " " " London 1844	727-1793	Et andet alternativ
	The Fulfilling London 1847	606-1847	hedn.tider = 2452 år (en ændring af hans forslag 1827)
J.H. Frere	The Great Continental Revolution London 1848	603-1847	hedn.tider = 2450 år
E. Bickersteth	A Scripture Help London 1850	727-1793	en anden af hens. beregninger var 677-1843
"	" London 1850	602-1918	et tidsskrift
Anonym	The Watch Tower London 1856	727-1793	
R.C. Shimeall	Our Bible Chronology, N.Y. 1859	652-1868	
J.S. Philips	The Rainbow, March 1, London 1865	652-1867	et tidsskrift udgivet af William Leask, senere af J.B. Rotherham
"J.M.N."	The Rainbow, April 1, London 1865	658-647-1865-1873	Tidsskrift udgivet af J.A. Seiss m.fl.
W. Farrar	The Rainbow, Nov. 1, London 1865	654-1866	(Disse er nogle eksempler. Forfatteren giver 12 forskellige alternativer
Anonym	The Prophetic Times, Dec. 1870	715-1805	
	" " " 1871	698-1822	
	" " " 1871	643-1877	
	" " " 1871	606-1914	
	" " " 1871	598-1922	
Joseph Baylee	Times of the Gentiles 1871	623-1896	
"P.H.G."	The Quarterly Journal of Prophecy, April, London 1871	652-649-1868-1871	et tidsskrift udgivet af Horatius Bonar
Edward White	Our Hope, June, London 1874	626-1894	et tidsskrift udgivet af William Maude. Whites var et omtryk fra 1866
N.H. BARBOUR	HERALD OF THE MORNING, June, N.Y. 1875	606-1914	tidsskrift udgivet af Nelson H. Barbour
C.T. RUSSELL	THE BIBEL EXAMINER, October, N.Y. 1876	606-1914	udgivet af George Storrs
E.H. Tuckett	The Rainbow, Aug. London 1877	651/650-1869/1870	
M.P. Baxter	Forty Coming Wonders London 1880	620-1900	= 5 opl. (1. 1866)
H.G. Guinness	Light for the Last Days London 1886	606-1915	Disse er kun nogle få af hans mange forskellige beregninger
	" 1886	604-1917	
	" 1886	598-1923	
	" 1886	587-1934	
W.E. Blackstone	The Weekly Evangel, May 13 1876	606-1915	Denne artikel sammenfattede hans synspunkter som publiceredes året forinden
	" 1916	595-1926	
	" 1916	587-1934	

Kapitel 2

DET NYBABYLONISKE RIGES KRONOLOGI

Hvordan beregnes udgangstidspunktet?

Vagtårnsselskabets udgangstidspunkt for de 2520 år er året 607 f.Kr. Gyldigheden af dette udgangspunkt er direkte forbundet med det nybabyloniske riges kronologi. Ifølge historikerne sluttede denne periode da Babylon blev erobret af Kyros' tropper år 539 f.Kr.⁷⁸ I det første år af sin regering over Babylon udfærdigede Kyros et dekret som tillod jøderne at vende tilbage til Jerusalem. Ifølge Vagtårnsselskabets fortolkning afsluttedes den halvfjerdsårige periode som omtales i Jer. 25:11; 29:10; Dan. 9:2 og 2.Krøn. 36:21 i og med denne tilbagevenden som beregnes at være sket i år 537 f.Kr.⁷⁹ Denne halvfjerdsårsperiode begyndte i så fald år 607 f.Kr. (537 + 70). Eftersom Selskabet mener at denne halvfjerdsårsperiode var en periode af *fuldstændig ødelæggelse* for Juda og Jerusalem, hævder man at det var år 607 f.Kr. at Nebukadnezar ødelagde Jerusalem i sit 18. regeringsår (Jer. 52:12, 2.Kong. 25:8; Jer. 52:29). Denne begivenhed markerede udgangspunktet for hedningernes tider på 2520 år, siger man.

At dette udgangspunkt er uforeneligt med en række historiske fakta og bevisligt fejlagtigt vil blive vist i det følgende.

Oldtidens historikere

Frem til den sidste del af forrige århundrede kunne længden af den nybabyloniske periode udelukkende fastsættes ved hjælp af oplysninger fra oldtidens græske og romerske historikere. Disse historikere levede flere hundrede år efter den nybabyloniske periode og deres påstande modsiger desværre ofte hinanden. De to som betragtes som mest tilforladelige er *Berosos* og *Claudius Ptolemaios*.

Berosos var en babylonisk præst i 200-tallet f.Kr. Omkring år 281 f.Kr. skrev han en historie om Babylon som er kendt under navnet *Babyloniaca* eller *Chaldaica* og som han tilegnede Antiokus I. Han forlod senere Babylon og bosatte sig på øen Kos ud for Grækenland.⁸⁰ Desværre er hans skrifter gået tabt, og alt hvad man kender til dem kommer fra de 22 citater eller parafraser fra hans arbejde som blev

⁷⁸ Årstallet 539 f.Kr. er blevet betegnet som et "basisårstal" (se *Hele Skriften er inspireret af Gud og gavnlige*, dk. 1969, side 282. Jvf. *Aid to Bible Understanding*, 1971, side 333:5,6). Dette er ikke helt korrekt. Årstallet er fastsat på en indirekte måde. Historikerne kom først frem til året 539 f.Kr. ved at regne fra Nebukadnezars regering som er astronomisk fixeret (604-562 f.Kr.), via Evil-Merodak (561-560), Neriglissar (559-556) og Nabonid (555-539). Man kan også regne *baglæns* fra Kambyses regering. En lertavle, "Strm Kambyss. 400", som indeholder en række astronomiske observationer fra Kambyses' 7. regeringsår, har gjort det muligt for moderne astronomer at fastsætte dette 7. år til 523/522 f.Kr. Dette år kan derfor betegnes som et "basisårstal". Hvis Kambyses' 7. regeringsår var 523/522 (foråret 523 - foråret 522) f.Kr., så må hans første år have været 529/528 f.Kr. Hans far, Kyros regerede ifølge kileskriftteksterne i ni år over Babylon. Kyros' første år som Babylons konge var derfor 538/537 f.Kr., og Babylons fald indtraf nogle måneder tidligere, d.v.s. om efteråret år 539 f.Kr. Årstallet 539 f.Kr. er således ikke i sig selv et "basisårstal", men er udledt fra et "basisårstal", 523/522 f.Kr. Uden et astronomisk fastsat tidspunkt ville årstallet for Babylons fald bare have været et *relativt* tidspunkt. Professor Otto Neugebauer fremholder: "En absolut kronologi [er] en kronologi, som er baseret på astronomisk fastsatte tidspunkter i modsætning til en 'relativ kronologi', som bare fortæller os længden af visse intervaller, for eksempel det totale antal regeringsår i et dynasti." (*A History of Ancient Mathematical Astronomy*, bog VI, 1975, side 1071) - Hvis 539 f.Kr. skal betegnes som et "basisårstal", så gælder det samme for en mængde andre årstal som ligeledes er udledt fra astronomisk fastsatte tidspunkter, f. eks. årstallet 587/586 f.Kr. som Nebukadnezars 18. regeringsår hvilket er udledt fra det astronomisk fastsatte årstal 568/567 f.Kr. Sidstnævnte årstal, 568/567 f.Kr., er i virkeligheden det sikreste absolutte årstal i hele 500-tallet f.Kr.! Mere om dette længere fremme.

⁷⁹ Denne fortolkning og dette årstal vil blive behandlet i kapitel 3.

⁸⁰ *Reallexikon der Assyriologie*, andet bind, Berlin og Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1938, side 2,3. (Red. af Erich Ebeling og Bruno Meissner).

opbevaret hos andre af oldtidens skribenter, samt 11 udtalelser om Berossos hos klassiske, jødiske og kristne skribenter.⁸¹ De længste bevarede citater behandler de nybabyloniske kongers regeringslængder og findes i en krønike af Eusebius (ca. 303 e.Kr.),⁸² i Flavius Josefus' *Against Apion* og *Antiquities of the Jews* og i en del andre senere arbejder.⁸³ Man ved også at Eusebius citerer Berossos indirekte via den græsk-romerske historiker *Alexander Polyhistor* (første århundrede f.Kr.).

Hvorfra fik Berossos sine oplysninger om de nybabyloniske konger? Ifølge hans egen oplysning oversatte han "mange bøger som var blevet opbevaret med stor omsorg i Babylon og som behandlede en periode på mere end 150.000 år."⁸⁴ Disse "bøger" indbefattede de legendariske konger før Floden med deres meget overdrevne regeringslængder. Men det har også kunnet fastsættes at han benyttede sig af de meget tilforladelige babyloniske krøniker fra f. eks. den nybabyloniske periode og "at han pålideligt gengav deres indhold på græsk".⁸⁵

Claudius Ptolemaios (70-161 e.Kr.) var en fremtrædende forsker, astronom, geograf, historiker og kronolog som boede i Ægypten under de romerske kejsere Hadrianus' og Antoninus Pius' regeringsår. Omkring 142 e.Kr. skrev han sit store arbejde *Hē Mathematike Syntaxis*, bedre kendt under navnet *Almagest* (= den latinske titel). Et andet af hans arbejder, *Handy Tablets*, indeholdt oprindeligt hans berømte *kanon*, en fortegnelse over konger og deres regeringstider som begyndte med Nabonassars regering i Babylon år 747 f.Kr. og siden følger de babyloniske, persiske, græske og romerske herskere frem til hans egen samtidige, Antoninus Pius (138-161 e.Kr.).⁸⁶

Hvorfra fik Ptolemaios sin kongeliste? *Aid*-bogen forklarer at "Ptolemaios menes at have benyttet Berossos' skrifter".⁸⁷ Dette er imidlertid ikke særlig sandsynligt. Tværtimod er forskere kommet til den slutning at Ptolemaios' *kanon* "repræsenterer en babylonisk tradition om det første årtusinde f.Kr. som er uafhængig af Berossos, hvilket fremgår af kongernes orden og navneformer".⁸⁸ F. Schmidtke forklarer: "Når det gælder afhængighed af kilder har Ptol. *kanon* i stor udstrækning hentet sit stof fra den Bab. krøn. Dette fremgår klart af det karakteristiske *abasileuta ete* [= år af interregnum] 688-681 som også findes i krøniken (IV, 23), medens kongelisten A har Sanherib på dette sted, ligesom også i spørgsmålet om de to *abasileuta ete* 704-703. Ptol. *kanon* gengiver her ligesom krøniken den babyloniske tradition som ikke anerkendte Sanherib som den legitime konge, eftersom han havde plyndret og ødelagt

⁸¹ En oversættelse med en omfattende behandling af disse fragmenter publiceredes af Paul Schnabel i *Berossus und die Babylonisch-hellenistische Literatur*, Leipzig-Berlin: B.G. Teubner, 1923. Den første fuldstændige oversættelse til engelsk af de eksisterende fragmenter af Berossos' arbejde er publiceret af Stanley Burstein i *The Babyloniaca of Berossus* som bind 5, fasc. 5 i *Sources from the Ancient Near East*, Malibu: Undena Publications, 1978.

⁸² Eusebius' krønike findes kun bevaret i en armensk oversættelse. En oversættelse til tysk findes i Josef Karst, *Die Chronik, Eusebius Werke*, 5 (Leipzig 1911). Eusebius reviderede sit arbejde to gange efter 303.

⁸³ *Against Apion*, bog I: 19-21; *Ant.*, bog X: XI, par. 1. De tidligste og mest tilforladelige citater er dem som findes hos Josefus (Burstein, side 11), hvilket er betydningsfuldt, eftersom hans længste citat fra Berossos netop gælder den nybabyloniske periode og indbefatter alle regeringslængder i denne periode.

⁸⁴ Burstein, *op.cit.*, side 13.

⁸⁵ Samme, side 8. Robert Drews kommer i sin artikel "The Babylonian Chronicles and Berossos" (*Iraq*, bind 37, del 1, foråret 1975) til samme slutning: "At krønikerne var blandt disse kilder kan ikke betvivles." (side 54) Dette har kunnet påvises gennem en nøjere sammenligning mellem Berossos' påstande og de babyloniske krøniker. Selv P. Schnabel drager samme slutning: "At han har benyttet sig af kileskrifttekster, fremfor alt krønikerne, mærker man overalt." (*Op.cit.*, side 184).

⁸⁶ Ptolemaios' *kanon* blev for nylig publiceret af, blandt andre, E.J. Bickerman i *Chronology of the Ancient World*, Ithaca, New York: Cornell University Press. 1968, side 107-109.

⁸⁷ *Aid to Bible Understanding*, side 328:1, jvf. fnt. 78. Dette arbejde vil herefter blive betegnet som *Aid*.

⁸⁸ Burstein, *op. cit.*, side 38. Min kursivering.

Babylon." ⁸⁹ Der findes også en del beviser for at Ptolemaios benyttede babyloniske kongelister. Han havde altså adgang til babyloniske krøniker og kongelister, sikkert via indirekte kilder, men *åbenlyst uafhængig af Berossos!* Dette er en meget vigtig slutning, eftersom de tal Ptolemaios giver for de nybabyloniske kongers regeringer stemmer overens med Berossos' tal! Vi får på den måde to uafhængige vidner til længden af den nybabyloniske æra ifølge krønikerne, og selv om disse krøniker kun delvist er bevaret på de kileskrifttavler som er fundet, ved vi at de regeringslængder for de nybabyloniske konger som de oprindelig indeholdt, er formidlet korrekt til os gennem Berossos og Ptolemaios!

De nybabyloniske kongers regeringstider er, ifølge Berossos og Ptolemaios, følgende:

	Regeringstider ifølge:		
	<i>Berossos</i>	<i>Ptolemaios</i>	f.Kr.
Nabopolassar	21 år	21 år	625-605
Nebukadnezar	43 år	43 år	604-562
Evil-Merodak	2 år	2 år	561-560
Neriglissar	4 år	4 år	559-556
Labashi-Marduk	9 måneder	-	556
Nabonid	17 år	17 år	555-539

Ptolemaios nævner ikke Labashi-Marduk i sin fortegnelse eftersom han kun regner med *hele* år. Labashi-Marduks regering på nogle få måneder absorberedes i Neriglissars sidste regeringsår (som også var Nabonids tiltrædelsesår). Ptolemaios kunne derfor udelade ham i regnskabet. ⁹⁰

Hvis disse oplysninger fra de to ældste og mest tilforladelige historikere er rigtige, skulle Nebukadnezars første regeringsår have været 604/603 f.Kr. og hans 18. regeringsår 587/586 f.Kr. Som påpeget tidligere var disse historikere de eneste kilder man kunne rådføre sig med, når det gjaldt den nybabyloniske periodes længde frem til slutningen af 1800-tallet. I dag er historikerne imidlertid ikke kun afhængige af Berossos og Ptolemaios for at kunne fastsætte længden af den nybabyloniske æra. De arkæologiske udgravninger siden midten af forrige århundrede har bragt en lang række nye kilder for dagen - mange af dem samtidig med den nybabyloniske periode - som fastsætter længden af denne periode uafhængig af Berossos' historie og Ptolemaios' kanon. Der findes ikke mindre end syv forskellige bevisekæder, de fleste om ikke simpelthen samtlige uafhængige af hinanden som fastsætter længden af denne periode. Alle som tror at længden af denne periode på nogen måde kan rokkes hvis man kan undergrave tilliden til Ptolemaios' kanon, lever derfor i en vildfarelse. ⁹¹ De kilder historikerne har tilgængelige i dag for det nybabyloniske riges kronologi gør Berossos' oplysninger og Ptolemaios' kongelister overflødige, selv om deres oplysninger har kunnet bekræftes gennem disse nye iagttagelser. Disse nye kilder består af 1) krøniker og andre historiske dokumenter, 2) forretningsdokumenter og juridiske dokumenter, 3) astronomiske "dagbøger" og 4) synkronismer til den samtidige ægyptiske kronologi. Disse forskellige bevisekæder vil blive behandlet nedenfor i nævnte rækkefølge.

Krøniker og andre historiske dokumenter

⁸⁹ Friedrich Schmidtke, *Der Aufbau der Babylonischen Chronologie*, i *Orbis Antiquus*, hefte 7, Schriften der Altertumswissenschaftlichen Gesellschaft, Münster Westf., 1952, side 41.

⁹⁰ Labashi-Marduk regerede formodentlig kun 2-3 måneder. Se R.A. Parker og W.H. Dubberstein i bogen *Babylonian Chronology 626 B.C. - A.D. 75*, Providence: Brown University Press, 1956, side 13. Kongelisten fra Uruk (se længere fremme) angiver også at Labashi-Marduk kun regerede tre måneder.

⁹¹ Se f. eks. *Vagttårnet* for 1. april 1978, side 22, hvor man henviser til den kendte fysiker Robert R. Newtons angreb på Ptolemaios' astronomiske observationer i bogen *The Crime of Claudius Ptolemy* (Baltimore 1977). *Vagttårnet* undlader imidlertid at nævne, at professor Newton i samme bog (side 375) understreger at Ptolemaios' kanon eller kongeliste for den nybabyloniske periode og især fra og med Nebukadnezar er pålidelig eftersom den har fået astronomisk støtte uafhængig af Ptolemaios' egne observationer! Hans bedømmelse af Ptolemaios' kanon er, at "jeg har stor tiltro til dennes nøjagtighed når det gælder Nabopolassar og senere konger", men medgiver at han savner de historiske kundskaber, som kræves for at bedømme de tidligere dele af den. - Brev fra prof. Newton til forfatteren dateret den 14/8-78, 17/10-78 og 2/1-79.

I *Aid*-bogen forklares det på side 327:5: "Babyloniske historiske optegnelser som skulle kunne understøtte eller undergrave Ptolemaios' tal for visse kongers regeringsslængder, savnes i stor udstrækning." Artikelforfatteren burde imidlertid have tilføjet at denne påstand *ikke holder, når det gælder den nybabyloniske periode!* Der findes mere end tilstrækkeligt med historiske tekster og indskrifter til at vi kan fastsætte længden af den nybabyloniske periode uafhængigt af Ptolemaios' kanon. Disse historiske optegnelser består af (A) krøniker, (B) kongelister og (C) kongeindskrifter.

(A) Flere *krøniker* som dækker dele af den nybabyloniske periode, er fundet. Samtlige opbevares på British Museum i London. De krøniker som har betydning for vor undersøgelse er:

Krønikenr	B.M.nr.	Regent	Regeringstid som dækkes
Nr.			
2	25127	Nabopolassar	tiltr. år - 3
3	21901	"	10-17
4	22047	"	18-20
5	21946	Nabopolassar-	21
	"	Nebukadnezar	tiltr. år - 10
6	25124	Neriglissar	3
7	35382	Nabonid	tiltr. år - 17

Som man kan se, er de fleste af disse krøniker ufuldstændige. Men en del oplysninger kan indhentes. Af B.M. 21946 fremgår det at Nabopolassar herskede i 21 år i Babylon, hvilket også Ptolemaios angiver i sin kanon. Den del af krøniken siger: "I 21 år havde Nabopolassar været konge i Babylon. På den ottende dag i måneden Ab døde han. I måneden Elul vendte Nebukadnezar(II) tilbage til Babylon, og på den første dag i måneden Elul besteg han den kongelige trone i Babylon." ⁹²

Den sidste krønike (B.M. 35382), den berømte "Nabonid-krøniken", dækker hele Nabonids regering, men er desværre skadet. Den del som omfatter tiden fra hans 12. til hans sidste regeringsår, savnes. Den del som oprindeligt indeholdt ordene for "syttende året" er også skadet. ⁹³ Men andre oplysninger i krøniken bekræfter at en regering på sytten år for Nabonid må være korrekt. I Nabonids sjette år, siger krøniken, besejrede Kyros Astyages, Mediens konge, og i det niende år marcherede Kyros (som kaldes "konge af Parsu", d.v.s. Persien) til Lydien, "besejrede dens konge, tog bytte og stationerede sin egen garnison (der)". ⁹⁴ Det forklares altså at Kyros er konge over Medien og Persien i Nabonids sjette og niende regeringsår og godt på vej til at udvide sit styre.

Nu kan Kyros' første år som konge over Anshan (= Elam) ikke sættes tidligere end til 560/59 f.Kr. Ifølge Herodotos (400-tallet f.Kr.) regerede Kyros i 29 år, deraf 9 år over Babylon. En række af oldtidens historikere, Ktesias, Dinon, Diodorus, Africanus og Eusebius, giver alle Kyros samme regeringstid. ⁹⁵ Også kileskrifttavler (forretningsdokumenter) bekræfter at Kyros regerede ni år over Babylon (538-530 f.Kr.), hvilket forlægger hans tiltrædelsesår i Elam til 560 eller 559 f.Kr. Antag nu at 20 år lægges til den

⁹² A.K.Grayson, *Assyrian and Babylonian Chronicles*, New York: J.J.Augustin Publisher, 1975, side 99,100.

⁹³ Samme, side 109.

⁹⁴ Samme, side 106-107. - Også ordene for det "sjette år" er skadet, men da redegørelsen for hvert år er adskilt fra næste år med en horizontal streg, og eftersom beretningen om Astyages' nederlag kommer umiddelbart før skildringen af det syvende års hændelser, er det tydeligt at det angår det sjette år.

⁹⁵ *Aid*-bogen (side 328) er enig i denne datering: "Historikere som Diodorus, Africanus og Eusebius viser at Kyros' første år som konge over Persien modsvarede den 55. Olympiades første år (560/59 f.v.t.), medens Kyros' sidste år placeres i den 62. Olympiades andet år (531/530 f.v.t.)."

nybabyloniske æra (hvilket er nødvendigt, hvis Jerusalems ødelæggelse skal kunne dateres til 607 i stedet for 587 f.Kr.), og at vi lægger disse 20 år til Nabonids regering, således at den bliver 37 år i stedet for 17. Så forskydes hans første regeringsår fra 555 til 575 f.Kr., d.v.s. Nabonids 6. regeringsår, hvor Kyros besejrede Astyages, skulle så have været 570 f.Kr. og hans 9. regeringsår, hvor Kyros erobrede Lydien, 567 f.Kr. Disse tidspunkter er imidlertid umulige, eftersom Kyros ikke kom til magten før end 560/59. Han kan naturligvis ikke have besejret Astyages ti år før han kom til magten! Det er åbenbart af den årsag at også bogen *'Babylon the Great has Fallen! God's Kingdom Rules!'* helt korrekt daterer sejren over Astyages til 550 f. Kr. og derigennem angiver at Nabonids regeringstid var 17 år, præcis som alle historikere og oldtidens skribenter siger.⁹⁶

Selv om de krøniker som er tilgængelige ikke indeholder en fuldstændig kronologi over den nybabyloniske periode, så stemmer de regentlængder som er bevarede på dem overens med de tal som Ptolemaios og Berossos opgiver for de samme regeringer. Dette styrker yderligere den tidligere slutning at disse to historikere har bevaret de kronologiske oplysninger i de babyloniske krøniker til os på en korrekt måde. Men selv om vi går med på dette, hvordan kan vi da vide at de oplysninger som disse krøniker angiver er korrekte?

Det er ofte blevet påpeget at de assyriske skrivere ind imellem ændrede eller forvanskede deres redegørelser for at glorificere deres konger og guder: "Det er et vedkendt faktum at et alvorligt militært bagslag aldrig åbent erkendes i de assyriske kongeindskrifter."⁹⁷ Ind imellem forvanskede skrivers redegørelsen ved at ændre på tidspunktet for et nederlag og vævede det ind i en skildring af et senere sammentræf.⁹⁸ Dette gjaldt altså de assyriske skrivere, men hvordan forholdt det sig med de *nybabyloniske* skrivere? Behandlede de historien på samme måde i deres krøniker? Dr. A.K. Grayson som er en ledende autoritet når det gælder de assyriske og nybabyloniske krøniker, påpeger: "Til forskel fra de assyriske skrivere undlader de babyloniske skrivere aldrig at berette om babyloniske nederlag, eller forsøger at ændre dem til sejre. Krønikerne indeholder en rimelig tilforladelig skildring af de vigtigste begivenheder i den periode de behandler."⁹⁹ Og i *Assyrian and Babylonian Chronicles* siger han videre: "Indenfor grænserne for deres interesser er skrivers helt objektive og upartiske."¹⁰⁰ I den henseende ligger krønikerne meget tæt på de historiske dele af Det Gamle Testaments bøger.¹⁰¹ Vi kan derfor være sikre på at de tal som disse krøniker angiver for de nybabyloniske kongers regeringstider og som er bevaret frem til vore dage, takket være Berossos og Ptolemaios gengiver de virkelige regeringstider for disse konger. Denne slutning vil vi få bekræftet, gang på gang, ved den fortsatte behandling af emnet.

(B) En *kongeliste* er en fortegnelse over konger og deres regeringstider, ligesom den kongeliste Ptolemaios sammensatte på et senere tidspunkt. Selv om arkæologer har gravet flere kongelister frem både fra Assyrien og Babylonien, er det kun en af disse, *Uruks kongeliste*, som dækker den nybabyloniske periode. Desværre er den svært skadet og dele af den savnes. De bevarede dele dækker perioderne

⁹⁶ Side 190. Publiceret af Vagttårnsselskabet år 1963, dansk 1972. Jvf. også *Aid*, side 408:9; *Vagttornet*, 1. juni 1965, side 261, og *The Watchtower* 1. jan. 1977, side 26:7.

⁹⁷ A.K. Grayson, "Assyria and Babylonia", i *Orientalia*, bind 49, fasc. 2, 1980, side 171.

⁹⁸ Samme

⁹⁹ Samme, side 175..

¹⁰⁰ Side 10. Dette arbejde citeredes tidligere, se fodnote 92. Det er det mest omfattende arbejde, som er publiceret over de assyriske og babyloniske krøniker og indeholder en ny oversættelse af alle tilgængelige krøniker.

¹⁰¹ Dr. Grayson giver følgende bedømmelse af de historiske bøger i Det Gamle Testamente: "I Det Gamle Testaments bøger når historieskrivningen et niveau som savner modstykke. Den klarhed og skønhed som præger stilen i de fortidige hebraiske beretninger er unik blandt de historiske dokumenter fra den fortidige nære Orient." Samme, side 1.

fra Kandalanu til Darius I (647-486 f.Kr.) og (bagsiden) fra Darius III til Seleikos II (335-226 f.Kr.). Den er tydeligvis sammensat fra ældre kilder nogen tid efter Seleukos II's regering.

Uruks kongeliste blev fundet under udgravningskampagnen i Uruk (= det moderne Warka) årene 1959-1960 sammen med omkring 1000 andre kileskrifttekster (mest økonomiske tekster) fra forskellige perioder. Den blev oversat og publiceret af J. van Dijk i UVB 18, Berlin 1962, side 53-60.¹⁰² Den del som dækker den nybabyloniske periode indeholder følgende oplysninger:

21 år: Nabopolassar
 43 [år]: Nebukadnezar(II)
 2 [år]: Amel-Marduk
 [x] + 2 år, 8 måneder: Neriglissar
 [...] 3 måneder: Labashi-Marduk
 [x] + 15 år: Nabonid

Som man kan se, stemmer navnene på kongerne, deres rækkefølge og de ubeskadigede tal med Berossos' og Ptolemaios' tal: Nabopolassar 21 år, Nebukadnezar 43 år, Evil-Merodak 2 år. Den eneste afvigelse er Labashi-Marduks regering som får 3 måneder, mod Berossos' 9. Det laveste tal er uden tvivl det som ligger nærmest sandheden, hvilket fremgår af en sammenligning med de økonomiske dokumenter (se længere fremme). I alle tilfælde opslugtes Labashi-Marduks korte regering af Neriglissars 4. regeringsår, hvilket også var Nabonids tiltrædelsesår, og den totale længde af perioden påvirkes ikke.

I modsætning til Ptolemaios angiver Uruks kongeliste både år og måneder for Neriglissars og Labashi-Marduks regeringer. De beskadigede tal for Neriglissar og Nabonid kan rekonstrueres til "1 + 2 år, 8 måneder", respektive "2 + 15 år". Også de økonomiske tekster viser, at Neriglissars regering varede i 3 år og 8 måneder (fra august 560 til april 556 f.Kr.).¹⁰³ Eftersom han døde i sit 4. regeringsår, ville hans regering normalt være blevet regnet som 4 år ifølge det babyloniske system med tiltrædelsesår.¹⁰⁴ Som allerede nævnt afviger Uruks kongeliste fra denne metode, ved at den angiver både år og måneder.

Vi finder altså at Berossos' og Ptolemaios' tal atter bekræftes af dette gamle dokument. Det bør naturligvis medgives at det er sammensat mere end 300 år efter afslutningen på den nybabyloniske æra. Afskrivningsfejl kan derfor ikke udelukkes. Findes der ingen historiske optegnelser bevaret fra den nybabyloniske æra, d.v.s. fremstillet under den nybabyloniske æra og som er fundet i originaludgave? Det findes der, og vi vil nu gå over til at præsentere disse *samtidige* dokumenter.

(C) *Kongeindskrifter* af forskellig slags (bygningsindskrifter, annaler eller årsberetninger o.s.v.) er fund i stor mængde både fra Assyrien og Babylonien. En tysk oversættelse af de *nybabyloniske* kongeindskrifter publiceredes 1912 af S. Langdon,¹⁰⁵ men siden disse er mange nye indskrifter fra denne periode blevet gravet frem. En ny oversættelse af alle kongeindskrifter fra den nybabyloniske periode er i

¹⁰² UVB = Vorläufiger Bericht über die von dem Deutschen Archäologischen Institut und der Deutschen Orient-Gesellschaft aus Mitteln der Deutschen Forschungsgemeinschaft unternommenen Ausgrabungen in Uruk-Warka. - To andre oversættelser er blevet publiceret: Oppenheims i J.B.Pritchards *The Ancient Near East*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1969, side 566, og Graysons i Weidner/von Soden, *Reallexikon der Assyriologie*, Bind VI, New York: Walter de Gruyter, 1980, side 97.

¹⁰³ J. van Dijk, UVB 18, side 57, (se fnt. 102).

¹⁰⁴ I systemet med tiltrædelsesår som anvendes i Babylonien og senere i Medo-Persien, regnedes det kalenderår, i hvilket en konge kom til magten som hans tiltrædelsesår, og først næste år som begyndte den 1 Nisan (om foråret), regnedes som hans første regeringsår. I Ægypten, og efter alt at dømme også i Juda, anvendtes et modsat system: Det år i hvilket en konge kom til magten, regnedes som hans første regeringsår, medens det år i hvilket han døde, tilfaldt hans efterfølger.

¹⁰⁵ Stephen Langdon, *Die Neubabylonischen Königsinschriften*, Leipzig: J.C.Hinrichs'sche Buchhandlung, 1912 (= Bind. IV i *Vorderasiatische Bibliothek*).

færd med at blive organiseret med henblik på publicering af P.-R.Berger.¹⁰⁶ Når det gælder den nybabyloniske kronologi er *tre* af disse kongeindskrifter specielt værdifulde, nemlig (1) *Nabon. nr. 18* (= Nbd Zyl. II,7 i Bergers opstilling), (2) *Nabon. nr. 8* (også kendt som Hillahstelen) og (3) *Nabon.H 1,B* (som også kaldes for Adda-Guppi'-stelen). Alle tre er *originalindskrifter* fra Nabonids regering.

(1) Nabon. nr. 18 er en cylinderindskrift fra Nabonids regering. Regeringsåret er ikke angivet, men indskriftens indhold hjælper os til at give en nøjagtig datering af indskriften. Der berettes i teksten at Nabonid, for at opfylde måneguden Sins ønske, overlader sin datter til denne gud som præstinde i Sins tempel i Ur. En måneformørkelse som indtraf i morgenvagten den 13 Elul lå bag denne beslutning. Hvornår under Nabonids regering indtraf en sådan måneformørkelse?

År 1949 undersøgte Hildegard Lewy måneformørkelsen og kom til den slutning at den vedrørte den formørkelse som indtraf den 26. september år 554 f.Kr. (den julianske kalender).¹⁰⁷ Hvis Nabonid regerede i 17 år, og hans første regeringsår var 555/54 f.Kr., hvilket kræves, hvis hans sidste regeringsår var 539/38, så indtraf overgivelsen af Nabonids datter i hans 2. regeringsår (554/53 f.Kr.) ifølge Lewys beregning. En mærkelig bekræftelse af dette kom for dagen tyve år senere, da W.G.Lambert publicerede sin oversættelse af fire fragmenter med en indskrift fra Nabonids regering. Indskriften oplyser at overleveringen af Nabonids datter fandt sted kort før hans tredje regeringsår, d.v.s. i hans andet, præcis som Lewy var nået frem til.¹⁰⁸ Måneformørkelsen den 13 Elul fastsatte derfor definitivt at Nabonids 2. regeringsår var 554/53 f.Kr. og at hans første regeringsår må have været 555/54 f.Kr. Berossos' og Ptolemaios' oplysninger, om at Nabonid regerede i 17 år, fik derigennem en slående bekræftelse.¹⁰⁹

(2) Nabon. nr. 8, eller "Hillah-stelen", blev opdaget i nærheden af Hillah sydøst for Babylons ruiner i slutningen af forrige århundrede. En oversættelse af teksten publiceredes af Langdon år 1912.¹¹⁰ De oplysninger som gives på denne stele, er tilstrækkelig til at fastsætte længden af *hele* den nybabyloniske periode fra Nabopolassar til og med Nabonids regering!

Også denne indskrift gengiver en beskrivelse af astronomiske observationer som hjælper os med at

¹⁰⁶ Det første af de tre planlagte bind publiceredes 1973 under titlen *Die Neubabylonischen Königsinschriften*, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag. (= Bind. 4:1 i *Alter Orient und Altes Testament*).

¹⁰⁷ H. Lewy, "The Babylonian Background of the Kay Kâûs Legend". *Archiv Orientalní*, red. af B. Hrozný, Prag, 1949, side 50,51.

¹⁰⁸ W.G.Lambert, "A New Source for the Reign of Nabonidus", *Archiv für Orientforschung*, red. af Ernst Weidner, bind 22, Graz 1968/69, side 1-8.

¹⁰⁹ Nogle mener måske, at hvis Nabonid gives en længere regering end 17 år (f.eks. 37 år, for at få Vagttårnsselskabets kronologi for den nybabyloniske æra til at gå op), så kan man finde et tidligere år da en måneformørkelse indtraf den 13 Elul. Men så bør vi erindre den tidligere behandling af den nybabyloniske krønike, ifølge hvilken Nabonids regering blev knyttet sammen med Kyros' erobringer og på en måde som gør en sådan forlængelse af Nabonids regering umulig. I denne sammenhæng bør der siges nogle ord om måneformørkelser. Det er sandt at en vis by kan opleve omkring 40 måneformørkelser på 50 år. (*Aid*, side 330:5) Men intervallerne mellem de tilfælde hvor en måneformørkelse indtræffer på samme dato, f. eks. den 13 Elul, er naturligvis meget længere. Også andre faktorer begrænser valgmulighederne. Selv om en måneformørkelse kommer igen på samme dato efter et vist antal år vil den ikke indtræffe på samme tidspunkt på døgnet eller være af samme størrelse. Indtræffer den i dagtimerne, er den naturligvis usynlig på det sted hvor man bor. Hvis den indtræffer om aftenen eller omkring midnat, så passer den ikke ind i den formørkelse Nabonid beskriver, eftersom han så den i morgenvagten straks lige før solopgangen. I virkeligheden begrænses valgmulighederne i tilfældet med den af Nabonid beskrevne formørkelse til et eneste alternativ, nemlig det som Lewy angiver.

I *Vagttårnet* for den 1. juli 1969, side 308, peger man på en anden faktor som man mener vil gøre det svært at identificere fortidige formørkelser. Det fremholdes at tidevandet "kan hæmme jordens rotation ganske lidt" ... "og at de beregninger man har foretaget i vor tid, ikke stemmer med de gamle beregninger." Hvad man ikke taler om er imidlertid at astronomerne har været på det rene med denne effekt siden slutningen af 1800-tallet og at den kan måles. Astronomerne kan med andre ord tage hensyn til den i deres beregninger. Når det gælder *måneformørkelser* (*Vagttårnet* taler kun om solformørkelser) er effekten så ubetydelig at den ikke udgør noget som helst problem, når det gælder om at identificere fortidige formørkelser. En af verdens ledende eksperter på fænomenet, professor Robert R. Newton, skriver f. eks. som svar på spørgsmålet om man med tanke på ovennævnte effekt i dag kan stole på Oppolzers formørkelsestabeller fra år 1887 at "det er fuldkomment risikofrit at anvende Oppolzers kanon, når det gælder om at identificere fortidige formørkelser - hans største fejl er sandsynligvis omkring en halv time". (Brev til forfatteren den 11. maj 1981).

¹¹⁰ S. Langdon, *op. cit.*, side 53-57, 270-289. Engelsk oversættelse af teksten gives i Pritchards ANET, siderne 308-312. Se fint. 112.

fastsætte længden af Nabonids regering. Kolonnerne VI-VIII som beretter om begivenhederne i Nabonids tiltrædelsesår og hans første regeringsår, indeholder en beskrivelse af en konstellation af planeter og stjerner som Nabonid iagttog en ikke angiven aften i denne periode. Han beretter at Venus, Saturn og Jupiter blev synlige efter mørkets frembrud, men at Mars og Merkur var borte fra himmelen. Han opregner også et antal fixstjerner som samtidig var synlige på aftenhimmelen, nemlig α Bootis, ϵ Virginis og α Lyrae. Eftersom Nabonid besteg tronen år 556 f.Kr. og hans første regeringsår var 555/54 (Nisan-Nisan), burde denne konstellation af planeter og stjerner kunne identificeres til en gang i denne periode. Hildegard Lewy undersøgte dette i den tidligere citerede artikel (se fnt. 107) og kunne beregne det nøjagtige tidspunkt for observationen. Hun skriver: "Den eneste gang i det givne interval, hvor denne konstellation optrådte, var i en periode på tre dage mellem den 2 Simānu og 6 Simānu i Nabonids første hele år (den 31 maj til 4 juni år 555 f.Kr.), hvor de fixstjerner som kongen opregner faktisk også var synlige på aftenhimlen."¹¹¹ Endnu en gang finder vi altså en astronomisk bekræftelse af Nabonids 17-årige regering. Men teksten giver os en endnu mere mærkelig oplysning.

I flere af sine kongeindskrifter (stelefrgm. III, 1 og XI, Nabon. H 1, B og cyl. III,2) beretter Nabonid at han i sit tiltrædelsesår havde en drøm, i hvilken guderne Marduk og Sin befalede ham at genopbygge templet *é.hul.hul* i Harran. I forbindelse med dette giver den tekst, vi skal til at undersøge en meget interessant oplysning: "Angående templet *é.hul.hul* i Harran som lå i ruiner i 54 år - på grund af Mandor-folkets hærgninger blev di(sse) helligdomme lagt i ruiner - var den tid som var (fastsat) af guderne, forsoningens øjeblik (nemlig) 54 år, kommet hvor Sin skulle være vendt tilbage til sin plads."¹¹² Det tidspunkt, hvor templet *é.hul.hul* i Harran blev ødelagt af "Manda-folket", er kendt gennem to andre tilforladelige kilder: Den babyloniske krønike B.M.21901 og Harranindskriften Nabon. H 1, B. Krøniken beretter at i Nabopolassars 16. regeringsår, i måneden Marcheswan, "samlede Umman-manda (=mederne), [hvilke] var kommet [for at hjælp]e kongen af Akkad, sin hær og marcherede til Harran ... Akkads konge nåede Harran og [...] han indtog byen. Han bortførte det store bytte fra byen og templet."¹¹³ Nabonid-stelen H 1, B giver samme information: "Eftersom Sin, gudernes konge, i Nabopolassars, Babylons konges, 16. år vrededes på sin by og sit tempel og for op til himmelen - blev byen med dens indbyggere forvandlet til ruiner."¹¹⁴ Det er altså tydeligt at Nabonid regner de 54 år, under hvilke byen Harran med sit Sin-tempel var lagt i ruiner, fra Nabopolassars 16. regeringsår og frem til begyndelsen af sin egen regering, da guderne befalede ham at genopbygge templet.¹¹⁵ Dette stemmer nøjagtigt med de regeringstider Berossos og Ptolemaios giver de nybabyloniske konger! Eftersom Nabopolassar regerede i 21 år, ikke kun ifølge Berossos og Ptolemaios, men også ifølge den babyloniske krønike og Uruks kongeliste (se ovenstående), resterer der 5 år fra hans 16. regeringsår til slutningen af hans regering. Ifølge Ptolemaios og Berossos regerede Nebukadnezar derefter 43 år, Evil-Merodak 2 år og Neriglissar 4 år inden Nabonid kom til magten. Når vi opsummerer alle disse regeringstider (5+43+2+4) får vi 54 år - præcis som Nabonid sagde i sin indskrift! Hvis Nabonids første regeringsår var 555/554 f.Kr. som vi har fastsat ovenfor, må Nabopolassars 16. regeringsår have været 610/609, hans første regeringsår 625/624 og hans 21. og sidste regeringsår 605/604 f.Kr. Nebukadnezars første regeringsår var da 604/603 og hans 18. regeringsår, da han ødelagde Jerusalem, 587/586 f.Kr. Disse tidspunkter stemmer fuldstændigt med

¹¹¹ H. Lewy, *op. cit.*, side 53-55.

¹¹² Kol. X. Citatet er hentet fra J.B. Pritchards *Ancient Near Eastern Texts* (normalt henvist til under forkortelsen ANET), Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1950, side 311. Min kursiv.

¹¹³ A.K. Grayson, *op. cit.*, side 95.

¹¹⁴ C.J. Gadd, "The Harran Inscriptions of Nabonidus", *Anatolian Studies*, Bind VIII, 1958, side 47,72,73.

¹¹⁵ På grund af en vis unøjagtighed i de forskellige indskrifter har det ikke kunnet fastslås klart om Nabonid *færdigbyggede* templet i Harran i begyndelsen af sin regering eller efter sit tiårige ophold i Teima i Arabien. I hvert fald synes arbejdet at være kommet i gang på et tidspunkt i begyndelsen af hans regering, og alle forskere er enige om at han regner de 54 år fra Nabopolassars 16. regeringsår til sit eget tiltrædelsesår, da "Sins vrede lagde sig" ifølge Nabon. H 1, B. Den periode var sluttet da indskriften på Nabon. nr 8 blev lavet, tydeligvis i Nabonids 2. regeringsår. - Berger, *op. cit.*, side 110 f. (Se fnt. 106).

de tidspunkter som er fastsat med hjælp af Ptolemaios' kongeliste og Berossos' oplysninger.

Følgelig kan vi udelukkende ved hjælp af denne stele bestemme længden af hele den nybabyloniske periode. Den fastsætter Nabonids regering astronomisk og giver den totale længde af de nybabyloniske regeringstider før Nabonid. Bevisstyrken i dette dokument kan ikke betones nok, eftersom vi har at gøre med et vidnesbyrd fra det nybabyloniske riges egen tid!

(3) For at påvise, hvor fragmentariske de bevarede historiske dokumenter fra Babylonien ofte er, citerer *Aid.*-bogen et afsnit fra en indskrift, som Nabonids mor lod gøre på en stele, som blev opdaget af H. Pognon ved Eski Harran år 1906. Denne stele, som C.J. Gadd giver betegnelsen "Nabon. H 1, A", beskrives af professor B. Landsberger år 1947 og opbevares nu i det arkæologiske museum i Ankara. På denne stele beretter Nabonids mor om sit lange liv fra Assurbanipals tid og frem til Nabonids 9. regeringsår, hvor hun døde, hvilket også teksten oplyser om i en efterskrift. Interessant nok indeholder indskriften oplysninger om samtlige nybabyloniske kongers regeringstider før Nabonid. Ulykkeligvis er dele af teksten beskadiget og de eneste læselige tal er 43 år for Nebukadnezars regering og 4 år for Neriglissars regering.¹¹⁶

Men forfatteren til artiklen i *Aid*-bogen kendte dengang ikke til at dr. D.S. Rice i august-september år 1956 havde fundet tre andre steler fra Nabonids regering, af hvilke en bar en indskrift som var identisk med indskriften på den stele som blev opdaget i 1906! En oversættelse af denne nye stele publiceredes år 1958 af C.J. Gadd som gav den betegnelsen *Nabon. H 1, B*. Lykkeligvis er de dele af teksten på denne nye stele som indeholder de kronologiske oplysninger ubeskadigede! Det afsnit som citeres i *Aid* fra stelen fundet år 1906, lyder på følgende måde ifølge dublet-stelen fundet år 1956:

"Fra Assurbanipals, Assyriens konges, 20. år, da jeg fødtes, til Assurbanipals 42. år, Assur-etillu-ilis, hans søns, 3. år, Nabopolassars 21. år, Nebukadnezar 43. år, Evil-Merodaks 2. år, Neriglissars 4. år, i 95 år under guden Sin, konge over himlens og jordens guder" ... o.s.v.¹¹⁷

Længere fremme i teksten sammenfattes dronning Adda-Guppis lange liv:

"Fra Assurbanipals, Assyriens konges, tid til det 9. år af Nabonids regering, Babylons konge, sønnen, mit skøds afkom, 104 års lykke, med den ærbødighed som Sin, gudernes konge, indgød i mig, gjorde han at jeg blomstrede ..." ¹¹⁸

Denne dronning døde i Nabonids 9. regeringsår, og sorgen efter den afdøde kongemoder beskrives i sidste spalte af indskriften. Interessant nok nævnes samme oplysning også i Nabonid-krøniken (B.M. 35382): "Niendeåret: ... I måneden Nissau, på femtedagen, døde kongens moder i Dur-karashu som ligger ved Eufrats bred overfor Sippar." ¹¹⁹

Som det fremgår af disse citater, angiver teksten regeringstiderne for alle de nybabyloniske konger (bortset fra Labashi-Marduk, men hans korte regering på nogle måneder har ingen betydning for optegnelsen), fra Nabopolassar til Nabonids 9. regeringsår, og disse regeringstider stemmer fuldstændigt

¹¹⁶ *Aid*, side 326:9, 10 og side 327:1.

¹¹⁷ C.J. Gadd, *op. cit.*, side 47, kol. I:29-33. (Se fodnote 114).

¹¹⁸ *Samme*, side 49,51, kol. II:26-29. De 104 år bør korrigeres til 101 eller 102. Den skriver som lavede indskrifterne, summerede helt enkelt regeringstiderne uden at tage hensyn til at Assur-etillu-ilis 3 år i Assyrien løb parallelt med en del af Nabopolassars regering i Babylon. Se forneden fnt. 120.

¹¹⁹ Pritchards ANET, side 306.

med Ptolemaios' og Berossos oplysninger! Og dette er desto mere betydningsfuldt, eftersom bekræftelsen endnu en gang kommer fra et samtidigt dokument, ja ligefrem fra et vidne som levede samtidigt med alle disse nybabyloniske konger og var nært forbundet med dem alle!¹²⁰

Resultatet af vor undersøgelse af de nybabyloniske historiske dokumenter kan sammenfattes i flg. tabel:

TABEL 3: De nybabyloniske historiske dokumenter.

De nybabylo- niske konger	Krønikerne iflg. Berossos og Ptolemaios	Uruks konge- liste	Kongeind- skrifterne	År f.Kr.
Nabopolassar	21 år	21 år	21 år	625-605
Nebukadnezar	43 år	43 år	43 år	604-562
Evil-Merodak	2 år	2 år	2 år	561-560
Neriglissar	4 år	beskadiget	4 år	559-556
Labashi-Marduk nogle måneder	(3 måneder.)	-		556
Nabonid	17 år	beskadiget	17 år	555-539

Som det fremgår af tabellen, har den af historikerne alment vedtagne kronologi for det nybabyloniske rige meget stærk støtte i oldtidens kileskrifttekster, af hvilke nogle er bevaret fra det nybabyloniske riges egen tid. Og dette er endda kun en begyndelse. Tilbage står for os stadig at blive konfronteret med de fire stærkeste beviser til støtte for den kronologi som fremsættes i tabel 3. Disse beviser kommer til én gang for alle at fastslå de historiske fakta i denne sag.

Forretningsdokumenter og juridiske dokumenter

Flere hundredtusinde kileskrifttavler er blevet gravet frem i Mesopotamien siden midten af forrige århundrede. Det store flertal af disse tekster er økonomiske eller administrative dokumenter, f. eks. kontrakttavler, officielle breve fra tempelarkiver og juridiske handlinger. Disse tekster er i almindelighed dateret cirka som nutidige handlinger af tilsvarende slags og angiver dag, måned og den regerende konges regeringsår. En tekst som gælder ceremonielt salt fra Eanna-templet i Erech kan tjene som eksempel:

"En og en halv talenter salt,
det fastsatte offer for måneden Sivan
for guden Usur-amatsu,
førte Ina-sillia med sig.
Sjette dag i måneden Sivan,
Amel-Marduks, Babylons konges,
første år".¹²¹

¹²⁰ Indskriften giver tilsyneladende den assyriske konge Assur-etillu-ili en regering på 3 år, hvilket har skabt problemer, eftersom man har fundet en kontraktstavle som er dateret i hans 4. regeringsår. (Gadd, *op. cit.*, side 70 ff.) Forskellige forslag er blevet givet som forklaring på modsigelsen. Joan Oates (*Iraq*, Bind 28, 1965, side 135-159) har fremsat en løsning som andre forskere har godtaget som den mest sandsynlige: Det fremgår af indskriften at Adda-Guppi først boede i Harran og tjente under assyriske konger, men at hun i Assur-Etillu-ilis 3. år, på grund af interne assyriske problemer, flyttede til Babylon og tjente under babyloniske konger. Som Oates forklarer indebærer dette ikke at Assur-etillu-ilis 3. år var hans sidste, eller at Adda-Guppi kom til Babylon i Nabopolassars tiltrædelsesår. Hvordan det end må forholde sig med dette, påvirkes de nybabyloniske kongers regeringstider ikke af problemet. For at bestemme længden af den nybabyloniske epoke behøver vi naturligvis ikke at løse problemet med den tidligere assyriske periodes kronologi.

¹²¹ R.P. Dougherty, *Archives from Erech, Neo-Babylonian and Persian Periods*, London: Yale University Press, 1933, side 20.

Fra den nybabyloniske periode har man fundet tusindvis af sådanne daterede kileskrifttavler. Alene i 1920-tallet publiceredes ifølge Raymond P. Dougherty mere end 500 daterede tekster fra Nabonids regering.¹²² Der findes i virkeligheden mængder af sådanne daterede lertavler fra *hvert år i hele den nybabyloniske periode!* Takket være denne rigdom på daterede tekster kan historikere i dag ikke kun fastsætte længden af hver konges regering, men også den tid på året da hvert regeringsskifte indtraf, somme tider næsten på dagen! Dette er klart og tydeligt blevet demonstreret af R.A.Parker og W.H. Dubberstein bogen *Babylonian Chronology* (Providence, 1956).¹²³ Den sidste tavle fra Nabonids regering er f. eks. dateret til den 17. dag i 7. måned i hans 17. regeringsår (= 13. oktober 539 ifølge den julianske kalender). Interessant nok siger Nabonidkrøniken at Babylon faldt den 16. dag i den 7. måned, d.v.s. en dag tidligere. Men eftersom den sidste tavle fra Nabonids regering kommer fra Uruk, er dette let at forklare: "Interessant nok er den sidste tavle fra Uruk som dateredes under Nabonid, dateret en dag efter at Babylon faldt for Kyros. Nyhederne om erobringen havde ikke nået denne sydlige by som lå i omkring 20 mils afstand."¹²⁴ Et andet interessant forretningsdokument som er blevet publiceret af R.H.Sack, nævner både Nebukadnezars 43. år og hans søns, Evil-Merodaks, tiltrædelsesår. En slavepige, Lit-ka-idi, overlades til Nabu-ahhe-iddina "i måneden Ajaru i Nebukadnezars, Babylons konges, treogfyrretyvende år". Nogle måneder senere, "i måneden Kislimu, i (Amel)-Marduks tiltrædelsesår", blev der givet fuld betaling for pigen.¹²⁵ Alene denne tekst fastsætter altså længden af Nebukadnezars regering og viser at han efterfulgtes af Evil-Merodak. Andre forretningsdokumenter viser at Nebukadnezars regering sluttede i måneden Ululu i hans 43. år, hvilket daterer hans død til en af de første dage i oktober år 562 f.Kr. Den sidstfundne tekst fra Evil-Merodaks regering er dateret til hans 2. regeringsår, femte måned, 17. dag i måneden (= 7. aug. 560 f.Kr.). Den tidligst fundne tekst fra hans efterfølgers, Neriglissars, regering er dateret til den 21. dag i 5. måned af hans tiltrædelsesår (11. aug. 560). Evil-Merodaks død må derfor være indtruffet en gang mellem den 7. og 11. august år 560.¹²⁶

Hvis der skal lægges 20 år til den nybabyloniske periode for at få Jerusalems ødelæggelse til at indtræffe år 607 i stedet for 587 f.Kr., hvor finder vi da de tusindvis af daterede forretningsdokumenter og administrative dokumenter fra denne tyveårsperiode? Hvorfor har vi for eksempel mængder af tavler dateret fra hvert eneste af Nabonids første 17 regeringsår, men ikke en eneste tavle fra hans senere år, hvis han regerede mere end 17 år? Tyve år er omtrent en femtedel af hele den nybabyloniske periode. Blandt de mange tusinde tavler man har som er dateret under denne periode, burde man have fundet flere hundrede eller tusinder fra denne gådefulde tyveårsperiode - hvis den har eksisteret. Hvis man kaster en terning tusind gange, uden at man nogen sinde får en sekser, burde man da ikke drage den logiske slutning: "Der findes ingen sekser på denne terning." På nøjagtigt samme måde forholder det sig med den tyveårsperiode som man forgæves leder efter fra den nybabyloniske periode: *Den dukker aldrig op, fordi den aldrig har eksisteret.*

Men lad os antage at denne 20-årsperiode virkelig har eksisteret, men at *ikke en eneste* af de tusindvis af daterede kileskrifttavler fra denne periode ved et utroligt tilfælde ikke er blevet fundet - hvorfor savnes da de tusindvis af tavler fra en periode på nøjagtigt tyve år? Hvorfor ikke fra en periode på sytten, tretten eller syv år - eller fra forskellige år spredt ud over forskellige dele af den nybabyloniske

¹²² R.P.Dougherty, *Nabonidus and Belshazzar*, London: Yale University Press, 1929, side 1. Kun en brøkdel af disse tusindvis af tekster er blevet publiceret.

¹²³ R.A.Parker og W.H.Dubberstein, *Babylonian Chronology 626 B.C. - A.D. 75*, Providence: Brown University Press, 1956, side 10-14.

¹²⁴ Samme, side 13.

¹²⁵ Ronald Herbert Sack, *Amel-Marduk 562-560 B.C.*, Neukirchen-Vluyn: Verlag Butzon & Bercker Kevelaer, 1972, side 62,63.

¹²⁶ Ronald Herbert Sack, "Nergal-sarra-usur, King of Babylon as seen in the Cuneiform, Greek, Latin and Hebrew Sources", *Zeitschrift für Assyriologie* (red. af W. Soden), bind 68, Berlin, aug. 1978, side 132.

periode? Hvorfor træffer det sig så sådan at de regeringstider som dækkes af de tavler som er fundet, stemmer fuldkommen overens med de regeringstider som angives af Ptolemaios' kanon, Berossos, de babyloniske historiske dokumenter vi lige har set på og de øvrige dokumenter som nu skal behandles? Hvorfor træffer det sig sådan at de tusindvis af savnede dokumenter savnes fra nøjagtig samme tyveårssperiode som også savnes i alle de andre nævnte kilder og ikke fra en anden periode på tyve år? Gang på gang findes nye mængder af daterede forretningsdokumenter fra den nybabyloniske periode, men de tyve år vi leder efter dukker aldrig op. Også det usandsynlige når en grænse hvor det kan forvandles til en umulighed.

Egibi-familien. En stor del af forretningsdokumenterne kommer fra bankarkiver, som er fundet i Babylonien. Bankforetagendet "Murashus sønner" havde sit centrum i Nippur og nåede sit højdepunkt under Artaxerxes I's og Darius II's regeringer. To af de bedst kendte bankforretninger fra den nybabyloniske periode ejedes af familierne *Nur-Sin* og *Egibi*. "Egibi-familien" som havde sit centrum i Babylon, dukker op i forretningsdokumenterne allerede fra slutningen af 700-tallet f.Kr. Denne bankforretning havde sin største blomstringsperiode fra Nebukadnezars tid og frem til Darius I's regering og kontrollerede det økonomiske liv i Babylonien i denne periode. Om denne bankforretning skriver Bruno Meissner: "Fra firma *Egibis sønner* har vi en sådan overflod af dokumenter at vi kan følge næsten alle forretningstransaktioner og bankchefernes personlige erfaringer fra Nebukadnezars tid og frem til Darius I's tid".¹²⁷ Opdagelsen af et arkiv med tusindvis af daterede forretningsdokumenter eller verifikationer fra dette foretagende, omspændende en periode på mere end hundrede år, viste sig at være til uvurderlig hjælp, da det gjaldt om at fastsætte kronologien for denne periode.

Forretningsdokumenterne fra Egibi-banken blev fundet under regnperioden 1875-6 i en høj i nærheden af Hillah, en by omkring seks kilometer sydøst for Babylons ruiner. Omkring tre eller fire tusinde lertavler blev fundet i et antal lerkrukker der lignede sædvanlige vandkrukker og som var lukket foroven med en teglplade fastkittet med jordbeg. Finderne tog tavlerne med sig til Bagdad og solgte dem der til en indkøber. Samme år besøgte Georg Smith Bagdad og erhvervede omkring 2500 af disse vigtige dokumenter for British Museums regning.

Tavlerne blev undersøgt i løbet af de næstfølgende måneder af W. St. Chad Boscaven, og hans rapport blev offentliggjort i *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*.¹²⁸ De følgende oplysninger er baseret på denne rapport.

Boscaven meddeler at tavlerne "refererer til forskellige pengetransaktioner i en babylonisk bank- og finansforretning som drev sin virksomhed under navnet *Egibi og sønner*". Tavlerne "behandler alle slags tænkelige forretningstransaktioner, fra udlån af nogle få sekler sølv til salg af eller indtegnning af hele ejendomme, hvis værdi går op i flere tusind *manas sølv*."¹²⁹

Allerede efter en kort undersøgelse indså Boscaven betydningen af at følge rækken af direktører for Egibi-firmaet, og efter en nøjere undersøgelse kunne han fastsætte en ubrudt række af efterfølgere til denne stilling:

¹²⁷ Bruno Meissner, *Babylonien und Assyrien*, andet bind, Heidelberg 1925, side 331.

¹²⁸ W. St. Chad Boscaven, "Babylonian dated tablets, and the Canon of Ptolemy", *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, Bind VI, London, januar 1878, siderne 1-78.

¹²⁹ Samme, side 6. En *mana* (mina) vejede ca. 0,5 kg.

Fra Nebukadnezars 3. regeringsår virkede en person ved navn *Sula* som direktør for foretagendet, og han fortsatte i den stilling i en periode på tyve år frem til Nebukadnezars 23. regeringsår, hvor han døde og efterfulgtes af sin søn, *Nabu-ahi-idina*. Nabu-ahi-idina fortsatte som chef for finanserne under en periode på 38 år, dvs. fra Nebukadnezars 23. regeringsår og frem til Nabonids 12. regeringsår, da han efterfulgtes af sin søn *Itti-Marduk-Balatu*.¹³⁰ Itti-Marduk-Balatu forblev siden som chef for firmaet frem til den persiske konge Darius Hystaspis' 1. regeringsår (521 f.Kr.), hvilket var hans 23. år som chef for firmaet.¹³¹

"Når vi nu lægger disse perioder sammen, kommer vi til det resultat at perioden fra Nebukadnezars 3. regeringsår til Darius Hystaspis' 1. år udgjorde enogfirs år: -

Sula som direktør for firmaet	20 år
Nabu-ahi-idina: ditto	38 år
Itti-Marduk-Balatu: ditto	<u>23 år</u>
	81 år

Dette skulle give et interval på treogfirs år fra Nebukadnezars 1. regeringsår til Darius Hystaspis' 1. regeringsår"¹³²

Dette stemmer nøjagtigt overens med Berossos, Ptolemaios og de nybabyloniske historiske kilder. Når vi lægger 83 år til Darius Hystaspis' 1. regeringsår (= 521 f.Kr., jvf. *Aid*, side 421,422) kommer vi til år 604 f.Kr. som Nebukadnezars 1. regeringsår, hvilket stemmer med det tidspunkt vi er nået frem til tidligere.

Alene verifikationerne fra Egibi-arkivet skulle være nok til at fastsætte længden af den nybabyloniske periode. Med denne fuldstændige opstilling af daterede forretningsdokumenter fra Babylons "Rothschilds" arkiv, "burde det ikke være vanskeligt én gang for alle at fastsætte kronologien for denne vigtige forhistoriske periode", skrev Boscaven allerede år 1878.¹³³ De beviser som står tilbage efter disse dokumenter, giver ikke plads til noget hul i den nybabyloniske historie. Arkivet som indeholder tavler dateret frem til Nebukadnezars 43. år, Evil-Merodaks 2. år, Neriglissars 4. år og Nabonids 17. år, giver en fuldstændig bekræftelse af Berossos' og Ptolemaios oplysninger. I 1900-tallet er yderligere samlinger af tavler fra Egibi-familiens forretningsvirksomhed fundet.¹³⁴ Egibi-dokumenterne er endda *kun en del af* de mange tusinde daterede skrifter som er fundet fra den nybabyloniske periode.¹³⁵

Betydningen af de økonomiske tekster for den nybabyloniske kronologi kan ikke overvurderes. År 1929 publicerede R.P. Dougherty en nybabylonisk kongeliste grundlagt på en undersøgelse af mere end to tusinde daterede dokumenter. Han giver denne kongeliste fortrin frem for alle andre kilder, og siger, at den må "accepteres som det afgørende kriterie ved bedømmelsen af nybabyloniske spørgsmål, ..."

¹³⁰ Nabu-ahi-idina døde sandsynligvis i Nabonids 13. regeringsår. Se A. Ungnad, "Das Haus Egibi", *Archiv für Orientforschung*, bind XIV, 1941, side 60.

¹³¹ Boscaven, *op. cit.*, side 9,10,24.

¹³² *Samme*, side 24.

¹³³ *Samme*, side 11.

¹³⁴ Under udgravningskampagnen i Uruk 1959/60 fandt man f. eks. et arkiv på 205 tavler som tilhørte medlemmer af Egibi-familien. De fleste af tavlerne var fra Darius I's regering. (J. van Dijk, *op. cit.*, side 39-41) En nyere afhandling om Egibi-familien findes i Hugo Lanz, *Die neubabylonischen harranu-Geschäftsunternehmen*, Berlin: J. Schweitzer Verlag, 1976, side 148-165.

¹³⁵ En fuldstændig bibliografi over de publicerede nybabyloniske økonomiske tekster findes (frem til 1974) i M. Dandamaev, *Rabstvo v. Vavilonu VII-IV vv. do n. e. (626-331 gg.)*, Moscow 1974, side 7-12.

¹³⁶ Hans kongeliste gengives her under: ¹³⁷

Den nybabyloniske kronologi ifølge de økonomiske tekster

Nabu-apal-usur	21 år (625-605 f.Kr.)
Nabu-kudurru-usur	43 år (604-562 f.Kr.)
Amel-Marduk	2 år (561-560 f.Kr.)
Nergal-sar-usur	4 år (559-556 f.Kr.)
Labashi-Marduk	nogle måneder (556 f.Kr.)
Nabu-naid	17 år (555-539 f.Kr.)

De astronomiske dagbøger

En samling kileskrifttekster med beskrivelser af astronomiske observationer gjort i Babylon, har af professor Abraham J. Sachs fået betegnelsen "astronomiske dagbøger". En sådan "dagbog" dækker sædvanligvis 6-7 måneder af den første eller senere del af et vist år og giver positionerne for månen ved de tidspunkter, hvor den bliver synlig eller forsvinder en vis dag, ligesom også positionerne for planeterne Merkur, Venus, Mars, Jupiter og Saturn. Desuden gives mange andre oplysninger, f. eks. om meteorologiske fænomener, jordskælv, markedspriser, o.s.v. Mere end 1200 fragmenter af astronomiske dagbøger af forskellige størrelser er fundet, men på grund af deres fragmentariske tilstand kan kun omkring en tredjedel af dem dateres. De fleste af disse tekster blev allerede fundet i 1870- og 1880-tallet, og næsten alle opbevares på British Museum i London. De fleste af tavlerne dækker perioden fra 385 til omkring 60 f. Kr. og indeholder observationer fra omkring 180 af disse 325 år, hvilket definitivt fastslår kronologien for denne periode. Et halvt dusin af tavlerne indeholder observationer fra tidligere århundreder og er dateret til 400-, 500- og 600-tallet f.Kr. Den for vor undersøgelse vigtigste af disse tekster har betegnelsen "VAT 4956", og opbevares i den forasiatiske afdeling i Berlin Museum. Denne dagbog er dateret fra den 1 Nissan i Nebukadnezars 37. regeringsår til den 1 Nisan i hans 38. regeringsår, og gengiver beskrivelser af observationer af månen og planeterne i hele det 37. år af Nebukadnezars regering. En oversættelse af teksten sammen med en nøjere granskning af den blev publiceret af P.V. Neugebauer og E.F. Weidner år 1915. ¹³⁸

Af de mange observationer som er gengivet på denne tavle, er der ca. tredive som er så nøjagtigt beskrevet at moderne astronomer uden større besvær kan fastsætte, hvornår de må være lavet. Det har på den måde kunnet påvises at alle disse observationer af månen og planeterne må være gjort i året 568/67 f.Kr. (I astronomiske beregninger som af bekvemmelighedsgrunde regner med et år "0" mellem år 1 f.Kr. og år 1 e.Kr., skrives dette årstal "-567/66") Hvis Nebukadnezars 37. regeringsår var 568/67 f.Kr., ¹³⁹ så må hans første regeringsår have været 604/03 f.Kr., og hans 18. regeringsår, hvor han ødelagde Jerusalem, 587/86 f.Kr. Dette er atter samme tidspunkt som vi har set angivet af Berossos, Ptolemaios, kongeindskrifterne og forretningsdokumenterne!

Men kan alle disse observationer ikke også være gjort tyve år tidligere, år 588/587 f.Kr., det år

¹³⁶ R.P. Dougherty, *Nabonidus and Balshazzar* (se fint. 122) side 10.

¹³⁷ Samme, side 7.

¹³⁸ Paul V. Neugebauer og Ernst F. Weidner, "Ein astronomischer Beobachtungstext aus dem 37. Jahre Nabukadnezars II. (-567/66)," i *Berichte über die Verhandlungen der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig: Philologisch-Historische Klasse*, Bind 67, Heft 2, maj 1915, side 29-89.

¹³⁹ Dagbogen siger klart og tydeligt at observationerne blev gjort i Nebukadnezars 37. år. Teksten begynder med ordene: "Nebukadnezars Babylons konges, 37. år: Den 1 Nisan blev månen synlig bag hyaderne; synligheden varede i 64m.," o.s.v. Teksten slutter med den 1 Nisan i "Nebukadnezars 38. år". - Neugebauer og Weidner, *Berichte* ..., side 34,38.

som ifølge Vagttårnsselskabets kronologi modsvare Nebukadnezars 37. regeringsår? ¹⁴⁰ Nej, det er umuligt. Som det også indrømmes i *Aid*-bogen på side 331:5 (hvor der tydeligt sigtes til VAT 4956) "påpeger moderne kronologer at en sådan kombination af astronomiske positioner ikke gentages i tusinde år". Lad os give et eksempel. Ifølge dagbogen VAT 4956 iagttog man planeten *Saturn* i Nebukadnezars 37. regeringsår i retning mod "Sydlige fisk i zodiaken". ¹⁴¹ Saturn har en omløbstid omkring solen på 29,5 år, hvilket betyder at den også bevæger sig gennem hele zodiaken (=dyrekredsens stjernebilleder) på 29,5 år. Dette indebærer at denne planet kan iagttages i retning mod hvert eneste af de tolv stjernebilleder i zodiaken i løbet af gennemsnitlig 2,5 år. Derfor kunne Saturn også iagttages i retning mod "Sydlige fisk" (syd om Vandmanden) 29,5 år tidligere, men absolut ikke 20 år tidligere, eller 588/87 f.Kr.! Læg dette til *de indbyrdes forskellige* omløbstider for de fire andre planeter som omtales i teksten og de positioner som angives for månen, og man indser let, hvorfor en sådan *kombination* af observationer gennem et helt år ikke gentages i løbet af tusinde år. De observationer som beskrives i VAT 4956, må være gjort i året 568/67 f.Kr., fordi de passer ikke på nogen anden situation i tusinder af år før eller efter dette tidspunkt!

VAT 4956 giver altså en meget kraftig støtte til den kronologi for den nybabyloniske periode som er opstillet af historikerne. I et forsøg på at undergrave styrken i dette bevis fremfører *Aid*-bogen på side 331 en del kritiske argumenter som vi skal se lidt nærmere på. ¹⁴²

a) De "observationer som blev gjort i Babylon kan have indeholdt fejl. De babyloniske astronomer var mest interesserede i himmelfænomener som indtraf nær horisonten i forbindelse med månens eller solens op- og nedgang. Men den horisont som kunne iagttages fra Babylon fordunkledes ofte af sandstorme." Derefter citeres professor Otto Neugebauer som siger at Ptolemaios klagede over "mangelen på pålidelige observationer af planeterne [fra oldtidens Babylon]". ¹⁴³

Beskrivelsen af de meteorologiske forhold ved Babylon er naturligvis rigtig. Men dette betyder ikke at planetobservationerne *for det meste* var upålidelige. Den horisont som kunne betragtes fra Babylon formørkedes *ikke til daglig* af sandstorme, og dette er betydningsfuldt, fordi planeterne positioner blev iagttaget regelmæssigt og ofte kunne observeres i længere perioder. Vi nævnte for lidt siden, for at tage et eksempel, at planeten Saturn ifølge vor tekst blev iagttaget i retning mod "Sydlige fisk i zodiaken". *I virkeligheden indtager planeter denne position i flere måneder i træk!* Planetens position kunne derfor umuligt have undgået de babyloniske astronomers opmærksomhed, trods de gentagne sandstorme, især eftersom disse astronomer foretog regelmæssige og systematiske observationer af månen og planeterne og fulgte deres bevægelser gennem zodiaken dag for dag. Dette gjorde de så nøjagtigt at de allerede under den nybabyloniske periode havde udarbejdet matematiske systemer for at *forudsige* visse hændelser på himmelen. ¹⁴⁴ En del af de astronomiske begivenheder som beskrives i dagbøgerne, er i virkeligheden ikke observationer, men begivenheder som var *beregnet i forvejen*. Disse beregninger viser sig i almindelighed at være korrekte, når de kontrolleres af moderne astronomer. VAT 4956 indeholder f. eks. en beskrivelse af en måneformørkelse som fandt sted den 15. Nisan. De babyloniske astronomer havde beregnet denne formørkelse i forvejen ved hjælp af en kendt formørkelses-cyklus, og derfor betegnes den også i teksten som *atalû Sin*, hvilket betyder "*beregnet måneformørkelse*". Siden fulgtes dette af et tillæg, sandsynligvis (teksten er her noget skadet) *sā etelik* (LU) "som ikke blev

¹⁴⁰ *Aid*, side 1212, under "TAKES TYRUS".

¹⁴¹ Neugebauer/Weidner, *op. cit.*, side 34: "Saturn imod Sydlige fisk i dyrekredsen." Dette omtales to gange i teksten, dels for den 1 Nisan, dels for den 1 Airu.

¹⁴² Jfr. også *Vakna!* for 22. august 1972, side 22.

¹⁴³ *Aid*, side 331:6.

¹⁴⁴ B.L. van der Waerden, *Die anfänge der Astronomie, Bind 2: Erwachende Wissenschaft*, Basel og Stuttgart: Birkhäuser Verlag, 1968, side 97. Jvf. også Otto Neugebauer, *A History of Ancient Mathematical Astronomy*, Berlin, Heidelberg, New York: Springer-Verlag, 1975, del tre, side 1073.

af", d.v.s den kunne ikke ses fra Babylon. ¹⁴⁵ Dette er bekræftet gennem moderne beregninger: Formørkelsen fandt sted den 4. juli 568 f.Kr. (julianske kalender), men eftersom den begyndte om eftermiddagen i Babylon, kunne den ikke ses fra denne horisont. ¹⁴⁶ At de observationer som beskrives i VAT 4956, i hovedsagen må være rigtige bekræftes også af det faktum at samtlige (bortset fra en eller et par som indeholder afskrivningsfejl) passer ind på et og samme år. Dette kunne ikke være tilfældet hvis observationerne var fejlagtige. Moderne astronomer finder derfor ingen anledning til ikke at tro på de oplysninger som gives i de astronomiske dagbøger. ¹⁴⁷

b) Næste argument i *Aid*-bogen er at de ældste dagbøger kun er bevaret i form af kopier af ældre originaler: "For det andet er det et faktum at det store flertal af de astronomiske dagbøger som er fundet ikke er skrevet under de nybabyloniske eller persiske perioder men under den seleukiske æra (312-64 f.v.t.), selv om de indeholder data som henregnes til disse tidligere perioder. Historikerne antager at de er kopier af tidligere dokumenter." ¹⁴⁸ Men at dagbøgerne er kopier af tidligere dokumenter, er ikke kun noget som historikerne "antager". De tidligst daterede dagbøger genspejler til stadighed de vanskeligheder som mødte afskriverne, når de forsøgte at forstå de gamle dokumenter som de var ved at afskrive. Nogle var tydeligt gået itu eller beskadiget på anden måde, og ofte anvendes en gammeldags terminologi i dokumenterne som afskriverne forsøgte at modernisere. Dette gjaldt også VAT 4956. To gange i teksten har afskriveren indføjet kommentaren "ødelagt, afskrabet", hvilket viser at han ikke kunne læse et vist ord i sit originaldokument. Teksten genspejler også hans stræben efter at modernisere den gammeldags terminologi. Men findes der noget bevis for at afskriverne også ændrede på *indholdet* i teksten? Neugebauer og Weidner siger om dette: "Når det gælder indholdet giver vore kopier naturligvis et tro billede af originalen." ¹⁴⁹ Antag for et øjeblik at oplysningerne om de ca. 30 fuldstændige observationer i VAT 4956 mere eller mindre skulle være fordrejede af senere afskrivere. Hvor store muligheder findes der da for at alle disse observationer alligevel ville ramme et og samme år, ja, mere end det: nøjagtigt samme år som også kongedomsårerne, forretningsdokumenterne, krønikerne, Berossos og Ptolemaios udpeger som Nebukadnezars 37. regeringsår? Utilsigtede fejltagelser samarbejder aldrig på den måde i så stor udstrækning. Der findes derfor ikke den ringeste anledning til at tvivle på at de oprindelige observationer er blevet nøjagtigt bevaret i kopierne.

c) Som et tredje og sidste argument fremsættes følgende påstande i *Aid*-bogen: "Til sidst forholder det sig her som i tilfældet med Ptolemaios at selv om de astronomiske oplysninger (som de nu tolkes og forstås) på de fundne tekster i bund og grund er rigtige, så beviser dette ikke at også de historiske oplysninger som er forbundne med dem, er rigtige. Præcis som Ptolemaios kun anvendte oldtidens kongers regeringstider (som han forstod dem) som en ramme i hvilken han kunne indsætte sine astronomiske data, så kan forfatterne til (eller afskriverne af) de astronomiske tekster fra den seleukiske periode helt enkelt også have indført den kronologi som på den tid var den godtagne eller 'populære' i sine astronomiske tekster." ¹⁵⁰

Uden noget som helst bevis fremfører man altså den teori at de senere afskrivere skulle have

¹⁴⁵ Neugebauer/Weidner, *op.cit.*, side 35,50,69.

¹⁴⁶ Samme, side 69. Th. R. v. Oppolzer, *Canon der Finsternisse*, Wien 1887, side 334, nr. 984.

¹⁴⁷ Se f. eks. Otto Neugebauers forord i Bryant Tuckerman, *Planetary, Lunar, and Solar Positions 601 B.C. to A.D. 1 at Five-day and Ten-day Intervals*, Philadelphia: The American Philosophical Society, 1962.

¹⁴⁸ *Aid*, side 331:7.

¹⁴⁹ Neugebauer/Weidner, *op. cit.*, side 39. Andre moderne autoriteter har draget samme slutning. Waerden siger: "Den er ganske vist kun bevaret i form af en kopi fra en meget senere tid, men fremstiller efter alt at dømme en trofast, men noget ortografisk moderniseret afskrift af en original fra Nebukadnezars tid." - *Erwachende Wissenschaft*, 1968, side 98.

¹⁵⁰ *Aid*, side 331:8.

forfalsket de dokumenter de afskrev for at tilpasse dem til deres egen tids opfattelse af den nybabyloniske og persiske kronologi. En skribent i tidsskriftet *Vakna!* (det svenske Vågn Op) forestiller sig således at afskriverne kan have "indskudt 'Nebukadnezars syvogtredivte år'" i VAT 4956.¹⁵¹ Er dette en sandsynlig teori?

Som påpeget tidligere (fnt. 139) er VAT 4956 dateret fra den 1. Nisan i Nebukadnezars 37. år til den 1 Nisan i hans 38. år. Men ikke nok med dette. Praktisk taget alle begivenheder som beskrives i teksten er dateret med angivelse af måned, dag og tidspunkt på dagen. Omkring 40 forskellige dateringer af denne slags angives i teksten, selv om året naturligvis ikke gentages hver gang. Alle fundne dagbøger er dateret på samme måde. Hvis afskriverne ændrede årene i teksterne, måtte de også have ændret navnet på den regerende konge. Hvis Nebukadnezars 37. regeringsår modsvarede 588/87 som Vagttårns-selskabet hævder, så havde han været død i adskillige år da de observationer som beskrives i VAT 4956, blev gjort. Er det virkelig sandsynligt, at de seleukiske afskriverne hengav sig til så vidtgående forfalskninger? Hvad ved vi om den 'populære' kronologi for det nybabyloniske rige som var godtaget på deres tid og som angives som motiv for deres formodede bedrageri?

Berossos' kronologi for de nybabyloniske konger publiceredes tidligt i den seleukiske periode og var åbenbart den alment vedtagne og 'populære' kronologi for det nybabyloniske rige på hans tid. Men også de tal som Berossos giver for de nybabyloniske kongers regeringstider fastlægger Nebukadnezar 37. regeringsår til 568/67 f.Kr., præcis som VAT 4946. Og ikke nok med det. Som vi har vist tidligere er Berossos' nybabyloniske kronologi i *fuldstændig overensstemmelse med de mange dokumenter som er fundet fra det nybabyloniske riges egen tid*, såsom krøniker, kongeindskrifter, forretningsdokumenter og - som straks herefter vises - de samtidige ægyptiske dokumenter. Den Seleukiske æras 'populære' kronologi for det nybabyloniske rige var derfor en nøjagtig og virkelig kronologi i fuld overensstemmelse med dokumenter fra det nybabyloniske riges egen tid, og der fandtes derfor ingen som helst anledning for de seleukiske afskriverne til at ændre de gamle nybabyloniske tekster for at få dem til at stemme med deres egne populære opfattelser! Teorien om at de forfalskede disse dokumenter, er derfor ikke bare fuldstændigt grundløs, men den står i direkte strid med oplysningerne på de *originaldokumenter* som er fundet fra det nybabyloniske riges egen tid. Til sidst kuldikastes teorien fuldstændigt af en anden astronomisk dagbog som endnu ikke er publiceret, men hvis indhold forfatteren for nyligt er blevet gjort kendt med.

I en artikel publiceret 1974 giver professor Abraham J. Sachs, anset som den mest fremtrædende nulevende autoritet vedr. astronomiske dagbøger, en kort beskrivelse af disse dagbøger.¹⁵² Han beretter i denne artikel at den ældste astronomiske dagbog, som kan dateres, indeholder observationer gjort i året 652 f.Kr., og han forklarer hvordan det lykkedes ham at fastsætte dette tidspunkt: "Jeg fandt at det astronomiske indhold knap og nap slog til for nogenlunde at fastsætte dette tidspunkt. Det var derfor en stor lettelse, *da det lykkedes mig at få dette tidspunkt bekræftet gennem opdagelsen af en historisk anmærkning i dagbogen der modsvarede en oplysning for år -651 i en sikkert dateret historisk krønike.*"¹⁵³ Eftersom denne dagbog så ud til at have stor betydning for spørgsmålet om den babyloniske kronologi, blev et brev sendt til professor Sachs med følgende to spørgsmål:

"1. Hvilke oplysninger i dagbogen hjælper os til 'omtrent at fastsætte' tidspunktet -651?

"2. Hvilken historisk anmærkning i dagbogen modsvarede hvilken oplysning i hvilken sikkert dateret historisk kronologi?"

¹⁵¹ *Vakna!* den 22. august 1972, side 22.

¹⁵² A.J. Sachs, "Babylonian observational astronomy", *Philos. Trans. Royal Soc. London*, ser. A.276, 1974, side 43-50.

¹⁵³ *Samme*, side 48. Kursiv. her.

I sit svar gav professor Sachs oplysninger som til fulde besvarede de to spørgsmål og vedlagde desuden en fotografisk afbildning af dagbogen som har betegnelsen B.M. 32312. Det astronomiske indhold i dagbogen fastsætter at observationerne må være gjort år 652/51 f.Kr. Professor Sachs skriver: "De astronomiske begivenheder som er bevaret (Merkurs sidste sigtbarhed i øst bagved Fiskene, Saturns sidste sigtbarhed bagved Fiskene, begge omkring den 14. i I. måned; Mars' stationære punkt i Skorpionen den 17. i I. måned; Merkurs første sigtbarhed i Fiskene den 6. i XII. måned), *fastsætter tidspunktet på en unik måde.*" ¹⁵⁴

Interessant nok kan teorien om at senere afskrivere omdaterede dagbøgerne ikke anvendes på denne dagbog, eftersom både kongens navn og hans regeringsår *er faldet ud*. Trods dette kan disse oplysninger skaffes frem takket være en historisk anmærkning i dagbogen. Det forklares nemlig i dagbogen at Babylons konge *på 27. dagen i 12. måned (Adar)* var involveret i en strid et sted som kaldes *Hirit*. Lykkeligvis omtales denne strid også i en velkendt babylonisk krønike.

Krøniken er den såkaldte "Akitu-krønike", B.M. 86379, som dækker en del af Shamashshumukins regering (667-648), specielt de sidste fem år af hans regering (fra 16. til og med det 20. år). Striden ved Hirit dateres til hans 16. regeringsår på følgende måde:

"Shamashshumukins sekstende år: ... På den syvogtyvende dag i måneden Adar kæmpede Assyriens og Akkads hære ved Hirit. Akkads hær tog retræten og flygtede fra krigsområdet og blev tilføjet et større nederlag." ¹⁵⁵

De astronomiske hændelser som beskrives i den astronomiske dagbog, daterer striden ved Hirit til den 27. Adar år 651 f.Kr.. ¹⁵⁶ Akitu-krøniken viser at denne strid på dette sted på denne dag (den 27. Adar) blev udkæmpet i Shamashshumukins 16. regeringsår. Shamashshumukins 16. regeringsår kan derfor astronomisk dateres til 652/51 f.Kr. Hele hans tyveårige regering kan på den måde dateres til 667-648 f.Kr. Men denne datering af Shamashshumukins regering er ingen nyhed for historikerne. Den modsvarede nøjagtigt den datering de har givet denne regering i lang tid. Derfor skriver professor Sachs også afslutningsvis i sit brev: "Jeg bør måske tilføje at den absolutte kronologi for Shamash-shuma-ukins regeringsår aldrig har været et tvivlsspørgsmål og at den *kun er blevet bekræftet på ny* ved hjælp af den astronomiske dagbog." (Kursiv. her.)

Shamashshumukins regering har for eksempel været kendt i lang tid takket være Ptolemaios som giver ham 20 år og hans efterfølger Kandalanu 22 år. Derefter besteg Nabopolassar, Nebukadnezars far, tronen og regerede i 21 år, som vist tidligere. Disse tal stemmer også fuldstændig overens med oldtidens kileskriftkilder. Forretningsdokumenterne, Akitu-krøniken og Uruks kongeliste viser alle at Shamashshumukin regerede i 20 år, og at der fra hans efterfølger, Kandalanus, første regeringsår til Nabopolassars første regeringsår var en periode af 22 år. ¹⁵⁷

¹⁵⁴ Brev fra professor Sachs til forfatteren dateret den 10. februar 1980. Kursiv. her.

¹⁵⁵ A.K. Grayson, *Assyrian and Babylonian Chronicles*, New York: J.J. Augustin Publisher, 1975, side 131, 132.

¹⁵⁶ Eftersom den første måned, Nisan, begyndte om foråret år 652 f.Kr., indtraf Adar, den tolvte måned, i februar-marts år 651 f.Kr.

¹⁵⁷ Kileskriftteksterne viser tydeligt at Kandalanu døde i sit 21. regeringsår. Forskellige aspiranter til tronen kæmpede siden om magten, indtil det til sidst lykkedes Nabopolassar at bestige tronen. Forretningsdokumenter udfylder den korte uroperiode ved kunstigt at forlænge Kandalanus regering til et 22. regeringsår. Andre dokumenter udfylder samme periode på forskellige måder. Uruks kongeliste giver 21 år til Kandalanu og 1 år af to til rivalerne, Sin-shum-lishir og Sin-shar-ishkun. En anden kileskriftstavle, B.M. 25127, forklarer derimod at "i et år fandtes der ingen konge i landet". Hvordan end perioden bliver beregnet, så er samtlige dokumenter enige om den *totale* længde af perioden fra Shamashshumukin til Nabopolassar.

Dagbogen B.M. 32312 bekræfter således atter den kronologi for den nybabyloniske periode som er fastsat tidligere:

Shamashshumukin	20 år	667-648 f.Kr.
Kandalanu	22 år	647-626 f.Kr.
Nabopolassar	21 år	625-605 f.Kr.
Nebukadnezar	43 år	604-562 f.Kr.
O.S.V.		

Denne dagbog bekræfter på ny Ptolemaios' kanon og lægger endnu et vidnesbyrd til den voksende række af beviser mod årstallet 607 f.Kr. som tidspunktet for Jerusalems ødelæggelse. En ændring af Nebukadnezar 18. regeringsår fra 587 til 607 ville skubbe alle tidligere tidspunkter 20 år bagud. Shamashshumukin 16. regeringsår skulle f. eks. forskydes fra 652 til 672 f.Kr. Men den nye dagbog (B.M. 32312) sætter en stopper for en sådan forandring. Og som påpeget tidligere kan teorien, at senere afskrivere indskød ordene "Shamashshumukins sekstende år" i denne dagbog, ikke anvendes her, eftersom dagbogen er skadet på dette punkt, og denne oplysning er ødelagt! Den mærkelige historiske oplysning i teksten som gentages i Akitu-kroniken, hjælper os endda med at datere dagbogen til Shamashshumukins 16. regeringsår. Denne dagbog kan derfor betragtes som endnu et uafhængigt vidne for at den alment vedtagne nybabyloniske kronologi er korrekt, foruden at den bekræfter ægtheden af de dateringer som findes i VAT 4956 og andre dagbøger.

Synkronismer til den samtidige ægyptiske kronologi.

Et udmærket bevis for at en kronologi er korrekt, er det forhold at den er i harmoni med andre samtidige nationers kronologier - forudsat naturligvis at disse andre kronologier er bygget op uafhængigt af den første og at der findes synkronismer, d.v.s. daterede forbindelseskæder mellem dem. For den nybabyloniske periode findes der mindst *fire* sådanne synkronismer mellem Ægypten, Juda og Babylon. Tre af dem findes i Bibelen, i 2. Kong. 23:29, Jer. 46:2 og Jer. 44:30. Den fjerde findes i kileskriftteksten B.M. 33041 som omtaler en kampagne mod Amasis, Ægyptens konge, i Nebukadnezars 37. regeringsår.

De konger som regerede i Ægypten i den nybabyloniske periode, tilhørte det 26. dynasti. Dette dynastis periode bliver også kaldt *Saiter-perioden*. Hvis de fire førømtalte synkronismer skal være til nogen hjælp for vort studium, må det først bevises at det 26. dynasti i Ægypten er bygget op uafhængigt af den samtidige nybabyloniske kronologi. Om dette skriver F.K. Kienitz: "Kronologien for kongerne i det 26. dynasti, fra Psammetik I og fremad, er blevet fuldstændigt fastsat ved hjælp af en serie dødssteler og steler over hellige Apis-tyre. Stelerne angiver fødselsdato ifølge skemaet 'dag x, måned y, år z, af kong A's regering' og dødsdato i 'dag x, måned y, år z, af kong B's regering', samt [tyren Apis eller personens] livslængde, hvad angår år, måneder og dage." ¹⁵⁹ Han præsenterer siden disse beviser på følgende måde:

¹⁵⁸ B.M. 33041 publiceredes først af T.G. Pinches i *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, Bind VII, 1882, side 210-225.

¹⁵⁹ Friedrich Karl Kienitz, *Die politische Geschichte Ägyptens vom 7. bis zum 4. Jahrhundert vor der Zeitwende*, Berlin 1953, side 154, 155.

¹⁶⁰ *Samme*, side 155, 156.

"1. Gravstele for den 3. Apis i det 26. dynasti.

Fødselsdag:	År 53 af Psammetik I, måned 6, dag 19.
Installationsdag:	År 54 af Psammetik I, måned 3, dag 12.
Dødsdag:	År 16 af Neko II, måned 2, dag 6.
Begravelsesdag:	År 16 af Neko II, måned 4, dag 16.
Livslængde:	16 år, 7 måneder, 17 dage.

Resultat: Længden af Psammetik I.'s regering = 54 år.

"2. Gravstele for den 4. Apis i det 26. dynasti.

Fødselsdag:	År 16 af Neko II, måned 2, dag 7.
Installationsdag:	År 1 af Psammetik II, måned 11, dag 9.
Dødsdag:	År 12 af Apries, måned 8, dag 12.
Begravelsesdag:	År 12 af Apries, måned 10, dag 21.
Livslængde:	17 år, 6 måneder, 5 dage.

Resultat: Eftersom Psammetik II.'s dødsdato ifølge et andet vidnesbyrd var år 7, måned 1, dag 23, ¹⁶¹ blev længden af Neko II.'s regering 15 år og Psammetik II.'s 6 år.

"3. To gravsteler for en præst ved navn Psammetik.

Fødselsdag:	År 1 af Neko II, måned 11, dag 1.
Dødsdag:	År 27 af Amasis, måned 8, dag 28.
Livslængde:	65 år, 10 måneder, 2 dage.

Resultat: Totalsummen af Neko II.'s Psammetik II.'s og Apries' regeringer = 40 år. Eftersom Neko regerede i 15 år og Psammetik II i 6 år, blev Apries' regeringstid 19 år.

"4. Gravstele for en anden Psammetik.

Fødselsdag:	År 3 af Neko II, måned 10, dag 1 eller 2.
Dødsdag:	År 35 af Amasis, måned 2, dag 6.
Livslængde:	71 år, 4 måneder, 6 dage.

Resultat: Samme som under 3.

"5. Gravstele for en person ved navn Besmout.

Fødeår:	År 18 af Psammetik I.
Dødsdag:	År 23 af Amasis.
Livslængde:	99 år.

Resultat: Totalsum på 94 år for tiden fra og med Psammetik I.'s regering til og med Apries' regering bekræftes igen."

¹⁶¹ Z. 5/6 der Anch-nes-nefer-ib-Re = Stele G. Maspero, *Ann. Serv.* 5/1904, S. 85/6. Oversat af Breasted, *Ancient Records*, Bind IV, par. 988E, side 505.

Desværre savnes materiale af den slags, som helt og holdent dækker de to sidste konger af det 26. dynasti, Amasis og Psammetik III, men både Herodotos (ca. 484-425 f.Kr.) og den ægyptiske præst Maneto (fra det tredje århundrede f.Kr.) giver Amasis en regering på 44 år og Psammetik III en regering på 6 måneder.¹⁶² Disse regeringslængder er blevet bekræftet af moderne opdagelser. I en papyrus fra Darius I.'s tid (521-486), *Rylands IX*, eller "Petieses begæring" som den også kaldes, omtales Amasis' 44. år. En profet ved Amon i Touzoi ved navn Psammetkmenempe som boede i deltaet, brugte at sende en repræsentant hvert år for at hente sin aflønning. Dette gjorde han frem til Amasis' 44. år. I den "Demotiske krønike", en rapport om sammensætning af de ægyptiske love fra Darius I.'s tid, omtales Amasis' 44. år to gange som en slags sidste tidspunkt. Samme tal findes også i en indskrift i Wadi Hammamat.¹⁶³ En del historikere mente tidligere at Amasis døde i sit 44. regeringsår og i overensstemmelse med den ægyptiske metode for at udregne regeringstiderne hvor en konges tiltrædelsesår regnes som hans første regeringsår, gav de Amasis en regering på kun 43 år. Men år 1957 viste R.A. Parker på en afgørende måde at Amasis regerede i 44 hele år.¹⁶⁴

Psammetik III regerede ifølge alle de ældste kilder i 6 måneder. Som det blev påpeget tidligere (se foroven og fnt. 104) regnede man i Ægypten en konges tiltrædelsesår som hans *første* regeringsår, medens det år i hvilket han døde eller blev afsat tilregnedes hans efterfølger. Psammetik III blev afsat fra tronen af den persiske konge Kambyse i forbindelse med hans erobring af Ægypten en gang i maj eller juni år 525 f.Kr., et tidspunkt som er sikkert fastslået og almindelig godkendt, selv af Vagttårnsselskabet.¹⁶⁵ Eftersom Psammetik III regerede i 6 måneder indebar dette at han kom til magten mod slutningen af år 526 f.Kr. På den tid faldt det ægyptiske kalenderår praktisk taget sammen med det julianske år, hvorfor Psammetik III kom til magten nær ved afslutningen af det *ægyptiske* kalenderår. Dette fik den, set fra vort synspunkt, lidt underlige effekt at de få uger som manglede af dette kalenderår, regnes som Psammetik III.'s *første* regeringsår og at hans *andet* regeringsår begyndte kun nogle få uger efter at han kom til magten! Det er derfor ikke på nogen måde underligt eller modsigende at man har fundet tre dokumenter (papyruser) fra Psammetik III.'s regering som er dateret i den 3., 4., respektive 5. måned af hans *andet* regeringsår. Tværtimod er disse opdagelser i fuld overensstemmelse med en regeringstid på 6 måneder for denne konge. Eftersom Psammetik III blev afsat inden han fuldbyrdede sit andet regeringsår, regnes hans regering kronologisk som et år.

Det 26. ægyptiske dynasti er følgelig opbygget på en sikker måde med hjælp af en række af oldtidens dokumenter, de fleste *samtidig* med denne periode, og *uafhængige* af den nybabyloniske kronologi og Bibelen. De ægyptiske kongers regeringstider fremsættes på en overskuelig måde i følgende

¹⁶² Manetos *Ægyptiske Historie* findes bevaret i form af uddrag som blev lavet af Josefus og kristne kronografer, især Africanus i hans *Chronicle* (c 221 e.Kr.). Africanus som formidler Manetos data i en mere nøjagtig form end de øvrige, giver Amasis 44 år og Psammetik III 6 måneder. - W.G. Waddell, *Manetho*, London 1948, side xvi, xvii, 168-173. Hos historieskrivere som levede langt senere, er disse regeringstider blevet forvanskede. Diodorus Siculus, som levede fra omkring vor tidsregnings begyndelse, giver Amasis 55 år, og Syncellus i slutningen af 700-tallet e.Kr. giver ham 42 år.

¹⁶³ Kienitz, *op.cit.*, side 156, og R.A. Parker, "The Length of Reign of Amasis and the Beginning of the Twenty-Sixth Dynasty", *Mitteilungen des Deutschen Archæologischen Instituts, Kairo Abteilung*, XV, 1957, side 209,210.

¹⁶⁴ Parker, *op. cit.*, side 208-212.

¹⁶⁵ *Ald.* side 449:2 "Kambyse's regering er astronomisk fastslået", se fnt. 78

tabel:

<i>Regenter</i>	<i>Regeringsår</i>	<i>År f.Kr.</i>
Psammetik I	54	664-610
Neko II	15	610-595
Psammetik II	6	595-589
Apries (=Hofra)	19	589-570
Amasis	44	570-526
Psammetik III	1	526-525
Kambyses' erobring af Ægypten		maj/juni 525

Stemmer denne kronologi nu med den kronologi for den nybabyloniske periode som er fastsat ovenfor ved hjælp af en lang række historiske kilder, eller stemmer den med den kronologi for denne periode som Vagttårnsselskabet holder fast ved for at kunne fastlægge Jerusalems ødelæggelse til år 607 f.Kr.? Det spørgsmål kan afgøres ved hjælp af de fire tidligere omtalte synkronismer (forbindelseskæder) til den ægyptiske historie:

1. *2. Kong. 23:29*: "I hans (= kong Josias) dage drog Ægypterkongen Farao Neko op til Eufratfloden imod assyrerkongen. Kong Josias rykkede imod ham, men Neko fældede ham ved Megiddo, straks han så ham."

Det fremgår klart af denne tekst at kong Josias af Juda døde ved Megiddo under den ægyptiske Farao Nekos regering. Ifølge Vagttårnsselskabets kronologi indtraf Josias død omkring år 629 f.Kr. (*Aid*, side 958), men Nekos regering begyndte ikke før 19 år senere, år 610 f.Kr., ifølge den selvstændigt opbyggede ægyptiske kronologi for det 26. dynasti. (Se tabellen ovenfor!) Derfor kan Josias død ikke være indtruffet før end tidligst år 610 f.Kr. I virkeligheden indtraf den år 609 f.Kr.¹⁶⁶

Næste synkronisme indtræffer under Jojakims regering:

2. *Jer. 46:2*: "Til Ægypten, om ægypterkongen Farao Nekos hær, som stod ved floden Eufrat i Karkemisj, og som kong Nebukadrezar af Babel slog i *Josias' søns, kong Jojakims af Judas, fjerde regeringsår*"

Denne strid som indtraf i Jojakims, Josias søns og efterfølgers, fjerde regeringsår, dateres i *Aid*-bogen til år 625 f.Kr. (Side 347, fint "U") hvilket atter er i strid med den samtidige ægyptiske kronologi. Striden ved Karkemish fandt sted 20 år senere, i Nebukadnezars tiltrædelsesår, eller i juni år 605 f.Kr., ifølge både Ptolemaios kanon og alle andre kilder som er behandlet tidligere. Denne datering stemmer udmærket med Farao Nekos regeringstid som ifølge tabellen ovenfor indtraf 610-595 f.Kr.

3. *Jer. 44:30*: "Så siger HERREN: Se, jeg giver ægypterkongen Farao Hofra i hans fjenders hånd og i deres hånd, som står ham efter livet, ligesom jeg gav kong Zedekias af Juda i hans fjende, kong Nebukadrezar af Babels hånd, som stod ham efter livet."

Som det fremgår af sammenhængen (vv. 1ff) udtaltes disse ord ikke længe efter Jerusalems ødelæggelse, da resten af den jødiske befolkning var flygtet til Ægypten efter mordet på Gedalja. På denne tid blev Ægypten styret af Farao Hofra, eller Apries, som han kaldes af Herodotos (i de samtidige

¹⁶⁶ Eftersom Jerusalem blev ødelagt om sommeren år 587 i Zedekias 11. reg. år, begyndte Zedekias regering år 597 f.Kr. Hans forgænger, Jojakim, regerede i tre måneder, og før ham regerede Jojakim i 11 år, fra efteråret år 609 til efteråret år 598 f.Kr. Igen før ham regerede Joahas i tre måneder efter Josias død som følgelig indtraf om sommeren år 609. -
2. Kong. 23:31,36; 24:8,25:2 ff.

ægyptiske indskrifter kaldes han Ha'a'ibre' Wahibre').¹⁶⁷ Dette stemmer ikke med, at Jerusalems ødelæggelse indtraf år 607 f.Kr., eftersom Hofras (= Apries') regering ikke begyndte før end år 589 f.Kr. Men Hofras regeringstid, 589-570 f.Kr., stemmer aldeles udmærket med en datering af Jerusalems ødelæggelse til år 587 f.Kr.

4. *B.M. 33041*: Som omtalt tidligere handler denne tekst om et felttog mod kong Amasis ([Ama]-a-su) Nebukadnezars 37. regeringsår. A.L.Oppenheims oversættelse af dette defekte fragment i *Ancient Near Eastern Texts* (red. af J.B.Pritchard, Princeton, New Jersey, 1950, side 308) lyder:

"... [i] det 37. år mar[cherede] Nebukadnezar, Baby[lons] konge [mod] Ægypten (Misir) for at gå i kamp. [Ama]sis (teksten: [.]-a(?)-su), af Ægypten, [samlede sin a]rm[e] ... [...]ku fra byen Putu-Iam ... fjerne område (som er beliggende på øer) midt i havet ... mange hvilke/som (er) i Ægypten ... [bæ]lvåben, heste og [vogn]e ... kaldte han ind for at bistå ham og ... gjorde [...] fremfor ham ... satte hans lid ..."

Teksten er svært beskadiget, men det fremgår klart at felttoget fandt sted i Nebukadnezars 37. regeringsår og var rettet mod kongen i Ægypten. Navnet på kongen er kun delvist læseligt, men de bevarede tegn (...-a(?)-su) passer ikke på nogen anden farao under 26. dynasti end *Amasis* ('Ahmose, ifølge indskrifterne). *Aid*-bogen daterer Nebukadnezars 37. regeringsår til 588/87 f.Kr. (side 498:13), men dette var under Hofras (Apries') regering, ifølge tabellen foroven. De bevarede tegn passer med sikkerhed ikke på Hofras navn. Derimod regerede Amasis 570-526 f.Kr., hvilket stemmer overens med at Nebukadnezars 37. regeringsår indtraf år 568/567 f.Kr., ifølge den astronomiske "dagbog" VAT 4956, Ptolemaios' kanon og alle andre kilder.

Selvfølgelig er der ikke en eneste af disse fire synkronismer til den uafhængigt opbyggede ægyptiske kronologi der stemmer med Vagttårnsselskabet kronologi. Forskellen er konsekvent omkring 20 år. Men interessant nok er alle fire synkronismer i fuldstændig overensstemmelse med de data som Ptolemaios' kanon angiver for denne periode. Disse synkronismer til den ægyptiske kronologi danner derfor yderligere en beviskæde som udpeger året 587 f.Kr. som det år da Jerusalem og dets tempel blev ødelagt.

Sammendrag og slutbemærkninger.

Syv forskellige beviskæder er nu blevet præsenteret mod teorien at Jerusalems ødelæggelse indtraf år 607 f.Kr. Alt peger samstemmigt på at denne begivenhed indtraf 20 år senere. Af disse syv beviskæder er i det mindste *fire* beviseligt uafhængige af hinanden:

1. Krøniker og andre historiske dokumenter:

a) *De nybabyloniske krøniker* som vi er stødt på, er indtil nu ufuldstændige. Men det er blevet vist at både Berossos og Ptolemaios - uafhængigt af hinanden - fik deres oplysninger om de nybabyloniske regeringstider fra de nybabyloniske krøniker. Eftersom deres tal stemmer overens med hinanden, har vi stærke grunde til at tro at de kronologiske oplysninger som oprindeligt blev givet i disse krøniker, er bevaret uforandrede frem til vore dage via Berossos og Ptolemaios. Både Berossos' oplysninger og

¹⁶⁷ Septuaginta-oversættelsens måde at stave navnet, *Ouaphre'*, ligger meget tæt på den form navnet har i de samtidige indskrifter.

Ptolemaios' kongelister peger på året 604/603 f.Kr. som Nebukadnezars 1. regeringsår, og 587/586 f.Kr., hans 18. regeringsår, som det år i hvilket han ødelagde Jerusalem.

b) *Kongeindskriften Nabon. nr. 8* (=Hillah-stelen) som sandsynligvis stammer fra Nabonids 2. regeringsår, oplyser at templet *é.hul.hul* i Harran lå i ruiner i 54 år, indtil Nabonid i en drøm i sit tiltrædelsesår fik befaling om at genopbygge det. Både krøniken B.M. 21901 og Harran-stelen Nabon. H 1, B beretter at templet blev ødelagt i Nabopolassars, Nebukadnezars faders, 16. regeringsår. Afstanden fra Nabopolassars 16. regeringsår til Nabonids tiltrædelsesår var altså 54 år, hvilket fuldstændigt stemmer overens med de regeringstider Berossos og Ptolemaios angiver for denne periode. Endvidere indeholder både Nabon. nr. 8 og cylinderindskriften Nabon. nr. 18 astronomiske observationer som hjælper os til at fastsætte Nabonids første regeringsår til 555/54 f.Kr. De 54 år begyndte derfor 610/09 f.Kr. Hvis dette var Nabopolassars 16. regeringsår, så var Nebukadnezars 1. regeringsår 604/603 f.Kr. og hans 18. regeringsår 587/86 f.Kr.

c) *Kongeindskriften Nabon. H 1, B* (= Adda-Guppi' -stelen) aflægger regnskab for regeringsårene for alle de nybabyloniske konger frem til Nabonids 9. regeringsår. Disse regeringstider er atter i fuldkommen overensstemmelse med de tal som blev angivet af Berossos og Ptolemaios. Endnu en gang bekræftes tidspunktet 587/586 f.Kr. som det år i hvilket Nebukadnezar ødelagde Jerusalem.

Grunden til at disse tre beviser (a,b, og c) er sammenføjet til en beviskæde er, at det ikke har kunnet fastslås klart og tydeligt at disse dokumenter er uafhængige af hinanden. Det er allerede blevet påpeget at Berossos og Ptolemaios fik deres oplysninger fra de babyloniske krøniker. Det er også muligt at de kronologiske oplysninger på kongeindskrifterne blev hentet fra krønikerne, selv om det ikke kan bevises.¹⁶⁸ Der findes desuden en del beviser for at krønikerne blev sammensat ved hjælp af de kronografiske optegnelser som angives i de astronomiske dagbøger.¹⁶⁹ Men denne eventuelle indbyrdes afhængighed mellem disse kilder svækker på ingen måde deres beviskraft. Tværtimod forstærkes beviskraften hos de enkelte kilder på denne måde. Eftersom kongeindskrifterne er *samtidige originaldokumenter fra det nybabyloniske riges egen tid*, kan vi være forvissede om at de kronologiske oplysninger de efterlader om denne tid er *virkelige og sande*. Hvis kongeindskrifterne, Berossos og Ptolemaios alle hentede deres oplysninger fra de babyloniske krøniker, kan Berossos' og Ptolemaios' tal alene blive bekræftet ved overensstemmelsen med de samtidige kongeindskrifter!

2. Forretningsdokumenter og juridiske dokumenter:

Flere tusinde forretningsdokumenter og juridiske dokumenter som er dateret med år (=regeringsår), måned og dag, er nået til os fra den nybabyloniske periode. Vi har på den måde mængder af sådanne tavler *fra hvert år* under hele denne periode. Ved hjælp af disse dokumenter kan vi således nøjagtigt fastsætte hvor længe hver konge regerede, ind imellem næsten på dagen! De resultater som opnås på denne måde, viser sig påny fuldstændigt at stemme overens med de tal som blev angivet af Berossos, Ptolemaios, krønikerne og de samtidige kongeindskrifter fra Nabonids regering! Et slående eksempel på dette blev givet gennem redegørelsen over de tusindvis forretningsverifikationer fra familien Egibis bankforretning. Den ekstra periode på 20 år som kræves, for at Vagttårnsselskabets kronologi kan

¹⁶⁸ A. Kirk Grayson, "Assyria and Babylonia", *Orientalia*, vol 49. fasc. 2, 1980, side 164.

¹⁶⁹ Samme side 174. De astronomiske oplysninger som angives på disse tavler, bør på den anden side behandles som en særskilt og uafhængig beviskæde.

stemme, savnes fuldstændigt. Det bør understreges at *også forretningsdokumenterne og de juridiske dokumenter er originaldokumenter fra det nybabyloniske riges egen tid*, hvilket gør denne beviskæde umådelig stærk. Disse dokumenter peger definitivt på året 587/86 som Nebukadnezar 18. regeringsår, det år i hvilket han ifølge Bibelens oplysninger ødelagde Jerusalem.

3. Astronomiske dagbøger:

a) *Den astronomiske dagbog* VAT 4956 indeholder beskrivelser af omkring 30 fuldstændige astronomiske observationer fra Nebukadnezar 37. regeringsår. En sådan kombination af astronomiske positioner gentages ikke i løbet af tusinde år. Der findes derfor kun ét år, i hvilket disse observationer kan være gjort, nemlig året 568/67 f.Kr. Hvis dette var Nebukadnezars 37. regeringsår, hvilket udtrykkeligt meddeles på denne tavle, så må 587/86 f.Kr. have været hans 18. år og det år da han ødelagde Jerusalem.

b) *B.M.32312*, den ældste bevarede dagbog, beskriver en række astronomiske observationer som sætter nutidige astronomer i stand til at datere denne dagbog til året 652/51 f. kr. En historisk anmærkning i teksten som også genfindes i den babyloniske krønike B.M. 86379 (= "Akitu-krøniken"), viser at dette modsvarede Shamashshumukins 16. regeringsår. Dagbogen fastsætter derved hans 20-årige regering til 667-648 f.Kr., Kandalanus 22-årige regering til 647-626, Nabopolassars 21-årige regering til 625-605 og Nebukadnezars 43-årige regering til 604-562 f.Kr. På ny fastlægges Jerusalems ødelæggelse således til 587/86 f.Kr.

Disse to dagbøger kunne strengt taget have været behandlet som to uafhængige beviskæder. Men eftersom B.M. 32312 er adskilt fra den nybabyloniske periode ved to konger (Shamashshumukin og Kandalanu), er denne tavle her behandlet sammen med VAT 4956 og som en bekræftelse på at de oplysninger som angives på denne senere tavle, er ægte.

4. Synkronismer til den samtidige ægyptiske historie:

Det blev vist at kronologien for det ægyptiske kongedynasti som regerede samtidigt med den nybabyloniske periode, er bygget op *uafhængig af* andre landes kronologier. Eftersom der findes mindst *fire* synkroniske kæder mellem den ægyptiske kronologi og den samtidige jødiske og nybabyloniske historie, kan den ægyptiske kronologi fungere som en kontrol på disse andre landes kronologier. Det fremgik derved klart at den uafhængige ægyptiske kronologi er i fuldstændig overensstemmelse med de oplysninger som overlades af Berossos, Ptolemaios, de babyloniske krøniker, forretningsdokumenterne og de astronomiske dagbøger, medens en sammenligning med Vagttårnsselskabets kronologi viste en konsekvent afvigelse på omkring 20 år for alle fire synkronismer. Disse fire synkronismer til den ægyptiske kronologi modbeviser derfor på ny årstallet 607 f.Kr. som tidspunktet for Jerusalems ødelæggelse og peger endnu en gang på året 587/86 som det rette tidspunkt for denne begivenhed.

De beviser som igen og igen møder os i alt dette materiale, er overvældende og afgørende. Antag for et øjeblik at Berossos' tal for de nybabyloniske regeringstider indeholder en fejl på 20 år, hvilket de må gøre, hvis Vagttårnsselskabets kronologi er rigtig. Da gjorde Ptolemaios omkring 400 år senere nøjagtig samme fejl, uafhængigt af Berossos! Måske indvender man da at begge gentager en fejl som allerede fandtes i de kilder som de benyttede sig af, nemlig de nybabyloniske krøniker. I det tilfælde tabte skriverne på Nabonids tid præcis samme 20-årsperiode på gulvet, da de lavede indskrifterne på Hillah-stelen og Adda-Guppi'-stelen. Men er det virkelig sandsynligt at disse skrivere, selv om de benyttede krønikerne, ikke kendte til længden på de kongers regeringer under hvilke de levede, især når man tænker

på at disse regeringsår samtidig fungerede som kalenderår, ved hvis hjælp de daterede forskellige be-
givenheder, breve og dokumenter af forskellig slags?

Men lad os gå videre og antage at disse nybabyloniske skrivere virkelig begik en så ejendommelig fejl. Da stilles vi overfor problemet med at forklare hvordan de samtidige *ægyptiske* skrivere kunne tabe nøjagtig samme 20-årsperiode, da de lavede deres indskrifter på dødssteler og andre dokumenter. Ikke kun det, men vi måtte også finde en forklaring på, hvordan de nybabyloniske astronomer kunne tabe den samme 20-årsperiode, dengang de daterede deres astronomiske dagbøger, så de ligefrem tog fejl af hvilken konge der regerede medens de gjorde deres observationer! Forklaringen at dette kan skyldes en forfalskning fra afskrivere af disse dokumenter i den seleukiske æra, falder pladask til jorden når vi stilles overfor den ældste astronomiske dagbog, B.M. 32312, fra år 652/51 f.Kr. Her stilles vi desuden overfor problemet med at forklare hvordan det lykkedes den skriver som nedskrev denne dagbog, at fjerne 20 år fra den nybabyloniske periode - inden denne periode overhovedet var begyndt!

Men måske er det mest ejendommelige med disse bortfaldne 20 år følgende: Tusinder daterede forretningsdokumenter og juridiske dokumenter er fundet fra den nybabyloniske periode. Disse dokumenter dækker hvert eneste år i denne periode - undtagen en periode på 20 år fra hvilken ikke en eneste tavle er fundet, og denne periode træffer sig at være nøjagtigt den samme som forlistes af de skrivere som udførte kongeindskrifterne om Nabonid og hans mor, de skrivere som optegnede de babyloniske krøniker, de skrivere som skrev de astronomiske dagbøger, de ægyptiske skrivere som lavede indskrifterne på de ægyptiske dødssteler og andre dokumenter - for ikke at tale om de senere afskrivere og historikere! Enten har vi at gøre med en international sammensværgelse, hvor skrivere i forskellige lande i løbet af flere hundrede år har arbejdet med at udradere teksten på dette blad i verdenshistorien - eller også har denne 20-årsperiode aldrig eksisteret bortset fra i indbildningen hos efterfølgerne til den mand som år 1876 overtog dette hjernesvind fra kronologen Nelson H. Barbour. For hvis en sådan international sammensværgelse virkelig har eksisteret, har den været så succesrig at af alle de tusindvis af dokumenter som er gravet frem fra den nybabyloniske periode, findes der ikke et eneste, ikke engang en linie, et ord eller et tal i nogen af dem, der så meget som antyder at en sådan 20-årsperiode nogensinde skulle have eksisteret.

I en artikel om kronologi som blev publiceret i *The Watch Tower* for den 15. juli 1922, *Vagttaarnet* for 1. september 1922, under overskriften "KRONOLOGIENS STÆRKE KABEL", gives en udmærket beskrivelse af den styrke en kronologi får gennem flere uafhængige beviskæder:

"Når et årstal er afmærket ved flere beviskæder står det fast. Sandsynlighedernes videnskabelige lov forlener strengene i kronologiens kabel med en samlet styrke der langt overgår summen af de enkelte bevisrækker. Dette er en lov som man stiltiende stoler på i vigtige sager, nemlig at hvis et eller andet antydes blot på én måde, kan det være en tilfældighed; hvis det fremgår af to forskellige ting, er det næsten sikkert at det forholder sig så[dan]; hvis det antydes på mere end to måder, er det sædvanligvis umuligt at det kan være tilfældigt eller at det ikke skulle være sandt; og hvis der findes flere beviser, flytter det sagen fuldstændig ud af tilfældighedernes verden over i den fastslåede videns."

I dette kapitel er syv forskellige beviskæder blevet præsenteret som alle udpeger 587/86 f.Kr. som det år, i hvilket Nebukadnezar ødelagde Jerusalem. Mindst fire af disse beviskæder er uafhængige af hinanden. Ifølge det princip som blev beskrevet i citatet ovenfor, kan dette ikke bare være gætteri eller en tilfældighed. Sagen må i stedet betragtes som et historisk faktum som tilhører 'den fastslåede videns verden'.

Men hvis dette er den slutning vi er nået frem til i vor undersøgelse, hvordan forholder det sig da med de 70 år i Jeremias profeti, i hvilke Juda og Jerusalem skulle ligge øde ifølge Vagttårnsselskabets fortolkning? Og hvordan skal vi betragte årstallet 1914, sluttidspunktet for hedningernes tider ifølge Vagttårnsselskabets tidstabel? Viser verdensbegivenhederne ikke at Bibelens profetier er blevet opfyldt siden dette år? Disse spørgsmål vil blive drøftet i de følgende kapitler.

Kapitel 3

DE HALVFJERDS ÅR - ØDELÆGGELSE - ELLER TRÆLDOM?

Der findes syv steder i Bibelen som taler om en periode på halvfjerds år og som Vagttårnsselskabet anvender på en og samme periode, nemlig Jer. 25:11,12; 29:10; Dan. 9:2; 2 Krøn. 36:20,21; Zak. 1:7,12; 7:1-7 og Es. 23:15-18. Lad os undersøge disse tekster en efter en, i kronologisk orden.¹⁷⁰

Jeremias 25:11,12

..."Og hele dette land skal blive til ørk og øde, og disse folkeslag (NW: "nationer") skal trælle for Babels konge i halvfjerdsindstyve år. Men når der er gået halvfjerdsindstyve år, hjemsøger jeg Babels konge og folket der for deres misgerning, lyder det fra HERREN, også kaldæernes land hjemsøger jeg og gør det til evige ørkener."

¹⁷¹

To ting blev forudsagt i denne profeti, nemlig (1) at "hele dette land (=Juda) skal blive til ørk og øde (hebr. *chorbáh*) og (2) "disse folkeslag (dvs. "alle folkene heromkring", se vers 9) skal trælle for Babels konge i halvfjerdsindstyve år". Selv om det blev forudsagt at Juda land skulle blive lagt øde, ligestilles denne ødelæggelse ikke direkte med perioden på 70 år.¹⁷²

Hvad der klart og utvetydigt siges i teksten er, at de folk eller nationer som omgav Juda, skulle tjene Babels konge i 70 år. Af sammenhængen kan man også drage den slutning at også Juda skulle være iblandt de nationer som skulle tjene Babels konge. De 70 år bør derfor forstås som 70 år i trældom for Juda og de omkringliggende nationer. Denne slutning er så åbenbar at Vagttårnsselskabet på side 826 i den store 1971-års udgave af *New World Translation* automatisk beskriver de 70 år som "70 years' servitude" ("70 års trældom"). Trods dette påpeger Selskabet aldrig i sine publikationer hvor denne tekst behandles, at Jeremias forudsagde 70 års trældom og at han indbefattede mange nationer, ikke kun Juda,

¹⁷⁰ De 70 år for Tyrus i Es. 23:15-18 bliver ikke behandlet her, eftersom det ikke kan bevises at de henviser til den nybabyloniske periode. I virkeligheden anvender nogle af de mest fremtrædende konservative forskere dem på tiden c. 700-630 f.Kr., hvor Tyrus blev kontrolleret af Assyrien. Se f. eks. W.Rudolphs artikel "Es. 23, 1-14", i *Festschrift Friedrich Bäaumgartel* (= *Erlanger Forschungen*, Bind 10), Erlangen 1959, side 166-174.

¹⁷¹ Oversættelsen bygger på den hebraisk massoretiske tekst på hvilken også NW (= *The New World Translation*) er baseret. Den græske Septuaginta-oversættelse (LXX) siger "og de skal tjene blandt nationerne", i stedet for "og disse folkeslag skal trælle for Babels konge". Der findes mange forskelle mellem den massoretiske tekst (MT) og Septuaginta (LXX) når det gælder teksten i Jeremias bog. Septuagintas tekst er f. eks. en ottendedel kortere end den massoretiske tekst. I hele afsnittet i Jer. 25:1-14 udelader LXX, af ukendte årsager, alle henvisninger til Babels konge (jvf. versene 1,9,11 og 12). Det er et velkendt faktum at kronologien fra Adam til Kristus er omkring 1.500 år længere i LXX end i MT, således at denne periode ifølge LXX bliver c. 5.500 år i stedet for ca. 4.000 år ifølge MT. Eftersom Vagttårnsselskabets kronologi følger oplysningerne i MT kommer den følgende diskussion til at følge denne tekst, også når det gælder de 70 år i Jeremias bog. Det er ganske vist sandt at Det Nye Testaments skribenter ofte citerer Det Gamle Testamente efter LXX, men dette var ganske naturligt, eftersom de skrev på græsk. Men ofte citerer de Det Gamle Testamente på en måde som afviger fra LXX, men stemmer overens med MT, hvilket viser at de ikke betragtede LXX som normen. Man bør også huske, at LXX er en oversættelse, og en dårlig oversættelse ifølge forskerne. Udgiveren af Bagster's *The Siptuagint Version of The Old Testamente* påpeger f. eks. i indledningen at oversætterne af LXX ofte ikke har været opgaven voksen og at de ofte har lagt deres egne fortolkninger og traditioner i oversættelserne.

¹⁷² Det hebraiske ord for "ørk og øde", *chorbáh*, anvendes også i vers 18 i samme kapitel, hvor det siges at Jerusalems og Judas byer skulle blive "ørk og øde (*chorbáh*), til spot, og til et forbandelsestegn, som det er på denne dag". Eftersom denne profeti udtales "i Jojakim af Judas, fjerde år, det er kong Nebukadrezar af Babels første år" (vers 1), synes vendingen "som det er på denne dag" at vise at ødelæggelsen, *chorbáh*, i en vis udstrækning allerede var begyndt på denne tid, 18 år før Jerusalems ødelæggelse. At ordet *chorbáh* i sig selv ikke nødvendigvis sigter til en tilstand af fuldstændig ødelæggelse, "ørk og øde", det fremgår af hvordan ordet anvendes i andre tekster, f. eks. i Ez. 33:24,27 ("de, der bor i ruinerne [by-er], *chorbáh*) og Neh. 2:17 (hvor det siges at byen Jerusalem på Nehemias' tid er "ødelagt", *chorbáh*, på trods af at byen var beboet på denne tid). Vendingen "ørk, hvor ingen bor" genfindes i Jer. 9:11 og 34:22. Skønt denne beskrivelse gælder Jerusalem og Juda byer, ligestilles den intet sted i Bibelen med perioden på 70 år sådan som det er sket i Vagttårnsselskabets publikationer. Ordet *chorbáh* anvendes ofte til at beskrive tilstanden i lande og byer hvor fjendtlige hære er draget frem og har hærget og plyndret. Det vil derfor ikke være forkert at tale om Juda land som *chorbáh* allerede 18 år før dets affolkning, hvis landet var blevet hærget af fjendtlige hære på denne tid! Jævnfør også kommentaren til Dan. 9:2 senere.

i denne 70-års trældom. De forsøger altid at give det indtryk at de 70 år kun gjaldt Juda, og de beskriver altid de 70 år som en periode af *fuldstændig ødelæggelse*, "uden indbyggere", regnet fra ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel. Men denne anvendelse står i direkte modsætning til den nøjagtige ordlyd i Jeremias' forudsigelse, og den kan kun forfægtes, hvis man ignorerer hvad teksten faktisk siger.

"Trældom" bør naturligvis ikke opfattes som det samme som "fangenskab" eller "ødelæggelse", selv om det ind imellem kunne indbefatte disse ting. Men for de nationer som omgav Juda, betød trældom først og fremmest *vasalskab*, selv om Nebukadnezars erobring af disse nationer ofte indbefattede ødelæggelse af byer og deportation af fanger. Eftersom Juda gang på gang gjorde oprør og forsøgte at kaste det babyloniske åg af sig, kom deres trældom til at indbefatte bølge efter bølge af militære hjemsøgelser og deportationer, indtil deres land til sidst blev fuldstændigt ødelagt og affolket efter Jerusalems ødelæggelse år 587 f.Kr. At denne øde tilstand ikke var det samme som "trældom" men skulle ramme alle lande som *vægrede* sig mod at tjene Babels konge og være træl for ham, fremgår klart af Jeremias' forudsigelse i kap. 27, vers 8:

"Og det folk og det rige, som *ikke vil trælle for ham*, kong Nebukadnezar af Babel, og *bøje hals* under Babels konges åg, det vil jeg hjemsøge med sværd, hunger og pest, lyder det fra HERREN, til det er tilintetgjort ved hans hånd."

Jeremias advarede derfor folket mod at forsøge at kaste det babyloniske åg af sig og gav det følgende råd:

"Hør dem ikke, men træl for Babels konge, så skal I leve. Hvorfor skal denne by lægges øde?" (vers 17)

De nationer som accepterede det babyloniske åg, skulle altså *trælle for* Babels konge i 70 år. Men den nation som *vægrede sig mod at trælle for* Babels konge skulle *tilintetgøres*. Dette ramte til sidst Juda, men først efter at folket havde været i trældom under Babels konge i en periode på 18 år, afbrudt af gentagne oprørsforsøg. Men der siges ingen steder at tilintetgørelsen skulle vare i 70 år.¹⁷³ Selv andre nationer som vægrede sig ved at underkaste sig det babyloniske åg, blev straffet, deres byer blev ødelagt og fanger derfra blev ført til Babylon. Ifølge den *babyloniske krønike* (B. M. 21946) blev for eksempel en af filistrenes byer, nemlig Askalon, "plyndret og ødelagt" og "forvandlet ... til en ruinhob". Dette indtraf ifølge krøniken i Nebukadnezars første regeringsår, d.v.s. år 604 f.Kr. (Grayson, *Assyrian and Babylonian Chronicles*, side 100. Navnet "Askalon" er kun delvist læseligt.)

At de 70 år drejede sig om den periode hvor Babylon havde overherredømmet, og ikke den periode hvor Jerusalem lå øde, regnet fra dens ødelæggelse i Nabukadnezars 18. regeringsår, bekræftes også af vers 12 i Jeremias' 25. kapitel:

"Men når der er gået *halvfjerdsindstyve år*, hjemsøger jeg Babels konge og folket der for deres misgerning, lyder det fra HERREN."

Hvornår begyndte Jehova "at hjemsøge kongen i Babel og folket der for deres misgerning"? Ingen kan benægte at dette skete da den persiske konge Kyros' hære indtog Babylon år 539 f.Kr. Da var ifølge Jeremias' profeti, de 70 år udløbet! Ophørte det jødiske *fangenskab* 539? Nej! Ophørte Jerusalems *tilintetgørelse* 539? Nej! Ophørte det babyloniske *overherredømme* og nationernes *trældom* under Babel?

¹⁷³ Flavius Josefus som tydeligt havde meget uklare forestillinger om den virkelige længde af ødelæggelsesperioden, siger to steder at den var halvfjerds år (*Ant. X, vi, 1*, og *Against Apion I, 19*). Men i sit sidste arbejde korrigerer han dette tal til halvtreds år: ... "Nebukadnezar ødelagde templet i det nittende år af sin regeringstid, hvorefter det befandt sig i denne ubemærkede tilstand i halvtreds år". (*Against Apion, I, 21*).

konge år 539? Ja! Eftersom de 70 år ifølge Jeremias skulle slutte når Babels konge blev hjemsøgt år 539, er det tydeligt at disse 70 år afsluttede, ikke perioden af fangenskab eller ødelæggelse, men perioden af Babels *overherredømme* over nationerne, d.v.s. den periode i hvilken Babylon holdt disse folk i *trældom*. Igen finder vi altså at den brug Vagttårnsselskabet gør af de 70 år, står i direkte modstrid med Jeremias' profeti. Og hvis de 70 år ophørte år 539, hvordan kan de så regnes fra 607 f.Kr. og stadig betragtes som et *nøjagtigt* tal? Den nøjagtige længde af perioden fra 607 til 539 er 68 år og ikke 70! Selskabets forsøg på at udstrække perioden helt til år 537 f.Kr. er i direkte konflikt med Jeremias' udtrykkelige forsikring i 25:12 om at de 70 år skulle være gået til ende, allerede når Babels konge blev hjemsøgt, d.v.s. år 539 f.Kr. - Hvordan skal de 70 års trældom da anvendes?

Først og fremmest er det vigtigt at fastsætte det tidspunkt da Jeremias udtalte sin profeti og den historiske situation som rådede, da den blev udtalt. Kapitel 25 begynder med følgende ord: "Det ord, som kom til Jeremias om alt Judas folk i *Josias' søns, kong Jojakim af Judas, fjerde år*, det er kong *Nebukadrezar af Babels første år*". Profetien blev altså udtalt 18 år *før* ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel, d.v.s. år 605 f.Kr. (Jvf. Jer. 52:12). Netop dette år indtraf en utrolig vigtig begivenhed som skulle få skæbnesvangre konsekvenser for Juda og de omkringliggende nationer. Om foråret dette år udkæmpedes nemlig det berømte *slaget ved Karkemish*, hvor Nebukadnezar vandt en afgørende sejr over den ægyptiske Farao Neko og hans hær. Denne vigtige sejr åbnede vejen for den babyloniske konge til områderne mod vest, Syrien og Palæstina, som frem til dette tidspunkt blev kontrolleret af Ægypten i nogle år. Dette berømte slag omtales - og dateres - i Jer. 46:2:

"Til Ægypten, om ægypterkongen Farao Nekos hær, som stod ved floden Eufrat i Karkemisj, og som kong Nebukadrezar af Babel slog i *Josias' søns, kong Jojakim af Judas, fjerde regeringsår*."

Profetien om de halvfjerds år som er dateret til samme tidspunkt (Jer. 25:1), blev altså udtalt på et kritisk tidspunkt. Kan det have været sådan at Juda og de omgivende nationer blev gjort til vasaller og begyndte at tjene Babels konge ved den tid? Der findes afgørende beviser for at ikke kun Juda men også et antal af de omkringliggende nationer, *begyndte at blive underkuet af Nebukadnezar meget hurtigt efter striden ved Karkemish, d.v.s. fra og med Jojakims fjerde regeringsår*.

I 1956 publicerede professor D.J. Wiseman ved British Museum sin oversættelse af den babyloniske krønike B.M. 21946 som dækker perioden fra Nabopolassars sidste (21.) regeringsår og frem til og med hans søn og efterfølger, Nebukadnezars, tiende regeringsår. ¹⁷⁴ *Denne lertavle begynder med en kort skildring af slaget ved Karkemish og de nærmest følgende hændelser*. Det indledende afsnit gengives her i sin helhed på grund af dets betydning for vor undersøgelse: ¹⁷⁵

"[Det enogtyvende år]: Akkads konge blev hjemme (medens) Nebukadnezar (II), hans ældste søn (og) kronprins, mønstrede [Akkads hær]. Han satte sig i spidsen for hæren og marcherede til Karkemish som ligger ved Eufrats bred. Han krydsede floden [for at møde den ægyptiske hær] som lå lejret ved Karkemish. [...] De stødte sammen i krig. Den ægyptiske hær trak sig tilbage for ham. Han tilføjede dem et [nederlag] og besejrede dem fuldstændigt. I området Hamat lykkedes det Akkads hær at indhente resten af den [ægyptiske] hær (som) det var lykkedes at flygte [fra] nederlaget og som ikke var blevet besejret. De (Akkads hær) tilføjede dem et nederlag (således at ikke) en eneste (ægyptisk) mand vendte tilbage til sit hjem. På samme tid erobrede Nebukadnezar

¹⁷⁴ D.J. Wiseman, *Chronicles of Chaldean Kings*, London: The Trustees of The British Museum, side 66-75 (1961-oplaget).

¹⁷⁵ De gengivne citater er hentet fra A.K. Graysons nyere oversættelse af krøniken i hans *Assyrian and Babylonian Chronicles* (1975), side 99 ff.

(II) hele Ha[ma]t.¹⁷⁶

I enogtyve år regerede Nabopolasser i Babylon. På ottendedagen i måneden Ab døde han. I måneden Elul vendte Nebukadnezar (II) tilbage til Babylon, og på den første dag i måneden Elul besteg han den kongelige trone i Babylon.¹⁷⁷ I (sit) tiltrædelsesår vendte Nebukadnezar (II) tilbage til Hattu. Frem til måneden Shebat marcherede han sejrrikt omkring i Hattu. I måneden Shebat tog han det vældige bytte med sig fra Hattu til Babylon . . .

Nebudkanezars (II) første år: I måneden Sivan mønstrede han sin hær og marcherede til Hattu. Frem til måneden Kislev drog han sejrrikt om i Hattu. *Alle Hattus konger* blev underlagt ham og han tog imod deres vældige skatter."¹⁷⁸

De vidtgående konsekvenser af Ægyptens nederlag ved Karkemish fremgår tydeligt af krøniken. Umiddelbart efter sejren ved Karkemish begyndte Nebukadnezar at overtage de områder i vest som var kontrolleret af Ægypten, med begyndelse i Hamat i Syrien. Hans fader, Nabopolasser, døde under disse operationer, hvilket tvang Nebukadnezar til hurtigt at vende tilbage til Babylon for at sikre tronen. Sandsynligvis efterlod han en del af sin hær i Hatti (=Syrien-Palæstina) for at fortsætte erobringerne der. I måneden Shebat (=februar 604), stadig sit tiltrædelsesår, vendte han tilbage til Hatti som nu var under hærens kontrol. Han kunne tage en omfattende tribut(skate) med sig tilbage til Babylon. I sit første regeringsår (stadig år 604 f.Kr.) foretog han endnu et felttog i Hatti for at skærpe kontrollen over de erobrede områder. Lignende kamphandlinger blev gentaget siden, ifølge krøniken, i de følgende år. Det fremgår meget klart at nationerne i Hatti-området (d.v.s. Juda og de omliggende nationer) blev vasaller under Babylon meget hurtigt efter slaget ved Karkemish. Dette indebærer at de 70 års trældom for nationerne begyndte allerede på den tid.

Nebukadnezar lagde ikke bare et antal af de nationer som omgav Juda, under sit herredømme i sit tiltrædelsesår, men samme år belejrede han også Jerusalem og førte et antal jødiske fanger bort til Babylon. Dette fremgår klart af Dan. 1:1-6. Daniel som beretter om denne episode, skriver at den indtraf i "Jojakim af Judas *tredje* regeringsår", på trods af at denne belejring og denne deportation åbenbart indtraf nogen tid efter slaget ved Karkemish "i Jojakims ... *fjerde* regeringsår" (Jer. 46:2). Denne tilsyneladende modsigelse har tidligere været årsag til en hel del diskussioner, og forskellige "løsninger" er blevet lagt frem for at komme til rette med problemet. Men siden det gennem moderne forsknings erfaringer er blevet klarlagt at Juda og Babylon anvendte to forskellige metoder ved beregningen af regeringsperioder (se fodnote 177), så forsvinder vanskelighederne let af sig selv. Daniel, en jødisk fange, som boede i Babylon og var virksom som en højtstående embedsmand ved hoffet, havde helt naturligt tilpasset sig det Babyloniske kalendersystem med dets tiltrædelsesår og han daterede derfor begivenhederne i overensstemmelse hermed, selv når han refererede til de jødiske kongers regeringer. Ifølge det babyloniske system bliver Jojakims fjerde år hans *tredje*, præcis som Daniel siger.

Dan. 1:2 forklarer at Jojakim på denne tid blev givet i den babyloniske konges hånd, hvilket angiver at han blev *vasal* under den babyloniske konge. Dette bekræftes også af at han betalte tribut eller

¹⁷⁶ Hamat var et distrikt i området Hatti som igen var en geografisk betegnelse som ved den tid indbefattede "hele Syrien og Palæstina". (Wiseman, *op.cit.*, side 25).

¹⁷⁷ Nabopolassers død indtraf den 8 Ab, hvilket svarer til den 16. august år 605 ifølge den julianske kalender. Nebukadnezar overtog tronen den 1. Elul, hvilket svarer til den 7. september 605. Striden ved Karkemish blev udkæmpet i maj eller juni år 605 i Nebukadnezars tiltrædelsesår. Grunden til at Bibelen daterer slaget til Nebukadnezars *første* regeringsår (se Jer. 46:2 og 25:1) i stedet for til hans tiltrædelsesår, er at de jødiske konger ikke anvendte systemet med tiltrædelsesår, men regnede tiltrædelsesåret som det første år.

¹⁷⁸ Jojakim må rimeligvis have været en af disse "Alle Hattus konger" som betalte tribut eller skat til Nebukadnezar på den tid. J.P. Hyatt siger om dette: "Det er sandsynligt at det er år 605 eller året efter at Jojakim underkastede sig den babyloniske konge, ifølge 2 Kong. 24:1; ... og 2 Kong. 24:7 siger at 'Babels konge havde taget alt, hvad der tilhørte ægypterkongen fra Ægyptens bæk til Eufratfloden'." - *Journal of Biblical Literature* 75 (1956), "New Light on Nebuchadnezzar and Judean History", side 280.

skat til Nebukadnezar i form af kar fra templet. Eftersom disse hændelser klart viser at Judas trældom under Babylon begyndte tidligt i Jojakims regering, har Vagttårnsselskabet fremført en række argumenter mod en sådan naturlig og direkte læsning og forståelse af denne tekst. Således hævder man f. eks. at Jojakims "tredje år" ikke betyder hans tredje *regeringsår*, men hans tredje år som *vasal* under Nebukadnezar, hvilket, påstår man, var Jojakims *elvte og sidste* regeringsår som modsvarede Nebukadnezars *attende* regeringsår. Denne ejendommelige fortolkning savner ikke bare støtte i Skriften selv, men den er også i strid med Dan. 2:1 som viser, at Daniel befandt sig ved Nebukadnezars hof og fortolkede hans drøm om billedstøtten allerede i dennes "*andet* regeringsår". Hvis Daniel blev ført til Babylon i Nebukadnezars *attende* regeringsår, hvordan kunne han så være der og tolke hans drømme i hans *andet* regeringsår? Også denne tekst måtte da ændres til at sige noget andet, end hvad den klart og tydeligt siger. To forskellige "forklaringer" er blevet fremført i årenes løb. Den seneste er at Daniel i dette vers ikke regner Nebukadnezars regeringsår fra begyndelsen af hans regering, men fra hans 18. regeringsår hvor han ødelagde Jerusalem! Nebukadnezars *andet* regeringsår skal så, ifølge denne fortolkning, opfattes som hans 20. regeringsår! Endnu engang finder vi altså at den anvendelse Vagttårnsselskabet gør af de 70 år kommer i skarp konflikt med Bibelen, denne gang med Dan. 1:1,2 og 2:1. For at kunne holde fast ved deres teori om de 70 år tvinges de til at *forkaste* den mest enkle og naturlige forståelse af disse tekster og omfortolker dem, for at få dem til at betyde noget andet end de direkte siger og som heller ikke antydes noget andet sted i tekstsammenhængen!

At en del jødiske fanger førtes til Babylon allerede i Nebukadnezars tiltrædelsesår bekræftes også af *Berossos* i hans babyloniske historie som blev skrevet i 200-tallet f.Kr. Hans skildring af begivenhederne i Nebukadnezars tiltrædelsesår lyder således:

"Nabopolassar, hans (= Nebukadnezars) fader, hørte at den statholder han havde sat over Ægypten, Coele-Syrien og Fenicien havde gjort oprør. Da han ikke længere selv kunne klare denne opgave, betroede han en del af sin hær til sin søn Nabouchodonosoros som stadig var i sine bedste år, og sendte ham mod oprøreren. Nabouchodonosoros opstillede sin hær til kamp og overfaldt oprøreren. Han besejrede ham og lagde atter landet ind under Babylons herredømme. Netop på den tid blev hans fader, Nabopolassar, syg og døde i byen Babylon efter at have været konge i enogtyve år. Nabouchodonosoros fik kort derefter kendskab til sin faders død. Efter at have ordnet forholdene i Ægypten og i det øvrige område, befalede han nogle af sine venner *at føre de jødiske, feniciske, syriske og ægyptiske fanger*, sammen med hovedparten af hæren og det øvrige bytte, *til Babylon*. Selv begav han sig af sted med nogle få kammerater og nåede Babylon ved at rejse tværs gennem ørkenen." ¹⁷⁹

Berossos støtter altså Daniels påstand at jødiske fanger førtes til Babylon allerede i Nebukadnezars tiltrædelsesår. Denne bekræftelse af Dan. 1:1 er vigtig, fordi Berossos som det vistes i kap. 2 i dette hefte, hentede sine oplysninger fra de babyloniske krøniker eller kilder som stod nær disse dokumenter og som oprindelig var skrevet under den nybabyloniske æra.

At *trældommen* for "disse folkeslag" (Jer. 25:11) begyndte langt før Jerusalems ødelæggelse år 587 f.Kr. fremgår også klart af kapitel 27,28 og 35 i Jeremias' bog. I kapitel 27 som er dateret til begyndelsen af Zedekias regering (vers 1 siger "Jojakim", men en sammenligning med versene 3 og 12

¹⁷⁹ Stanley Mayer Burstein, *The Babyloniaca of Berossus*, Malibu: Undena Publications, 1978, side 26, 27. - Berossos' skildring af disse hændelser har været udsat for megen kritik, men den blev godtaget af historikere som H. Winckler, Edgar Goodspeed, James H. Breasted og Friedrich Delitzsch. Det nyeste fund af den babyloniske krønike B.M. 21946 har givet yderligere støtte til Berossos' beskrivelse af begivenhederne efter krigen ved Karkemish. Det bør imidlertid understreges at hans fremstilling er ensidig, eftersom hans hensigt har været at ændre de græske opfattelser af Babylon. Det mest slående eksempel på dette er, når han fremstiller den ægyptiske Farao Neko som en *oprørske statholder* som havde fået opsynet med Ægypten, Coele-Syrien og Fenicien. "Ifølge ham var den legitime efterfølger til det assyriske rige mod vest Babylonien og ikke Ægypten," bemærker B. Porten i sin artikel "The Identity of King Adon", *Biblical Archaeologist*, Bind 44, No. 1, 1981, side 49. Jvf. Burstein, *op. cit.*, side 8.

angiver at den oprindelige læsemåde sandsynligvis var "Zedekias") formaner Jeremias kong Zedekias til ikke at gøre oprør men at "bøje hals under Babels konges åg" og tjene ham. I modsat fald vil byen (Jerusalem) "lægges øde". (V. 6-8, 11-13,17). Baggrunden for dette "ord ... fra Jehova" var ifølge vers 3 at sendebud var kommet til Zedekias fra Edom, Moab, Ammon, Tyrus og Sidon, tydeligvis i et forsøg på at forsikre sig om hans medvirken i et omfattende oprør med det formål at kaste det babyloniske åg af sig. Åbenbart var alle disse nationer *vasaller* under Babylon på denne tid, præcis som Juda. Disse revolteplaner vakte ubegrundede forhåbninger hos folket, og profeten Hananja forudsagde endog at det babyloniske åg ville blive sønderbrudt inden to år:

"Så siger Hærskarers HERRE, Israels Gud: Jeg har sønderbrudt Babels konges åg. Om to år fører jeg tilbage hertil alle HERRENS hus' kar, som kong Nebukadnezar af Babel tog herfra og førte til Babel". - Jer. 28:2,3.¹⁸⁰

Denne profeti forudsatte naturligvis at det babyloniske åg allerede hvilede på nationernes "hals". Det var derfor at Hananja kunne tage åget fra Jeremias' hals og sønderbryde det og sige:

"Så siger HERREN: Således sønderbryder jeg om to år kong Nebukadnezar af Babels åg og tager det *fra alle folkenes hals*." - Jer. 28:11.

I Zedekias' fjerde regeringsår (Jer. 28:1) lå således det babyloniske åg på "alle folkenes hals". Trældommen var en bitter virkelighed for alle "disse folkeslag" på denne tid og havde efter alt at dømme allerede været det i et antal år.

Den babyloniske invasion af Juda kort efter slaget ved Karkemish genspejles også i Jeremias 35. kapitel som er dateret til "Josias' søn, kong Jojakim af Judas, dage" (v.1). Rekabitterne som normalt boede i telt i lyddighed mod deres forfader Jonadab, Rekabs søns, befaling, boede ved denne tid i Jerusalem. Hvorfor? De forklarede for Jeremias: "Men da *kong Nebukadnezar af Babel faldt ind i landet*, sagde vi: Kom, lad os ty til Jerusalem for kaldæernes og aramæernes hære! Og vi slog os ned i Jerusalem." (Jer. 35:11) På et tidligere tidspunkt under Jojakims regering havde den babyloniske hær altså invaderet Juda og tvunget rekabitterne til at søge beskyttelse indenfor Jerusalems mure. Enten var dette den invasion som beskrives i Dan. 1:1,2 eller også den som fandt sted følgende år, da, ifølge den babyloniske krønike, "alle Hattus konger" betalte tribut til den babyloniske konge som tegn på deres underkastelse.

At Juda blev vasal under Babylon tidligt under Jojakims regering meddeles rent ud i 2 Kong. 24:1: "I hans (Jojakims) dage drog kong Nebukadnezar af Babel op, og *Jojakim underkastede sig ham*; men efter tre års forløb faldt han fra ham igen." Dette frafald medførte at "HERREN sendte kaldæiske, aramaiske, moabitiske og ammonitiske strejfskarer imod ham" (v. 2; disse folk var nu under den babyloniske konges kontrol) for at tvinge Jojakim tilbage ind under det babyloniske åg.

Det er blevet vist ovenfor at Jeremias' forudsigelse om de 70 år i Jer. 25:11,12 ikke sigtede til en periode af fuldstændig ødelæggelse for Jerusalem, men en periode af *trældom*, ikke bare for Juda, men for alle nationer som Nebukadnezar lagde under sit herredømme. Det blev også vist at både Bibelen og udenombibelske historiske kilder som den babyloniske krønike og Berossos, samstemmigt vidner om at disse nationers trældom under Babylon begyndte adskillige år før Jerusalems ødelæggelse år 587 f.Kr. Den babyloniske krønike viser at Nebukadnezar begyndte at erobre områderne i vest umiddelbart efter slaget ved Karkemish år 605, og profeten Daniel beretter (1:1,2) at Nebukadnezar samme år belejrede

¹⁸⁰ Kapitel 27 og 28 angår samme år, Zedekias' fjerde år, ifølge 28:1. - Årsagen til de udbredte revolteplaner i dette år kan have været oprøret i Nabukadnezars egen hær i Babylonien, i hans tiende regeringsår, ifølge den babyloniske krønike (B. M. 21946; Grayson, side 102). Nebukadnezars tiende regeringsår faldt delvis sammen med Zedekias' fjerde regeringsår.

Jerusalem og førte et antal jøder i fangenskab til Babylon, blandt dem Daniel selv. Historikeren Berossos bekræfter Daniels oplysning om denne første deportation af jøder til Babylon. Kapitel 27,28 og 35 i Jeremias' bog viser alle at Juda blev vasal under Babylon allerede under Jojakims regering, og samme historie forklares ligesådan i 2. Kong. 24:1,2. Både for Juda og et antal af de omkringliggende nationer er det tydeligt at trældommen begyndte allerede samme år som Jeremias udtalte sin profeti, d.v.s. år 605 f.Kr. (Jer. 25:1). For Assyrien og andre områder øst og nord for "Hattu" begyndte trældommen endnu tidligere, et faktum som vi får anledning til at vende tilbage til senere.

Den måde Vagttårnsselskabet har anvendt de 70 år på står derfor i direkte modstrid med Jeremias' profeti. De anvender dem entydigt på Juda og ignorerer dermed det faktum at Jeremias profeti gjaldt *mange nationer*. De tolker dem endvidere som en periode af fuldstændig *ødelæggelse*, på trods af at Jeremias tydeligt siger at det gjaldt en periode af *trældom* som vasalstat under Babylon. Vi vil nu erfare at også det næste skriftsted som taler om de 70 år, er i direkte konflikt med Selskabets fortolkning.

Jeremias 29:10

"Thi så siger HERREN: Når halvfjerdsindstyve år er gået for Babel, vil jeg se til Eder og på Eder opfylde min forjættelse om at føre Eder tilbage hertil."

Denne anden tekst som taler om de halvfjerds år, ser ud til at beskrive dem som en periode af overhøjhed: "Halvfjerdsindstyve år ... *for* Babel"). Den hebraiske præposition *le* som i nogle oversættelser er oversat med "i" (bl.a. dansk aut.1992), har først og fremmest betydningen "for, ved, til, med hensyn til" og bliver også opfattet i denne betydning af de fleste moderne oversættere. Som eksempler anføres følgende bibeloversættelser:

Revised Version (1885): "Når halvfjerds år er fuldbyrdet *for* Babylon".¹⁸¹

American Standard Version (1901): "Når halvfjerds år er fuldbyrdet *for* Babylon."

New American Standard Version (1973): "Når halvfjerds år er fuldbyrdet *for* B."

Rotherham's *The Emphasized Bible*: "Så snart halvfjerds år er opfyldt *på* B."

The Jerusalem Bible (1966): "Først når de halvfjerds år som *er tilmålt* Babel er ovre".

Andre oversættelser giver udtryk for samme tanke, men med andre ord, for eksempel:

Goodspeed's *The Complete Bible* (1923): "Så snart Babylon har fuldført halvfjerds år".

The New English Bible (1970): "Når halvfjerds år til fulde er gået hen over Babylon".

Byington's *The Bible in Living English* (1972): "Så snart Babylon har haft fulde halvfjerds år".

The Anchor Bible (John Bright: *Jeremiah*): "Først når Babylons halvfjerds år er fuldbyrdet".

Disse oversættelser udtrykker samme tanke, nemlig at de halvfjerds år henviser til *den babyloniske overhøjhed*, ikke til det jødiske fangenskab eller til den ødelæggelse som fulgte efter Jerusalems tilintetgørelse år 587 f.Kr. At dette er tekstens mening fremgår ikke bare af grundtekstens udtryk, men

¹⁸¹ Jævnfør Helge Åkessons meget ordrette oversættelse: "Thi så siger Jehova: Når halvfjerds år er gået *for* Babel, skal jeg besøge jer ... o.s.v."

også af det faktum at det stemmer med Jeremias' tidligere beskrivelse af de 70 år som en periode af *trældom under Babylon*. Så længe Babylon havde herredømmet, måtte de øvrige nationer være trælle under dette rige. Babylons *overhøjhed* modsvares derfor af at de øvrige folk var *trælle*.¹⁸²

Det er vigtigt at lægge mærke til, *hvornår* og *til hvem* profetien i Jer. 29:10 blev givet. I vers 2 angives tidspunktet at være "efter at kong Jekonja, herskerinden [fodnote: kongemoderen], hofnændene, Judas og Jerusalems fyrster, kunsthåndværkerne og smedene havde forladt Jerusalem". Dette daterer profetien til begyndelsen af Zedekias' regering og sandsynligvis til cirka samme tidspunkt som det foregående kapitel, d.v.s. til Zedekias' fjerde regeringsår. (28:1) Baggrundssituationen ser ud til at være den samme i begge kapitler: De omfattende revolteplaner havde vakt forhåbninger om snarlig befrielse fra det babyloniske åg, ikke bare i Juda og de omkringliggende lande, men også blandt fangerne i Babylon. Også der, ligesom i Juda, optrådte falske profeter og udlovede befrielse i løbet af kort tid. (Jer. 29:8,9) Dette var grunden til at Jeremias på netop dette tidspunkt, *og adskillige år før Jerusalems ødelæggelse*, sendte et brev til de jødiske fanger i Babylon og mindede dem om profetien om de halvfjerds år. "Lad ikke de profeter, som er iblandt Eder, eller Eders spåmænd bilde Eder noget ind, ... Thi så siger HERREN: 'Når halvfjerdsindstyve år er gået for Babel, vil jeg se til Eder og på Eder opfylde min forjættelse om at føre Eder tilbage her til.'" (Jer. 29:8-10) Denne udtalelse forudsatte aldeles klart at de 70 år "for Babylon" allerede var begyndt. Hvis denne periode ikke allerede var begyndt, hvorfor forbinder Jeremias den da med fangernes ophold i Babylon? Hvorfor nævnede han da perioden i det hele taget? Læg mærke til at Jeremias ikke formanede fangerne om at vente til de 70 år skulle *begynde*, men til perioden var *udløbet*. Eftersom Jeremias sendte sit budskab til fangerne omkring seks eller syv år *før* Jerusalems ødelæggelse, er det aldeles tydeligt at han regner begyndelsen af 70-årsperioden fra et tidspunkt som lå adskillige år *før* denne hændelse! Jer. 29:10 giver derfor yderligere støtte til den slutning vi tidligere har draget, nemlig at de 70 år må regnes fra et tidspunkt som ligger adskillige år *før* Jerusalems ødelæggelse.

Jer. 25:10-12 og 29:10 indeholder *profetien* om de 70 år. De to skriftsteder som vil blive drøftet herefter - Dan. 9:2 og 2 Krøn. 36:20,21 - indeholder kun *korte henvisninger* til Jeremias profeti. Ingen af dem giver en udførlig behandling af profetien, og hvordan perioden skal anvendes. Ethvert forsøg på at finde en anvendelse af 70-årsperioden må derfor *udgå fra profetien*, ikke fra de korte henvisninger som gøres til den. Det er kun profetien som giver nogle detaljerede oplysninger om de 70 år: At de sigtede til "disse folkeslag", at de skulle udgøre en periode af *trældom* for disse folk, at de skulle modsvare perioden af babylonisk *overhøjhed* og at perioden skulle være udløbet når den babyloniske konge skulle straffes, d.v.s. år 539 f.Kr. Sådanne detaljerede oplysninger savnes i de senere henvisninger til profetien i Daniel og Ezra. Drøftelsen af disse henvisninger må derfor hele tiden ske i lyset af hvad profetien faktisk handler om.

Daniel 9:1,2

"I Darius', Ahasverus' søns, første regeringsår... lagde jeg, Daniel, i skrifterne mærke til det åremål, i hvilket Jerusalem efter HERRENS ord til profeten Jeremias skulle ligge i grus, halvfjerdsindstyve år."

Hvad var det som havde vakt Daniels interesse for Jeremias' profeti om de 70 år "for Babel"? Det var tydeligt det faktum at den babyloniske overhøjhed pludselig var udløbet, om natten mellem den 5. og 6. oktober år 539 f.Kr. (ifølge den gregorianske kalender). Babylons konge var blevet "hjem søgt": "Men

¹⁸² Denne slutning bekræftes af andre forskere. Avigdor Orr siger f. eks. i sin artikel "The seventy years of Babylon", *Vetus Testamentum* Bind V 1956, side 305: "Meningen i den hebraiske grundtekst kan også gengives på følgende måde: 'Efter at halvfjerds års (styre af) Babylon er fuldkommet', o.s.v.. De halvfjerds år som angives her har åbenbart reference til Babylon og *ikke* til jøderne eller til deres fangenskab. De betyder halvfjerds år af babylonisk herredømme, hvis afslutning ville medføre fangernes befrielse."

samme nat blev Belsazzar, kaldæernes konge, dræbt, og mederen Darius overtog riget i en alder af toogtresindstyve år." (Dan. 5:30-6:1).

Daniel indså naturligvis hvad denne begivenhed betød. Gennem Jer. 25:12 vidste han at "når der er gået halvfjerdsindstyve år, hjemsøger jeg Babels konge og folket der for deres misgerning", og gennem Jer. 29:10 vidste han at de 70 år sigtede til det babyloniske overherredømme. Nu var Babylons konge pludselig blevet ramt af den forudsagte hjemsøgelse og det babyloniske overherredømme havde nået sin afslutning. Af dette kunne Daniel drage en vigtig slutning: *De halvfjerds år var til ende!* Men af endnu større vigtighed var: Hvad ville slutningen på disse halvfjerds år "for Babel" komme til at betyde for Daniels eget folk, de jødiske fanger i Babylon, og for det ødelagte Jerusalem og templet som lå i ruiner? Fra Jeremias' profeti vidste Daniel også at "Når halvfjerdsindstyve år er gået for Babel, vil jeg se til Eder og på Eder opfylde min forjættelse om at føre Eder tilbage hertil. ... Kalder I på mig, vil jeg svare Eder; beder I til mig, vil jeg høre Eder; leder I efter mig, skal I finde mig; såfremt I søger mig af hele Eders hjerte, vil jeg lade mig finde af Eder," (Jer. 29:10-14) Dette var præcis hvad Daniel gjorde: "Jeg vendte mit ansigt til Gud Herren for at fremføre bøn og begæring under faste i sæk og aske" - Dan. 9:3.

Af Daniels bøn som gengives i de følgende vers (4-19), fremgår det tydeligt at hans første interesse var at søge tilgivelse for sit folk, så de kunne føres tilbage til deres hjemland. Han vidste at Jerusalem og Juda lands ødelæggelse var den ulykke som var forudsagt "i Mose lov" (Dan. 9:13), i 3 Mos. 26 og 5 Mos. 28, som straf for at de havde overtrådt Jehovas lov (Dan. 9:11). Han vidste også gennem det han havde læst i 5 Mos. 30:1-6 at Jehova ville føre dem tilbage til deres land, men først når de vendte tilbage til ham og begyndte at lytte til hans røst. Denne indsigt genspejles i Daniels bøn. Det er åbenlyst at Daniels interesse for Jeremias' profeti om de 70 år var foranlediget af den spændende opdagelse at Jerusalems ødelæggelse nu måtte være nær sin slutning, eftersom de halvfjerds år "for Babel" var udløbet.

En interessant detalje i Dan. 9:2 er, at Daniel anvender det hebraiske ord for "ødelæggelse" (*chorbáh*) i *pluralis*, "ødelæggelser", på trods af at Jer. 25:11 anvender ordet i singularis: "hele dette land skal blive ørk og øde (*lechorbáh* = "til en ødelæggelse, til en ruin, til en ørken")". Hvis dette indebærer at Daniel sigter på mere end *en* ødelæggelse af Jerusalem, kan han have tænkt på den *gradvise* ødelæggelse og affolkning af Jerusalem som indtraf gennem den *serie* af invasioner og deportationer som begyndte i Nebukadnezars tiltrædelsesår (605 f.Kr.) og endte med den fuldstændige ødelæggelse af Jerusalem år 587 f.Kr. Oversætterne af *Jerusalem Bible* opfattede tydeligvis Daniels ord på den måde, eftersom deres oversættelse af Dan. 9:2 lyder:

"I det første år af hans regering granskede jeg, Daniel, skrifterne og regnede på det antal år - i overensstemmelse med hvad Jahweh åbenbarede for Jeremias - som skulle gå til ende inden de *successive ødelæggelser af Jerusalem* skulle ophøre, nemlig halvfjerds år."

Naturligvis er dette ikke en bogstavelig oversættelse af Daniels ord, men den kan meget vel gengive hans tanke. Angående ordet *chorbáh* ("ødelæggelse") giver *The Interpreter's Bible* (bind 6, side 485) følgende kommentar: "Et ord som ofte anvendes til at beskrive den tilstand som råder i et hærget land, efter at fjendtlige hære har passeret igennem det (jvf. 3 Mos. 26:31,33; Es. 49:19; Jer. 44:22; Ez. 36:34; Mal. 1:4; 1 Makk. 1:39)". (Se også fodnote 172 tidligere). Vi kan erindre os at ifølge den babyloniske krønike blev Palæstina invaderet af Nebukadnezars hære næsten hvert år efter slaget ved Karkemish, og da Jojakim gjorde oprør "sendte HERREN kaldæiske, aramaiske, moabitiske og ammonitiske strejfskarer imod ham; dem sendte han ind i Juda for at ødelægge det". (2 Kong. 24:2. Jvf. Jer. 35:11) Disse hære og hærskarer plyndrede og ødelagde efterhånden byerne og landet, indtil Juda land blev fuldstændigt ødelagt og affolket efter Jerusalems ødelæggelse år 587 f. Kr.

På den anden side behøvede Daniel ikke at have haft disse etapevise ødelæggelser i tanke. Ordet

chorbáh betyder ofte "ruin". Daniel kunne derfor helt enkelt have talt om "Jerusalems ruiner". Som vi så på foregående side siger *da.aut. 1931* her at "Jerusalem... skulle ligge i grus". Raymond Hammer oversætter i sin kommentar til Daniels bog verset på følgende måde: "Jeg, Daniel, læste skrifterne og reflekterede over de halvfjerds år som, ifølge Herrens ord til profeten Jeremias, skulle udløbe *medens Jerusalem lå i ruiner*." ¹⁸³ Det er forkert at fortolke disse ord på den måde at Jerusalem skulle ligge i ruiner i halvfjerds år. Hvad Daniel opdagede da han læste Jeremias profeti, var ikke at Jerusalem skulle ligge øde i halvfjerds år (hvilket Jeremias aldrig påstår nogetsteds) men at *Jerusalems ødelæggelser ikke skulle ophøre før end de halvfjerds år "for Babel" var fuldbyrdet*. Dette er den slutning som den der læser og reflekterer over Jer. 29:10, må drage, og det var den slutning som Daniel også må være nået frem til.

Denne slutning bekræftes også af andre forskere som nøje har undersøgt Daniels ord. Den velkendte bibelkommentator Edward J. Young siger for eksempel følgende i sin kommentar til Daniels bog: "Tanken kan omskrives: 'Med hensyn til Jerusalems ødelæggelse må 70 år fuldbyrdes'." ¹⁸⁴ Eftersom Daniel hovedsageligt var interesseret i den ødelagte by og dets tempel, lægger han vægt på at han under sit studium af Jeremias' bog opdagede at de halvfjerds år "for Babel" først måtte fuldbyrdes, inden Jerusalems ødelæggelse kunne ophøre. Dette er den mest enkle betydning i Daniels ord i lyset af, hvad Jeremias faktisk siger i sin profeti. Eftersom det babyloniske overherredømme nu pludseligt var blevet erstattet af det medopersiske herredømme, måtte de halvfjerds år være fuldbyrdet, og derfor indså Daniel at afslutningen på Jerusalems ødelæggelse var nær. Dette var årsagen til Daniels sindsbevægelse og de stærke følelser som genspejles i hans bøn.

2 Krønikebog 36:20,21

"Dem, sværdet levnede, førte han som fanger til Babel, hvor de blev trælle for ham og hans sønner, indtil Perserriget fik magten, for at HERRENS ord gennem Jeremias' mund kunne opfyldes, indtil landet fik sine sabbater godtgjort; så længe ødelæggelsen varede, hvilede det, til der var gået halvfjerdsindstyve år."

En flygtig gennemlæsning af denne tekst giver måske det indtryk at Ezra mener at landet havde fået en sabbatshvile på halvfjerds år og at denne var forudsagt af Jeremias. Men et indgående studium af Jeremias' bog vil afsløre at han intet sted taler om nogen sabbatshvile. Der findes ikke noget sted nogen som helst henvisning til nogen sabbatshvile i hans bog. Derfor kan Ezras ord "indtil landet fik sine sabbater godtgjort; så længe ødelæggelsen varede, hvilede det...", ikke have været en opfyldelse af noget "HERRENS ord gennem Jeremias' mund". De to bemærkninger om sabbatshvilen er i stedet en henvisning til ordene i 3 Mos. 26:34,35, hvilket også de fleste kommentatorer har lagt mærke til:

"Da skal landet, medens det ligger øde og I er i Eders fjenders land, få sine sabbater godtgjort, da skal landet hvile og få sine sabbater godtgjort; medens det ligger øde, skal det få den hvile, det ikke fik på Eders sabbater, dengang I boede deri."

Ligesom Daniel forstod Ezra at Juda lands ødelæggelse var en opfyldelse af denne forbandelse som var forudsagt i Mose lov, og derfor indskød han disse ord fra 3 Mos. 26 for at vise at de blev opfyldt i den tid de jødiske fanger befandt sig i Babylon, nøjagtigt som forudsagt gennem Moses: "Medens det ligger øde, og I er i Eders fjenders land". Men dermed sagde Ezra ikke at denne sabbatshvile havde været i *halvfjerdsindstyve år* hvilket hverken Moses eller Jeremias havde forudsagt. En sådan forståelse af

¹⁸³ Raymond Hammer, *The Book of Daniel* (i serien *The Cambridge Bible Commentary*), Cambridge: Cambridge University Press, 1976, side 91.

¹⁸⁴ Edward J. Young, *The Prophecy of Daniel*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmann's Publishing Co., 1949 (9. oplag 1975), side 183, 184.

Ezras ord ville i virkeligheden være i strid med Jeremias' profeti som beskrev de halvfjerds år som en periode af *trældom* for mange folk, en trældom som ifølge både Bibelen og den verdslige historie begyndte længe før Juda og Jerusalems ødelæggelse. En del oversættelser, inklusive 1917-års svenske oversættelse, har sat Ezras henvisning til 3. Mos. 26 i tankestreger eller parentes, for at vise at disse ord ikke er en henvisning til hvad Jehova havde talt "gennem Jeremias' mund".¹⁸⁵

Hvilket "ord gennem Jeremias' mund" opfyldtes da ifølge Ezra under det jødiske eksil i Babylon? Ikke kun ordene om de halvfjerdsindstyve år "for Babel". Når Ezra forklarer at "de blev trælle for ham og hans sønner, indtil Perserriget fik magten, for at HERRENS ord gennem Jeremias' mund kunne opfyldes", så har han åbenbart haft forudsigelsen i Jer. 27:7 i tankerne:

"Alle folk skal trælle for ham, hans søn og sønnesøn, indtil også hans lands time slår og mange folkeslag og store konger gør ham til deres træl."

Ezra forklarer ikke hvordan denne profeti opfyldes på "alle folk" (NW: "alle nationerne") men han viser at den blev anvendt også på de jødiske fanger. Disse fanger måtte blive i Babylon til disse profetier var blevet opfyldt, påpeger Ezra. De blev holdt i fangenskab der:

- (1) "indtil Perserriget fik magten" (ifølge profetierne i 2. Krøn. 36:20,21; Jer. 27:7; 25:11,12 og 29:10);
- (2) indtil landet havde fået "godtgjort sine sabbatter" (ifølge profetien i 3 Mos. 26:34,35);
- (3) til "der er gået halvfjerdsindstyve år" (ifølge profetierne i Jer. 25:12 og 29:10).

Ikke før disse forskellige profetier er blevet opfyldt, siger Ezra, kunne fangerne vende tilbage til deres hjemland.

Det er vigtigt at lægge mærke til at Ezra ikke går ind på nogen forklaring om, hvordan 70-årsperioden skal anvendes. Hans hensigt er en anden, nemlig at vise at de jødiske fanger ikke kunne vende tilbage før visse profetier var blevet opfyldt, blandt dem profetien om de halvfjerds år "for Babel". Jøderne på den tid vidste at denne periode udløb når "Perserriget fik magten" år 539 f.Kr., som en opfyldelse af 2. Krøn. 36:20, og Ezra behøvede derfor ikke gå i detaljer. Han forklarer heller ikke, hvornår og hvordan perioden begyndte. Når han siger at fangerne tjente i Babylon og at landet fik en sabbatshvile 'til der var gået halvfjerds år' har han dermed ikke sagt at det jødiske eksil-og landets sabbatshvile varede i halvfjerds år. Hvis en person går i seng ved midnat og sover "indtil natten er til ende", har han dermed ikke sovet *hele* natten! På lignende måde fik landet en sabbatshvile 'til der var gået halvfjerds år' - til trods for at denne sabbatshvile kun varede halvtreds år eller mindre. Den 70-årige periode af babylonisk overherredømme (og *trældom* for de øvrige nationer) begyndte mange år før Jerusalems ødelæggelse og landets affolkning hvilket bevises både af Bibelen og historiske fakta, og Ezra var naturligvis vel vidende om dette.

Mange kommentatorer hævder at Ezra lægger slutningen af de halvfjerds år til Kyros' første regeringsår (538/37 f. Kr.) på grund af det han skriver i de to sidste vers i samme kapitel:

"Men i perserkongen Kyros' første regeringsår vakte HERREN, for at hans ord gennem Jeremias' mund kunne opfyldes, perserkongen Kyros' ånd, så han lod følgende udråbe i hele sit rige"... at

¹⁸⁵ Jævnfør også O. Pløgers artikel "Siebzig Jahre", i *Festschrift Friedrich Baumgärtel*, Erlangen, 1959, side 126. (= *Erlanger Forschungen*, bind 10)

jøderne skulle have tilladelse til at vende tilbage til Jerusalem for at genopbygge templet. - 2 Krøn. 36:22,23 (jvfr. Ezra 1:1-4).

Hvis 'HERRENS ord gennem Jeremias mund' i dette vers opfattes som endnu en henvisning til de 70 år, skulle dette kunne bevise at Ezra satte afslutningen på denne periode til året 538/537 f. Kr. Men med tanke på det forhold at disse vers egentlig handler om Kyros' påbud om at lade jøderne vende tilbage til deres hjemland, er det mere naturligt at forstå henvisningen til hvad Jeremias sagde som en henvisning til hvad denne profet sagde *umiddelbart efter* sin forudsigelse om de halvfjerds år "for Babel" i Jer. 29:10:

"Thi så siger HERREN: Når halvfjerdsindstyve år er gået for Babel, *vil jeg se til Eder og på Eder opfylde min forjættelse om at føre Eder tilbage hertil.*"

Læg mærke til at profeten ikke siger at HERREN *først* ville "se til" fangerne og føre dem tilbage til Jerusalem og at de halvfjerdsindstyve år *derefter* skulle gå til ende. Det er på den måde, Vagttårnsselskabet anvender denne profeti. Men profeten siger klart og tydeligt at de halvfjerds år skulle fuldbyrdes *først*, og *efter dette* ville HERREN se til fangerne og føre dem tilbage til Jerusalem. *De halvfjerdsindstyve år skulle altså fuldbyrdes medens de jødiske fanger stadig var i Babylonien!* Og så skete der også dette:

Babylon faldt for Kyros' tropper i oktober år 539 f.Kr. og i og med dette udløb de halvfjerds år "for Babel". Næste år, eller muligvis år 537 f.Kr., udfærdigede Kyros sit påbud som tillod jøderne at vende tilbage til deres hjemland. De halvfjerds års afslutning i forbindelse med Babylons fald og jødernes tilbagevenden, et, to eller måske endda tre år senere, er *to forskellige begivenheder*, og det er den sidste af disse to begivenheder Ezra taler om i 2 Krøn. 36, versene 22 og 23. Hans henvisning til 'HERRENS ord gennem Jeremias' mund' i disse vers, må derfor være en henvisning til den sidste del af vers 10 i Jeremias' 29. kapitel.

Vi har altså set at også 2 Krøn. 36:20-23, i lighed med Dan. 9:2, let kan bringes i harmoni med Jeremias profetier om de 70 år. Ezra afslutter perioden medens jøderne stadig befinder sig i Babylon, hvor "Perserriket fik magten" år 539 f.Kr. Han betoner det forhold at de jødiske fanger ikke kunne vende tilbage før visse profetier var opfyldt, blandt dem Moses' forudsigelse om landets sabbatshvile og Jeremias' profeti om de 70 år. Først derefter fik jøderne tilladelse til at vende hjem i opfyldelse af Jer. 29:10b, gennem Kyros' påbud i hans første regeringsår. Rigtigt forstået kan Ezras ord derfor ikke fortolkes som om Juda land lå øde i 70 år efter ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel.

De to resterende tekster som vil blive behandlet, Zak. 1:7,12 og 7:1-5, er ind imellem blevet opfattet som yderligere to henvisninger til Jeremias' profeti om de 70 år, og også Vagttårnsselskabet mener at det forholder sig på denne måde. Men ingen af disse tekster indeholder henvisninger til Jeremias (som Dan. 9:2 og 2 Krøn. 36:20-23 gør) og *sammenhængen i teksten* tyder stærkt på at de 70 år som omtales der, må tillægges en anden anvendelse. Dette er også den slutning som mange andre kommentatorer har draget. O. Pløger siger f. eks. i den artikel som blev omtalt tidligere (fodnote 185): "De to tekster i Jeremias' bog henvises der ikke til her." Dette vil også komme klart frem i det følgende.

Zakarias 1:7,12:

"På den fire og tyvende dag i den ellefte måned, det er Sjebat måned, i Darius' andet regeringsår, kom HERRENS ord til profeten Zakarias HERRENS engel tog da til orde og sagde: "Hærskarers HERRE! Hvor længe varer det, før du forbarmer dig over Jerusalem og Judas byer, som du nu har været vred på i halvfjerdsindstyve år?"

Denne udtalelse om de halvfjerds års vrede over Juda byer er dateret til "Darius' andet regeringsår", på "den fire og tyvende dag i ellefte måned" (vers 7). Eftersom Darius' andet regeringsår svarer til 520/519 f.Kr. (*Aid*, side 422) ville den fire og tyvende dag i den ellefte måned indtræffe i februar, år 519 f.Kr.¹⁸⁶ Ifølge englen havde Jehova på dette tidspunkt været vred på Jerusalem og Judas byer i "halvfjerdsindstyve år". Vagttårnsselskabet anvender disse halvfjerds års vrede på perioden 607-537 f.Kr. og ligestiller dem således med de 70 år i Jer. 25:10-12 og 29:10.¹⁸⁷ Det forekommer imidlertid indlysende at grunden til at englen stillede dette spørgsmål om Jehovas vrede og hvornår den ville ophøre var at Jehova ikke endnu, år 519 f.Kr., havde forbarmet sig over Judas byer. Dette fremgår tydeligt af Jehovas eget svar på spørgsmålet i vers 16:

"Derfor, så siger HERREN: Jeg vender mig til Jerusalem og forbarmer mig over det; mit hus skal opbygges der, lyder det fra Hærskarers HERRE, og der skal udspændes målesnor over Jerusalem."

Jehovas vrede hvilede altså stadig over Judas byer men han ville snart forbarme sig over dem. Hvis denne "vrede" havde varet i 70 år frem til år 537 f.Kr. som Vagttårnsselskabet gør gældende, da må man drage den slutning at den nu, år 519 f.Kr., havde varet i næsten 90 år. Men ifølge englens spørgsmål havde den kun varet 70 år. Jehovas vrede over Jerusalem og Juda byer begyndte da Nebukadnezars hære angreb Jerusalem og ødelagde byen efter 30 måneders belejring. Hvis vi regner disse 70 års vrede fra ødelæggelsen år 587 f.Kr. (i stedet for fra 607 ifølge Vagttårnsselskabet kronologi) havde denne vrede nu, år 519, varet i 68 år. Og hvis vi regner fra belejringens begyndelse i januar år 589 f.Kr. (2 Kong. 25:1; Ez. 24:1,2; Jer. 52:4) havde vreden varet i næsten nøjagtigt 70 år nu i februar år 519. Men det er af største interesse at lægge mærke til at kun to måneder tidligere var genopbyggelsen af templet påbegyndt og dets grundvold var blevet lagt. (Hag. 1:15 og 2:18). Fra og med nu var Jehova begyndt at afvende sin vrede: "Fra i dag velsigner jeg." (Hag. 2:19)

Der kan følgelig næppe herske nogen tvivl om at de 70 år som omtales i denne tekst, ikke har nogen sammenhæng med Jeremias profetier om de 70 år "for Babel" men helt enkelt sigter på den tid som da var forløbet indtil år 519, fra belejringen af Jerusalem og ødelæggelsen af byen og templet i perioden 589-587 f.Kr.¹⁸⁸ At der gik 70 år fra templets ødelæggelse år 587 til dets genopbygning i perioden 520-515 f.Kr. bekræftes også af næste tekst i Zakarias bog som nu skal behandles.

Zakarias 7:1-5

"I kong Darius' fjerde regeringsår kom HERRENS ord til Zakarias på den fjerde dag i den niende måned, kislev.

Da sendte Betel-Sar'ezer og Regem-Melek og hans mænd bud for at bede HERREN om nåde og spørge præsterne ved Hærskarers HERRES hus og profeterne: 'Skal jeg græde og spæge mig i den femte måned, som jeg nu har gjort i så mange år?'

Da kom Hærskarers HERRES ord til mig således: Sig til alt folket i landet og til præsterne: Når I har fastet og klaget i den femte og syvende måned i *halvfjerdsindstyve* år, var det da mig, I fastede for?"

Igen finder vi at denne hændelse er nøjagtigt dateret til Darius' fjerde regeringsår, "på den fjerde

¹⁸⁶ Jvfr. Selskabets publikation *Paradiset genoprettes til menneskeheden - ved Teokratiet!*, engelsk 1972, dansk 1973: side 124, par. 6.

¹⁸⁷ *Samme*, side 129,130.

¹⁸⁸ Mange andre nutidige kommentatorer drager samme slutning. J.A. Thompson siger f. eks.: "I Zak. 1:12 synes den (d.v.s. perioden på 70 år) at betegne intervallet mellem templets ødelæggelse år 587 f.Kr. og dets genopbyggelse året 520-515 f.Kr. *The Book of Jeremiah*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Compagny, 1980, side 514.

dag i den niende måned" hvilket svarer til en gang i november år 518 f. Kr. Hvorfor havde "alt folket i landet" holdt faste og klagedage i femte og syvende måned? Angående fasten i femte måned indrømmer Vagttårnsselskabet:

"Fasten blev øjensynligt holdt på den tiende dag i denne måned (ab), til minde om at Nebuzar'adan, øversten for Nebukadnezars livvagt, denne dag, efter to dages inspektion, havde brændt byen Jerusalem og dens tempel ned. (Jeremias 52:12,13; 2 Kongebog 25:8,9)".¹⁸⁹

Og når det gælder fasten i syvende måned blev den holdt, fordi man "mindedes mordet på Gedalja, der tilhørte kong Davids kongehus og som Nebukadnesar havde gjort til statholder over de fattige jøder der havde fået lov til at blive boende i landet efter Jerusalems ødelæggelse. (2.Kongebog 25:22-25; Jeremias 40:13 til 41:10)".¹⁹⁰ I hvor lang tid havde jøderne fastet i disse måneder til minde om ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel og snigmordet på Gedalja? "I halvfjerdsindstyve år", ifølge Jehovas egen udtalelse, (Zak 7:5). *Året 518/517 var det halvfjerdsindstyvende år, regnet fra 587 f. Kr.!*

At Jøderne stadig, i november 518 f.Kr., holdt disse faster i femte og syvende måned fremgår tydeligt af det forhold at man var kommet fra Betel for at spørge: 'Skulle Betels indbyggere stadig holde denne faste, nu hvor den trofaste jødiske rest var i færd med at genopføre Jehovas tempel i Jerusalem og næsten var halvt færdig?'¹⁹² Hvis Jerusalem og templets ødelæggelse dateres til år 607 i stedet for 587 f.Kr., så må dette indebære at disse faster var blevet holdt i 90 år i stedet for 70 år. Dette tvinges Vagttårnsselskabet til at erkende i den ovennævnte publikation,¹⁹³ men modsigelsen forbigås og udglattes uden nærmere forklaring.

Både Zak. 1:7,12 og 7:1-5 giver altså meget stærk støtte til den slutning at året 587 f.Kr. er det korrekte tidspunkt for Jerusalems ødelæggelse. Præcis som vi fandt i spørgsmålet om Jer. 25:10-12; 29:10; Dan.1:1,2 og 2:1, finder vi derfor at den mest enkle og naturligste forståelse også af Zak. 1:7,12 og 7:1-5 står i den skarpe kontrast til den fortolkning Vagttårnsselskabet har givet de halvfjerds år.

Hvordan de halvfjerds års trældom bør anvendes

Efter en nøjere undersøgelse af de bibeltekster som taler om de 70 år, har vi fået visse fakta fastslået som ikke kan ignoreres af den som vil finde en anvendelse af 70- årsperioden der stemmer både med Bibelen og historiske fakta:

(1) De 70 år skulle gælde *mange folkeslag*, ikke kun Juda. - Jer. 25:11

(2) De 70 år sigtede til en periode med *trældom*, d.v.s. vasalskab under Babylon, for disse folk. - Jer. 25:11.

¹⁸⁹ *Paradiset genoprettes til menneskeheden - ved Teokratiet!*, side 233.

¹⁹⁰ *Samme* 234.

¹⁹¹ Fra august år 587 f.Kr., hvor templet nedbrændte, til november år 518 (Zak. 7:1) var der 69 år og omkring fire måneder. Fra september eller oktober år 587, da de tilbageværende jøder flygtede til Ægypten og efterlod Juda land øde, til november 518 var der 69 år og omkring to måneder.

¹⁹² *Samme*, side 233.

¹⁹³ *Samme*, side 235, par. 9. Læg mærke til påstanden om at "de landflygtige jøder havde fastet i de halvfjerds år hvor Judas land lå øde og ligeledes i alle de år der var gået siden resten af dem var vendt tilbage til deres hjemland." (d.v.s. i 90 år!)

(3) De 70 år gjaldt en periode af *babylonisk overherredømme*, "halvfjerdsindstyve år for Babel". - Jer. 29:10.

(4) De 70 år skulle *udløbe når Babylon og dets konge blev hjemsøgt*, d.v.s. år 539 f.Kr. - Jer. 25:12.

(5) De 70 års trældom *begyndte mange år før ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel*. Jer. kap. 27, 28 og 35; Dan. 1:1-4 og 2:1; 2 Kong. 24:1-7; den babyloniske krønike samt Berossos.

(6) *Zak. 1:7-17 og 7:1-5 er ikke henvisninger til Jeremias' profeti*, men taler om perioden fra belejringen og ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel i årene 589-587 frem til genopbyggelsen af templet i årene 520-515.

Den måde hvorpå Vagttårnsselskabet anvender profetierne om de 70 år - at de kun gjaldt Juda og sigtede til den periode af ødelæggelse af landet som fulgte efter ødelæggelsen af Jerusalem og dets tempel - *står i direkte modstrid med hvert eneste af de ovenfor fastslåede bibelske og historiske fakta*. En anvendelse som på den måde står i den skarpeste modsætning til både de bibelske og historiske fakta kan ikke have noget med virkeligheden at gøre. I en alvorlig undersøgelse af forskellige tænkelige måder hvorpå de 70 år skulle kunne anvendes, er dette alternativ derfor *det første som må forkastes*. Vagttårnsselskabet holder fast ved dette, ikke fordi det kan bestyrkes ved hjælp af Bibelen og historiske fakta, men fordi det er en absolut nødvendig forudsætning for deres beregning af de formodede 2520 år = hedningernes tider, fra 607 f.Kr. til 1914 e.Kr. Hvis de måtte forkaste deres anvendelse af de 70 år ville deres beregning af hedningernes tider straks falde til jorden sammen med alle de profetiske spekulationer som er knyttet til dem. Men den som elsker sandheden må stå fast til trods for sådanne konsekvenser.

I den foregående undersøgelse nåede vi den slutning at Juda og et antal omkringliggende nationer blev vasaller under Babylon kort efter slaget ved Karkemish år 605 f.Kr. Betyder dette at de 70 år "for Babel" skal anvendes på perioden 605-539 f.Kr.? Imod dette kan indvendes at længden af denne periode ikke er 70 år, men kun godt 66 år. Dette er naturligvis rigtigt. Men mange kommentatorer understreger at tallet 70 i Bibelen ofte bruges som "et afrundet tal". Det forekommer selvstændigt 52 gange i Det Gamle Testamente og anvendes på forskellige områder, på vægt, længdemål, folkemængde, tidsperioder, o.s.v. I en artikel som behandler Bibelens måde at anvende tallet 70 på og som også indbefatter udenombibelske eksempler drager dr. F.C.Fensham følgende slutning: "Det anvendes højst sandsynligt som en slags symbolsk tal, præcis som syv. Med deres måde at anvende tallene syv og halvfjerds på forsøgte oldtidens semitter at skabe en adskillelse mellem et mindre symbolsk tal og et større." ¹⁹⁴ Når det anvendes om tidsperioder, kan det være brugt som et alment udtryk for "en lempelig periode af straf". I en indskrift af den assyriske konge Esarhaddon (680-667 f.Kr.) forklares det, at efter Zankeribs ødelæggelse af Babylon skulle byens ødelæggelse "oprindeligt have varet i halvfjerds år ifølge guden Marduks beslutning". ¹⁹⁵ Nogle årtier tidligere forudsagde Esajas at byen Tyrus skulle "glemmes i halvfjerds år, det samme som én konges dage". (Esaj. 23:15, NW) Tilføjelsen at de halvfjerds år for Tyrus bør opfattes som "det samme som én konges dage" fortolkes ofte som en konges normale livstid, i overensstemmelse med Salm. 90:10: "Vore livsdage er halvfjerdsindstyve år", hvor tallet 70 helt tydeligt ikke refererer til et *nøjagtigt* tal.

Det er altså fuldt ud sandsynligt at de halvfjerds års trældom i Jer. 25:11,12 og 29:10 skal

¹⁹⁴ F.C.Fensham, "The Numeral Seventy in the Old Testament and the Family of Jerubbaal, Ahab, Panammuwa and Athirat", *Palestine Exploration Quarterly*, juli-december 1977, side 113-115.

¹⁹⁵ Rykel Borger, "An Additional Remark on P.R.Ackroyd, JNES, XVII,23-27", *Journal of Near Eastern Studies*, Bind. XVII, januar-oktober 1958, side 74.

opfattes som "et rundt tal". Denne forståelse får støtte også af det faktum at ikke alle nationer som omgav Juda (og af hvilke en del tydeligt findes navngivne i Jer. 25:19-26), synes at være gjort til vasaller under Babylon år 605 f.Kr. Nogle af dem synes at være underlagt Babylon noget senere. Perioden af trældom kom derved ikke til at blive af nøjagtig samme længde for alle disse nationer. I profetien kan perioden derfor meget vel have været afrundet til 70 år.

På den anden side angiver profetien ikke klart at de 70 år "for Babel" skal regnes fra året 605 f. Kr. Selv om det er sandt at Juda og et antal af de tilgrænsende nationer blev vasaller under Babylon kort efter slaget ved Karkemish år 605, bør man huske at det var forudsagt at *alle* nationer skulle blive tjenere for de babyloniske konger:

"Og *alle* folk skal trælle for ham, hans søn og sønnesøn ..." - Jer. 27:7.¹⁹⁶

I virkeligheden blev en del nationer trælle under Babylon allerede nogen tid *før* slaget ved Karkemish år 605! Hvis de 70 år "for Babel" regnes fra det tidspunkt da Babylon knuste det assyriske verdensherredømme hvorved det selv trådte frem som den dominerende verdensmagt, er faktisk en endnu mere nøjagtig anvendelse af de 70 år mulig. Et kort overblik over det assyriske herredømmes slutstadium som er velkendt, takket være de oplysninger der gives i den babyloniske krønike, vil gøre dette klart.

Frem til år 627 f.Kr. havde Assyrien herredømmet over landene, Babylon og landene i Hatti-området (Syrien-Palæstina) indbefattet. Men efter Assurbanipals død dette år begyndte Assyriens magt at svækkes. Nabopolassar, en kaldæer, uddrev år 626 assyrierne fra Babylon og besteg tronen. I de år som fulgte befæstede han fremgangsrigt den babyloniske uafhængighed. År 616 angreb han Assyrien og besejrede assyrierne, men en ægyptisk hær under ledelse af farao Psammetik I var kommet for at bistå den assyriske konge (Sin-shar-ishkun) og Nabopolassar valgte at trække sig tilbage til Babylon. På denne tid var mederne også begyndt at angribe Assyrien, og år 614 indtog de Assur, den gamle assyriske hovedstad. Da byen var faldet indgik Nabopolassar som var kommet for sent med sin hær til at kunne bistå mederne, et forlig med den mediske hersker, Kyaxares. År 612 angreb de to allierede den assyriske hovedstad, Nineve, indtog den og forvandlede den til ruiner. Den assyriske konge, Sin-shar-ishkun, omkom i flammerne. Hans efterfølger, Assur-uballit II, flygtede til provinshovedstaden Harran, hvor han oprettede sin regering og stadig gjorde krav på suveræniteten over Assyrien. I de følgende år foretog Nabopolassar flere fremgangsrige felttog i Assyrien, og mod slutningen af år 610 marcherede han mod Harran, bistået af "Umman-mandas" styrker (et udtryk som sandsynligvis indbefattede både medere og skyter). Assur-uballit flygtede og byen blev indtaget og plyndret, enten i slutningen af år 610 eller i begyndelsen af år 609. I sensommeren 609 gjorde Assur-uballit et sidste forsøg på at tilbageerobre Harran ved hjælp af en stor ægyptisk styrke under Farao Neko, men det mislykkedes. Dette blev den definitive afslutning for den assyriske verdensmagt.

Altså kan de 70 år "for Babel" også regnes fra år 609 f.Kr. Fra dette år betragtede den babyloniske konge sig som den legitime efterfølger til de assyriske områder og i de følgende år overtog han gradvist kontrollen over disse områder, først gennem en serie felttog i de armenske bjerge nord for Assyrien. Den ægyptiske Farao Neko overtog efter det mislykkede forsøg på at generobre Harran år 609 kontrollen over områderne i vest, Syrien og Palæstina, og gjorde nationerne i området, inklusive Juda, til sine vasalstater i omkring fire år. (Jvf. 2 Kong. 23: 29-34; 2 Krøn. 35:20-36:4; Jer. 46:2) Men striden ved Karkemish år 605 gjorde en ende på dette korte ægyptiske styre i vest. Gennem en serie fremgangsrige felttog til "Hatti"-området (= Syrien-Palæstina) gjorde Nebukadnezar det klart for Neko, hvem der var den virkelige arvtager til det assyriske verdensrige. "Ægypterkongen drog ikke mere ud af sit land, thi

¹⁹⁶ Nebukadnezars søn og efterfølger var Evil-Merodak. Hans sønnesøn var tydeligt Belsassar, søn til Nabonid, som ifølge R.P. Dougherty (*Nabonidus and Belshazzar*, New Haven: Yale University Press, 1929, side 79) var gift med Nitokris, en datter til Nebukadnezar.

Babels konge havde taget alt, hvad der tilhørte ægypterkongen fra Ægyptens bæk til Eufratfloden" - 2 Kong. 24:7.

Hvis det babyloniske overherredømme således regnes fra 609 f.Kr., det år som markerede den definitive afslutning for det assyriske verdensrige, gik der nøjagtigt 70 år frem til Babylons fald år 539 f. Kr. Denne periode kan da betragtes som de halvfjerds år "for Babel". (Jer. 29:10) På denne måde kan de 70 år uden anstrengte fortolkninger og i fuld overensstemmelse med både Bibelen og historiske fakta også betragtes som et nøjagtigt tal.¹⁹⁷

¹⁹⁷ Mange historikere og bibelkommentatorer er blevet forbavsede over hvor nøjagtig Jeremias' profeti blev opfyldt. Professor John Bright siger for eksempel: "Der kan ikke gives nogen rimelig forklaring på, hvordan det kunne lade sig gøre at Jeremias var så sikker på at det babyloniske verdensherredømmes tid ville blive så kort. Men der findes ingen grund til at betragte versene som en *vaticinium ex eventu* (= en 'profeti' konstrueret efter hændelsen); vi kan blot registrere det faktum at forudsigelsen viste sig at være i det store og hele rigtig.... Fra Nineves fald (612) til Babylons fald (539) var der treoghalvfjerds år; fra Nebukadnezars tiltrædelse (605) til Babylons fald var der seksogtres år". *The Anchor Bible: Jeremiah*, New York: Doubleday & Compagny. Inc., 1965, side 208,209.

Kapitel 4

UDGØR HEDNINGERNES TIDER 2520 ÅR?

Fra 1914 til 1934?

I kapitel 2 og 3 er der fremlagt en lang række historiske og bibelske beviser som viser at Jerusalem blev ødelagt af Nebukadnezar år 587 f.Kr. i stedet for 607 f.Kr. Indebærer dette at de 2520 år, lig med hedningernes tider, begyndte 587 f.Kr. og sluttede 1934 e.Kr.?

Denne beregning af hedningernes tider er ikke ny. Allerede år 1886 pegede dr. H. Grattan Guinness frem mod årstallet 1934 i sin bog *Light for the Last Days*.¹⁹⁸ Dr. Guinness benyttede sig af tre forskellige kalendere til sine beregninger og kom på den måde frem til tre perioder af forskellig længde for hedningernes tider: 2520, 2484 og 2445 år. Desuden gik han ud fra en række forskellige udgangspunkter, det første 747 og det sidste 587 f.Kr.¹⁹⁹ På den måde kom han frem til en hel serie af tidspunkter for afslutningen på hedningernes tider hvilke strakte sig fra 1774 til 1934 e.Kr. I og med 1934 skulle hedningernes tider *definitivt* ophøre ifølge den længste af hans tre tidsskalaer og regnet fra det sidste udgangspunkt. De fire vigtigste tidspunkter i dr. Guinness' skema var 1915, 1917, 1923 og 1934. Hans profetiske fortolkninger fik en stærk indflydelse på fortolkere af profetierne i de følgende årtier og mange bed mærke i hans beregninger, især i de år som fulgte efter første verdenskrigs udbrud. Blandt dem var også nogle af Pastor Russells efterfølgere.

Efter pastor Russells død i 1916 indtraf en krise i ledelsen for Vagttårnsselskabet. Fire af de syv bestyrelsesmedlemmer blev tvunget til at forlade organisationen og mange bibelstudenter fulgte dem. Disse dannede deres egen forening, Associated Bible Students (= Forenede Bibelstudenter), som år 1918 lod sig indregistrere under navnet *The Pastoral Bible Institute*.²⁰⁰ Et af de mest fremtrædende medlemmer i denne forening, Paul S. L. Johnson, brød samme år ud fra denne gruppe og dannede *The Laymen's Home Missionary Movement*, (=Lægsmændenes Hjemme Missions Bevægelse) som i dag er den største gruppe af bibelstudenter ved siden af moderbevægelsen.²⁰¹ Tidligt i 1920-tallet ændrede P.B.I. pludseligt Russells anvendelse af hedningernes tider hvilket udvirkede en interessant debat mellem P.B.I., L.H.M.M. og Vagttårnsselskabet.

Debatten indledtes af P.B.I. med artiklen "Watchman What of the Night?" ("Vægter, hvor langt på natten?") som blev publiceret i deres tidsskrift *The Herald of Christ's Kingdom* for den 15. april 1921. Artikelforfatteren, R.E. Streeter, en af redaktørerne for tidsskriftet, havde opdaget at de 70 år i Jeremias' profeti burde opfattes som 70 års *trældom* under Babylon, ikke 70 års ødelæggelse. (Jer. 25:11) Ved hjælp af Dan. 1:1 og 2:1, 37, 38 kunne han siden vise at de 70 år begyndte 18 eller 19 år *før* Jerusalems ødelæggelse som derfor måtte flyttes omkring 19 år frem til 587 f.Kr. Han drog derfor den slutning at hedningernes tider begyndte 587 f. Kr. og ville ende i 1934 e.Kr. "Den rimelige slutning bliver så at de store forandringer og begivenheder som vi hidtil havde ventet skulle indtræffe år 1914, i stedet, med tanke på det foregående, logisk set bør forventes omkring 1934."²⁰² Andre artikler fulgte siden i hvilke yderligere bevis blev fremlagt for nødvendigheden af denne ændring i kronologien.

¹⁹⁸ Dr. Grattan Guinness, *Light for the Last Days*, London 1886.

¹⁹⁹ De øvrige var 741, 738, 727, 713, 676, 650-647 og 598 f.Kr.

²⁰⁰ Her forkortet P.B.I.

²⁰¹ Her forkortet L.H.M.M.

²⁰² *The Herald of Christ's Kingdom*, Bind IV, 15. april 1921, side 115.

De fleste grupper af bibelforskere forkastede imidlertid Streeters slutninger. Paul S. L. Johnson, grundlæggeren af L.H.M.M., publicerede en række artikler til forsvar for Russells kronologi i sit tidsskrift *The Present Truth*, og året derpå kastede Vagttårnsselskabet sig også ind i debatten med en række artikler i tidsskriftet *Vagttårnet*.²⁰³ Men Streeter forsvarede sit standpunkt i en række nye artikler. Hele debatten døde ud ved slutningen af året 1922 uden at nogen af parterne ændrede deres standpunkter.²⁰⁴

Da årstallet 1934 nærmede sig indtog redaktøren for P.B.I.'s *Herald* en noget mere forsigtig holdning: "Hvis de nitten år skulle angive den nøjagtige længde af den periode i hvilken hedningernes tider skulle udløbe, fra 1915 og frem, da ville dette føre os frem til omkring 1933-34; men vi ved *ikke* om dette er tilfældet og vi har heller ikke klare beviser for nøjagtigt hvor lang den afsluttende del af hedningernes tider efter 1915 er."²⁰⁵

Da årstallet blev passeret uden at jordens nationer var blevet ødelagt, kunne man henvise til denne forsigtige holdning: "Brødre som nøje har læst siderne i dette tidsskrift er vel vidende om at vi har formanet alle til at udvise stor forsigtighed og konservatisme når det gælder om at fastsætte tidspunkter for forskellige hændelser, og dette vil fortsat være den indstilling udgiverne af 'Herald' har." ²⁰⁶ Når det gjaldt spørgsmålet om hvorfor årstallet 1934 kunne passeres uden at de hedenske nationer var blevet fjernet, forklarede man at 1934 burde betragtes som et *omtrentligt* tidspunkt. Begivenhederne på Herrens dag kunne snarere forventes at udvikle sig gradvist i stedet for pludseligt. Den forværrede verdenssituation som til sidst skulle udmunde i anden verdenskrig, syntes at give støtte til denne betragtning.²⁰⁷

Årstallene 1914 og 1934 var kommet og gået og de hedenske nationer regerede stadig vor jord lige så meget som før disse tidspunkter. Året 1914 ligger nu snart halvfjerds år [82 år] bag os. Det er derfor sandelig på sin plads at stille nogle passende spørgsmål: Er perioden på 2520 år virkelig en beregning som er sikkert begrundet i Bibelen? Når Jesus talte om "hedningernes tider" i Luk. 21:24, tænkte han da på Nebukadnezars "syv tider" af vanvid?

Er hedningernes tider = syv tider = 2520 år?

Da Jesus talte om hedningernes tider i Luk. 21:24, hentydede han da til beretningen om Nebukadnezars "syv tider" af vanvid i Daniels fjerde kapitel? Findes der nogen antydning af at disse syv tider i Daniels bog skulle have en større opfyldelse, ud over den de fik på Nebukadnezar, og at de i denne større opfyldelse skulle udgøre en periode på 2520 år med hedensk herredømme over jorden? Til trods for at en række argumenter er fremført til støtte for disse fortolkninger (se især *Aid*, side 94-96) savnes det afgørende bevis for dem. Ja, man kan til og med rejse en række meget tungtvejende indvendinger imod dem.

²⁰³ *The Present Truth* for 1. juni 1921, side 87-93; 1. juli 1921, side 100-104; 1. sept. 1921, side 134-136; 1. juni 1922, side 84-87; 1. juli 1922, side 102-108; 1. aug. 1922, side 117-122 og 1. nov. 1922, side 166-169. - *The Watch Tower* for 1. maj 1922, side 131 ff.; 15. maj 1922, side 147-150; 1. juni 1922, side 163-168; 15. juni 1922, side 183-187; 15. juli 1922, side 217-219; 15. aug. 1922, side 253, 254 og 15. nov. 1922, side 355-360.

²⁰⁴ *The Herald* for 15. juni 1922; 1. juli 1922 og 15. juli 1922. Streeters argument samledes senere i *Herald* for 1. og 15. aug. 1925 og igen i nummeret for den 15. maj 1926.

²⁰⁵ *The Herald* for den 1. maj 1930, side 137.

²⁰⁶ *The Herald* for maj 1935, side 68.

²⁰⁷ *Samme*, side 69. - 1934 blev stadig anset for at være et vigtigt tidspunkt som "indtog en vigtig plads i den kronologiske profeti". Som støtte for denne slutning citerede *Heralds* redaktør en udtalelse af Mr. Edwin C. Hill, en internationalt kendt avisreporter, ifølge hvilken han blandt andet sagde at "året 1934 har været et meget mærkeligt år. Der er forekommet mange vigtige begivenheder og forviklinger som påvirker jordens nationers skæbne og udmærker året som *et af de vigtigste i historien*". *Samme*, side 71, 72. Kursiveret her.

De argumenter som blev fremført til forsvar for disse fortolkninger af hedningernes tider, er sammenfattet i *Aid* på siderne 94-96. Lad os se lidt nærmere på disse argumenter.

A. Det påpeges først (*Aid*, 95:4) at Jesus mindst to gange i sin sidste store profeti (Matt. 24, 25, Luk. 21 og Mark. 13) henviser til Daniels bog. Når han taler om "ødelæggelsens vederstyggelighed" forklarer han at denne er omtalt af profeten Daniel. (Matt. 24:15 jfr. med Dan. 9:27; 11:31 og 12:11) Og ligesådan når han taler om at der ville komme en "stor trængsel, hvis lige ikke har været fra verdens begyndelse indtil nu", citerer han helt klart fra Daniel. Dan. 12:1. Giver disse to citater anledning til at drage den slutning, at også hans omtale af "Hedningernes tider" er en henvisning til Daniels bog? Nej! Ordene om "hedningernes tider" er ingen klar henvisning til de syv tider i Daniels bog. Ordet "tider" (græsk. *kairoí*, flertalsformen af *kairos*) er et meget almindeligt ord, som forekommer både i ental og flertal mange steder i Det Nye Testamente, og desuden omkring 250 gange i den græske Septuaginta-oversættelse af de hebraiske skrifter. At der skulle findes en sammenhæng mellem "hedningernes tider" i Luk. 21:24 og de "syv tider" i Dan. 4:20, 29 er derfor, sprogligt set, intet andet end gætterier. "Denne hedningernes tid var for G. T. (= Gamle Testamente) et fremmed begreb", bemærker den velkendte bibelkommentator dr. Frederic Godet.²⁰⁸ Udtrykket "hedningernes tider" (*kairoí ethnon*) blev tydeligt af Jesus selv brugt som en betegnelse på den periode i hvilken Jerusalem skulle nedtrædes af hedningerne.

B. To argumenter er fremført til støtte for den slutning at Nebukadnezars "syv tider" af vanvid var et forbillede på perioden med hedensk herredømme frem til oprettelsen af Guds rige.

1) "En undersøgelse af hele Daniels bog viser imidlertid at tidselementet overalt er fremherskende i de syner og profetier bogen indeholder" og at "bogen gang på gang peger frem til den konklusion der udgør temaet i dens profetier: oprettelsen af et universelt og evigt gudsrige hvori herredømmet udøves af 'Menneskesønnen'", (*Aid*, 95:6). Selv om dette er sandt når det gælder de fleste af synerne og profetierne i Daniels bog, så gælder det ikke alle. Og endvidere findes der ikke, så vidt man ved, noget syn eller nogen profeti i Daniels bog, bortset fra synet af håndskriften på væggen som forudsagde Babylons fald (Dan. 5:28; jvf. Åb. 16:12) og muligvis også profetien om "ødelæggelsens vederstyggelighed" (Dan. 11:31; jvf. Matt. 24:15), som havde mere end en opfyldelse. Der findes ingen antydning - hverken i Daniels bog eller noget andet sted - om at synet af træet i Daniels fjerde kapitel havde mere end en opfyldelse. Daniel selv siger klart og tydeligt at synet opfyldtes på Nebukadnezar: "Alt dette ramte kong Nebukadnezar." (Dan. 4:28) Og videre i vers 33: "I samme stund fuldbyrdes ordet på Nebukadnezar." Bibelkommentatoren dr. Edward J. Young giver følgende kommentar til det sidste vers: "bogstaveligt afsluttedes, d.v.s den nåede sin afslutning på den måde, at den blev opfyldt eller fuldbyrdet med hensyn til Neb." ²⁰⁹ Ikke alle kapitlerne i Daniels bog peger frem mod 'oprettelsen af et universelt gudsrige hvori herredømmet udøves af "Menneskesønnen"'. Kapitel 1 handler f. eks. om Daniel og hans tre venner ved hoffet i Babylon. Kapitel 3 handler om de tre mænd i den brændende ovn og synet af englen som beskyttede dem, og kapitel 6 handler om Daniel i løvekulen. Profetien om de halvfjerds åruger i kapitel 9 (versene 24-27) peger frem til Kristi første komme, ikke hans andet. Der findes derfor ingen regel som kræver den slutning at drømmen om træet har en større opfyldelse og at den peger frem til Jesu andet komme.

²⁰⁸ Dr. Frederic Louis Godet, *Kommentar til Lukas-evangeliet*, bind 2, Gävle 1907, side 292. Først publiceret på fransk i Neuchatel 1870. - Man kan måske spørge sig om Jesus selv da han brugte udtrykket "hedningernes tider", talte om en periode som han selv på den tid kendte til længden af. Dette hævdes ganske vist i bogen "Nationerne skal kende at jeg er Jehova" - hvordan? udgivet af Vagttårnsselskabet 1971, dansk 1972: side 196:51. Men svaret er sikkert nej, især med tanke på at disse hedningernes fastsatte tider, også ifølge Vagttårnsselskabet, skulle udløbe når Jesus kom tilbage for at oprette sit herredømme. I sin sidste store profeti forklarede Jesus at tidspunktet for hans genkomst var ukendt, endog for ham selv (Mark. 13:32). Og så sent som efter sin opstandelse sagde Jesus til sine disciple, at "det tilkommer ikke jer at kende tider eller timer (*kairos*) som Faderen har fastsat af egen magt". (Apg. 1:7) Denne udtalelse må rimeligvis også indbefatte længden af hedningernes tider eftersom den blev givet som et svar på et spørgsmål angående tidspunktet for oprettelsen af Guds rige!

²⁰⁹ Edward J. Young, *The Prophecy of Daniel*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publ. Co., 1949 (9. oplag) side 110.

2) Det forklares videre at visse træk i Daniel 4 peger på at synet har en større opfyldelse, nemlig det *tidspunkt* hvor synet blev givet, den *person* til hvilken det blev givet, symbolet med træet, og især *temaet*, nemlig "for at de levende må sande, at den Højeste er Herre over menneskenes rige og kan give det, til hvem han vil, og ophøje den ringeste blandt menneskene til hersker over det!" (Dan. 4:17) ²¹⁰ "Vi ved at det er Kristus Jesus, den Højeste vil give 'riget' til." ²¹¹

Men viser disse forskellige træk virkelig at synet må have en større opfyldelse? Hvis det *tidspunkt* hvor synet blev givet, antyder noget om at det har en større opfyldelse og peger frem mod en 2520-årig afbrydelse af Davids kongelige dynasti, da burde det være givet nogen tid *før* denne større opfyldelse tog sin begyndelse, mest hensigtsmæssigt i det samme år Zedekias blev tvunget til at afgive kronen og gå i landflygtighed til Babylon. (Ez. 21:25-27) Ofte, når *tidspunktet* hvor en profeti gives er vigtigt, er synet dateret. Dette gælder for eksempel, som vi har set, profetien om de halvfjerds år. (Jer. 25:1,11) Synerne og profetierne i Daniels bog er sædvanligvis daterede: Drømmen om billedstøtten til Nebukadnezars *andet regeringsår* (Dan. 2:1), synet af de fire dyr til Belsassars *første regeringsår* (Dan. 7:1), synet af vædderen og gedebukken til Belsassars *trede regeringsår* (Dan. 8:1), profetien om de halvfjerds åruger til mederen Darius' *første regeringsår* og Daniels sidste store profeti til Kyrus' *trede regeringsår* (Dan. 10:1). *Men intet sådant tidspunkt angives for synet angående træet i det fjerde kapitel* hvilket burde være sket, hvis tidspunktet havde været vigtigt. Den eneste oplysning om *tid* som gives, er at drømmen begyndte at opfyldes 12 måneder efter at den blev givet (v. 29), men noget regeringsår angives ikke. Det virker imidlertid sandsynligt at Nebukadnezars "syv tider" af vanvid indtraf en gang mod slutningen af hans lange regering. Grunden til dette er følgende:

Efter ødelæggelsen af Jerusalem belejrede Nebukadnezar Tyrus i tretten år. (Josefos, *Against Apion*, I, 21). Nebukadnezar beskæftigede sig også med en omfattende byggevirksomhed. Af de mange kileskrifttekster som findes fra hans regering, fremgår det at Nebukadnezar først og fremmest var bygmester, ikke kriger. Han renoverede de to Marduk-templer og restaurerede femten andre templer i Babylon, byggede to store mure rundt om byen, ombyggede Nabopollassars palads, lod bygge yderligere et palads, de berømte hængende haver og mange andre bygningsværker. (Jvf. *Aid.*, side 1213:1) Det var åbenbart *mod af slutningen* af hele denne byggevirksomhed han fik drømmen om træet, hvilket fremgår af hans stolte ord i Dan 4:30: "Er dette ikke det store Babel som jeg byggede til kongesæde ved min vældige magt, og min herlighed til ære?". Dette peger mod afslutningen af Nebukadnezars 43-årige regering og følgerig adskillige år *efter* Jerusalems ødelæggelse i hans 18. regeringsår. Hvordan skulle da *tidspunktet* hvor drømmen blev givet, kunne antyde noget om en større opfyldelse, især da denne større opfyldelse ifølge Vagttårnsselskabet skulle være begyndt ved Zedekias detronisering adskillige år tidligere? Plejer en profetis opfyldelse ikke at indtræffe, ikke *før*, men *efter* det tidspunkt hvor profetien gives? Det *tidspunkt* hvorpå Nebukadnezar fik sin drøm om det afhuggede træ, synes derfor ikke kun at være uvæsentligt, eftersom det ikke er angivet, men det kan tværtimod anvendes som et argument *imod* den fortolkning at drømmen begyndte at opfyldes i større skala ved Jerusalems ødelæggelse, eftersom denne hændelse indtraf adskillige år *før* drømmen blev givet.

Er da den *person* til hvem drømmen blev givet, Nebukadnezar, noget fingerpeg om en større opfyldelse? Eftersom det afhuggede træ i den bogstavelige opfyldelse var Nebukadnezar selv som i "syv tider" skulle tvinges til at forlade sin trone på grund af en sygdom (Dan.4:10-27), er det da ikke tænkeligt at denne begivenhed pegede frem mod en længere afbrydelse af Davids kongelige dynasti? Hvor hensigtsmæssigt ville det da ikke være også at lade Nebukadnezar som var det redskab Gud brugte til at afstedkomme denne afbrydelse, illustrere dette i lille skala! Ved nærmere eftertanke må det imidlertid indrømmes at denne tankegang, hvor tiltalende den end kan forekomme, kun er spekulation. Englens forklaring af drømmen gælder kun Nebukadnezar selv og hans tab af tronen i en kort periode. Der

²¹⁰ *Aid.*, side 95:7,8.

²¹¹ *Virkelig fred og sikkerhed - hvordan?* (udgivet af Vagttårnsselskabet 1973) side 74 øverst.

antydtes intet om en større opfyldelse som skulle have med Davids kongelige dynasti at gøre. Man kan også spørge sig selv: Hvis den korte afbrydelse i Nebukadnezars regering var et forbillede på en længere afbrydelse i Davids dynasti, var da ikke Nebukadnezars grusomme og undertrykkende herredømme et billede på Guds teokratiske herredømme gennem Davids kongelige dynasti? Hvordan kan den *person* til hvem drømmen blev givet så have været et passende valg? Havde det så ikke været mere passende at give drømmen til en af de sidste konger i Davids dynasti i stedet? Hvis drømmen skal tillægges en større opfyldelse, må man også tildele Nebukadnezars "syv tider" af vanvid *to forskellige betydninger* for at få fortolkningen til at gå op: 1) hans *vilddyrslignende tilstand* i de "syv tider" symboliserede *hedningernes herredømme* på jorden og 2) hans *magtesløshed* i de "syv tider" symboliserede *Davids dynasti* i samme periode. Vi finder altså, at parallellerne mellem den bogstavelige opfyldelse og den formodede større opfyldelse bliver komplicerede og forvirrende, og hele den større anvendelse bliver anstrengt. I hvert fald står det klart at den *person*, til hvem drømmen blev givet, ikke angiver nogen som helst antydning af at den skulle have en større opfyldelse.

Men hvad så med synets *tema* - "for at de levende må sande, at den Højeste er Herre over menneskenes rige og kan give det til hvem han vil, og ophøje den ringeste blandt menneskene til hersker over det" - viser det ikke at synet har en større opfyldelse og pegede frem mod den tid, da Gud ville oprette sit rige med Kristus som konge? Nej, at drage en sådan slutning ville være at læse mere ind i denne engels ord (Dan. 4:17) end hvad de faktisk siger. Gud har altid været den suveræne hersker over menneskers riger, selv om ikke alle har indset dette. Men David indså det: "HERREN har rejst sin trone i himlen og *alt* er hans kongedømme underlagt." (Salm. 103:19) "Dit rige står *i al evighed*, og dit herredømme varer fra slægt til slægt." (Salm. 145:13). Jehova har således altid udøvet kontrollen over menneskets historie og manøvreret hændelserne i overensstemmelse med sin vilje: "Han lader tider og stunder skifte, afsætter og indsætter konger, giver de vise deres visdom og de indsigtfulde deres viden." (Dan. 2:21) Dette var en lektie som selv Nebukadnezar måtte lære.

Ifølge Vagttårnsselskabets fortolkning af Nebukadnezars drøm blev der imidlertid en 2520 år lang *afbrydelse* i Jehovas evige, universelle suveræne herredømme over menneskeheden: "I overensstemmelse hermed blev Guds suverænitæt, sådan som den blev udøvet gennem den davidiske kongerække i Jerusalem, styrtet, hugget om, bragt til ophør." ²¹² Efter at have forklaret at de "syv tider" betyder 2520 år, siger man videre: "Det vil sige at de 'syv tider', hvori jorden skulle beherskes af hedenske verdensriger *uden indblanding fra Guds riges side*, skulle vare 2520 år fra det tidspunkt babylonierne ødelagde Judas land (Jerusalem indbefattet)." ²¹³ Men denne idé om en 2520-årig afbrydelse i Jehovas herredømme over jorden, fra 607 f.Kr. til 1914 e.Kr., hvor nationerne skulle styre uden indgriben fra Guds side, strider ikke bare mod Bibels tydelige udtalelser om, at Guds herredømme er evigt og altomfattende. Der findes også klare bibelske beviser for at Gud i den angivne periode har grebet ind og manøvreret historien. Han greb for eksempel ind mod det babyloniske verdensrige ved at oprejse den persiske konge Kyros og åbne vejen for ham til at erobre Babylon. (Esajas 45:1 ff). Senere manøvrerede han Alexander den Store til at knuse det persiske vælde. (Dan. 7:6; 8:5-8,21). Der er ikke sket nogen som helst forandringer i Jehovas suveræne herredømme over menneskeheden, hverken før, under eller efter den periode på 2520 år som Vagttårnsselskabet beskriver, trods afbrydelsen i Davids kongelige dynasti efter kong Zedekias' afsættelse år 587 f.Kr. Jehovas universelle suverænitæt er evig og altomfattende, og kan derfor aldrig hugges ned ligesom træet i Nebukadnezars drøm. ²¹⁴

Men er udtrykket "den ringeste blandt menneskene" i Dan. 4:17 ikke en hentydning til Jesus Kristus? Nej, der findes intet bevis for den slutning. I sin handlemåde med menneskeheden har Gud

²¹² *Vor kommende verdensregering - Guds rige* (udgivet af Vagttårnsselskabet 1977, dansk 1978), side 84.

²¹³ *Samme*, side 86. Kursiveret her.

²¹⁴ *Samme*, side 83.

mange gange afsat konger og indsat konger (Dan. 2:21), styrtet de højmodige fra deres troner og ophøjede de ringe. Dette betonedes århundreder længere fremme i tiden af Jesu jordiske moder, Maria: "Han har øvet væld med sin arm: splittet dem, der er hovmodige i deres hjerters tanker; *stormænd har han stødt fra troner, og løftet småfolk op i højhed.*" (Luk. 1:51,52). Når englen i Nebukadnezars drøm understreger denne sandhed, dette princip ifølge hvilket Gud handler med mennesker, er der ingen grund til at indlæse en profeti om oprettelsen af Guds rige med Kristus på tronen i hans ord. Drømmens *tema* - at "den Højeste er Herre over menneskenes rige og kan give det til hvem han vil" - blev illustreret gennem den måde på hvilken Gud handlede med den højmodige kong Nebukadnezar som gennem sin egen erfaring kom til at lære sig denne universelle sandhed. (Dan. 4:31-34). Ved at læse om Nebukadnezars ydmygende erfaring, kan mennesker også i dag blive mindet om den samme sandhed. Var dette ikke grund nok for Jehova til at lade denne drøm og dens opfyldelse nedskrive og blive en del af de hellige skrifter? Helt sikkert!

C. De "syv tider" er beregnet til at modsvare en periode på 2520 år. Som det blev vist i kapitel 1, er denne beregning grundlagt på det såkaldte "dag=år"-princip. Dette fortolkningsprincip blev overtaget af pastor Russell fra adventisterne, men det blev opgivet i begyndelsen af 1930'erne af Rutherford, Russells efterfølger som præsident for Vagttårnsselskabet.²¹⁵ De 2300 aftener og morgener (Dan. 8:14), de 1260, 1290 og 1335 dage (Dan. 12:7,11,12; Åb. 11:2,3; 12:6,14), alle disse profetiske perioder der tidligere fortolkedes som *år*, fortolkes herefter kun som *dage*. De to tekster i Bibelen som tidligere anførtes som bevis for "dag = år"-princippet (4 Mos. 14:34 og Ez. 4:6) anses ikke længere for at give udtryk for et universelt fortolkningsprincip, selv om de citeres som støtte for beregningen af de 2520 år.

At anvende "dag = år"-princippet ensidigt på de "syv tider" i Daniels 4. kapitel og ikke på de øvrige profetiske tidsperioder er inkonsekvent og vilkårligt. Man fortolker f. eks. "syv tider" som 2.520 dage, fordi "tid, tider og en halv tid" (= 3½ tider) ligestilles med 1260 dage i Åb. 12:6,14. Medens de 2520 dage senere oversættes til 2520 *år* opfatter man de 1260 dage som bogstavelige dage, på trods af at de udgør halvdelen af de "syv tider". Eftersom fortolkningen af de "syv tider" som 2520 årsdage bygger på de tre og en halv tid (1260 dage), burde begge perioderne da ikke fortolkes efter samme metode?²¹⁶ Hvordan kan man være så sikker på at de 2520 dage betyder *år*, når halvdelen af perioden, de 1260 dage, opfattes kun som *dage*? Det er åbenlyst at der ikke findes nogen virkelig grund til den slutning at de "syv tider" betyder 2520 år.

I undersøgelsen foretaget ovenfor har vi fundet at der ikke findes noget som helst bevis for at "hedningernes tider" i Luk. 21:24 er en hentydning til de "syv tider" i Dan. 4. Vi fandt heller ikke nogen som helst støtte for den slutning at Nebukadnezars "syv tider" af vanvid var forbillede på en anden periode, en periode på 2520 år af hedensk herredømme. Disse fortolkninger er aldeles klart intet andet end gætterier, som ikke har den mindste støtte i Bibelen selv. Det burde derfor fremstå som en hellig pligt for enhver ærlig kristen at forkaste ubegrundede spekulationer af denne slags.

²¹⁵ En grundig imødegåelse af "dag=år"-princippet findes i Samuel P. Tregelles' bog *Remarks on the Prophetic Visions in the Book of Daniel*, som oprindeligt publiceredes 1852. Se side 111-126 i syvende oplag, London: The Sovereign Grace Advent Testimony, 1965.

²¹⁶ Pastor Russell kom til den slutning at begge perioderne var *år*, "For hvis tre og en halv tid er 1260 dage (år), så må syv tider være en præcis dobbelt så lang periode, nemlig 2520 år" *Tiden er nær*, side 92.

Kapitel 5

HAR 1914 NOGEN PROFETISK BETYDNING?

Fejlslagne forventninger - er det "forkert begivenhed i rette tid"?

Som det blev påpeget i kapitel 1 slog pastor Russells forudsigelser om hvad der skulle ske i 1914, fejl. Da første verdenskrig ophørte 1918, blev jorden stadig styret af hedenske nationer i stedet for af Guds rige som man havde forventet, og Jerusalem i Palæstina blev stadig nedtrådt af hedninger. Det var tydeligt at *tidspunktet* for disse forventede hændelser ikke kunne være rigtig. Men at drage en så enkel slutning var ikke let for de forvirrede og skuffede bibelstudenter. Desuden var der dog indtruffet *noget*: Verdenskrigen! På en eller anden måde måtte tidspunktet vel derfor være rigtigt, selv om forventningerne var slået fejl? Man kom derfor til den slutning at man havde forventet "forkert begivenhed i rette tid".²¹⁷

Gradvis udviklede man derfor et nyt apokalyptisk mønster. Første verdenskrig og de kriser som fulgte i dennes spor blev så småt betragtet som *indledningen* til tilintetgørelsen af de jordiske nationer. Som præsident Rutherford forklarede sagen år 1922: "Gud bevilgede de hedenske riger en 'forpagtnings-tid' på 2520 år, som skulle udløbe omkring august 1914. Siden kom godsejeren, den retmæssige hersker (Ezekiel 21:27), og begyndte af foretage udsættelsesforanstaltninger. *Det bør ikke forventes at han pludseligt ville feje alting ud, for Herren gør ikke ting og sager på den måde*, men han ville beherske de stridende parter og lade disse selv tilintetgøre den nuværende ordning; og medens dette foregik ville han lade sine trofaste efterfølgere aflægge et omfattende vidnesbyrd for verden, ..." ²¹⁸ Oprettelsen af Guds rige var tidligere blevet opfattet som en proces der begyndte år 1878 og ville kulminere år 1914 med tilintetgørelsen af de hedenske nationer. ²¹⁹ Men i 1922 blev starttidspunktet for denne proces flyttet fremad fra 1878 til 1914 og tilintetgørelsen af de hedenske nationer forventedes at finde sted i en nær fremtid. Denne nye fortolkning blev præsenteret af præsident Rutherford ved stævnet i Cedar Point den 5.-13. september 1922 i talen "The Kingdom of Heaven is at Hand" ("Himmeriget er nær"). Tre år senere fremførtes en ny fortolkning af Åb. 12 som var tilpasset denne nye opfattelse om rigets oprettelse og som gik ud på at riget var blevet "født i himmelen" år 1914. ²²⁰ Jesus Kristus, den lovede konge i Davids slægtslinje, havde begyndt sin regering 1914: "I og med slutningen af det (jødiske) år 1914 tog han som har retten til det, sin store magt og begyndte at regere; nationerne vrededes, og Guds vredesdag begyndte. Ez. 21:27; Åb. 11:17,18" ²²¹

Men hvordan forholdt det sig så med hedningernes nedtrædelse af Jerusalem? I efteråret 1914 var jødeforfølgelserne praktisk talt ophørt overalt i verden, og som det blev vist i kapitel 1 så pastor Russell i dette en bekræftelse på sin opfattelse af at hedningernes tider var udløbet, selv om byen Jerusalem på den tid stadig var besat af en hedensk nation, det tyrkiske rige. Men i december 1917, mere end et år efter Russells død, indtraf en interessant begivenhed: den 9. december det år indtog den britiske general Allenby Jerusalem og gjorde dermed ende på den næsten syv hundrede år lange tyrkiske besættelse.

²¹⁷ A.H. MacMillan, *En vandring i tro*, side 48 ff.

²¹⁸ *The Watch Tower*, 1. maj 1922, side 139. Kursiveret her.

²¹⁹ Jvf. artiklen "The setting up of Christ's Kingdom" i *The Watch Tower* for 1 juni 1922, hvor årstallet 1878 stadig figurerer.

²²⁰ *The Watch Tower*, for 1. marts 1925, i artiklen "Birth of the Nation".

²²¹ *The Bible on Our Lord's Return*, 1922 oplaget, side 93.

Denne hændelse blev opfattet som et meget vigtigt tidstegn.²²² Jerusalems befrielse fra tyrkerne år 1917, ligesom også den såkaldte Balfour-deklaration den 2. november 1917 ifølge hvilken den britiske regering forpligtede sig til at understøtte oprettelsen af en jødisk nationalstat i Palæstina, øgede drastisk den jødiske immigration til Palæstina. Fra oktober 1922 til foråret 1929 fordobledes på den måde den jødiske befolkning i Palæstina fra 83.794 til omkring 165.000. Bogen *Liv* som publiceredes af Vagttårnsselskabet år 1929 (på engelsk, 1932 på dansk), er en eneste lang argumentation til støtte for ideen om at den jødiske immigration til Palæstina siden 1914 opfyldte Jesu profeti i Luk. 21:24 om at Jerusalem skulle ophøre med at nedtrædes af hedningerne når hedningernes tider var udløbet.

Men kort tid efter at denne bog var udgivet, forkastede man hele ideen om at samlingen af de kødelige jøder til Palæstina var en opfyldelse af profetierne. Fra og med 1931 begyndte man at anvende disse genoprettelsesprofetier på det *åndelige* Israel, d.v.s. på sig selv. Den logiske konsekvens af denne forandring blev naturligvis at afslutningen på hedningernes nedtrædelse af Jerusalem ikke længere kunne anvendes på den *bogstavelige* by Jerusalem i Palæstina:

"Den nutidige by Jerusalem, i Palæstina, er ikke den store Konge Gud Jehovas by, selv om kristenheden kalder visse steder der for 'hellige'. Denne by er dømt til tilintetgørelse ved denne verdens ende. Men det sande Jerusalem kommer til at leve evigt som hovedstad i Jehovas universelle organisation ...

Jesus Kristus er 'kongernes Konge og herrernes Herre' over dette sande Jerusalem. Ved slutningen af hedningernes tider år 1914 blev han indsat på tronen som fungerende leder i 'den store Konges [d.v.s. Jehovas] by'. Efter en afbrydelse på 2520 år, hvorunder hedenske magter har været rådende, opsteg således det teokratiske herredømme over jorden på ny i det nye Jerusalem for aldrig mere at blive nedtrådt af hedningerne."²²³

Hvad var da, nærmere bestemt, dette "Nye Jerusalem"? I bogen *Ske din vilje på jorden* (1961; eng. 1958) forklaredes det på side 93 og 94:

"I 607 f.Kr. repræsenterede det Jerusalem som blev tilintetgjort Guds rige, for der stod Jehovas forbilledlige trone hvorpå Jehovas salvede sad som hans konge. På samme måde repræsenterer det Jerusalem der nedtrampes af verdslige nationer Guds rige. ... Afslutningen på nedtrampningen af Jerusalem, når 'hedningernes tider' var helt til ende, ville følgelig være ensbetydende med genrejsningen af det symbolske Jerusalem, nemlig Guds rige."

Afslutningen på hedningernes nedtræden af Jerusalem fortolkedes altså på en helt ny måde. Ifølge den nye fortolkning indebar det, at Jesus Kristus blev indsat på Jehovas trone i det *himmelske* Jerusalem år 1914. Men denne forandring fra det jordiske til det himmelske Jerusalem skabte en række nye problemer som aldrig har kunnet løses på en fuldt tilfredsstillende måde.

²²² Kristne fortolkere fra en række forskellige samfund betragtede denne hændelse som et tidstegn. Vi erindrer os at J.A.Brown allerede år 1823 i bogen *The Even-Tide* fastlagde afslutningen på de "syv tider" til 1917, "hvor Israels riges fulde herlighed . . . skal fuldkommes". (Bind I, s. xliiif.) Også dr. Grattan Guinness pegede frem mod 1917 som et meget vigtigt tidspunkt: "Der kan ikke råde nogen tvivl om, at de som kommer til at opleve 1917, kommer til at nå et af de vigtigste, måske det vigtigste, af disse kritiske slutår." (*Light for the Last Days*, London 1886, side 342-46) I kendskab til disse forudsigelser udfærdigede otte engelske præster, blandt dem dr. G.Campbell Morgan og dr. F.B.Meyer, et manifest, som blev publiceret vidt og bredt og i hvilket man forklarede:

"(1) At den nuværende krise peger frem mod afslutningen af hedningernes tider (5) At alle menneskelige planer om genopbygning må underordnes vor Herres andet komme, fordi alle nationerne da må underkastes hans styre. ..." (*Current Opinion*, febr. 1918)

Skønt dette manifest ofte er blevet citeret i Vagttårnets publikationer til støtte for årstallet 1914, blev det i virkeligheden publiceret som en følge af Allenbys befrielse af Jerusalem i 1917 og til støtte for dette årstal.

²²³ *Vagttårnet* for 1. april 1950, side 106,107. Jfr. også *Babylon the Great has Fallen! God's Kingdom Rules!* (udgivet af Vagttårnsselskabet 1963), side 452, 453; *Ald*, side 95:1; *Nationer skal kende at jeg er Jehova - hvordan?*, side 196-198.

Hvornår blev Jesus Kristus indsat på tronen?

I Vagttårnsselskabets publikationer bliver det stadig understreget at Jesus Kristus blev "indsat på tronen" år 1914 og at hans rige "blev oprettet" i himlen ved afslutningen af hedningernes tider det år. Men der findes en lang række bibeltekster som klart og tydeligt viser at Jesus Kristus blev indsat på Jehovas trone i himmelen allerede ved sin opstandelse år 33 e.Kr.²²⁴ I sin åbenbaring til apostelen Johannes sagde Jesus f. eks.:

"Den der sejrer, ham vil jeg lade sidde sammen med mig på min trone, ligesom også jeg har sejret og taget sæde hos min Fader på hans trone." - Åb. 3:21.

Andre bibeltekster forklarer på samme måde at Jesus efter sin opstandelse "satte sig ved Guds højre hånd" (Mark. 16:19), "ved Majestæten højre hånd i det høje", "på højre side af Majestæten trone i Himlene". (Hebr. 1:3; 8:1) På denne måde beskrives Jesu ophøjelse til regerende konge ved sin opstandelse. Man kan også anføre Rom. 1:4 som ifølge svensk oversættelse af 1981 lyder:

"... evangeliet om hans søn, som ved sin menneskelige herkomst var af Davids slægt og gennem sin ånds hellighed blev *indsat som Guds søn i magt og vælde ved sin opstandelse fra de døde*: Jesus Kristus, vor herre."

I en fodnote til denne oversættelse påpeges det at "Udtrykket har sammenhæng med de gammeltestamentlige skildringer af kongens tronbestigelse (Salm. 2 og 110). Jesu opstandelse betragtes som en lignende ophøjelse (jfr. Ef. 1:20 f)."

Selv Vagttårnsselskabet er, på grund af disse og andre tekster, tvunget til at indrømme at Jesus har hersket i sit rige lige siden sin opstandelse. Hvordan kunne han da først indsættes på tronen år 1914? Man tager sin tilflugt til forklaringen om at Jesu styre i denne periode (33-1914 e.Kr.) var *begrænset til den kristne menighed*. I *Aid*-bogen (side 1004:4) forklares sagen for eksempel på følgende måde:

"Efter Jesu himmelfart, fyrré dage efter hans opstandelse, begyndte disciplene at forstå hans riges himmelske natur. Ti dage senere, på pinsedagen år 33 e.v.t., fik de bevis for at han var 'ophøjet til Guds højre side' eftersom han udgød hellig ånd over dem, ... Eftersom Jesus nu sad på sin Faders højre side og var *hoved for sin menighed* er det tydeligt at *hans kongelige styre var i kraft for deres vedkommende fra pinsen år 33 e.v.t. og fremefter*. (Ef. 5:23; Hebr. 1:3; Fil. 2:9-11)." (kursiv. her)

Bortset fra dette styre over sin menighed havde Jesus ingen bemyndigelse til at herske over verden iøvrigt. Han måtte først vente til 'hans fjender ville blive lagt som en skammel for hans fødder' (Hebr. 10:13; Salm. 110:1). Magten over verden iøvrigt fik Jesus først i 1914, hvor det hævdedes at Åb. 11:15 gik i opfyldelse: "*Verdensherredømmet er nu blevet vor Herres og hans Salvedes, og han skal være konge i evighedernes evigheder*." På hvilken måde blev da herredømmet over verden vor Herres og hans Salvedes år 1914? Fra et menneskeligt synspunkt er der jo ikke sket nogen forandring i den henseende: de hedenske nationer er fortsat med at styre verden i de snart halvfjerds år [82 år] som er gået *efter* 1914, i lige så høj grad som de gjorde det *før* dette tidspunkt! Er det ikke først når Kristus *tilintetgør* jordens nationer at han får "herredømmet over verden"? Man forklarer så at Jesus rigtignok fik herredømmet over verden 1914 men tidspunktet for at *udøve* dette herredømme over nationerne var endnu ikke inde. Han fik *myndigheden, retten* til at herske over verden, men han måtte stadig vente til tiden kom hvor han skulle gribe ind over for disse nationer.

Problemet med denne forklaring er at Bibelen tydeligt viser at Jesus har besiddet denne

²²⁴ År 33 e.Kr. er det sandsynlige tidspunkt for Jesu død og opstandelse, selv om der også findes andre, fuldt mulige alternativer, f. eks. år 30.

myndighed over verden lige siden år 33 e.Kr. Da Jesus efter sin opstandelse åbenbarede sig for sine disciple, forklarede han for dem:

"Mig er givet al magt i Himmelen og på jorden." - Matt. 28:18.

Hvis han ejede *al magt*, både i himmelen og på jorden, allerede fra sin opstandelse hvilken yderligere magt skulle han så kunne tænkes at få år 1914? Den som allerede har al magt eller myndighed kan naturligvis ikke få mere af den vare. Selv apostelen Paulus betoner gang på gang den magtstilling Jesus fik efter sin opstandelse. I Ef. 1:20, 21 forklarer han at Gud

"... opvakte ham fra de døde og satte ham ved sin højre hånd i den himmelske verden, højt over alle magter og myndigheder og kræfter og herskere og hvert navn, der nævnes kan, ikke blot i denne verden, men også i den kommende; ja, alt lagde han under hans fødder"...

At disse "magter og myndigheder og kræfter og herskere" som Jesus fik myndighed over år 33 e.Kr., også indbefatter de jordiske herskere viser apostelen Johannes da han i sit brev til de syv menigheder i Lilleasien hilser

"... fra Jesus Kristus, det troværdige vidne, den førstefødte af de døde og den, der hersker over jordens konger". - Åb. 1:5

Det er naturligvis én ting at have fået gudgiven myndighed over alting i himmelen og på jorden, en anden ting at *udøve* denne myndighed ved at fratage de øvrige magthavere deres magt. I Salm. 110:1,2 beskrives profetisk hvordan Jesus Kristus skulle indsættes i sin magtstilling, medens hans fjender endnu regerede, og at han skulle regere over disse indtil alle disse var frataget deres magt:

"HERREN [Jehova] sagde til min herre: 'Sæt dig ved min højre hånd, til jeg lægger dine fjender som skammel for dine fødder!' Fra Zion udrækker HERREN [Jehova] din vældes spir; hersk midt iblandt dine fjender!" (Bemærk sætningen sidst i verset: "*Hersk midt iblandt dine fjender*" hvilket tydeligt viser at Kristi regering ikke bare ville være en passiv venten.)

Ifølge Vagttårnsselskabet opfyldtes denne profetiske salme år 1914.²²⁵ Ifølge apostelen Paulus begyndte den at opfyldes fra Jesu opstandelse og himmelfart. I Hebr. 10:12,13 siger han at Jesus siden "har frembåret eet offer for synder og derefter for bestandig taget sæde ved Guds højre hånd, og venter nu kun på at hans fjender skal lægges som en skammel for hans fødder." At dette ikke skulle være en *passiv venten*, men en aktiv hersken over disse fjender ifølge Salm. 110:2, forklarer Paulus nærmere i 1. Kor. 15:25-27:

"Thi han bør være konge, 'indtil han får lagt alle fjendene under sine fødder'. Den sidste fjende, der tilintetgøres, er døden. Gud har jo 'lagt alle ting under hans fødder'."

Hvis Jesu regering kun skulle være en *passiv venten* på at hans fjender skulle blive lagt under hans fødder, så må man drage den slutning at *hele Jesu regeringstid ikke er andet end en eneste lang venten* eftersom hans sidste fjende, døden, ikke vil blive berøvet sin magt før efter de "tusinde år". Det er først til den tid at "Døden og Dødsriget" bliver kastet i "ildsøen. Dette er den anden død, Ildsøen." (Åb. 20:5,13,14). Når denne sidste fjende er blevet udslettet, skal "Sønnen selv underlægge sig ham, der har underlagt ham alt, for at Gud kan være alt i alle." (1.Kor.15:28) Konsekvensen af Selskabets fortolkning bliver altså at Jesu regeringstid fra hans opstandelse til afslutningen på "de tusind år", er en lang, passiv venten på at hans fjender skal lægges som en skammel for hans fødder. Naturligvis fornægter man denne

²²⁵ Se f.eks. bogen *De gode nyheder der gør os lykkelige*, udgivet på eng. 1976, dk. 1977, side 146.

konsekvens og hævder at det er Jesus selv som aktivt berøver sine fjender deres magt. Men hvis man indrømmer at Jesu "venten" ikke bare er en passiv vente men er en *aktiv regeren* over disse fjender, så er man også tvungen til at indrømme at denne aktive regeren i henseende til at berøve fjenderne deres magt ikke først begyndte i 1914 men må være begyndt allerede i år 33 e. Kr. præcis som Paulus siger. (1 Kor. 15:24,25).

Men Selskabet forlægger Jesu første aktive indgriben mod sine fjender til 1914 og forklarer at det var dengang Satan blev kastet ud af himlen ned til jorden som en opfyldelse af Åb. 12:7-11. Som en følge af at Satan var blevet kastet ud af himlen skulle der komme "ve" over jorden og havet (vers 12), og dette "ve", siger man, var første verdenskrig og de øvrige vanskeligheder som fulgte i dens spor. Men hvordan kan man vide at netop denne krig og de vanskeligheder som fulgte i dens spor er det "ve" som Åb. 12:12 taler om? Det er sandt at krig, hungersnød, pest og jordskælv kan betegnes som "ve" for menneskeheden. Men der findes intet bevis for at netop første verdenskrig og dennes følger er det "ve" som der sigtes til.

Satan er Kristi største fjende. Han er den som har "dødens væld", (Hebr. 2:14). Jesus ventede ikke til 1914, inden han gik til angreb mod denne fjende. I virkeligheden var Jesu egen død og opstandelse den største sejr over Satan som nogen sinde er vundet. Derfor forklarer Paulus også i Hebr. 2:14 at Jesus "ved sin død skulle gøre ham magtesløs som har dødens væld, nemlig Djævelen." Jesus indså allerede før sin død at hans død ville indebære en sådan afgørende sejr over Satan og forklarede derfor:

"Nu går der dom over denne verden, *nu skal denne verdens fyrste kastes ud.*" - Joh. 12:31.

Dette var det samme som at sige at denne verdens fyrste, Satan, skulle berøves sin magt. Dette er netop indholdet i billedet med at nogen kastes ned fra himlen til jorden. Vi husker også at Esajas da han profeterede om Babels konges fald, brugte et lignende billedsprog. (Es. 14:12) På samme måde udtrykte Jesus sig da hans disciple, fyldt af glæde, vendte tilbage fra deres missionsrejse og berettede om den myndighed de kunne udøve over de onde ånder. Jesus svarede: "Jeg så Satan falde ned fra himmelen som et lyn." (Luk. 10:18) Samme billedsprog anvendte han også da han talte om dommen over Kapernaum. (Matt. 11:23) Når derfor Åbenbaringsbogen som gennemgående beskriver hændelser ved hjælp af billeder og symboler på lignende måde taler om Satans nedkastning fra himmelen, skal dette sprog ikke opfattes alt for bogstaveligt, i særdeleshed eftersom det forklares i samme åndedrag at de kristne martyrer "har sejret over ham på grund af Lammets blod og på grund af deres vidnesbyrds ord". (Åb. 12:11). På den måde og fordi "de havde ikke deres liv for kært til at gå i døden", bliver disse kristne martyrer delagtige i Kristi sejr over Satan, en sejr som her beskrives med velkendte symboler: en nedstyrtet fra himmelen. I sit raseri over dette nederlag bringer Satan "ve" over menneskeheden hvilket kan sigte til alle de vanskeligheder han har bragt over verden siden Kristi tid, hvis ikke det sigter på det sidste store "ve" over verden, den store trængsel, som ifølge Bibelen skal nå sin kulmination før Kristi genkomst. Vagttårnsselskabets forsøg på at identificere dette "ve" med første verdenskrig og dennes følgevirkninger, bunder i den kronologiske beregning at hedningernes tider udløb 1914. På samme beregning baseres også den fortolkning at drengébarnets fødsel og bortrykkelse til Guds trone i vers 5 hentyder til Guds riges oprettelse i himlen 1914. Ser man bort fra denne kronologiske beregning, er det ikke svært at se at vers 5 handler om Kristus, den første af "kvindens sæd", og hans indsættelse ved Guds højre side efter sin opstandelse år 33 e.Kr.

Den slutning vi kan drage af Bibelens eget vidnesbyrd er altså at Kristus blev indsat på Guds trone i himmelen efter sin opstandelse og himmelfart år 33 e.Kr. Siden dengang har riget været i funktion og Kristus har, ikklædt al magt i himmel og på jord, regeret over sin menighed og også "midt blandt sine fjender". Det spørgsmål vi bør stille os selv er derfor følgende: Hvis Jesus Kristus som Selskabet indrømmer, lige siden år 33 har siddet på Jehovas trone i det *himelske* Jerusalem og regeret over det *åndelige* Israel, d.v.s. sin kristne menighed, på samme måde som de jødiske konger i Davids slægt frem til Zedekias sad på Jehovas trone i det *jordiske* Jerusalem og regerede over det *kødelige* Israel - *hvordan*

kan det da hævdes at "Jerusalem", opfattet som et symbol for Guds rige, er blevet nedtrådt af hedninger helt frem til 1914? Ingen af disse hedenske nationer har naturligvis kunnet stige op til himmelen (Joh. 3:13) for at forsøge at forhindre Kristi styre siden år 33 e.Kr.. Det hjælper heller ikke at forsøge at forklare nedtrædningen som den forfølgelse der har ramt de kristne repræsentanter for det himmelske Jerusalem her på jorden siden da *for denne nedtrædning ophørte ikke 1914!* De kristne indbefattet Jehovas Vidner, har udstået megen forfølgelse siden 1914 især under de to verdenskrige. *Spørgsmålet om på hvilken måde Jerusalem ophørte med at nedtrædes år 1914 forbliver derfor ubesvaret, til og med i lyset af Selskabets egne fortolkninger!*

Men Kristus forudsagde at tegnet på hans usynlige "nærværelse" ville være krig, hungersnød, pest, jordskælv, lovløshed og så videre! Forudsagde han det? Har vi set disse tegn på jorden siden 1914? Dette fører os til Matt. kap. 24.

Tegnet på Kristi "parousia"

Da Jesu disciple ifølge Matt. 24:3 spurgte: "Hvad er tegnet på din 'parousia'?" anvendte de et ord som sædvanligvis oversættes med "komme" eller "genkomst". "Tegnet" opfattes derfor sædvanligvis som noget der skulle gå forud for og varsle Jesu komme. Det er også sådan N.H. Barbour og dem der fulgte ham opfattede begivenheden - indtil året 1874 var passeret uden at Kristus havde vist sig i skyerne. Som vi så i kap. 1 var det i den situation at en af læserne af Barbours tidsskrift *Midnight Cry* opdagede at Benjamin Wilson i sin oversættelse af Det Nye Testamente, *The Emphatic Diaglott*, oversatte det græske ord *parousia* med "nærværelse", ikke med "komme". Hvis denne oversættelse gengiver ordet rigtigt, så spurgte disciplene ikke efter det tegn som skulle gå forud for og bebude Jesu komme, men de spurgte efter det tegn som skulle følge bagefter og kendetegne hans (usynlige) nærværelse! Denne idé blev godtaget af Barbour og senere, år 1876, også af Russell. Tegnet skulle altså kunne ses i verdensbegivenhederne siden år 1874, og senere (fra begyndelsen af 1930'erne) i verdensbegivenhederne siden 1914. Men betyder *parousia* virkelig "nærværelse"?

Det er sandt at ordbøger samstemmende forklarer at ordet *parousia* bogstaveligt betyder "nærværelse". Men de fremholder også lige så samstemmende at ordet har den tekniske betydning "komme" eller "besøg". I den tekniske betydning anvendes ordet om "en herskers besøg".²²⁶ Alle ledende sprogforskere er enige om at når ordet anvendes i Bibelen om Kristi genkomst, bruges det netop i den tekniske betydning.

Er Jesu genkomst "en herskers besøg"? Ja, Bibelen vidner aldeles klart om at Jesus ville vende tilbage som den mægtige konge han blev ved sin opstandelse, med "kraft og megen herlighed" (Matt. 24:30; 25:31). Jesu disciple kan ikke så godt have spurgt efter tegnet på Jesu "nærværelse", fordi selve ideen om at Jesus skulle komme igen usynligt og være usynligt nærværende var fuldstændigt fremmed for dem. Selv Vagtårnsselskabet indrømmer dette. "Da de spurgte Jesus: 'Hvad er tegnet på dit komme?', vidste de ikke at hans komme eller nærværelse engang i fremtiden ville ske usynligt."²²⁷ Hvis de altså regnede med at han ville komme synligt tilbage, så måtte de have spurgt efter tegnet som ville vise at han nærmede sig, ikke efter tegnet på at han var kommet. Hans synlige nærværelse ville da være bevis nok.

Denne slutning bekræftes også af den måde Jesus besvarede deres spørgsmål på. Efter at have beskrevet en række forskellige hændelser, krig, hungersnød, pest, jordskælv, forfølgelse, den store

²²⁶ Se f. eks. artiklen om *parousia* i den velkendte ordbog *Theological Dictionary of the New Testament*, bind V, 1967, side 858 ff., redigeret af Gerhard Friedrich. Den engelske udgave publiceres af Wm. B. Eerdmans Publ. Co. i Grand Rapids, USA. I den 14 sider lange artikel ofres det meste af pladsen (mere end 13 sider) på behandlingen af ordets tekniske betydning, og der fremlægges meget stærke beviser for at ordet når det i Bibelen anvendes om Kristi genkomst, anvendes i dets tekniske betydning.

²²⁷ Vagtårnet for 1. maj 1974, side 198. Jævnfør også Vagtårnet for 1. maj 1965, side 215: "... de tænkte slet ikke på at han skulle herske som en herlig ånd fra himmelen, og derfor forstod de ikke at hans anden nærværelse skulle være usynlig." Kursiv. her.

trængsel og sit eget komme på himmelens skyer, sagde han:

"Lær en lignelse af figentræet: Når dets grene først er blevet saftfulde og får blade, så skønner I, at *sommeren er nær*." - Matt. 24:32.

Læg mærke til at han ikke sagde: Når I ser disse forskellige forårstegn da ved I at "sommeren er usynligt nærværende". Nej, sommeren var ikke kommet, men den var *nær*. Senere fortsatte han og trak denne parallel:

"Således kan I også skønne, når I ser alt dette ske, *at han er nær for døren*" - Matt. 24:33.

Tegnet skulle altså vise at Jesus var *nær*, at han *nærmede sig*, ikke at han var kommet, præcis som saften i grenene og løvspringet viser at sommeren er nær, i anmarch, men ikke nærværende! Dette er det tydelige indhold i Jesu lignelse.

Hvad skulle ifølge Jesus være tegnet på hans komme? Da han sagde: "Således kan I også skønne, når I ser alt dette ske, *at han er nær for døren*", tænkte han så på alt hvad han havde fortalt om i de tidligere vers, fra vers 4 til 31: krig, hungersnød, pest, jordskælv, forfølgelse, den store trængsel og hans eget komme i skyerne? Dette kan måske være det umiddelbare indtryk læseren får af Jesu ord, men en nærmere undersøgelse af hans profetier synes at pege på en aldeles speciel ting som han nævner i sit svar. Han indleder i virkeligheden sit svar med *advarsler*:

..."Agt vel på, at ikke nogen skal føre jer vild. Thi mange skal komme i mit navn og sige: 'Jeg er Kristus'; og de skal føre mange vild. I skal komme til at høre krigslarm og krigsrygter. *Se til, at I ikke lader jer skræmme, thi det må komme således. Dog, det er endnu ikke enden*. Thi folk skal rejse sig mod folk, og rige mod rige, og der skal være hungersnød og jordskælv både her og der. *Men alt dette er kun veernes begyndelse*". - Matt. 24:4-8.

Sagde Jesus at disse begivenheder, krig, hungersnød, pest og jordskælv skulle udgøre tegnet på han genkomst? Der findes intet i Jesu ord som antyder at han mente det. Tværtimod *advarer* han sine disciple mod at tro at sådanne hændelser som krig, hungersnød, pest, o.s.v. som *måtte* komme, skulle udgøre noget bevis for at enden var nær. Advarslen var berettiget, fordi de jødiske rabbinere brugte at opregne hændelser af denne slags som tegn der skulle bebude Messias' komme. Jesus fortsætter senere og taler om vanskeligheder som skulle komme, forfølgelse, voksende lovløshed, o.s.v. Som Vagt-tårnsselskabet også fremholder i bogen *Guds tusindårsrige er kommet nær* (eng. 1973, dk. 1974), side 296-298, markeredes de årtier som fulgte frem til Jerusalems ødelæggelse år 70 e.Kr. af begivenheder af denne art. Samme slags vanskeligheder har endda siden fortsat formørket menneskers historie, men Jesus betegner dem intet sted som "tegnet" på hans *parousia*. I virkeligheden tager han ikke spørgsmålet om sin genkomst op, før han har talt om den store trængsel som skulle komme over Jerusalem og jøderne. (Matt. 24:21,22).

Han begyndte da med en ny serie advarsler. Der skulle komme mennesker som falskeligt ville sige at de var Messias. Andre ville sige at han var kommet men holdt sig skjult, usynlig, et eller andet sted, i et hus, ude i ørkenen eller et andet sted. (Versene 23-26) Men Jesus understreger at hans genkomst ikke på nogen måde skulle ske ubemærket, tværtimod:

"Thi ligesom lynet, der kommer fra øst, lyser helt om i vest, sådan skal Menneskesønnens komme være". - Vers 27.

Hvem skulle kunne undgå at se et lyn eller et lynglimt som oplyser hele himlen? Ingen skulle kunne undgå at se det. Sådan ville Jesu komme, hans *parousia*, blive: den skulle bemærkes af alle, både ven og fjende. I de følgende vers, 29-31, uddyber Jesus nærmere hvad han mener, og taler om hvad der

skulle være *tegnet* på hans komme:

"Straks efter trængselen i de dage skal solen formørkes og månen ikke skinne, og stjernerne skal falde ned fra himmelen, og himlenes kræfter skal rystes. *Og da skal Menneskesønnens tegn vise sig på himmelen*; og da skal alle folkestammer på jorden jamre sig, og de skal se 'Menneskesønnen komme på himmelens skyer' med kraft og megen herlighed." (Matt. 24:29,30)

Disciplene havde spurgt efter "tegnet (græsk *tó sēmeīon*) på dit komme (*parousia*)", og her, i vers 30, begynder Jesus for første gang i sit svar at tale om "Menneskesønnens tegn (græsk *tó sēmeīon*)" som skulle vise sig "på himmelen" i forbindelse med hans genkomst. Hvad kan dette "tegn ... på himmelen" være?

Eftersom tegnet skulle vise sig "på himmelen", er det da tænkeligt at det kan have forbindelse med de himmelfænomener som omtales i versene forinden, solens og månens formørkelse og stjerner der falder ned fra himmelen? I parallelteksten i Luk. 21:25-27 synes tegnet ligefrem at blive identificeret med disse himmelfænomener:

"Og der skal ske *tegn* [*sēmeīa*, flertalsformen af *sēmeīon*] i sol og måne og stjerner, og på jorden skal folkene ængstes i rådvildhed over havets og brændingens brusen. Mennesker skal dåne af rædsel og gru for det, som kommer over jorderige; thi himlenes kræfter skal rystes. Og da skal de se 'Menneskesønnen komme i skyen' med kraft og megen herlighed."

I stedet for at tale om solens og månens formørkelse og stjerner der falder fra himmelen, siger Lukas altså helt kort at der skal være "tegn" i disse himmellegemer. Med disse "tegn" bør man derfor sikkert forstå det samme som både Markus og Mattæus i parallelteksterne beskriver som en formørkelse af sol og måne, og stjerner der falder ned fra himmelen. Disse beskrivelser bør ikke opfattes alt for bogstaveligt. Jesus betjener sig her af et velkendt billedsprog fra Det Gamle Testamente som anvendes for at beskrive hvordan Herrens dag bryder ind over et folk eller rige med dom og undergang. Esajas beskrev for eksempel Guds dom over oldtidens Babylon i lignende termer: "Thi himmelens stjerner og billeder udstråler ej deres lys, mørk rinder solen op, og månen skinner ikke" (Esaj. 13:1,10). På samme måde beskrev Ezekiel Guds dom over oldtidens Ægypten: "Jeg skjuler himlen, når du slukkes, klæder dens stjerner i sorg, jeg skjuler solen i skyer, og månen skinner ej mer. Alle himmellys klæder jeg i sorg for dig, hyller dit land i mørke, lyder det fra den Herre HERREN." (Ez. 32:7,8). Jævnfør også beskrivelserne af Juda lands ødelæggelse i Jer. 4:23,28; Joel 2:1,2,10,30,31. (Se også *Aid*, side 773:5-7).

Når "Herrens dag" bryder frem med dom og undergang for denne verden, behøver man ikke nogen kronologiske beregninger for at forstå hvor på tiden vi befinder os, man behøver heller ikke at vende sig til nogen "specialister" i fortolkning af tidstegn. Nej, alle skal klart og tydeligt kunne se "Menneskesønnens tegn" som vil være lige så tydeligt som lynet når det oplyser himmelen, "og da skal alle folkestammer på jorden jamre sig". (Matt. 24:30). Også de udvalgte, Kristi sande efterfølgere? Nej, for dem indebærer Herrens dags komme håb om befrielse: "Således kan I også skønne, når I ser *alt dette ske*, at han er nær for døren." (Matt. 24:33) At udtrykket "alt dette" i verset her ikke viser tilbage på alt det Jesus har sagt fra vers 4 og frem, men på alt det som har forbindelse med Herrens dags frembrud i vers 29 ff., fremgår endnu tydeligere gennem en sammenligning med parallelteksterne i Luk. 21. Efter at have talt om "tegn" i sol, måne og stjerner og Menneskesønnens komme i skyen med kraft og megen herlighed, fortsætter Lukas således:

"Men når *dette* begynder at ske, da skal I rette jer og løfte jeres hoveder, thi jeres forløsning nærmer sig". - Luk. 21:28.

Af sammenhængen står det klart at Lukas med ordet "dette" peger tilbage til det lige nævnte: tegn i himmellegemerne og menneskenes rædsel for det som begynder at ske. Præcis som Mattæus

fortsætter Lukas derefter med Jesu illustration om forårstegnene som viser at sommeren er nær og forklaringen: "Således kan I også skønne, når I ser *dette* ske, at Guds rige er nær." (Lukas 21:29-31) Ordet "dette" her i vers 31 er naturligvis en parallel til "alt dette" i Matt. 24:33, men hos Lukas er det også en gentagelse af ordet "dette" i vers 28 hvilket, som vi så, henviste til de nævnte tegn i himlen.

Vi finder altså at "tegnet" på Menneskesønnens *parousia* ikke ville vise sig *efter* hans komme og kendetegne hans "usynlige nærværelse". Tegnet skal i stedet vise at "han er nær for døren". Vi bør heller ikke lade os vildlede til at tro at Menneskesønnens tegn udgøres af krig, hungersnød, pest, jordskælv og lignende ting, som har præget den menneskelige historie i årtusinder. Heller ikke 1900-årene har været forskånet for vanskeligheder og verdensbegivenhederne siden 1914 har været skræmmende nok. Men "alle folkestammer" på jorden har endnu ikke genkendt dem som "Menneskesønnens tegn" der har fået dem til at begynde at "jamre sig." (Åb. 1:7 og Matt. 24:30) Nøjagtigt på hvilken måde det kommer til at stå klart at Kristus er i anmarch fremgår ikke af Jesu ord, men når det sker vil alle forstå hvad "tegnet" betyder.

At Kristi komme ikke skulle kunne beregnes i forvejen eller kunne skelnes af kun en vis kategori af mennesker som kan tolke tidsbegivenhederne rigtigt, det fremgår klart af at Jesus senere i fortsættelsen af sin profeti beskriver sit komme som en begivenhed der kommer fuldstændigt overraskende midt i de intetanende menneskers daglige virke. Han understreger at tidspunktet er fuldstændigt ukendt, til og med for ham selv. (Matt. 24:36; Mark. 13:32) Den dag skal komme "som en snare .. over alle dem der bor på hele jordens flade." (Luk. 21:35) Selv for disciplene skal Menneskesønnen komme "i den time I ikke tænker jer". (Matt. 24:44) Det er derfor nødvendigt for dem at være *årvågne*: "Våg derfor, thi I ved ikke, på hvad dag jeres Herre kommer." (Matt. 24:42). Denne formaning til vagtsomhed gentages gang på gang. (Matt. 24:44; 25:13; Mark. 13:33-37). Hvad Jesus vil sige med disse stadige formaninger til årvågenhed er tydeligt: 'Mit komme vil ske uden nogen som helst forvarsler. I skal ikke kunne regne tidspunktet ud ved hjælp af nogle kronologiske perioder, I skal heller ikke kunne regne ud at det nærmer sig ved at fortolke tidsbegivenhederne. De begivenheder vore rabbinere plejer at angive som tegn på mit komme - krig, hungersnød, pest, o.s.v. - er ikke sådanne tegn. Mit komme vil ske pludseligt, så pludseligt at den for alle, undtagen for dem som bestandigt våger, vil komme lige så overraskende som en tyv.' Den "årvågenhed" som Jesus formaner til, kan derfor ikke bestå i at søge trøst i kronologiske beregninger som skal vise hvornår Kristi *parousia* begynder og riget oprettes, heller ikke at ty til selvdnævnte profeter som gør krav på at kunne fortolke tidsbegivenhederne. Nej, som Paulus understreger består de kristnes årvågenhed i at "være ædru, iførte troen og kærligheden som en brynje og frelseshåbet som en hjelm." (1. Thess. 5:1-8). Den kristne som er rustet på denne måde, kan møde Kristi komme hvornår den end indtræffer og hilse denne dag som en befrielsens dag.

Hvad betød året 1914?

I Vagtårnsselskabets profetiske fortolkninger fremstilles året 1914 som det store *vendepunkt* i menneskets historie. Ofte citeres en række historikere som bevis for dette.²²⁸ Men mener disse historikere virkelig at historien er gået i en bestemt retning helt frem til 1914 og derefter kom vendepunktet? Nej, *ingen* af dem har fremstillet det på den måde. Lad os se lidt nærmere på hvad de egentligt har sagt.

En af de historikere som har udtalt sig om året 1914, er Barbara Tuchman i *The Guns of August* (1962). Hun skriver: "Første verdenskrig var en af de store omvæltninger i historien." ²²⁹ Læg mærke til at hun skriver "en af" de store omvæltninger. På lignende måde udtalte en anden historiker sig i tidsskriftet *American Heritage* om 1914: "Dette år var *et af* disse afgørende vendepunkter som kun

²²⁸ Se f. eks. bogen "*Lad dit rige komme*" (eng. og dansk 1981), side 115.

²²⁹ "*Lad dit rige komme*", side 115.

forekommer en eller to gange i et årtusind." ²³⁰ Og når vi analyserer citater fra de forskellige historikere, en efter en, så finder vi at *ingen* af dem er parat til at give 1914 den betydning Vagttårnsselskabet har givet dette år. *Ingen* betegner det som vendepunktet, men som *et af* historiens vendepunkter.

Historien har haft mange vendepunkter. Et af de vigtigste af historiens vendepunkter var *den franske revolution* (1789-1799). I kapitel 1 citeredes det velkendte historiske værk *Cambridge Modern History* hvor den franske revolution kaldes for "*den vigtigste hændelse i det moderne Europas tilværelse*". Dette blev ganske vist skrevet 1904 før første verdenskrig. Historikere kan være uenige om betydningen af forskellige "vendepunkter" inklusive betydningen af 1914, men en ting er sikkert fra et bibelsk synspunkt: det *store* vendepunkt i menneskets historie, det som definitivt og uigenkaldeligt kommer til at ændre historiens forløb hører endnu fremtiden til. Det kommer til at indtræffe ved Kristi genkomst. Ingen kan benægte at 1914 var et betydningsfuldt år og at menneskeheden det år slog ind på en skæbnesvanger kurs. Men året fik ikke den betydning som Vagttårnsselskabet vil give det, *for Kristi genkomst eller parousia indtraf ikke det år*. Den begivenhed og dermed også historiens vendepunkt, er noget som en kristen stadig med forventning må se frem til.

Men noget kan måske undre: Hvis 1914 ikke markerede slutningen på hedningernes tider og begyndelsen til Kristi usynlige nærværelse, hvordan kunne det da ske at første verdenskrig brød ud på et tidspunkt som var forudsagt 39 år i forvejen? Dette kan synes bemærkelsesværdigt. Men man bør først erindre at ingen af de *begivenheder* som var forudsagt skulle indtræffe det år, indtraf på den tid. Man bør også huske at en endeløs række af tidspunkter har været forudsagt for Kristi andet komme ligesom også for afslutningen af hedningernes tider. Som regel glemmes alle de tidspunkter som slår fejl medens de tidspunkter som tilfældigt falder sammen med en vigtig begivenhed bliver husket. Af de mange tidspunkter som har været fastsat for afslutningen af hedningernes tider kom nogle meget nær på året 1914, nemlig 1915 (Guiness, 1886), 1917 (J.A.Brown, 1823), 1918 (Bickersteth, før 1850) og 1923 (Guiness, 1886). Det er sandelig mere bemærkelsesværdigt, hvis en begivenhed indtræffer på det forudsagte tidspunkt som tilfældigvis har et eller andet sammentræf med de hændelser som var forudsagt for det tidspunkt der var tale om. Men også dette er sket. Ifølge J. A. Browns forudsigelse fra 1823 angående året 1917 skulle "Israels riges fulde herlighed fuldkommes" det år. (Se fodnote 222) Selv om dette ikke gik i opfyldelse i 1917 indtraf der, som vi har set, en begivenhed det år som blev et vigtigt skridt mod oprettelsen af staten Israel 30 år senere. Men endnu mere mærkelig var de forudsigelser om den store revolution i Frankrig i slutningen af 1700-tallet som blev gjort af Robert Fleming, Jr., næste et århundrede i forvejen.

Flemings bog *The Rise and Fall of Papacy* ("Pavedømmets opkomst og fald") publiceredes første gang år 1701. I en kommentar til den *fjerde vredesskål* i Åb. 16:8,9 identificerede han "solen" i denne tekst med pavedømmet og Frankrig som det redskab, gennem hvilket vredesskålen skulle udgydes. Derefter skulle Frankrig selv blive ydmyget: "... vi kan af gode grunde antage at *det franske monarki* eftersom det har brændt andre, selv vil blive fortæret medens det gør dette ved at dets ild og dets brændsel som opretholder det, hærger kritikløst og ubarmhjertigt til det til sidst er forbrugt *mod slutningen af dette århundrede*." ²³¹ "Jeg vil bare håbe at en ny slags ydmygelse af de mest fremtrædende støtter af Antikrist da vil indtræffe; og måske det franske monarki vil begynde i høj grad at blive ydmyget på den tid; og al den stund den nuværende franske konge har solen som sit emblem og som sit motto har 'Nec pluribus impar' kan han i længden, eller snarere hans efterfølgere og *monarkiet selv (i det mindste før år 1794)*, tvinges til at erkende at han, i forholdet til de omboende magthavere, til og med er 'Singulis impar'. Men når det gælder denne vredesskål frygter jeg at den ikke vil blive fuldt udgydt før år 1794." ²³²

²³⁰ Samme, side 120.

²³¹ Robert Fleming, Jr., *The Rise and Fall of Papacy*, London 1701, side 68. Citatet er hentet fra 1849-udgavens (uforkortede) oplag. Kursiv. her.

²³² Samme, side 64. Kursiv. her.

I begyndelsen af 1793 da den franske revolutions rædsler var mest voldsomme og Ludvig XVI skulle til at henrettes på skafottet efter at Republikken kort forinden, i 1792, var blevet proklameret, begyndte man at erindre sig Flemings utrolige forudsigelser og hans bog blev genoptrykt både i England og USA. Den sensation hans forudsigelse skabte var rystende og gennemtrængende, og opfyldelsen af hans spådom blev en af de stærkeste impulser til den hurtigt voksende interesse for studiet af profetierne efter den franske revolution. Flemings beregning af de 1260 årssage (= 1242 julianske år regnet fra 552 til 1794 e.Kr.) blev overtaget af mange andre fortolkere, men deres udløb ændredes snart fra 1794 til 1798, det år da paven blev afsat og landsforvist af de franske tropper. Adventistiske grupper kom siden til at betragte året 1798 som begyndelsen til "endens tid". Beregningen blev også længere fremme overtaget - via N.H.Barbour - af Charles T. Russell og hans efterfølgere med en let justering: 1798 ændredes til 1799. Opfattelsen af at "endens tid" begyndte 1799 levede siden videre blandt Russells efterfølgere frem til 1920'erne hvor den blev opgivet. Syvendedagsadventisterne derimod tror stadig at "endens tid" begyndte 1798.

Burde "opfyldte" forudsigelser af denne slags ikke hjælpe os til at betragte også årstallet 1914 med et mere nøgternt blik? I kapitel 2 blev vi konfronteret med en lang række beviser som kuldkaster ideen om at Jerusalem blev ødelagt af Nebukadnezar år 607 f.Kr. I kapitel 3 fandt vi at også Jeremias' profeti om de 70 år står i direkte modstrid med fortolkningen om at denne periode begyndte 607 f. Kr.

Både Bibelen og de udenombibelske historiske kilder vidner samstemmigt om at Jerusalem blev ødelagt 587 f.Kr. De 2520 år kan derfor ikke være sluttet i 1914 e.Kr.. I kapitel 4 undersøgte vi muligheden for at lade de 2520 år begynde 587 f.Kr. og slutte 1934 e.Kr., men kun for at finde, at de fortolkere som har forsøgt sig med dette udsatte sig for en række nye bedrag. Det spørgsmål blev siden stillet: Er beregningen af de 2520 år i virkeligheden sund? Er den fast forankret i Bibelen? Den undersøgelse som fulgte viste os at det er den ikke. Den har ingen som helst begrundelse i Bibelen. I dette kapitel har vi gransket Selskabets fortolkninger af hedningernes tider, Jerusalems nedtrædelse, Kristi tronbestigelse og beslægtede spørgsmål i litteraturen siden 1922 og fundet at de nuværende fortolkninger både er indbyrdes i modstrid med hinanden og i modstrid med Bibelen. Burde ethvert ærligt Jehovas Vidne ikke, på grund af alle disse fakta, resolut og fuldstændigt forkaste 1914 som sluttidspunkt for hedningernes tider, sammen med alle de grundløse lærepunkter som er bygget op på dette årstal, selv om de nuværende medlemmer i Vagttårnsselskabets ledelse ikke har mod til at gøre dette?

Kapitel 6

HVAD MENTE JESUS MED HEDNINGERNES TIDER?

Forskellige synspunkter vedr. Luk. 21:24.

Når vi forsøger at forstå udtrykket "hedningernes tider" i Luk. 21:24, er det vigtigt at begrunde den *sammenhæng* i hvilken det forekommer. Viser sammenhængen virkelig at Jesus med ordet "Jerusalem" ikke tænkte på den bogstavelige by Jerusalem men på "Guds rige" eller "riget i kong Davids dynasti", (*Aid*, side 95:1)? Findes der noget bevis for at Jesus regnede "hedningernes tider" fra Nebukadnezars ødelæggelse af Jerusalem eller som nogle andre fortolkere mener, fra det jødiske fangenskabs begyndelse 18 eller 19 år tidligere?²³³ En undersøgelse af sammenhængen omkring Luk. 21:24 kan kaste lys over disse spørgsmål.

Sammenhængen giver ingen støtte til de ovennævnte fortolkninger. De ord som anvendes - "Jerusalem", "hedninger" - er åbenlyst beregnet til at blive forstået *bogstaveligt*. Begrebet "hedninger" (græsk *éthné*) henviser aldeles tydeligt til de ikke-jødiske folk.²³⁴ Jesus forklarer at jøderne skulle "føres fangne bort til alle *hedningerne* (græsk: *éthnē*)", og at Jerusalem skulle "nedtrædes af hedninger (*éthnē*)" (vers 24). Dette kan ikke betyde noget andet end at Jerusalem skulle nedtrædes af ikke-jødiske nationer. Viser dette ikke at også ordet "Jerusalem" må hentyde til den *bogstavelige* by Jerusalem? I virkeligheden var dette præcist hvad der skete under og efter ødelæggelsen af Jerusalem år 70 e.Kr.: Den bogstavelige by Jerusalem begyndte at nedtrædes,²³⁵ af romerne og deres allierede i årene 67-70 e.Kr., for derefter at kontrolleres af en række ikke-jødiske nationer, nemlig Rom (frem til 615 e.Kr.), Persien (frem til 629 e.Kr.), det østromerske (byzantinske) rige (frem til 637 e.Kr.), det muhammedanske rige (frem til 1099 e.Kr.), det kristne kongerige (frem til 1187 e.Kr.), Ægypten (frem til 1229 e.Kr.), Tyskland (frem til 1243 e.Kr.), Tyrkiet (frem til 1917 e.Kr.), Storbritannien (frem til 1948 e.Kr.) og Jordan (frem til 1967 e.Kr.). Ingen kan fornægte at Jesu profeti er blevet opfyldt *bogstaveligt*. Hvis denne bogstavelige anvendelse af profetien opfylder alle disse detaljer, hvorfor skal den så ikke accepteres som den rigtige anvendelse?

Når Jesus i Luk. 21:20 sagde at Jerusalem ville blive "omringet af krigshære", tænkte han da på Jerusalem i betydningen "Guds rige" eller "riget i kong Davids dynasti"? Tydeligvis ikke, fordi riget i kong Davids dynasti på den tid hvor de romerske hære omringede Jerusalem (66 e.Kr.), blev udøvet af den opstandne Jesus Kristus (fra himmelen). Det var derfor uoverkommeligt for de romerske krigshære. Med "Jerusalem" må Jesus derfor have ment den bogstavelige by Jerusalem som til sidst blev ødelagt af de romerske hære år 70 e.Kr.. Denne ødelæggelse af det bogstavelige Jerusalem påvirkede ikke den stilling som Jesus Kristus, Davids retmæssige arving, da indtog som regerende konge ved Guds højre side på tronen i himmelen. De ord Jesus anvender om Jerusalem i de følgende sætninger, at "dens ødelæggelse er nær", at "de der er inde i byen skal drage ud af den, og de, der er på landet, skal ikke ty ind i den" (versene 20,21), kan umuligt have sigtet til "riget i kong Davids dynasti" men må have sigtet til den bogstavelige by Jerusalem. Sammenhængen kræver derfor at når han i vers 24 taler om at Jerusalem ville blive "nedtrådt af hedninger", er der stadig tale om den *bogstavelige* by, ikke om "riget i kong Davids

²³³ Se f. eks. C.I.Scofield, *The Scofield Reference Bible*, New York 1909, fodnoten på side 1345.

²³⁴ "Ordet 'nationer' eller 'hedninger' er en oversættelse af det græske ord *éthnē* som betyder 'folk' eller 'nationer' og anvendes af bibelskribenterne med en bestemt hentydning til de ikke-jødiske nationer" - *Aid*, side 94:10.

²³⁵ "Nedtræde" (græsk. *patéō*): det græske ord forekommer fem gange i NT. Det anvendes specielt om eksekveringen eller fuldbyrdelsen af Guds domme. Trædningen af vinpersen i Åb. 14:20 og 19:15 er eksempel på denne brug. (Jvf. Joel 3:13, Es. 63:2,3,6, LXX har *patéō*). Ordet kan også betyde "betræde". I Es. 42:5 anvendes det (i LXX) om dem som "vandrer på" jorden, d.v.s. jordens indbyggere. Ødelæggelsen af Jerusalem år 70 var et udtryk for Guds "vredesdom" (Luk. 21:22,23). Denne dom over jøderne er i kraft så længe Jerusalem nedtrædes af hedninger, d.v.s. indtil disse hedningernes tider er til ende. Allerede dette forhold tyder på at nedtrædningen ikke kan regnes allerede fra Nebukadnezars tid for den vredesdom ophørte efter jødernes tilbagevenden fra Babylon. (Jvf. Zak. 1:12,16)

dynasti".

Hvornår begyndte denne nedtrædning af det bogstavelige Jerusalem? Selv om det er sandt at byen lige siden ødelæggelsen år 587 f.Kr. næsten uafbrudt har været kontrolleret af hedenske nationer (med undtagelse af det uafhængige jødiske makkabæiske styre år 135-63 f.Kr.), synes Jesus her at tale om den periode af nedtrædelse som skulle begynde med romernes generobring af Palæstina og Jerusalem i årene 67-70 e.Kr. Vi lægger mærke til at han ikke siger at "Jerusalem skal *fortsætte* med at være nedtrådt af hedninger" som om han mente at denne nedtrædelse allerede var begyndt da han udtalte sin profeti. Nej, han talte om nedtrædelsen som noget der skulle komme og brugte derfor *fremtidsformen* af verbet nedtræde: *éstai patouménē* som ordret betyder "*skal blive nedtrådt*". Den situation som rådede før Jerusalems nedtrædelse, forudsætter også at nedtrædelsen ikke kunne være begyndt *før* byens erobring. Da Jesus sagde at Jerusalem skulle omringes af krigshære, forudsatte dette givetvis at disse hære *ikke* kontrollerede Jerusalem på den tid. Hvis de gjorde det, hvorfor behøvede de så at omringe byen i den hensigt at indtage den? Den virkelige situation år 66 e.Kr. var som Josefus viser i sin *Wars of the Jews*, at *jøderne*, ikke hedningerne, kontrollerede Jerusalem i denne periode. Men i årene 67-70 e.Kr. erobrede romerne og deres allierede landet og byen, og jøderne førtes bort i fangenskab til forskellige lande; og byen som nu delvis lå i ruiner, kontrolleredes af hedninger. Den slutning at "hedningernes tider" begyndte allerede på Nebukadnezars tid, er derfor efter alt at dømme fuldstændig ubegrundet.

En almindelig antagelse er også at hedningernes tider vil slutte først i og med Kristi andet komme eller *parousia*.²³⁶ Betydningen af udtrykket "hedningernes tider" fortolkes da ofte, ikke kun som "hedningernes tider af nedtrædelse", men som "hedningernes tider her på jorden".²³⁷ Men er det utænkeligt at Jerusalem skulle ophøre med at nedtrædes af hedningerne allerede før Kristi komme? I vor egen tid er hedningernes kontrol af det bogstavelige Jerusalem trin for trin begyndt at ophøre: Den 9. december 1917 befriede den britiske hær, som vi har set, Jerusalem fra tyrkerne, og samme år undertegnedes den såkaldte "Balfourdeklaration". (Se kapitel 5). Om fredagen den 14. maj 1948 tilkendegav David Ben-Gurion i Tel Aviv at den israelske stat var et faktum, og den 7. juni 1967 tog jøderne den gamle by i Jerusalem i besiddelse. Siden den dag har jøderne haft kontrollen over praktisk talt hele Jerusalem. Undtaget er den vigtigste del af oldtidens Jerusalem, tempelpladsen, som stadig er i arabernes hænder. Hvis også tempelpladsen skulle falde i israelernes hænder før Kristi genkomst, må vi da drage den slutning at jøderne på ny bliver Guds udvalgte folk, at jødernes tempel skal genopbygges på dets tidligere plads og at Jerusalem vil blive den hovedstad, hvorfra Jesus Kristus skal styre jorden i fremtiden? Sådanne fortolkninger er meget almindelige hos mange. Men Jesus sagde intet om dette. Han profeterede bare om at hedningernes nedtrædelse ville ophøre når deres tider af nedtrædelse var til ende. Man behøver ikke lægge nogen anden betydning i Jesu ord udover dette. I hvert fald viser sammenhængen omkring Luk. 21:24 at vi må give de ord Jesus anvender en *bogstavelig* betydning, og derfor må opfyldelsen af hans profeti om Jerusalems nedtrædelse have sammenhæng med den *bogstavelige* by Jerusalem.²³⁸

²³⁶ "De fleste fortolkere lader udløbet af nationernes fastsatte tider falde sammen med Kristi andet komme." John F. Walvoord i *Biblioteheca Sacra* for januar 1968, side 7.

²³⁷ En anden fortolkning af hedningernes tider bygger på at det græske ord for "tider", *kairoi*, somme tider bruges om en *gunstig* tid, skænket af Gud. Hedningernes tider fortolkes derfor som den tidsperiode hvor kaldelsen til Guds rige går ud til hedningerne. Ifølge denne tolkning begynder hedningernes tider med hovedsmanden Kornelius' omvendelse. (Apg. 10:1 ff.; Jvf. 2. Kor. 6:2).

²³⁸ Dette er den mest enkle og mest logiske slutning eftersom den både tager hensyn til sammenhængen og bekræftes af den historiske virkelighed. Ethvert forsøg på at undgå denne slutning må ignorere både sammenhængen og historiske fakta. I *Vagtårnet* for den 1. marts 1982 rapporterer F.W.Franz, præsidenten for Vagttårnsselskabet, at havde drøftet hvorvidt hedningernes tider eller "nationernes fastsatte tider" (NW) var forbundet med "den bogstavelige by Jerusalem" eller ikke, med en klasse nyuddannede missionærer. Han berettede at "nogle har hævdet at året 1914 ikke havde nogen særlig betydning, og at Jesus tænkte på nedtrædningen af det bogstavelige Jerusalem". Hertil spurgte Franz: "Hvilket resultat kommer vi til hvis vi går ind på det synspunkt?" I 1967 fik staten Israel kontrol over vestbredden, og dermed også over Jerusalems gamle muromkransede bydel. "Men", spurgte Franz, "har det ført til at Jehova Gud er blevet herliggjort? Har det medført at Messias er kommet for at oprette Guds rige i det jordiske Jerusalem?" I stedet for at forsøge at imødegå de argumenter som viser at hedningernes tider må forbindes med den *bogstavelige* by Jerusalem, gav præsiden-

EFTERSKRIFT

Et nyt forsøg på at skjule fakta

Som det blev fortalt i *forordet* til denne bog, blev denne afhandling sendt til Vagttårnsselskabets hovedkvarter i 1977. I den korrespondance som fulgte blev yderligere en række beviser fremlagt som er indarbejdet i denne reviderede udgave af afhandlingen. I besiddelse af alle disse beviser kunne det forventes at de ansvarlige brødre ved hovedkvarteret i Brooklyn ville være beredt til at omvurdere deres beregning af "hedningernes tider" i overensstemmelse med deres foregivne interesse for Bibelens sandhed og historiske fakta. Men i stedet valgte de, på trods af alle beviser, at holde fast ved årstallet 607, eftersom de ikke kunne slippe de fortolkninger som var knyttet til dette årstal. Som følge deraf blev endnu en fremstilling publiceret over disse profetiske spekulationer om sommeren 1981 i form af bogen "*Let your Kingdom come*" som også kom på dansk 1981. I denne bog behandles helt kort nogle af beviserne mod 607 f.Kr. i et særskilt "TILLÆG TIL KAPITEL 14" på siderne 186-189. Men "Tillægget" indeholder desværre ingen saglig præsentation af beviserne og udgør i virkeligheden intet andet end et ulykkeligt forsøg på at bortforklare åbenlyse fakta.

Misvisende præsentation af de historiske beviser

På historieforskningens område betragtes en begivenhed som et "historisk faktum" hvis den er bevidnet af mindst *to* uafhængige vidner. Vi genkender dette princip fra Bibelen: "Enhver sag kan blive afgjort efter *to eller tre vidners udsagn*." (Matt. 18:16; Jvf. 5. Mos. 19:15) I kapitel 2 i denne bog præsenteredes *syv vidner* mod årstallet 607 f.Kr., af hvilke mindst *fire* var klart uafhængige af hinanden. De allerfleste af de redegørelser som leverer dette *syvfoldige* vidnesbyrd, kan genfindes på dokumenter som er bevaret fra selve den nybabyloniske periode og er altså *samtidige* med den. De består af kongeindskrifter og forretningsdokumenter samt gravsteler fra det samtidige ægyptiske *saitiske* dynasti. Kun de astronomiske dagbøger og Ptolemaios' og Berossos' kongelister genfindes i senere kilder, men også disse kilder hentede, som vi så, direkte eller indirekte deres oplysninger fra dokumenter som gik tilbage til den nybabyloniske periode. Beviserne mod årstallet 607 f.Kr. er derfor overvældende, og yderst få regeringer i oldtidens historie kan fastsættes med en sådan sikkerhed som Nebukadnezars regering (604-562 f. Kr.).

Selskabet nævner i sit "Tillæg" ganske kort *nogle* af beviserne mod årstallet 607 f.Kr. De nævner f. eks. Ptolemaios' og Berossos' kongelister men forsøger samtidigt *at skjule* at begge disse historikere fik deres oplysninger fra kilder som - direkte eller indirekte - var nået til dem fra det nybabyloniske riges *egen* tid (krøniker og kongelister), og påstår i stedet at de baserede deres oplysninger "på kilder som går tilbage til den seleukiske periode" hundreder af år senere (side 186)! Videre nævner de - for første gang - *Nabonids Harranstele* (Nabon. H 1, B), et *originaldokument* fra Nabonids regering som fastsætter længden af hele den nybabyloniske periode frem til Nabonids 9. regeringsår. Samtidigt *undlader* de at nævne et andet, mindst lige så vigtigt originaldokument fra Nabonids regering, *Hillah-stelen*, som ligeledes fastsætter længden af hele den nybabyloniske epoke, *inklusiv* Nabonids regering!

Som tredje hovedkilde nævnes den astronomiske dagbog VAT 4956. De henviser til at dette dokument er en kopi fremstillet i det tredje århundrede f.v.t., og gentager atter deres umulige teori om "at de historiske oplysninger på den blot er en gengivelse af den rådende opfattelse i den seleukiske

Franz sig altså ifølge denne rapport hen til et ræsonnement som var fuldstændigt fremmed for sammenhængen omkring Luk. 21:24 og tilsidesatte derigennem helt og holdent grundlæggende principper som må følges, når man nærmer sig den bibelske tekst. Dem han argumenterer imod, mener ikke at hedningernes tider ophørte 1967. Der findes heller ingenting i sammenhængen omkring Luk. 21:24 som angiver at afslutningen på hedningernes tider umiddelbart skulle resultere i at Jehova Gud blev æret eller at Messias da ville oprette Guds rige i det jordiske Jerusalem. Kun ved at ignorere sammenhængen omkring Jesu ord samt historiske fakta kunne præsidenten altså afvise den slutning at hedningernes tider eller nationernes fastsatte tider har med det bogstavelige Jerusalem at gøre.

periode" - uden overhovedet at antyde at denne teori allerede er grundigt modbevist!(side 186)

Til sidst nævner de *forretningsdokumenterne* og erkender at disse *samtidige* dokumenter angiver regeringstiderne for alle de nybabyloniske konger og at disse regeringstider *stemmer overens* med oplysningerne i alle de tidligere nævnte kilder: Ptolemaios' kanon, Berossos' kongeliste, Nabonids kongeindskifter og de astronomiske dagbøger. (side 187) De undlader dog at påpege at en sådan overensstemmelse kuldaster deres egen opfattelse, nemlig at oplysningerne i VAT 4956 kun skulle genspejle den under seleukernes tid vedtagne opfattelse om den nybabyloniske kronologi.

Foruden Hillah-stelen, den astronomiske dagbog B.M. 32312 og kongelisten fra Uruk undlader de også at nævne en anden hovedkilde som bekræfter den vedtagne nybabyloniske kronologi, nemlig de dokumenter som fastsætter længden af den samtidige ægyptiske saitiske æra og de bibelske synkronismer til denne æra!

Ved på denne måde at *udelade halvdelen af beviserne* og præsentere en del af de øvrige på en højst misvisende måde, *skjuler* de den virkelige sandhed om styrken i disse beviser. Fra dette udgangspunkt fortsætter de herefter med en kritisk vurdering af de beviser som er blevet præsenteret:

"Ingen historiker kan imidlertid benægte at det nuværende billede af den babyloniske historie muligvis kan være vildledende eller direkte forkert. For eksempel ved man at oldtidens præster og konger undertiden ændrede de historiske beretninger for deres egen fordels skyld." (side 187).

Men igen skjuler man de virkelige fakta i denne sag. Selv om det er sandt at oldtidens skrivere ind imellem forvanskede historien i den hensigt at forherlige deres konger og guder, er historikere enige om at - selv om forvanskninger af denne slags kan findes i *assyriske* kongeindskrifter og andre dokumenter - så forvanskede de *nybabyloniske* skrivere *aldrig* historien på den måde. Dette faktum betones også i kapitel 2 i denne bog (se under rubrikken "Krøniker og andre historiske dokumenter"). Der citeredes A.K. Grayson, en ledende autoritet på de babyloniske historiske dokumenter. Han siger blandt andet: "Til forskel fra de assyriske skrivere undlader de babyloniske skrivere aldrig at berette om babyloniske nederlag eller forsøger at ændre dem til sejr." Om de nybabyloniske *krøniker* siger han: "Krønikerne indeholder en rimelig pålidelig skildring af vigtige begivenheder i de perioder de omhandler" og: "Indenfor grænserne for deres interesse er skrifterne helt objektive og upartiske". Om de babyloniske *kongeindskrifter* (f. eks. Nabonidstelerne): "De babyloniske kongeindskrifter er hovedsageligt redegørelser over byggeforetagender og synes i det store hele at være pålidelige." (*Orientalia*, Bind 49, fasc. 2, 1980, side 170,171,175) De skrivere som forvanskede de historiske redegørelser gælder altså *de assyriske, ikke de nybabyloniske skrivere*, et faktum som *forties* i Vagtårnsselskabets "Tillæg".

Deres næste argument er at:

"Selv om de vidnesbyrd man har fundet måske er korrekte så kan det være at forskerne i dag fejlfortolker dem, eller de kan være så ufuldstændige *at endnu uopdaget materiale kan medføre en drastisk ændring af kronologien.*" (side 187; kursiv. her).

Åbenbart indser Selskabet at alle de beviser som hidtil er samlet siden midten af forrige århundrede ensidigt peger på 587 f.Kr., ikke 607 f.Kr., som Nebukadnezars 18. regeringsår. Blandt de tusindvis af dokumenter som er fundet fra den nybabyloniske æra, er det ikke lykkedes at finde det mindste bevis til støtte for deres årstal(607); derfor henvisningen til "*endnu uopdaget materiale*". En kronologi som må bygges op ved hjælp af "*endnu uopdaget materiale*" fordi den ødelægges af det *opdagede* materiale, hviler i sandhed på et dårligt grundlag eftersom dette grundlag kun findes i tilhængernes fantasi. Hvis en idé som kuldastes af en overvældende mængde opdaget materiale, skal bibeholdes fordi man håber at finde støtte for den i "*endnu uopdaget materiale*", så kan *alle* ideer, hvor tåbelige de end er, bibeholdes ifølge samme princip. Men man bør da huske, at troen på en sådan idé ikke

bygger på "overbevisning om ting, man ikke ser" (Hebr. 11:1), men udelukkende på ønsketænkning.

Hvis det virkelig var sandt, 1) at "ingen historiker kan imidlertid benægte at det nuværende billede af den babyloniske historie muligvis kan være vildledende eller direkte forkert", 2) at "oldtidens præster og konger undertiden ændrede de historiske beretninger" fra den nybabyloniske periode, 3) at "selv om de vidnesbyrd man har fundet måske er korrekte, så kan det være at forskerne i dag fejlfortolker dem eller de kan være så ufuldstændige" og, 4) at "endnu uopdaget materiale kan medføre en drastisk ændring af kronologien" - hvilken anledning har vi da til at godtage *noget som helst* tidspunkt fra den nybabyloniske periode som historikere har fastsat, for eks. 539 f.Kr. som tidspunktet for Babylons fald? Også dette tidspunkt er fastsat *udelukkende* ved hjælp af historiske dokumenter af den type som ligger til grund for dateringen af Nebukadnezars 18. regeringsår til 587 f.Kr. Af de to tidspunkter har 587 f.Kr. til og med større støtte end år 539 f.Kr.!²³⁹ Hvis 587 f.Kr. skal forkastes af ovennævnte grunde da findes der endnu større grunde til at forkaste 539 f.Kr.! Men i stedet har Vagttårnsselskabet ikke kun godtaget 539 f. Kr. som et pålideligt årstal, men de har til og med *gjort det til selve grundvolden i deres bibelkronologi!*²⁴⁰ Hvis deres grunde til at forkaste årstallet 587 f. Kr. var gyldige så er de i endnu højere grad gyldige når det gælder årstallet 539 f. Kr. At forkaste det ene og bibeholde det andet er ikke bare inkonsekvent; det er desuden et sørgeligt eksempel på uærlig forskning.

Fejlfortolkning af forskere

For yderligere at give støtte til de grunde som anførtes for at man forkaster den nybabyloniske kronologi som historikerne har fastsat, citeres en velkendt autoritet i den Nære Orients historie:

"Åbenbart med dette i tanke" -- d.v.s., at det nuværende billede af den babyloniske historie muligvis kan være vildledende eller direkte forkert, at oldtidens præster og konger undertiden ændrede de historiske beretninger og at endnu uopdaget materiale kan medføre en drastisk ændring af kronologien -- "indleder professor Edward F. Campbell jun. en kronologisk oversigt der indbefatter den nybabyloniske kronologi, med denne advarsel: 'Det siger sig selv at disse lister er foreløbige. Jo mere man forsker i de vanskelige problemer der er forbundet med kronologien i oldtidens nære orient, jo mindre er man tilbøjelig til at betragte nogen fremstilling heraf som endelig. Af den grund kunne ordet *cirka* [omkring] bruges endnu mere rundhåndet end tilfældet er.'" (side 187)

Dette citat er hentet fra et kapitel skrevet af professor Campbell jr. i bogen *The Bible and the Ancient Near East* (BANE) som redigeres af G. Ernest Wright. Vagttårnsselskabet *undlader* imidlertid at nævne at de kronologiske lister som professor Campbell jr. henviser til, omfatter de forskellige kronologier for Ægypten, Palæstina, Syrien, Lille Asien, Assyrien og Babylonien *fra omkring 3800 f. Kr. til Alexander den Stores død (323 f.Kr.)*, og at - selv om ordet *cirka* placeres foran mange af de regeringstider som fremsættes i listerne over denne lange periode - *er intet "cirka" placeret foran nogen af de regeringstider som angives for den nybabyloniske periode!* Spørgsmålet er: Da professor Campbell jr. (i samarbejde med professor David N. Freedman) sammensatte de kronologiske lister i BANE, mente han da at "det nuværende billede af den babyloniske historie kan være vildledende eller direkte forkert" også når det gælder den *nybabyloniske* periode? Anså han det for muligt at "oldtidens præster og konger undertiden ændrede" de *nybabyloniske* "beretninger for deres egen fordels skyld"? Var han af disse og andre grunde parat til at placere ordet *cirka* foran nogle af de *nybabyloniske* regeringstider? Gav

²³⁹ Dette er grundigt blevet bevist af Karl Burganger i den lille bog *The Watchtower Society and Absolute Chronology*, Lethbridge: Christian Fellowships International, 1981.

²⁴⁰ Fra 1955 og frem til omkring 1971 betegnedes årstallet 539 som et "basisår" i Selskabets publikationer. (Se Burgangers bog, side 13) Da man fandt ud af at tidspunktet ikke havde den støtte som man havde forestillet sig opgav man denne betegnelse. I *Ald*-bogen betegnes 539 som et "kardinalpunkt" ("pivotal point"). Men i den bog som undersøges i dette efterskrift er også denne betegnelse opgivet. Nu hedder det bare at "historikerne har regnet ud" og "historikerne mener" at Babylon faldt i oktober 539 f. Kr. ("*Lad dit rige komme*", side 136 og 186). Trods dette forankrer Selskabet hele sin bibelkronologi til dette tidspunkt!

Vagttårnsselskabet med andre ord en korrekt præsentation af professor Campbells (og professor Freedmans) opfattelse?

Da dette spørgsmål blev stillet til professor Campbell svarede han:

"Som du måske selv er kommet til, er jeg bestyrtet over den måde hvorpå Vagttårnsselskabet har benyttet sig af Noel Freedmans og mine kronologiske lister. Jeg er bange for at en del nidkære personer griber fat i ethvert halmstrå for at finde støtte for deres allerede vedtagne slutninger. Dette her er uden tvivl et tilfælde, hvor man netop har gjort sådan.

Lad mig først forklare at ved fordelingen af ansvaret for de kronologiske lister blev størstedelen, den Nære Orients kronologi, min lod, medens professor David Noel Freedman som nu arbejder ved universitetet i Michigan, skulle tage sig af de bibelske tidsangivelser. Vi talte ganske vist om de *forbehold* vi placerede foran vore angivelser, men havde absolut ikke til hensigt at antyde at der fandtes en afvigelse på så meget som tyve år i spørgsmålet om de tidspunkter som gælder Babylonien og Juda. Jeg er fuldstændigt overbevist om at dr. Freedman et sted i sine notater til kapitlet i BANE udtrykkeligt forklarer at årstallet 587/86 højst er forkert med ét år, medens årstallet 597 er et af de meget få *sikre* tidspunkter i hele vort kronologiske repertoire. Jeg ved at han stadig er overbevist om dette, ligesom jeg er det. Der findes, så vidt jeg ved, ikke det mindste bevis som overhovedet antyder muligheden af at præster eller konger ændrede tidspunkterne i den babyloniske krønike af fromhedsgrunde. Jeg er fuldstændig enig med Grayson." ²⁴¹

Dr. Campbell jr. viderebefordrede de spørgsmål som blev stillet til ham til dr. Freedman, for at denne kunne få mulighed for at give udtryk for sine egne synspunkter. Dr. Freedman skrev blandt andet følgende:

"Jeg er fuldstændigt enig med dr. Campbell i alt hvad han har skrevet til dig om. Det er sandt at der findes en del uvished når det gælder den bibelske kronologi for denne periode, men denne uvished hidrører fra uklare og måske modsigende angivelser i Bibelen og har intet at gøre med de kronologiske oplysninger og beviser som kileskriftteksterne og andre udenombibelske kilder angiver for den nybabyloniske periode. Dette er en af de bedst kendte perioder i hele oldtidens verden, og vi kan være fuldt ud sikre på at tidspunkterne er rigtige indenfor et år eller så, og mange af tidspunkterne er eksakte på dag og måned. Der findes derfor absolut intet belæg for de kommentarer og skøn Vagttårnsselskabet har fremsat med udgangspunkt i nogle påstande om vores usikkerhed. Hvad jeg nærmere bestemt tænkte på var den uenighed som råder blandt forskere om hvorvidt Jerusalems fald skal dateres til 587 eller 586. Fremtrædende forskere er uenige på dette punkt, og desværre har vi ikke den babyloniske krønike for denne periode som vi har når det gælder Jerusalems erobring år 597 (dette tidspunkt er nu nøjagtigt fastslået). Men diskussionen gælder kun højst omkring et år (587 eller 586) og kan derfor ikke have nogen forbindelse med de opfattelser som fremføres af Jehovas Vidner som tydeligvis ønsker at omskrive hele historien for perioden og ændre tidspunkterne ganske dramatisk. Der findes ingen som helst støtte for dette." ²⁴²

²⁴¹ Brev fra dr. Campbell til forfatteren, dateret den 9. august 1981. - Anledningen til den uvished som råder blandt forskere om hvorvidt Jerusalem blev ødelagt 587 eller 586 f.Kr., er en vis tvetydighed i Bibelens datering af hændelsen og har intet med de udenombibelske kilder at gøre. Alle forskere er enige om at Nebukadnezars 18. regeringsår var 587/586 f.Kr. (Nisan til Nisan). Bibelen daterer sædvanligvis Nebukadnezars ødelæggelse af Jerusalem til hans 19. regeringsår (2. Kong. 25:8 og Jer. 52:12), men forlægger begivenheden til hans 18. regeringsår i Jer. 52:29. Modsigelsen kan derfor forklares, hvis man tager hensyn til at Bibelen normalt ikke tager hensyn til det babyloniske tiltrædelsesår, men regner det som det første år. Jer. 52:29 tilhører et afsnit som ikke kommer fra Jeremias' hånd (jvf. Jer. 51:64!), og stammer ifølge visse forskere fra en skribent som hentede oplysninger fra arkivet i Babylon.

Tidspunktet 597 f. Kr. som året for Jerusalems erobring på Jojakins tid er, ifølge Campbell, en af de meget få *sikre* tidspunkter vi har. Grunden er den nøjagtige synkronisme som findes på dette punkt mellem Bibelen og den babyloniske krønike.

²⁴² Brev fra dr. Freedman til forfatteren, dateret den 16. august 1981.

Vagttårnsselskabet har altså i sine forsøg på at forsvare årstallet 607 f.Kr. *fejlfortolket* dr. Campbells og dr. Freedmans opfattelser og præsenteret dem på en misvisende måde. Ingen af dem har den opfattelse at oldtidens præster og konger kan have ændret redegørelserne fra den nybabyloniske periode eller at "endnu uopdaget materiale kan medføre en drastisk ændring af kronologien". Heller ingen af dem er parat til at sætte ordet *cirka* foran nogen af de regeringstider som angives i deres fortegnelser over kongerne fra den nybabyloniske periode. Den eneste usikkerhed de peger på er om Jerusalems ødelæggelse skal sættes til 587 eller 586 f.Kr., og denne usikkerhed stammer ikke fra nogen fejl eller usikkerheder i de udenombibelske kilder, men fra de tilsyneladende modsigende oplysninger der gives i Bibelen!

Misbrug af oldtidens skribenter

De to sidste sider af Selskabets "Tillæg" bruges på en behandling af Jeremias' profetier om de 70 år, (side 188, 189). Alle argumenter i dette afsnit er allerede grundigt gendrevet i kapitel 3 i denne bog, "De halvfjerds år - ødelæggelse eller trældom?" Kun nogle få punkter skal derfor yderligere kommenteres her.

Mod Berossos' påstand om at Nebukadnezar førte jødiske fanger til Babylon i sit tiltrædelsesår, kort efter slaget ved Karkemish (se kapitel 3), hævdes det at der findes "ingen kileskriftdokumenter som bekræfter dette" (side 188).

Men Vagttårnsselskabet *undlader at nævne at Berossos' påstand får en klar støtte i Dan. 1:1-6, hvis denne tekst accepteres som den står, uden anstrengte fortolkninger*. Daniel beretter at i "Jojakim af Judas tredje regeringsår" (som modsvarede Nebukadnezars tiltrædelsesår, jfr. Jer. 25:1!) belejrede Nebukadnezar Jerusalem, gjorde Jojakim til sin vasal og førte bytte med sig til Babylon som dels bestod af en del af tempelkarrene, dels af jødiske fanger, 'ynglinge af kongelig slægt eller af fornem byrd'. Dette var efter alt at dømme en meget lille deportation, og det er sandt at den babyloniske krønike ikke direkte omtaler disse fanger. Den beretter imidlertid at Nebukadnezar i sit tiltrædelsesår "marcherede ... omkring sejrrikt i Hattu" (= Syrien-Palæstina) og at han "tog ... *det vældige bytte fra Hattu med sig til Babylon*". Der kan næppe råde nogen tvivl om at dette "vældige bytte" også indbefattede fanger fra Hattu-området.

Professor Gerhard Larsson påpeger: "Det er sikkert at dette 'vældige bytte' ikke kun bestod af skatte, men også af fanger fra de erobrede lande. Det ville have været helt og holdent fremmed for de babyloniske og assyriske kongers praksis ikke at gøre dette."²⁴³ Selv om kileskriftdokumenterne ikke særskilt omtaler den efter alt at dømme uanselige jødiske deportation i Nebukadnezars tiltrædelsesår, antyder krøniken altså kraftigt at den fandt sted, i fuld overensstemmelse med både Daniels og Berossos' *direkte* påstande.

Et andet argument mod denne slutning synes Selskabet at finde i Jeremias 52:28-30:

"Derimod beretter Jeremias 52:28-30 omhyggeligt at Nebukadnezar tog jødiske fanger i sit syvende år, sit 18. år og sit 23. år, men siger *intet* om at han tog fanger i sit tiltrædelsesår", (side 188:2).

Men dette argument forudsætter at Jer. 52:28-30 indeholder en *komplet* opregning af deportationerne, hvilket dog beviseligt ikke er tilfældet. Den totale sum af jøder som førtes bort i de tre deportationer opgives til "fire tusinde seks hundrede", (vers 30). Men i 2. Kong. 24:14-16 opgives det antal som

²⁴³ Gerhard Larsson, "When did the Babylonian captivity begin?" i *Journal of Theological Studies*, Bind 18 (1967), side 420. Det bør bemærkes, at den babyloniske krønike behandler de omfattende deportationer i forbindelse med kong Jojakims bortførsel til Babylon på nøjagtigt samme måde! Medens Bibelen i dette tilfælde giver en detaljeret beskrivelse af deportationerne og også angiver deres omfang (se 2. Kon. 24:14-17), siger den babyloniske krønike helt kort at Nebukadnezar "erobrede byen og tog dets konge. Han indsatte en konge efter sit eget valg i byen og tog *det vældige bytte* og førte det til Babylon." I overensstemmelse med 2. Kong. 24 indbefattedes i "det vældige bytte" omkring 18.000 jøder!

førtes bort under bare *en* af disse deportationer, til 18.000 (10.000 i vers 14 og yderligere 8.000 i vers 16)! Forskellige teorier er ført frem for at forklare disse forskelle, men ingen af dem kan betragtes som noget andet end rent gætteri. I *Aid*-bogen antages f. eks at det antal som nævnes i Jer. 52:30 "formodentlig hentyder til dem som indtog en vis rang, eller sådanne som var familieoverhoveder", (*Aid*, side 297:3-5) I *The New Bible Dictionary* (red. J.D.Douglas, London: Inter-Varsity Press, 1962) fremføres den anskuelse at "forskellene uden tvivl beror på at det er forskellige kategorier af fanger der hentydes til", (side 669:3). Alle forskere er enige om at Jer. 52:28-30 ikke kan indeholde en komplet sammentælling af det antal fanger som bortførtes fra Juda og Jerusalem, og nogle kommentatorer forklarer også at ikke alle deportationer er omtalt i teksten.²⁴⁴ I hvert fald er den som Daniel beskriver i sit første kapitel ikke omtalt i denne tekst, hvilket ikke beviser at den ikke fandt sted. Årsagen til at den ikke er indbefattet i de deportationer som omtales i Jer. 52:28-30, er formodentlig at det bare var en meget lille deportation som i første omgang bestod af "israeliter, dels af kongelig slægt, dels af adelig byrd, unge mænd", specielt udvalgte til at "gøre tjeneste i kongens palads". (Dan. 1:3,4). Det vigtige er ikke om denne deportation findes omtalt i noget kileskriftdokument eller ikke, eller om den er indbefattet i den ufuldstændige opregning af deportationer i Jer. 52:28-30. Det vigtige er at *Daniel, uafhængig af Berossos, omtaler denne deportation i Nebukadnezars tiltrædelsesår*, et faktum som Vagttårnsselskabet forbigår i fuldstændig tavshed i sit "Tillæg".

Mod Daniels og Berossos' klare udtalelser stiller Selskabet endvidere Josefus som påstår at Nebukadnezar efter slaget ved Karkemish erobrede hele Syrien og Palæstina "bortset fra Judæa" (*Ant*, X, vi,1). Men Josefus skrev dette mere end 600 år efter Daniel og næsten 400 år efter Berossos. Selv om han skulle have ret, modsiger hans påstande ikke på nogen måde den slutning at de 70 års *trældom* for de nationer som omgav Juda, begyndte i Nebukadnezars tiltrædelsesår (Jer. 25:11) - *for dette er jo præcis hvad Josefus siger!* Han forklarer at Nebukadnezar da, efter slaget ved Karkemish, "tog hele Syrien helt til Pelusium, bortset fra Judæa". Pelusium lå ved Ægyptens grænse!

Men der findes ingen anledning til at tro at Josefus' påstand om at Judæa var undtaget fra denne erobring, er mere tilforladelig end de oplysninger som gives af Daniel og Berossos. Bibelkommentatorer har gjort den iagttagelse at Josefus i dette tilfælde efter alt at dømme fremlægger sin egen slutning som han var kommet frem til gennem en misforståelse af 2. Kong. 24:1. Efter en indgående undersøgelse af Dan. 1:1 ff. giver dr. E. W.Hengstenberg følgende kommentar til ordene "bortset fra Judæa" i Josefus' *Ant*. X, vi, 1: "Man bør ikke tro at Josefus fik ordene *parex tēs loudaias* ("bortset fra Judæa") fra en kilde, som ikke længere er tilgængelig for os. Det som følger viser tydeligt at han kom frem til dette helt enkelt ved en misforståelse af 2. Kong. 24:1. Eftersom han fejlagtigt opfattede de tre år som omtales der, som tidsafstanden mellem de to invasioner, troede han at ingen invasion kunne være indtruffet før Jojakims 8. år."²⁴⁵ Josefus' påstand vejer selvfølgelig ingenting mod det vidnesbyrd som gives af Daniel der personligt var indbefattet i den deportation han beskriver, og den redegørelse som gives af Berossos som åbenbart, i modsætning til Josefus, fik sine oplysninger fra kilder der stammede fra den nybabylonske periode.

Vagttårnsselskabet citerer senere i sit "Tillæg" (side. 188:3) to afsnit af Josefus' arbejder hvor de 70 år beskrives som 70 års *ødelæggelse* (*Ant.*, ix, 7 og *Mod Apion* I, 19). Men de *skjuler for læseren* at Josefus i sin tredje og sidste beskrivelse af Jerusalems ødelæggelsesperiode siger at *ødelæggelsen varede i 50 år, ikke 70!* I *Mod Apion* I, 21 siger han:

"Disse redegørelser stemmer med den sande historie i vore bøger [d.v.s. Bibelen]; for i dem er der skrevet at Nebukadnezar i sit nittende regeringsår ødelagde templet, hvorefter *det befandt sig i denne ubemærkede tilstand i halvtreds år*; men at dets grundvold atter blev lagt i Kyros' andet

²⁴⁴ Jvf. Albertus Pieters' behandling af dette spørgsmål i *From the Pyramids to Paul*, New York: Thomas Nelson and Sons, 1935, side 184-189.

²⁴⁵ Ernst Wilhelm Hengstenberg, *Die Authentie des Daniel und die Integrität des Sacharjah*, Berlin 1831, side 57. Citatet er oversat fra tysk.

regeringsår."

Til støtte for denne udtalelse citerer Josefus først Berossos og siden fönikiernes historie. Josefus modsiger altså i dette afsnit sine tidligere påstande om længden af ødelæggelsesperioden (se også kapitel 3, fodnote 173). Er det virkelig ærligt kun at citere de tekster hos Josefus som *støtter* ideen om at ødelæggelsen varede i 70 år og samtidigt *fortie* at han senere i sit arbejde angiver kun 50 år for samme periode? Det er ligefrem sandsynligt at Josefus selv på dette sidste sted *korrigerer* sine tidligere påstande om længden af ødelæggelsesperioden!

Oversætteren af Josefus, William Whiston, skrev en særskilt udredning om Josefus' kronologi, "Upon the Chronology of Josephus", der er med som *Appendix V* i udgaven af hans oversættelse af Josefus' samtlige arbejder.²⁴⁶ I dette nøjere studie påpeger Whiston at Josefus ofte *korrigerede* sine tidligere tidsangivelser i de senere dele af sine arbejder. Han viser at Josefus først angiver længden af perioden fra udvandringen til tempelbyggeriet til 592 år, men længere fremme i sit arbejde ændrer han tallet til 612 år.²⁴⁷ Næste periode, fra tempelbyggeriet til templets ødelæggelse, angiver han først til 466 år, men ændrer senere tallet til 470.²⁴⁸ Angående de 70 år som Josefus først regner fra templets ødelæggelse til jødernes tilbagevenden i Kyros' første år, skriver Whiston at "det sikkert er Josefus' egen beregning", og at de 50 år som han senere i *Mod Apion* I, 21 angiver for denne periode, "sandsynligvis er hans egen korrigering på sine ældre dage".²⁴⁹ Hvis dette er tilfældet, kan Josefus ligefrem anføres som et argument *mod* den anvendelse Vagttårnsselskabet har gjort af de 70 år! I alle tilfælde står det klart at Josefus' oplysninger om de 70 år ikke kan anvendes som argument mod Berossos på den måde Selskabet har gjort. Josefus' sidste angivelse om længden af ødelæggelsesperioden er i fuld overensstemmelse med Berossos' tal, og Josefus understreger selv denne overensstemmelse! (*Mod Apion* I, 20,21).

Foruden Josefus nævner Selskabet også Teofilus (side 188:3), en biskop i Antiokia, som skrev et arbejde til forsvar for kristendommen mod slutningen af andet århundrede.²⁵⁰ Som Selskabet påpeger regnede han de 70 år fra templets ødelæggelse. Men de *undlader at nævne* det betydningsfulde faktum at Teofilus baserede sin kronologi på den græske Septuagintaoversættelse, som gengiver Jer. 25:11,12 på en måde som stærkt adskiller sig fra ordlyden i den hebraiske masoretiske tekst. Kronologien i Septuaginta adskiller sig på mange måder fra den i den hebraiske tekst (se kapitel 3, fodnote 171)²⁵¹, og hvis Selskabet ville følge den ville deres nuværende kronologi blive fuldstændigt ødelagt. Teofilus' måde at anvende de 70 år på var uden tvivl hans private fortolkning. Andre tidlige kristne skribenter fremlagde andre fortolkninger af perioden. Teofilus' samtidige, *Klemens af Alexandria* (ca. 150-216 e.Kr.), satte afslutningen på de 70 år til Darius Hystaspes' andet regeringsår (520/19 f.Kr.)²⁵², og det samme gjorde *Eusebius* i sin krønike (udgivet omkring 303 e.Kr.). Derved henlagde de begyndelsen af 70-årsperioden til omkring 589 f.Kr. Eusebius prøver også en anden fortolkning ifølge hvilken de 70 år skulle være begyndt det år Jeremias begyndte sin profetiske løbebane (d.v.s. 40 år før Jerusalems ødelæggelse), og sluttet i Kyros' første regeringsår, som han daterer til omkring 560 f.Kr. Omkring år 221 e.Kr. udgav *Julius Africanus* et arbejde i hvilket han ligestiller 70-årsperioden med den periode under hvilken

²⁴⁶ *Josephus' Complete Works*, Kregel Publ., Grand Rapids, 1978, side 678-708.

²⁴⁷ *Samme*, side 684:14

²⁴⁸ *Samme*, side 686:19

²⁴⁹ *Samme*, side 688, 689:23.

²⁵⁰ *The Ante-Nicene Fathers*, A. Roberts og J. Donaldson, Bind. II, Grand Rapids: Wm B. Eerdmans Publ. Co., 1979 oplaget. Om de 70 år, se side 119.

²⁵¹ Jvf. *Samme*, side 120, fn. 1.

²⁵² *Samme*, side. 329.

Jerusalem lå øde, hvilken han, præcis som Eusebius længere fremme, fejlagtigt afslutter omkring år 560 f.Kr.²⁵³ Det er fuldstændig tydeligt at disse tidlige kristne skribenter ikke havde adgang til kilder som kunne have hjulpet dem med at opstille en eksakt kronologi for denne forhistoriske periode. At de præsenterer en række forskellige fortolkninger af 70-årsperioden viser at disse blot var deres egne beregninger. At plukke en af disse fortolkninger fra den tid ud som i nogen grad tilfældigvis stemmer med ens egne teorier samtidigt med at man ignorerer alle de øvrige, er i bedste fald tegn på ukyndighed, i værste fald et bevis på uærlighed.

Selskabets måde at citere oldtidens skribenter er altså bevisligt meget selektiv. De citerer Josefus' angivelser om at ødelæggelsen varede i 70 år, men skjuler at han længere fremme i sit arbejde ændrer det til 50 år. Henvisningen til Teofilus genspejler samme metode: Han citeres, ikke fordi han præsenterer noget *bevis* for deres fortolkning, men kun fordi hans beregning på en vis måde tilfældigvis stemmer med deres egen, medens andre samtidige kristne forfatters fortolkninger fuldstændigt ignoreres, eftersom de ikke passer dem. Denne metode er et klart misbrug af disse oldtidens skribenter.

Fejlfortolkning af Bibelens vidnesbyrd

I resten af materialet om de 70 år forsøger Vagtårnsselskabet at vise at de har Bibelen på deres side, selv om de historiske vidnesbyrd er imod deres fortolkning. Først forklarer de kategorisk øverst på side 188 at:

"Vi mener at den mest nærliggende fortolkning af Jeremias 25:11 og andre skriftsteder er at de 70 år skulle regnes fra det tidspunkt da babylonierne lagde Jerusalem og Judas land øde".

Men den enkle sandhed er at Selskabet bevidst vægrer sig mod at acceptere den naturligste forståelse af Jer. 25:11, 12 og andre bibelsteder som har med emnet at gøre, hvilket der blev givet rigelige beviser for i kapitel 3 i denne bog. Den mest enkle og naturlige forståelse af Jer. 25:11 er at de 70 år henviser til en periode af *trældom, ikke ødelæggelse*: "... disse folkeslag skal *trælle* for Babels konge i halvfjerdsindstyve år." Som Avigdor Orr fremholder i *Vetus Testamentum*, bind VI, 1956, side 305, fnt. 1, er det hebraiske ord for "trælle" i dette vers en politisk term med betydningen "at erkende og acceptere (nogens) myndighed", og han drager den slutning: "Det fremgår af vers 11b at de halvfjerds år begyndte med at det babyloniske åg blev lagt på Juda og deres naboer." Den anden tekst i Jeremias' bog som taler om de 70 år, *bekræfter* denne forståelse. Den mest enkle forståelse af en ordret oversættelse af denne tekst, Jer. 29:10, viser at de 70 år henviser til det babyloniske herredømme over landene: "Når halvfjerdsindstyve år er gået *for Babel*." Hvis de 70 år henviser til *det babyloniske herredømme* som dette vers klart viser, så må denne 70-årsperiode være gået til ende i og med Babylons fald år 539 f.Kr. Og dette er netop hvad der direkte siges i Jer. 25:12: "*Når der er gået halvfjerdsindstyve år, hjemsøger jeg Babels konge* og folket der for deres misgerning, lyder det fra HERREN". Eftersom hjemsøgelsen over kongen i Babylon kom år 539 f.Kr., kan de 70 år ikke udstrækkes udover dette tidspunkt hverken til 537 f.Kr. eller noget andet årstal, eftersom dette ville komme i konflikt med den naturligste, for ikke at sige den eneste mulige forståelse af Jer. 25:12. Avigdor Orr drager derfor følgende logiske slutning i den ovenfor citerede artikel, side 305:

"Medens nogenlunde år 605 f.Kr. må forudsættes som det mest sandsynlige begyndelsesår for de 70 år hos Jeremias, kan der ikke råde nogen som helst tvivl om hvornår de sluttede; vers 12 forklarer at de skulle ophøre i og med at Babylons konge og hans rige ville falde, i fuld overensstemmelse med hvad vi har fundet i Jer. xxix 10, det vil sige år 539."

Der kan ikke råde den mindste tvivl om sagen: Den mest enkle forståelse af Jeremias' profeti (Jer.

²⁵³ Samme, bind VI, side 133.

25:11,12; 29:10) er i direkte konflikt med den fortolkning Vagttårnsselskabet har givet de 70 år. Trods dette forklarer de selvsikkert:

"Bibelen selv indeholder dog et endnu klarere vidnesbyrd mod påstanden om at de 70 år begyndte i 605 f.v.t. og at Jerusalem blev ødelagt i 587/586 f.v.t.". (Side 189 øverst).

Hvilket "klarere vidnesbyrd"? Jo, følgende:

"Som før nævnt ville de 70 år hvis de skulle regnes fra 605 f.Kr. strække sig til 535 f.v.t. Imidlertid siger den inspirerede bibelskribent Ezra at de 70 år udløb i "Perserkongens Kyros' første regeringsår" hvor denne konge udstedte et dekret som gav jøderne lov at vende tilbage til deres land". (Side 189 - øverst).

Men påstår bibelskribenten Ezra at de 70 år ophørte først i Kyros' første regeringsår, eller år 537 f.Kr.? En sådan fortolkning af Ezras ord ville være i direkte konflikt med profetien i Jer. 25:12 som viser at de 70 år ophørte allerede år 539 f.Kr.! Denne tekst udgør i stedet det allerkraftigste bevis *mod* Selskabets fortolkning af at de 70 år sluttede år 537 f.Kr. Det er sandt at i den oprindelige version af denne afhandling som blev sendt til Selskabets hovedkontor 1977, forsøgte den mulighed at regne de 70 år fra 605 til 535 f.Kr. Men denne anvendelse blev fremført som et mindre sandsynligt alternativ som er blevet forkastet helt og holdent i det foreliggende, reviderede arbejde - eftersom den, præcis som Selskabets fortolkning, står i direkte modstrid med Jeremias profeti. Få, om end nogen kommentatorer, forsøger at udstrække Kyros' første regeringsår "fra år 538 til 535 f.Kr." som Selskabet antyder i sit "Tillæg". (Side 189:1). De fleste kommentatorer lader de 70 år slutte enten 539 eller 536 f.Kr. Underligt nok får ingen af disse bedre alternativer overhovedet nogen omtale i Selskabets "Tillæg"! Når det gælder Ezras opfattelse af de 70 år viser en nøjere gennemlæsning af 2. Krøn. 36:20-23 at hans ord er i fuld overensstemmelse med Jeremias profeti, hvilket blev klargjort i kapitel 3 i denne bog. (Se underrubrikken "2.Krøn. 36:20,21").

Til sidst fremstiller Vagttårnsselskabet endnu en gang situationen som om de selv står på Bibelens side imod det verdslige vidnesbyrd:

"På samme måde er vi villige til i første række at lade os lede af Guds ord fremfor af en kronologi der hovedsagelig bygger på verdslige kilder eller som ikke stemmer med Bibelen. Det synes åbenbart at den mest nærliggende forståelse af de bibelske udtalelser om de 70 år, må være at de 70 år begyndte med Judas fuldstændig øde tilstand efter Jerusalems ødelæggelse." (Side 189, nederst).

Med disse påstande forsøger Selskabet at skabe det indtryk at der råder en konflikt mellem Bibelen og det verdslige vidnesbyrd når det gælder de 70 år og at Selskabet loyalt har stillet sig *på Bibelens side mod det verdslige vidnesbyrd*. Men intet kan være mere fjernt fra sandheden. Som det vistes i kapitel 3 er Bibelen og de historiske kilder i fuld overensstemmelse med hinanden når det gælder denne periode. Historiske og arkæologiske fund har, ligesom i så mange andre tilfælde, *understøttet og bekræftet* de bibelske oplysninger. Den *fortolkning* af 70-årsperioden som Vagttårnsselskabet holder fast ved, er på den anden side ikke kun i strid med det righoldige historiske vidnesbyrd som vi så i kapitel 2. Det er også klart og tydeligt vist ovenfor og i kapitel 3 at Selskabets fortolkning står i skrigende modsætning til "den mest nærliggende forståelse af de bibelske udtalelser" om de 70 år, f. eks. i Jer. 25:11; 29:10; 25:12; Dan. 1:1-6 og 2:1; Zak. 1:7,12 og 7:1-5. Den *virkelige* konflikt står derfor ikke mellem Bibelen og det verdslige vidnesbyrd, men *mellem Bibelen og det verdslige vidnesbyrd på den ene side og Vagttårnsselskabets fortolkning på den anden side*. Eftersom Selskabets fortolkning af de 70 år er i direkte modstrid med både Bibelen og historiske fakta har den intet med virkeligheden at gøre og bør derfor forkastes af alle oprigtige kristne.

Sammendrag

Det er grundigt blevet påvist i dette "Efterskrift" at Vagttårnsselskabet i sit "Tillæg" ikke har givet et rigtigt billede af de mangfoldige vidnesbyrd som kuldkaster det årstal, d.v.s. 607 f.kr., hvorpå deres enestående krav og profetiske fortolkninger hviler. De har givet en misvisende præsentation af 1) *det historiske vidnesbyrd*, dels gennem kun at præsentere omkring halvdelen af beviserne, dels også ved at præsentere en del af disse på en skæv og misvisende måde. De antyder fejlagtigt at præster og konger kan have ændret og forvansket de historiske dokumenter fra *den nybabyloniske* periode, på trods af at alle tilgængelige beviser siger os at de ikke gjorde dette. De har fejlfortolket 2) *nutidige historikere og forskere* ved at citerede dem på en misvisende måde og tilskrive dem opfattelser og tvivl som de ikke har. De har misbrugt oplysninger som er givet af 3) *oldtidens skribenter*, ved at skjule at Berossos får en klar og uafhængig støtte af Dan. 1:1-6, ved at citere Josefus når han taler om de 70 års ødelæggelse men skjule at hans sidste oplysning ændrer perioden til 50 år, og ved at gengive biskop Teofilus' fortolkning af de 70 år uden at nævne at han følger Septuaginta-oversættelsen og at andre samtidige kristne skribenter præsenterede en række andre fortolkningsforslag. Endelig har de også fejlfortolket 4) *det bibelske vidnesbyrd* ved at skjule at den enkleste og naturligste forståelse af profetien om de 70 år viser at de sigter til den periode hvori Babylon udøvede herredømmet over folkeslagene, og ikke til den periode hvori Jerusalem lå øde. Denne opfattelse af perioden er i god overensstemmelse med det historiske vidnesbyrd, men står i den skarpeste modsætning til den fortolkning Vagttårnsselskabet har givet denne periode. Det er i sandhed nedslående at opdage at mennesker som millioner af kristne ubetinget stoler på og søger åndelig vejledning hos, håndterer fakta så nonchalant som tilfældet er. Det "Tillæg" de har publiceret til forsvar for deres kronologi, viser sig ved nærmere undersøgelse ikke at være noget andet end en bedrøvelig øvelse i kunsten at skjule fakta.

o-o-o-O-o-o-o